

การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศศาสตร์

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศศาสตร์

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

THE PROGRAM CREATION AND THE AUDIENCE'S PERCEPTION TOWARDS THE M
EANING OF "PHATTA-KHARN BANTUNG"

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication Arts) Program in Communication

Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

พาฝัน รังศิริกุล : การสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ ภัตตาคารบ้านทุ่ง (THE PROGRAM CREATION AND THE AUDIENCE'S PERCEPTION TOWARDS THE MEANING OF "PHATTA-KHARN BANTUNG") อ.ที่ปริกษานิพนธ์
 หลัก: อ. ดร.เจษฎา ศาลาทอง, หน้า.

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้เข้าใจกระบวนการสร้างความหมาย การถ่ายทอดความหมาย และการรับรู้ความหมายทั้งหมดในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาวีจยออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์รายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ตัวบท รายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่ง และการสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้ผลิตรายการเพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อหาหารายการ นอกจากนี้ (2) เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ ผู้วิจัยจะใช้การสนทนากลุ่ม สํารวจผู้ชมวัยทำงานว่ามีการรับรู้ และการถอดรหัสความหมายในรายการอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการมุ่งถ่ายทอดความหมายหลักเกี่ยวกับ “คุณค่าและความงดงามของวิถีชีวิตในชนบท” แก่ผู้ชมรายการ โดยผ่านภาพและเรื่องราวของ “อาหาร” และ “วัตถุดิบ” ในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ตัวบทรายการทั้ง 20 ตอน พบการถ่ายทอดความหมายมากที่สุดใน 4 ประเด็นคือ ‘วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ และเอื้อเพื่อเอื้อแก่’ ‘วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า’ ‘ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ’ และ ‘บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความหวังใย และความสุข’ รองลงมาคือ ‘ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน และที่พบน้อยที่สุดคือ ‘เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสาน เลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี’

ส่วนการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการกลุ่มตัวอย่าง พบการถอดรหัสความหมายที่สอดคล้องกับผู้ผลิตมากที่สุดใน 3 ประเด็นหลักคือ วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย การระลึกถึงบ้านเกิด และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน นอกจากนี้ พบการตีความตรงข้ามความหมายเพียงหนึ่งประเด็นคือ เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังมีผู้ร่วมสนทนามองเห็นในประเด็นนี้น้อยที่สุดอีกด้วย

สรุปผู้ผลิตรายการพยายามนำเสนอคุณค่าของวิถีชีวิตชนบท และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการค้นหาวัตถุดิบ และการประกอบอาหารในรายการ เพื่อมุ่งสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ทั้งปลูกฝังสำนึกรักและภาคภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2560

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก

5884659628 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEYWORDS: PHATTA-KHARN-BAN-TUNG / TV PROGRAMS / CONSTRUCTION OF MEANING / PROGRAM CREATION / PERCEPTION OF AUDIENCE

PHAFAN RONGSIRIKUL: THE PROGRAM CREATION AND THE AUDIENCE'S PERCEPTION TOWARDS THE MEANING OF "PHATTA-KHARN BANTUNG".
ADVISOR: JESSADA SALATHONG, Ph.D., pp.

The Research focuses on surveying how the program's meanings are constructed, transmitted and lastly perceived by the audience. The research is divided into 2 parts according to its purposes: first to study the creation of Phatta-Kharn-Ban-Tung TV program and the meanings transmitted toward the audience by applying textual analysis on the program, and applying the in-depth interview to the TV producers; secondly to study the meaning decoded by the audience, using focus group on a sampling of viewers.

The result of the research indicates that the program emphasizes on " the beauty and the preciousness of rural living". The meaning is constructed through the use of narratives and images of "food" and "raw material" in rural areas. After studying the program, it is found that the first 4 meanings found most often in the program consist of: 'The rural living is serene, simple, and related to nature.' 'Thai culture and rural wisdom is priceless' 'Perseverance, self-reliance and communal cooperation leads to success and happiness' and 'Our rural hometown is filled with warmth care and happiness'; secondly, 'Thailand possesses an abundant supply of useful natural resources for its people' ; and least of all 'Organic farming and integrated farming system encourage healthy and sustainable life'

The audience's messages most frequently decoded are: 'The rural living.', 'Our rural hometown' and 'Thai culture and rural wisdom'; least of all 'Thailand 's natural resources'. In conclusion, the program intends to promote cultural transmission among Thai people as well as to create a strong attachment toward their hometown, through the representation of 'food' and 'rural living'.

Field of Study: Communication Arts

Student's Signature

Academic Year: 2017

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

กว่าจะถึงวันที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์มีผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จมากมายที่ตั้งใจผู้วิจัยระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่ตลอดเวลา เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อ.ดร.เจษฎา ศาลาทอง อาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับความอดทน และความเข้าใจอย่างสูง ทั้งคอยเป็นกำลังใจและให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ต้นจนงานเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ รศ.เมตตา วิวัฒนานุกูล และอ.ดร.พรรษาสิริ กุหลาบ ที่สละเวลาให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ยังไม่เป็นรูปร่าง ขอขอบพระคุณ ผศ.พิจิตรา สีคาโมใต้ และ อ.ดร.ศศิธร ยูวโกศล ที่อนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัย ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ภาควิชาการสารสนเทศทุกท่าน และพี่จุ่มสำหรับรอยยิ้มและความเมตตา เป็นกำลังใจอันมีค่าแก่ผู้วิจัย และที่จำวันไม่กล่าวถึงไม่ได้ คือ คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช และคุณวิภาสสิริ เหตุเกษ ขอขอบพระคุณที่สละเวลาให้สัมภาษณ์ครั้งแรกแล้ว ทั้งยังเอื้อเฟื้อข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกำลังใจและแรงสนับสนุนอันมีค่าจากครอบครัว ขอขอบพระคุณคุณพ่อผู้สนับสนุนเงินทุนหลักเพื่อการศึกษาและการทำวิจัยของผู้วิจัย มาตลอด 3 ปี และยังคอยขับรถไปรับไปส่งผู้วิจัยกลับบ้านแม้จะมีค่าเพียงใดก็ตาม ขอขอบพระคุณคุณแม่ที่คอยพูดคุยเป็นกำลังใจสำคัญแก่ผู้วิจัย และทำอาหารอร่อยๆ ให้ผู้วิจัยกินทุกมื้อ ขอขอบคุณพี่ชายที่ช่วยทำหน้าที่แทนในโบสถ์โดยไม่ปริปากบ่นตลอดเวลาหลายเดือนที่ผู้เขียนต้องเร่งทำงาน ขอขอบพระคุณคุณยายที่สนับสนุนเงินทุนสำคัญให้แก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณอาม่าที่คอยถามความคืบหน้า รอวันจบการศึกษาของหลานสาวอย่างใจจดใจจ่อ

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ คณะนิเทศศาสตร์ ปริญญาโททุกคนที่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิจัย และเป็นพิเศษสำหรับจ๊อบเพื่อนที่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาในทุกเรื่อง ทั้งเรื่องวิทยานิพนธ์ ปัญหาอื่น ๆ และช่วยให้ผู้วิจัยทำอีรียสได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณอริสสา ที่ให้คำแนะนำและพูดคุยสนุกสนานเฮฮา เป็นกำลังใจยามท้อแท้แก่ผู้วิจัยในช่วงสำคัญ ขอขอบคุณเฟิร์นสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือโดยไม่ลังเล ขอขอบคุณพี่เซน พี่ชัย พี่โอเบสสำหรับความช่วยเหลือที่รวดเร็วฉับไวเมื่อเกิดปัญหาเทคนิคเร่งด่วนเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณผู้ร่วมกลุ่มสนทนาทุกท่านที่สละเวลามาให้ข้อมูล ขอขอบคุณน้องน้ำหวาน โมเดอเรเตอร์ที่เยี่ยมยอดและน่ารักที่สุด ทำให้กลุ่มสนทนาสนุกและมีชีวิตชีวา หากขาดท่านใดท่านหนึ่งไปผู้วิจัยคงไม่อาจเข้าถึงข้อมูลอันเป็นประโยชน์ได้ครบถ้วน และงานวิจัยนี้ก็คงไม่สำเร็จสวยงามได้ในวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 ทฤษฎีสำนักร่วมวัฒนธรรมศึกษาหรือ ทฤษฎีสำนักร่วมเบอร์มิงแฮม.....	11
2.1.1 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) หรือ การประกอบสร้างความเป็นจริง ทางสังคม.....	12
2.1.2 ทฤษฎีสัญวิทยา(Semiotic) และแนวคิดการเข้ารหัส และการถอดรหัสความหมาย (Encoding/ Decoding).....	14
2.2 ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism).....	20
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องแนวสารคดี (Narration for Documentary).....	21
2.3.1 การวิเคราะห์ระดับเนื้อความหรือตัวบท.....	23
2.3.2 การสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual).....	27

2.3.3 การสื่อความหมายด้วยเสียง	29
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	35
3.1 ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาการสร้างสรรครายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมาย ไปสู่ผู้ชมรายการ	35
3.1.1 การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis).....	35
3.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	37
3.2 ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้รับสาร (Audience Analysis)	37
3.2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)	38
3.3 ส่วนที่ 3 การนำเสนอผลการวิจัย	39
บทที่ 4 การสร้างสรรค์และถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง	40
4.1 ส่วนที่ 1 วิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายและการสร้างสรรค์รายการ.....	41
4.1.1. โครงเรื่อง	41
4.1.2 มุมมองการเล่าเรื่อง	54
4.1.3 ตัวละคร.....	58
4.1.4 แก่นเรื่อง.....	61
4.1.5 ฉาก.....	63
4.1.6 การสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual)	65
4.1.7 การสื่อความหมายด้วยเสียง	93
4.2 ส่วนที่ 2 ความหมายที่ปรากฏในรายการ	102
4.2.1 วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ความสุขที่แท้จริง.....	102
4.2.2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน	105
4.2.3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยพื้นบ้านทรงคุณค่า.....	110

4.2.4	เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืนและช่วยให้คุณภาพชีวิตดี.....	115
4.2.5	ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ	119
4.2.6	บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความหวังใญ่ และความสุข	121
4.3	สรุป	126
บทที่ 5	การรับรู้และการถอดความหมายของผู้ชมรายการ.....	130
5.1	ประเด็นที่ 1 วิธีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง	132
5.2	ประเด็นที่ 2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน	147
5.3	ประเด็นที่ 3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า.....	150
5.4	ประเด็นที่ 4 เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี.....	153
5.5	ประเด็นที่ 5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ	157
5.6	ประเด็นที่ 6 บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความหวังใญ่ และความสุข	160
5.7	สรุป	165
บทที่ 6	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	170
6.1	สรุปผลการวิจัย	170
6.1.1	การสร้างสรรค้และการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ	171
6.1.2	การถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ	172
6.2	อภิปรายผล	173
6.3	ข้อเสนอแนะ	180
6.3.1	ข้อเสนอแนะเพื่อผู้ผลิตรายการโทรทัศน์	180
6.3.2	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต	181

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษา	181
รายการอ้างอิง.....	182
ภาคผนวก	186
1. ข้อมูลลักษณะประชากรและเรตติ้งกลุ่มผู้ชมรายการภัยพิบัติคารบ้านทุ่ง.....	186
2. ข้อมูลช่องทางการรับชมรายการของผู้ชมไทยพีบีเอสในปี 2556	190
3. ข้อมูลผู้ร่วมสนทนาจำนวน 2 กลุ่ม.....	191
4. แนวคำถามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม.....	194
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	195

สารบัญตาราง

ตาราง 1.1 เทปรายการที่ใช้ในการวิเคราะห์ด้วยรายการจำนวน 20 ตอน.....	8
ตาราง 1.2 ตอนที่มียอดผู้ชมสูงสุด 5 ตอนทางยูทูป	9
ตาราง 3.1 เทปรายการโทรทัศน์ภาคการบ้านทุ่งที่ศึกษา.....	35
ตาราง 4.1 เทปรายการภาคการบ้านทุ่งตอนที่ศึกษา.....	40
ตาราง 4.2 การเปิดเรื่องในรายการภาคการบ้านทุ่ง.....	47
ตาราง 4.3. การดำเนินเรื่องในรายการ.....	52
ตาราง 4.4 ลักษณะตัวละครในรายการ.....	61
ตาราง 4.5 ฉากในรายการ.....	64
ตาราง 4.6 ความหมายที่ปรากฏในรายการ.....	128
ตาราง 5.1สมาชิกผู้ร่วมกลุ่มสนทนา กลุ่มที่ 1.....	130
ตาราง 5.2. สมาชิกผู้ร่วมกลุ่มสนทนา กลุ่มที่ 2.....	131
ตาราง 5.3 รายการภาคการบ้านทุ่งที่มียอดผู้ชม.....	131
ตาราง 5.4 สรุปการถอดรหัสความหมายของผู้ร่วมสนทนา.....	169

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ 2.1 แผนผังองค์ประกอบของเรือเก่า	22
รูปภาพ 4.1 ภาพฉากเปิดรายการในตอนปลาตุกทะเล เผยให้เห็นหมู่บ้านชาวประมงริมฝั่งทะเล.....	43
รูปภาพ 4.2 ภาพฉากเปิดรายการตอนไถ่ดวง มองเห็นทุ่งหญ้า	43
รูปภาพ 4.3 ภาพฉากเปิดรายการตอนหอยโล่ มองเห็นสวนมะพร้าว.....	44
รูปภาพ 4.4 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง	44
รูปภาพ 4.5 ภาพฉากเปิดเรื่องสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านในชนบท	45
รูปภาพ 4.6 ภาพเปิดรายการตอนสาเก เห็นวิถีชีวิตริมฝั่งคลองของชุมชนอัมพวาเป็นฉากหลัง.....	45
รูปภาพ 4.7 ภาพเปิดรายการตอนมันนุก พิธีกรกล่าวนำเข้าสู่รายการทันที	46
รูปภาพ 4.8 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง รถพิธีกรกำลังวิ่งไปบนถนน	46
รูปภาพ 4.9 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง รถพิธีกรกำลังวิ่งไปบนถนน	47
รูปภาพ 4.10 ไม้เลื้อยในสวนของน้ำหยาด.....	49
รูปภาพ 4.11 ถั่วดาวอินคา และผลิตภัณฑ์จากถั่วดาวอินคา.....	50
รูปภาพ 4.12 บัวหิมะ	51
รูปภาพ 4.13 พิธีกรแนะนำแม่ครัวที่จะปรุงเมนูสะเออะจิ้งหรีดทองคำทองแดง	58
รูปภาพ 4.14 ภาพพิธีกรลงไปเล่นน้ำใน “อ่างทองคำ” กลางทุ่งนา.....	62
รูปภาพ 4.15 ภาพยอยักษ์ที่ทะเลสาบสงขลายามเช้า	63
รูปภาพ 4.16 ภาพยอยักษ์ที่ทะเลสาบสงขลายามเช้า	63
รูปภาพ 4.17 ภาพขนาดไกลในฉากเปิดรายการ ตอนหอยโล่ มองเห็นสวนมะพร้าว	66
รูปภาพ 4.18 ภาพขนาดไกลในฉากเปิดรายการตอนไถ่ดวง มองเห็นทุ่งหญ้า.....	67
รูปภาพ 4.19 ภาพขนาดไกลแสดงบรรยากาศยามเช้ากลางท้องทุ่งในต่างจังหวัด.....	67
รูปภาพ 4.20 ภาพขนาดไกลของบ้านไม้ริมคูน้ำในสวนมะพร้าว	67
รูปภาพ 4.21 ภาพขนาดไกลของพิธีกรและผู้ร่วมรายการกำลังไปวางเบ็ดตกปลาในท้องทุ่ง.....	68
รูปภาพ 4.22 ภาพขนาดไกลของพิธีกรกำลังนั่งรับประทานอาหารเช้ากับชาวบ้าน.....	68

รูปภาพ 4.23 ภาพขนาดไกลอย่างยิ่งยวดแสดงภูมิประเทศและหนองน้ำ.....	68
รูปภาพ 4.24 ภาพขนาดไกลของผู้ร่วมรายการช่วยกันทำอาหาร เห็นฉากหลังเป็นบ้านไทยครึ่งไม้ ครึ่งปูน	70
รูปภาพ 4.25 ภาพขนาดไกลของผู้ร่วมรายการช่วยกันทำอาหาร เห็นฉากหลังเป็นบ้านไทยเรือน สูง.....	70
รูปภาพ 4.26 ภาพขนาดไกลของเถียงนาชายทุ่งที่ใช้ประกอบอาหาร	71
รูปภาพ 4.27 ภาพขนาดไกลในช่วงประกอบอาหารมีฉากหลังเป็นเรือนไทยแบบชาวไทยเบิ่ง	71
รูปภาพ 4.28 ภาพขนาดไกลอย่างยิ่งยวดของผู้ร่วมรายการหลากหลายรุ่นนั่งล้อมวงกินอาหาร ร่วมกัน สะท้อนความสัมพันธ์ของครอบครัวขยายตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทย	71
รูปภาพ 4.29 ภาพขนาดกลางของผู้ร่วมรายการ (น้ำหยาด) กำลังตัดหน่อไม้ในสวน.....	72
รูปภาพ 4.30 ภาพขนาดกลางของพิธีกรกำลังแนะนำแม่ครัว.....	72
รูปภาพ 4.31 ภาพขนาดกลางช่วงประกอบอาหาร	72
รูปภาพ 4.32 ภาพขนาดกลางช่วงพิธีกรสนทนากับผู้ร่วมรายการถึงค่านิยม.....	73
รูปภาพ 4.33 ภาพขนาดกลางและขนาดใกล้ของอุปกรณ์จับปลา สะท้อนวิถีชีวิตชนบท	73
รูปภาพ 4.34 ภาพขนาดกลางของชาวบ้านร้องเพลงพื้นบ้านและร่าวงเล่นกัน.....	74
รูปภาพ 4.35 ภาพขนาดใกล้ของลูกสาเก มีลักษณะคล้ายขนุน เพราะเป็นพืชวงศ์เดียวกัน.....	74
รูปภาพ 4.36 ภาพขนาดใกล้ของใบสาเกซึ่งมีขนาดใหญ่และหนา.....	75
รูปภาพ 4.37 ภาพขนาดใกล้อย่างยิ่งยวดของบัวหิมะ	75
รูปภาพ 4.38 ภาพขนาดใกล้ของดอกบัวหิมะ	75
รูปภาพ 4.39 ภาพขนาดใกล้ขณะผู้ร่วมรายการกำลังใช้มือควานหาหอยไต้่น้ำ.....	76
รูปภาพ 4.40 ภาพขนาดใกล้ขณะผู้ร่วมรายการกำลังหาหอยโล่	76
รูปภาพ 4.41 ภาพขนาดใกล้ขณะทำอาหาร.....	76
รูปภาพ 4.42 ภาพขนาดใกล้ขณะทำอาหาร.....	77
รูปภาพ 4.43 ภาพขนาดใกล้อย่างยิ่งยวดของปลาไหลอย่าง.....	77
รูปภาพ 4.44 ภาพขนาดใกล้ของแกงเห็ดก่อกำลังเดือดปุด ๆ ในหม้อ	78

รูปภาพ 4.45 ภาพขนาดใกล้ของหมกหม้อ.....	78
รูปภาพ 4.46 ภาพใกล้อย่างยิ่งยวดของอาหารเมื่อทำเสร็จแล้ว	78
รูปภาพ 4.47 ภาพขนาดใกล้ของผีเสื้อ สะท้อนความงดงามบริสุทธิ์ของธรรมชาติในชนบท	79
รูปภาพ 4.48 ภาพขนาดใกล้แสดงความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่หอยโล่อยู่อาศัย	79
รูปภาพ 4.49 ภาพขนาดใกล้ของเห็ดที่ขึ้นบนขอนไม้ แสดงความอุดมสมบูรณ์ของป่า.....	79
รูปภาพ 4.50 ภาพขนาดใกล้ของหม้อทำกับข้าวที่ก้นดำเพราะผ่านการใช้งานกับเตาถ่านมานาน	80
รูปภาพ 4.51 ภาพขนาดใกล้ของหม้อนั่งข้าวเหนียวยามเช้าตรู่แสดงวิถีชีวิตของคนชนบทในภาค อีสาน.....	80
รูปภาพ 4.52 ภาพขนาดใกล้แสดงสีหน้าพิธีกรและผู้ร่วมรายการที่ชิมอาหารอย่างเอร็ดอร่อย	81
รูปภาพ 4.53 ภาพขนาดใกล้แสดงภาพครอบครัวที่ล้อมวงกินอาหารด้วยกันอย่างสนุกสนาน	81
รูปภาพ 4.54 ภาพขนาดใกล้จับที่ใบหน้าของน้ำหยาดที่เปื้อนยิ้มมีความสุข ขณะล้อมวงกินอาหาร ..	82
รูปภาพ 4.55 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกล่าวนำเข้าสู่รายการ	82
รูปภาพ 4.56 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรแนะนำผู้ร่วมรายการ	83
รูปภาพ 4.57 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกำลังอธิบายวิธีการเกี่ยวเหยื่อเข้ากับเบ็ดตกปลา ..	83
รูปภาพ 4.58 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกำลังอธิบายลักษณะและรสชาติของบัวหิมะ.....	83
รูปภาพ 4.59 ภาพมุมมองแบบการรายงานขณะพิธีกรกำลังช่วยคุณยายทำอาหาร	84
รูปภาพ 4.60 มุมมองวัตถุวิสัยพิธีกรตามผู้ร่วมรายการไปปักเบ็ดปลาในทุ่งนา.....	84
รูปภาพ 4.61 มุมมองวัตถุวิสัยรถมอเตอร์ไซด์ของผู้ร่วมรายการกำลังนำ พิธีกรเข้าไปตามทางที่ เป็นดินลูกรัง.....	85
รูปภาพ 4.62 มุมมองวัตถุวิสัยจากทางอากาศ หรือ bird's eye view.....	85
รูปภาพ 4.63 ภาพมุมมองแบบวัตถุวิสัยของพิธีกรและผู้ร่วมรายการที่กำลังสอยเก็บลูกสาเกใน มุมมองต่าง ๆ	86
รูปภาพ 4.64 ภาพมุมมองแบบวัตถุวิสัยของผู้ร่วมรายการที่กำลังสอยเก็บลูกสาเก	86
รูปภาพ 4.65 ภาพมุมมองแบบวัตถุวิสัยหลากหลายมุมมองในตอนสาเก	87
รูปภาพ 4.66 มุมมองแบบอัติวิสัยแทนสายตาของรถที่วิ่งไปบนถนน	88

รูปภาพ 4.67 มุมมองแบบอัติวิสัยแทนมุมมองของคนนั่งข้างคนขับ.....	88
รูปภาพ 4.68 มุมมองอัติวิสัยให้ความรู้สึกเหมือนผู้ชมกำลังติดตามคณะไปปักเบ็ดปลาด้วย.....	88
รูปภาพ 4.69 มุมมองอัติวิสัยให้ความรู้สึกเหมือนผู้ชมกำลังติดตามคณะไปปักเบ็ดปลาด้วย.....	89
รูปภาพ 4.70 มุมมองอัติวิสัย กล้องแทนสายตาของน้ำแดงลงไปจับปลาตุ๊กทะเลที่ได้น้ำ เห็นเสา หอยแมลงภู่ที่ปลาตุ๊กทะเลชอบอาศัย	90
รูปภาพ 4.71 ภาพมุมมองอัติวิสัยช่วงประกอบอาหารแทนสายตา ของคุณยายบอยที่กำลังทำแกง ผักแฉ่ว	92
รูปภาพ 4.72 พิธีกรอธิบายการปักเบ็ดปลาแก่ผู้ชม	93
รูปภาพ 4.73 พิธีกรลองชิมบัวหิมะพร้อมอธิบายลักษณะ	94
รูปภาพ 4.74 พิธีกรและผู้ร่วมรายการชิมเมนูต้มส้มปลาหลังจากทำเสร็จ.....	94
รูปภาพ 4.75 พิธีกรกล่าวแนะนำเมนูแกงแคที่อุดมด้วยพืชผักสมุนไพรนานาชนิด	95
รูปภาพ 4.76 พิธีกรอธิบายวิธีการเพาะเห็ดหลินที่เสาค้ำต้นลำไยของคุณยายบอย	96
รูปภาพ 4.77 พิธีกรพูดคุยหยอกล้อกับคุณยายให้คลายความกังวล	97
รูปภาพ 4.78 พิธีกรพูดคุยสอบถามเกี่ยวกับการปลุกมะเขือยาวเป็นอาชีพ	98
รูปภาพ 4.79 คุณป้ากำลังร้องเพลงลูกทุ่งโซว์.....	99
รูปภาพ 4.80 คุณยายทองหยิบกำลังร้องเพลงพร้อมเพื่อนรำ	100
รูปภาพ 4.81 พิธีกรช่วยคุณป้าเก็บผักสวนครัว (ตอนสวนครัวสร้างสุข).....	103
รูปภาพ 4.82 พิธีกรลงไปเล่นน้ำใน “อ่างทองคำ” กลางทุ่งนา	103
รูปภาพ 4.83 วิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลา.....	104
รูปภาพ 4.84 คนในชุมชนช่วยกันทำอาหาร.....	105
รูปภาพ 4.85 ตอนหอยเฉลียบที่มีมากบริเวณปากอ่าว จนชาวประมงเดินเรือลำบาก.....	107
รูปภาพ 4.86 ลูกสาเก	108
รูปภาพ 4.87 บัวหิมะ	109
รูปภาพ 4.88 เมล็ดถั่วดาวอินคา	110

รูปภาพ 4.89 จิ้งหรีดทองดำทองแดง	110
รูปภาพ 4.90 ยอยักษ์ขนาดใกล้	111
รูปภาพ 4.91 ยอยักษ์ที่ย้อนแสงอาทิตย์ขึ้นยามเช้า	112
รูปภาพ 4.92 ยอยักษ์เรียงรายอยู่สองฝั่งลำน้ำสี่ถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลา.....	112
รูปภาพ 4.93 ป้าสมนึกผู้ริเริ่มนำหอยแฉะกลับมารับประทาน.....	113
รูปภาพ 4.94 ป้าจู้บแจงนำกะปิมาอย่างไฟบนทัพพี	114
รูปภาพ 4.95 คุณป้าใช้กระต่ายมากันพริกกระเด็นขณะตำ	114
รูปภาพ 4.96 ป้าแม่สีกกับไร่ถั่วดาวอินคาในศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์.....	117
รูปภาพ 4.97 พิธีกรเล่าถึงความอดสาหัสของชาวชุมชนข้างข้ามในการสร้างอาชีพเสริมในช่วงฤดู มรสุม.....	121
รูปภาพ 4.98 พิธีกรกำลังช่วยคุณลุงทำเมนูซูบหน่อไม้ส้มใส่ปลาช่อน	124
รูปภาพ 4.99 พิธีกรช่วยทำเมนูลาบปลาตะเพียนจนเสร็จ	124
รูปภาพ 4.100 คุณป้าแกะเนื้อปลาทุที่ละตัวใส่ลงต้มในต้มกะทิสายบัวใส่มะดัน.....	124
รูปภาพ 4.101 ครอบครัวพันธมิตรทองดีช่วยกันทำอาหารและล้อมวงกินอาหารร่วมกันอย่าง สนุกสนาน	125

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมเมืองที่ขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรในแต่ละครัวเรือนปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวนับตั้งแต่ ปี 2541 ถึงปี 2558 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 17 มิถุนายน 2561) ในขณะที่ค่าใช้จ่ายและหนี้สินต่อครัวเรือนก็เพิ่มขึ้นด้วย จนเป็นเหตุให้คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เพราะพฤติกรรมบริโภคนิยมตามวิถีคนเมือง ทำให้ปัจจัยในการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์คันใหม่ โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ล่าสุด คอมพิวเตอร์ สเปกสูง รวมไปถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าอันทันสมัย และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในบ้าน นอกจากนี้ กิจกรรมหย่อนใจในยามว่างของคนเมืองชนชั้นกลางคงหนีไม่พ้นการออกไปเดินช้อปปิ้ง กินข้าว หรือดูภาพยนตร์ที่ห้างสรรพสินค้า จนทำให้คิดว่าเงินได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเพื่อการมีชีวิตรอดของคนเมืองไปเสียแล้ว และไม่จำกัดเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ อย่างกรุงเทพฯ และจังหวัดใหญ่ ๆ บางจังหวัดเท่านั้น สภาพความเป็นเมืองได้ขยายเข้าไปสู่สังคมชนบท ทำให้สภาพสังคมแบบดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนไทยค่อย ๆ เลือนหายไปเพราะไร้คนสืบทอด คนหนุ่มสาวเดินทางจากบ้านในต่างจังหวัดเพื่อไปเรียนและทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้สภาพในเมืองแออัดยัดเยียด เต็มไปด้วยมลพิษและขยะที่ไม่น่าดู และไม่น่าอยู่อาศัย ผู้คนแข่งขันกันแย่งงานแย่งตำแหน่งในตลาดแรงงานที่จำกัด เพิ่มความเครียดและความกดดันให้กับชีวิตคนเมือง

ด้วยสภาพความเครียดความกดดันของชีวิตในเมืองใหญ่ที่แออัด และเต็มไปด้วยมลพิษซึ่งบั่นทอนสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทำให้หลายคนเริ่มมองหาทางออก หรือทางที่จะหลบหนีหนีออกไปจากสังคมทุนนิยมที่ไม่อาจให้ความสุขแก่ชีวิต

การหวนกลับคืนสู่วิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยที่เรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์ และการดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงถูกมองว่าเป็นทางออก หรือเป็นทางเลือกหนีจากวิถีชีวิตที่จำเจในเมืองหลวงวิธีหนึ่ง โดยสะท้อนผ่านรายการโทรทัศน์แนวไลฟ์สไตล์ที่เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ปีนี้ ทั้งรายการเกษตรที่มุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้ชมคนรุ่นใหม่ที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองให้ลองหันมาทำการเกษตรตามอย่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในรายการ อย่างรายการเกษตรซ้าด ที่เคยออกอากาศทางช่องนิวทีวี ในช่วงปี 2557-2559 และรายการ The North องศาเหนือ ที่ออกอากาศทางช่องไทยพีบีเอส นอกจากนี้รายการอาหารทางโทรทัศน์ก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์และความต้องการของคนเมืองมากยิ่งขึ้น เป็นต้น รายการอาหารที่มุ่งนำเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย ได้สุขภาพ เช่น รายการกินอยู่คือ ทางช่องไทยพีบี

เอส และรายการอาหารที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนแต่ละท้องถิ่น เช่น รายการภัตตาคารบ้านทุ่ง ทางช่องไทยพีบีเอส

รายการอาหารในยุคนี้นอกจากจะสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชมแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้ชมในวงกว้างอีกด้วย

“โทรทัศน์” กับ “การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม” สู่วิถีชีวิตทางโทรทัศน์

ในปัจจุบันที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัลมากขึ้นทุกที เนื้อหาคอนเทนต์ต่าง ๆ กำลังล้นไหลเข้าไปสู่พื้นที่ใหม่บนโลกออนไลน์ แต่โทรทัศน์ก็ยังคงเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนในสังคมอย่างมาก เพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกระดับชั้นทางสังคม ในอีกแง่หนึ่งโทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่ช่วยสะท้อนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ดีที่สุดใน

ในวงวิชาการทางวัฒนธรรมศึกษา โทรทัศน์นับเป็นสื่อกลางที่สำคัญยิ่งในโลกยุคสมัยใหม่ เพราะมีบทบาทในการถ่ายทอด “ความรู้” และ “ความเป็นจริง” เกี่ยวกับโลกให้แก่คนในสังคมซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อขยายการรับรู้ของคนในสังคมให้กว้างขึ้นกว่าสังคมที่เราได้กำเนิดมา (Barker, 2000) ดังที่สจวร์ต ฮอลล์ (อ้างถึงใน Baker, Chris, 2000) ได้กล่าวไว้ว่า โทรทัศน์คือการเลือกนำเสนอความรู้ (Social Knowledge) หรือภาพความจริงทางสังคม (Social Imagery) บางส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอื่นหรือ โลกอื่น โดยผ่านกระบวนการประกอบสร้างความจริง จนเกิดเป็นความจริงชุดใหม่ที่เร้าใจร่วมกัน (World-of-the-Whole)

นอกจากนี้ โรลองก์ บาร์ธ (1977 อ้างถึงใน Miller, Alison Rebecca Foster, 2007: 41) ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของเรื่องเล่าในทางวัฒนธรรมยังกล่าวว่าโทรทัศน์มีอำนาจในการสร้างหรือต่อยอดความหมายต่าง ๆ ในสังคมโดยผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง (Narrative Structures) อีกทั้งบาร์ธได้เน้นย้ำบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความหมายที่ต้องการไปสู่ผู้ชมรายการโดยผ่านกระบวนการผลิตและสร้างสรรค์รายการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโทรทัศน์จะมีพลังในการกำหนดรูปแบบสารที่ผู้ชมจะรับรู้ได้และลักษณะกลุ่มผู้รับสารที่เปิดรับสารนั้น โทรทัศน์ก็ยังมีลักษณะเป็นสื่อที่เปิดกว้างต่อการตีความของผู้ชมที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ภูมิหลังของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Katz and Liebe (1984 อ้างถึงใน Fiske, John, 2011: 14, 71) ที่ศึกษาการตีความหมายของผู้ชมโทรทัศน์ชาวอเมริกันซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกันต่อการรับชมละครโทรทัศน์เรื่อง Dallas โดยพบว่าผู้รับสารที่มีเชื้อชาติต่างกันมีการตีความตามวัฒนธรรมในกลุ่มตน เช่น กลุ่มผู้ชมชาวอาหรับมีการอ่านความหมายในรายการผิดไปจากที่ผู้ผลิตรายการได้เข้ารหัสไว้เนื่องจากการกระทำของตัวละครเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ในวัฒนธรรมมุสลิม

ด้วยอำนาจอันไร้พรมแดนของสื่อโทรทัศน์ในยุคปัจจุบันนี้ ทำให้สื่อโทรทัศน์ถูกมองในฐานะตัวกลางที่จะช่วยขยายประสบการณ์การรับรู้ของผู้ชม และเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ย่อยในสังคม ตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของสังคมไปสู่ผู้คนในวงกว้าง (Lasswell, 1960 อ้างถึงใน เอ็งอิงริณ สายจันทร์, 2552) ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมอาหารการกิน ซึ่งเป็นสื่อกลางที่สะท้อนโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของมนุษย์ที่ธรรมดาสามัญที่สุด แต่ก็เข้าถึงได้ง่ายที่สุด

Pasi Falk (1994 อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2545) กล่าวว่าอาหารเป็นกระบวนการให้ความหมายที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์ยังไม่รู้จักเขียน และจดบันทึก มนุษย์ก็เรียนรู้การหุงหาอาหาร โดยเรียนรู้ที่จะเลือกสรรสิ่งที่กินได้ กินไม่ได้ สิ่งที่น่ากินและเอร็ดอร่อย ผ่านกระบวนการตัดสินใจคุณค่า นอกจากนี้ อาหารยังเป็นภูมิปัญญาและความทรงจำของบรรพบุรุษที่สั่งสมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นเมื่อเราบริโภคอาหารเราจึงกินในสิ่งที่สังคม หรือบรรพบุรุษของเราได้ให้ความหมายไว้เป็นความทรงจำถึงอดีตที่หล่อหลอมมาอยู่ในรูปของอาหารซึ่งเป็นรูปธรรม

จนมาถึงในสังคมสมัยใหม่อาหารได้ถูกหยิบยกมานำเสนอตามสื่อโดยมีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ประเด็นทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น รายการ *Jamie Oliver's Food Revolution* เป็นรายการเรียลลิตีโชว์ที่เชฟชื่อดังชาวอังกฤษ เจมี โอลิเวอร์ใช้การสาธิตทำอาหารเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการกินอาหารขยะของคนอเมริกัน และพยายามที่จะปฏิรูปโครงการอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนในสหรัฐอเมริกา เนื้อหารายการเป็นการกระแทกกระเทียบสังคม เช่น พฤติกรรมการกินอาหารสำเร็จรูปของคนอเมริกันรวมถึงการเมืองของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ที่ควบคุมอุตสาหกรรมอาหารในสหรัฐฯ แม้ว่ารายการจะประสบความสำเร็จได้รับรางวัลเอมมี อะวอร์ด ประเภทรายการเรียลลิตียอดเยี่ยม ในปี 2553 แต่กลับล้มเหลวด้านเรตติ้งผู้ชมในสหรัฐฯ จนรายการออกอากาศได้เพียง 2 ซีซั่น

ส่วนรายการอาหารที่มีผลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในปี 2506 ความสำเร็จของรายการ *The French Chef* ที่สร้างสรรค์และดำเนินรายการโดยจูเลีย ไชลด์ (Julia Child) ช่วยเปลี่ยนความเข้าใจของแม่บ้านชาวอเมริกันต่ออาหารฝรั่งเศสซึ่งถูกมองว่าเป็นอาหารชั้นสูง ราคาแพง มีขั้นตอนการทำที่ยากซับซ้อนและมักเสิร์ฟกันในภัตตาคารหรู ๆ ให้กลายเป็นเมนูง่าย ๆ ทำกินเองได้ที่บ้าน รายการประสบความสำเร็จอย่างมากจนได้รับรางวัลไพรม์ไทม์ เอ็มมีอะวอร์ด ในปี 2509 และไชลด์ได้รับรางวัลพีบีดีซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้แก่บุคคลผู้มีคุณูปการต่อวงการโทรทัศน์อเมริกัน รวมไปถึงรายการสารคดีที่กล่าวถึงประเด็นทางสังคมในปัจจุบันและรายการบันเทิงที่โดดเด่น (Blanchard, 2018 May 22) ในปี 2507

นอกจากนี้ยังมีรายการอาหารทางโทรทัศน์ที่สะท้อนสภาพสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่หรือแต่ละชนชาติที่แตกต่างกัน นั่นคือ รายการ *Anthony Bourdain: No Reservation* (2548) ดำเนินรายการโดย แอนโทนี่ บูร์เดิน (Anthony Bourdain) เชฟชื่อดังชาวอเมริกัน ที่พาผู้ชมรายการ

ไปสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละเมือง แต่ละท้องถิ่นทั่วโลก โดยใช้อาหารเป็นสื่อกลาง ในการเข้าถึงและบอกเล่าวัฒนธรรมที่แตกต่างรายการประสบความสำเร็จจนสามารถสร้างต่อเนื่องได้ถึง episode ที่ 9 ทั้งยังได้รับรางวัลเอมมี อะวอร์ดด้านกำกับภาพยอดเยี่ยมสำหรับรายการประเภท เรื่องจริง (Outstanding Cinematography For Nonfiction Programming) หลังจากนั้นยังผลิต รายการที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกันออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น รายการ *Anthony Bourdain: Parts Unknown* (2556) ที่ออกอากาศทางช่อง CNN โดย บุร์เดนจะมุ่งเดินทางไปสัมผัสวัฒนธรรม วิถีชีวิต และอาหารการกินของผู้คนในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากยิ่งขึ้น รายการประสบความสำเร็จ อย่างสูง ได้รับรางวัลเอมมี อะวอร์ดรวมทั้งสิ้น 5 รางวัล นอกจากนี้ยังได้รับเสนอชื่อเข้าชิงด้านเขียน บทภาพยนตร์ ตัดต่อเสียง ตัดต่อและลำดับภาพยอดเยี่ยม และได้รับรางวัลพีบีเอสในปี 2556 อีกด้วย นอกจากนี้ อดีตประธานาธิบดีบารัค โอบามายังได้กล่าวถึงแอนโทนี บุร์เดนเพื่อไว้อาลัยหลังทราบข่าว เสียชีวิตเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2561 ว่า

“เขาทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับ ‘อาหาร’ แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นเขาทำให้เรา เข้าใจถึงอิทธิพลของอาหารที่รวมเราเป็นหนึ่ง และช่วยลดความกลัวของเราต่อสิ่งที่เรา ไม่รู้จัก”

“He taught us about food—but more importantly, about its ability to bring us together. To make us a little less afraid of the unknown.”

(Foran, 2018 June 8)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ารายการอาหารทางโทรทัศน์ดังที่กล่าวมาแม้มีรูปแบบแตกต่างกันแต่ได้แสดง บทบาทของอาหารซึ่งมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และความเป็นจริงทางสังคมในแบบของตน เพื่อขยายการรับรู้ของคนในสังคมหนึ่งต่อวัฒนธรรม/วิถีชีวิตของคนในอีกสังคมที่แตกต่าง แม้ว่า “ความเป็นจริง” ดังกล่าวจะถูกเลือกสรรและประกอบสร้างความหมายโดยผู้ผลิตรายการก็ตาม แต่ใน อีกแง่หนึ่งก็ทำให้เราตระหนักถึงอิทธิพลและความสำคัญของ “อาหาร” และ “รายการอาหาร” ต่อ สังคมปัจจุบัน

รายการภัตตาคารบ้านทุ่งก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับรายการที่กล่าวมาข้างต้น คือ เป็น รายการอาหารที่มุ่งถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมที่ อาศัยอยู่ในสังคมหนึ่งได้เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสภาพสังคมที่ตนคุ้นเคย ทั้งนี้ เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย และเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันของคนใน สังคม โดยมี “อาหาร” เป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นชนบทของไทยตาม เจตนารมณ์ในการผลิตรายการของผู้ผลิต

“เราต้องการใช้ ‘อาหาร’ เป็นสื่อกลางในการนำเสนอวิถีชีวิตของคนในชนบท เพราะผู้ชมมีหลายกลุ่มต้องทำเนื้อหาให้เข้าใจง่าย เข้าถึงง่าย ทั้งอาหารก็เป็นสื่อกลางที่สามัญธรรมดาที่สุด เป็นปัจจัยพื้นฐานร่วมกันของมนุษย์ทุกคน”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 30 มีนาคม 2560)

ทั้งนี้ รายการภัตตาคารบ้านทุ่งนับเป็นรายการอาหารของไทยรายการแรก ๆ ที่ช่วยเปิดมิติใหม่ของรายการอาหารที่จากเดิมมุ่งสาธิตการประกอบอาหารอยู่ภายในสตูดิโอ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือคนมีชื่อเสียงมาประกอบอาหาร ซึ่งเป็นลักษณะของรายการอาหารในยุคแรกหรือไม่เช่นนั้นก็เป็นรายการที่พิธีกรผู้มีชื่อเสียงออกไปกินหรือชิมอาหารตามร้านอาหารหรือภัตตาคารต่าง ๆ ส่วนรายการอาหารที่เป็นรูปแบบสารคดีที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่มาที่ไปของอาหารท้องถิ่น และสะท้อนภาพวิถีชีวิตชุมชนยังมีอยู่จำกัด

จากการวิจัยรายการอาหารทางโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงปี 2553 จำนวนทั้งหมด 25 รายการของเอื้องอรุณ สายจันทร์ (2553 : 72) พบว่า รายการส่วนใหญ่มีรูปแบบรายการนิตยสาร (จำแนกตามรูปแบบรายการวิทยุโทรทัศน์) รูปแบบรายการปกิณกะ และรูปแบบรายการสารคดี ซึ่งเป็น 3 รูปแบบที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมรายการทางโทรทัศน์ (บัวชมพู ฟอร์ด, 2552 อ้างถึงใน เอื้องอรุณ สายจันทร์, 2553) ส่วนรายการอาหารที่มีรูปแบบเป็นรายการสารคดีที่เน้นนำเสนอเรื่องราวที่เป็นจริงเจาะลึกเรื่องราวของอาหารในแง่มุมต่าง ๆ โดยมีอาหารเป็นตัวดำเนินเรื่องยังมีอยู่เพียงแค่ 4 รายการคือ รายการถึงพริกถึงขิง รายการกินอยู่..คือ รายการขนมไทยอะไรเอ่ย และรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง รายการอาหารแนวสารคดีจึงยังถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งถูกนำมาใช้ในรายการอาหารทางโทรทัศน์

ในปัจจุบันแม้มีรายการอาหารใหม่ ๆ ที่พยายามสร้างขึ้นตามอย่างรายการภัตตาคารบ้านทุ่งโดยมุ่งแสดงกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารไปจนถึงกรรมวิธีการประกอบอาหาร แต่ก็ยังทำหน้าที่ในการสะท้อนภาพวิถีชีวิตชนบทได้ไม่มากเท่า เนื่องจากดังที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ โปรดิวเซอร์รายการได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ในกระบวนการผลิตเนื้อหารายการต้องอาศัยความทุ่มเทของทีมงานผู้ผลิตที่ต้องค้นคว้าหาข้อมูลให้ลึกและรอบด้าน รวมทั้งต้องมีการลงพื้นที่ไปใช้ชีวิต หรือ “ฝังตัว” อยู่กับชาวบ้านในพื้นที่ชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อสร้างความคุ้นเคย และเพื่อรายการจะได้สะท้อนแง่มุมชีวิตของชาวบ้านได้อย่างเที่ยงตรงและเป็นธรรมชาติมากที่สุด เป็นเหตุให้รายการต้องหยุดพักออกอากาศชั่วคราวในหลายช่วง เพื่อไปถ่ายทำรายการในพื้นที่ห่างไกลออกไปมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เป็นความตั้งใจของผู้ผลิตรายการที่ต้องการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุดิบ และวิถีชีวิตชนบทให้ “กระจายไปทั่วทุกภาคเพราะเราต้องการให้คนดูเห็นความหลากหลายให้มากกว่าที่จะทำได้” (คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 มีนาคม 2559)

นอกจากเนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตชนบทของชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างเข้มข้นแล้ว รายการภัตตาคารบ้านทุ่งยังมีรูปแบบรายการที่โดดเด่น แตกต่างไปจากชนบทของรายการอาหารอื่น ๆ ทั่วไป คือ ไม่ใช่ผู้ดำเนินรายการที่เป็นคนดัง คนมีชื่อเสียง หรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาหาร แต่เป็นคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้มีใครรู้จัก นั่นคือ คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช หรือที่รู้จักกันในชื่อ “พี่สดดาร์ก” ด้วยบุคลิกและการแต่งกายที่เป็น “ลูกทุ่ง ๆ” ดูสบาย ๆ และเป็นกันเอง ทำให้ผู้ชมรายการเข้าถึงเนื้อหาที่รายการต้องการสื่อได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ร่วมรายการก็ไม่ได้เป็นเซฟ หรือผู้รู้ในการประกอบอาหาร เป็นแต่เพียงชาวบ้านธรรมดา เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน ส่วนสถานที่ถ่ายทำก็ถ่ายทำกันในบ้านของชาวบ้าน ไม่ได้ถ่ายทำในห้องส่ง และยิ่งไปกว่านั้น เมนูอาหารก็เป็นอาหารที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นทำกินกันจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน หรือในท้องถิ่น

แต่ด้วยลักษณะที่เป็นรายการสไตล์ลูกทุ่ง ๆ โดยมุ่งนำเสนอวิถีชาวบ้านแบบตรงไปตรงมา และจริงใจนี้เองที่ทำให้รายการภัตตาคารบ้านทุ่งเป็นที่นิยมของผู้ชมมาตั้งแต่เมื่อเริ่มออกอากาศในปี 2552 โดยในปี 2554 รายการภัตตาคารบ้านทุ่งได้รับการจัดอันดับเป็น 1 ใน 5 “รายการที่คุณวางใจ” หรือรายการยอดนิยมของทางสถานีโดยวัดจากสมาผู้ชม ในปี 2558 รายการภัตตาคารบ้านทุ่งเป็นรายการที่มีผู้ชมย้อนหลังทางยูทูปมากที่สุด เป็นอันดับที่ 3, 4 และ 5 ของรายการทางสถานีที่อัปโหลดบนยูทูป โดยตอนที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ตอนเห็ดฟาง หอยเชลียง และไก่ทรงเครื่อง นอกจากนี้ ยังมีผู้เข้ามาติดตามเฟซบุ๊กแฟนเพจ ถึง 178,446 ไลค์ และมีผู้ตั้งกระทู้ในพันทิพเรียกร้องให้รายการกลับมาออกอากาศกันมากในช่วงระหว่างที่รายการพักออกอากาศในปี 2556 เพื่อจัดทำสต็อกรายการ

นอกจากนี้ รายการภัตตาคารบ้านทุ่งยังได้รับรางวัลอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2555 ได้รับรางวัลสื่อมวลชนดีเด่น ประจำปี 2555 ประเภทรายการโทรทัศน์จากสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย และในปี 2558 ได้รับรางวัลโทรทัศน์ทองคำสาขารายการสตรีดีเด่นและผู้ดำเนินรายการชายดีเด่น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าพบได้ไม่บ่อยนักที่รายการอาหาร โดยเฉพาะรายการอาหารเชิงสารคดีจะเป็นที่สนใจ และมีคนพูดถึง เพราะสัดส่วนการรับชมรายการสารคดีของคนไทยในปี 2556 อยู่ที่ร้อยละ 34 รองจากรายการข่าว ละครหลังข่าว รายการวาไรตี้เกมโชว์ และซีทีคอม (Marketing Oops, 25 กุมภาพันธ์ 2560)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่ารายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการอย่างไรบ้าง โดยศึกษากระบวนการประกอบสร้างความหมายและการสร้างสรรค์รายการที่ส่งไปถึงผู้ชมรายการส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองชนชั้นกลาง เพื่อให้ทราบว่าผู้ชมรายการที่มีประสบการณ์และปัจจัยภูมิหลังที่แตกต่างกันจะมีความคิดและทัศนคติต่อวิถีชีวิตชนบทรวมทั้งประเด็นอื่น ๆ ที่ปรากฏในรายการอย่างไร

1.2 ปัญหานำวิจัย

- (1) รายการภัตตาหารบ้านทุ่งมีการสร้างสรรค์รายการและถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการอย่างไร
- (2) ผู้ชมรายการมีการถอดรหัสความหมายในรายการอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์รายการภัตตาหารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ
- (2) เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาโดยการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎารายการภัตตาหารบ้านทุ่ง ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ในซีซั่นที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2557 – 13 กุมภาพันธ์ 2559 จำนวนทั้งหมด 85 ตอน โดยคัดเลือกเฉพาะตอนที่มียอดผู้ชมสูงสุดทางเว็บไซต์ยูทูปจำนวนทั้งสิ้น 20 ตอน ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจว่าในตอนที่มียอดความนิยมสูงนี้มีองค์ประกอบและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการจำนวนมากอย่างไร อีกทั้งด้วยลักษณะผู้ชมรายการที่ส่วนใหญ่เป็นคนชนชั้นกลาง ซึ่งนอกจากจะมีพฤติกรรมรับชมรายการทางโทรทัศน์แล้วยังรับชมผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะทางเว็บไซต์ยูทูปอีกด้วย (โปรดดูข้อมูลลักษณะกลุ่มผู้ชมรายการในข้อที่ 1 และ 2 ประกอบ) ทำให้รายการภัตตาหารบ้านทุ่งมียอดผู้ติดตามรับชมสูงสุดอย่างต่อเนื่องทางยูทูป (ดูรายละเอียดยอดผู้ชมทางยูทูปได้ในตารางที่ 1.1 เปรียบรายการที่ใช้ในการวิเคราะห์ด้วยทางด้านล่าง) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลบทสัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการที่กล่าวว่า

“แม้เราเป็นรายการบ้าน ๆ แต่ส่วนหนึ่งแฟนรายการเราก็เป็นคนที่มีองค์ความรู้ ชอบรายการสาระความรู้...กลุ่มแฟนคลับก็ยังเลือกมาดูย้อนหลังในยูทูปอยู่ดี”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

ซึ่งหมายถึงกลุ่มผู้ชมรายการภัตตาหารบ้านทุ่งเป็นกลุ่มชนชั้นกลางผู้มีการศึกษา และรับชมรายการโดยผ่านเว็บไซต์ยูทูป

ตาราง 1.1 เปรายการที่ใช้ในการวิเคราะห์ด้วยรายการจำนวน 20 ตอน

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
1	31 พ.ค. 57	ปีกเบ็ดปลา	432,511
2	28 มิ.ย.57	หน่อไม้ส้ม	442,608
3	9 ส.ค.57	เห็ดก่อ	276,245
4	27 ก.ย.57	ผักแซ่ว	415,249
5	11 ต.ค.57	หอยโล่	354,166
6	18 ต.ค.57	ลากค้อนปลา	276,907
7	29 พ.ย.57	ปลาหัวโมง	434,238
8	10 ม.ค.58	สาเก	310,315
9	7 ก.พ.58	ต้นอ่อนทานตะวันงอก	328,718
10	25 เม.ย.58	ปลาตุ๊กทะเล	398,662
11	13 มิ.ย.58	ไก่อ่งวง	420,571
12	20 มิ.ย.58	ถั่วดาวอินคา	378,470
13	4 ก.ค.58	หอยเฉลียบ	658,471
14	25 ก.ค.58	เห็ดฟาง	727,463
15	15 ส.ค. 58	สวนครัวสร้างสุข	469,661
16	12 ก.ย. 58	มะเขือยาว	340,007
17	10 ต.ค.58	จังหวัดทองคำทองแดง	281,738
18	31 ต.ค. 58	มันนกก	354,715
19	5 ธ.ค. 58	ปูแป้น	450,247
20	12 ธ.ค. 58	บัวหิมะ	542,218

ส่วนการวิเคราะห์การถอดความหมายของผู้รับสาร ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) สัมภาษณ์ผู้ชมรายการที่เป็นชนชั้นกลางวัยทำงาน อายุระหว่าง 25-60 ปี ทั้งผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ชมกลุ่มหลักของรายการ โดยแต่ละคนจะต้องเคยรับชมรายการ 5 ตอนที่มียอดผู้ชมสูงที่สุดทางเว็บไซต์ยูทูป ทั้งนี้เพื่อศึกษาว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอย่างไรต่อรายการในตอนและผู้ชมรายการโดยทั่วไปนิยมรับชมกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับผู้ชมรายการส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชนชั้นกลาง ที่เลือกรับชมรายการผ่านทางโทรทัศน์และทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเว็บไซต์ยูทูป

ตาราง 1.2 ตอนที่มียอดผู้ชมสูงที่สุด 5 ตอนทางยูทูป

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
1	25 ก.ค.58	เห็ดฟาง	727,463
2	4 ก.ค.58	หอยเชลี่ยบ	658,471
3	15 ส.ค. 58	สวนครัวสร้างสุข	469,661
4	12 ธ.ค. 58	บัวหิมะ	542,218
5	5 ธ.ค. 58	ปูแป้น	450,247

1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

(1) การสร้างสรรค์รายการ หมายถึง การกำหนดองค์ประกอบการเล่าเรื่องในรายการสารคดีของผู้ผลิตรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง ฉาก มุมมองการเล่าเรื่อง (ตามกรอบแนวคิดการเล่าเรื่องเชิงสารคดีของหลุยส์ จิอันเนตตี) รวมถึง การสื่อความหมายด้วยภาพและการสื่อความหมายด้วยเสียงในรายการ ตามแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางโทรทัศน์ (ชยพล สุทธิโยธินและคณะ, 2550)

(2) การถอดรหัสความหมาย หมายถึง การรับรู้ และการตีความหมายของภาพและเนื้อหาที่ปรากฏในรายการของกลุ่มตัวอย่างผู้ชมรายการ ซึ่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยช่วงวัย ภูมิฐานะ และประสบการณ์ภูมิหลังของแต่ละบุคคล ตามกรอบแนวคิดการเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายของสจวร์ต ฮอลล์

(3) ผู้ชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง หมายถึง ผู้ชมรายการวัยทำงานทั้งชายและหญิงที่มาใช้ชีวิตหรือทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัด และผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่เกิด ทั้งได้รับชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง 5 ตอนที่กำหนด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) เพื่อให้เข้าใจว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของรายการอาหารเชิงสารคดีมีผลต่อการรับรู้และการตีความหมายของผู้ชมรายการที่มีปัจจัยพื้นฐานทางสังคม อาทิ วัย และภูมิลำเนาที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไรซึ่งจะเป็นแนวทางในการผลิตรายการอาหารเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้ชมที่หลากหลายต่อไป

(2) เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตรายการอาหารเชิงสารคดีทางโทรทัศน์ที่ช่วยส่งเสริมวิถีชีวิตชนบทพื้นบ้าน หรืออาหารท้องถิ่นแก่ชนรุ่นหลังที่สนใจ

(3) เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ในวงวิชาการเรื่องการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ที่มีผลต่อการรับรู้ การตีความหมายผู้ชมรายการ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ ภัตตาคารบ้านทุ่ง” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาปัญหา 3 กลุ่มได้แก่

2.1 ทฤษฎีสำนักร่วมวัฒนธรรมศึกษาหรือ ทฤษฎีสำนักร่วมมิงแฮม

2.1.1 การประกอบสร้างภาพตัวแทน(Representation)

2.1.2 ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic)และการเข้ารหัส และการถอดรหัสความหมาย (Encode/ Decode)

2.2 ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์

2.3.1 แนวคิดการเล่าเรื่องแนวสารคดี (Narration for Documentary)

มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ทฤษฎีสำนักร่วมวัฒนธรรมศึกษาหรือ ทฤษฎีสำนักร่วมมิงแฮม

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) กล่าวว่า ทฤษฎีสำนักร่วมวัฒนธรรมศึกษาแห่งอังกฤษ หรือสำนักเบอร์มิงแฮมเป็นสำนักวิชาการใหม่ที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นมาในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 มุ่งสนใจศึกษาวัฒนธรรมในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ประชาชนดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวัน หรือเป็น Lived Culture คือ วัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ในขณะนั้น หรือ วัฒนธรรมร่วมสมัย (Contemporary)และเน้นวัฒนธรรมของคนธรรมดา (Ordinary)ทั่วไป มากกว่าจะจำกัดอยู่แค่ การศึกษาศิลปะวัฒนธรรมชั้นสูง หรือวัฒนธรรมคลาสสิก เช่นในสมัยก่อน โดยสำนักวัฒนธรรมศึกษา แห่งอังกฤษ จะมุ่งศึกษากระบวนการผลิต และผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Production/ Reproduction) มากกว่าผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ว่ามีการผลิตซ้ำอุดมการณ์ (Ideology) หรือวาทกรรม (Discourse) อย่างไรบ้าง และมีความพยายามที่จะต่อรองทางอำนาจกับ อุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) หรือวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำในสังคมมาอย่างยาวนานอย่างไร ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากนักวิชาการสายมาร์กซิสต์ อย่างหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) และมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

นอกจากนี้ สำนักวัฒนธรรมศึกษาแห่งอังกฤษ โดยการนำของสจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) ยังปฏิเสธผลกระทบทางเดียวของสื่อ (Media Impact) ว่าสื่อมีอำนาจในการกำหนดความคิดและ

การรับรู้ของผู้รับสารฝ่ายเดียว โดยฮอลล์เชื่อว่าผู้รับสารมีอำนาจในการตีความและถอดรหัสสาร เหมือนหรือแตกต่างไปจากที่ผู้ผลิตต้องการสื่อเช่นกัน โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละคน สำนักวัฒนธรรมศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาผู้รับสาร เป็นอย่างมาก นักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่าการศึกษาแต่เพียงตัวบทอย่างเดียวไม่น่าเพียงพอ จึงรับเอาการศึกษาด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เช่นการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เข้ามาใช้ด้วย ดังที่เดวิด มอร์ลีย์ (David Morley) ได้ศึกษาการตีความหมายของเนื้อหารายการโทรทัศน์ช่วงเย็นทางช่อง BBC ของผู้ชม โดยพบว่ากระบวนการตีความสื่อโทรทัศน์ของผู้ชมมีความสัมพันธ์กับบริบทการรับชม โทรทัศน์ และโครงสร้างทางสังคมของผู้ชม เช่น จุดยืนทางการเมืองและวัฒนธรรมของผู้ชม การเข้าถึงตัวบท และพฤติกรรมการรับชม อันได้แก่ ความสนใจประเภทรายการ ช่วงเวลาที่รับชม และกิจกรรมที่ทำไปด้วยขณะรับชม

2.1.1 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) หรือ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม

เมื่อสำนักวัฒนธรรมศึกษาแห่งอังกฤษเชื่อในพลังการรับรู้และการตีความของผู้รับสาร สำนักวัฒนธรรมศึกษาแห่งอังกฤษจึงยอมรับแนวคิดของสำนักปรากฏการณ์วิทยาที่เชื่อว่า ความเป็นจริง (Reality) ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่เกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกบุคคลไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ใด ๆ โดยผ่านกระบวนการรับรู้ ตีความ และสร้างความหมายให้แก่วัตถุและเหตุการณ์นั้น จึงเกิดเป็น ปรากฏการณ์ (Phenomenon) ซึ่งนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ “สิ่งที่มีมนุษย์รับรู้ (ด้วยประสาทสัมผัสของตน) ซึ่งจะต่างจาก ‘สิ่งที่ดำรงอยู่’ (ที่เป็นตัวของมันเอง) การรับรู้ของมนุษย์ทำให้สิ่งที่ถูกรับรู้ต่างจากสิ่งที่ดำรงอยู่” (Russell, อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวนิช, 2555: 116) กล่าวคือ คำว่าปรากฏการณ์สามารถรับรู้ได้ใน 2 ความหมาย ความหมายแรกคือ การรับรู้ในชีวิตประจำวันที่เป็นารรับรู้เชิงกายภาพ ส่วนความหมายที่สอง เกิดจากการตีความของเราเอง ที่เมื่อรับรู้โลกรอบตัวเราแล้วก็เกิดการให้ความหมายหรือตีความหมาย โลกที่เกิดจากการตีความของมนุษย์เราต่างหากเป็นโลกที่เป็น “จริง” และอีกนัยหนึ่ง การตีความของมนุษย์ทำให้เกิด “โลกทางสังคมที่เป็นจริง” ขึ้นมา (Slattery อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวนิช, 2555)

ด้วยเหตุนี้ “ความเป็นจริง” จึงแตกต่างจากความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในโลกที่เราสัมผัสได้ หรือที่เรียกว่า “Physical World” แต่เป็นความเป็นจริงที่ถูกเลือกสรร และประกอบสร้างขึ้นจากการรับรู้ ตีความ และให้ความหมายของมนุษย์และสังคม เรียกว่า “Social World” โดยการรับรู้และให้ความหมายจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพื้นเพภูมิหลังของบุคคล และโดยมากจะสอดคล้องกับบรรทัด

ฐานและคุณค่าในสังคมนั้น ๆ ทำให้คนที่อยู่ในบริบทวัฒนธรรมเดียวกันมักจะมีการรับรู้และตีความภาพตัวแทนเหมือนกัน

สิ่งที่ปรากฏจึงเป็น “ภาพตัวแทน” ของความเป็นจริง แต่มีใช้ “ภาพสะท้อน” ของความเป็นจริง โดยที่สิ่งนั้นอาจเป็นการประกอบสร้างความจริงชุดใหม่ (Reconstruct) หรือเป็นการตอกย้ำสิ่งเก่า เช่นวาทกรรมเดิม ๆ หรือ อุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) ในสังคมก็ได้ด้วยเหตุนี้ ความเป็นจริงตามสำนักปรากฏการณ์วิทยาไม่ใช่สิ่งที่อยู่นิ่งตายตัว แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามแต่บุคคลที่ไปสัมผัสหรือให้ความหมายกับวัตถุและเหตุการณ์ หรือตัวบุคคลเดียวกันก็อาจเกิดเปลี่ยนใจเมื่อเวลาผ่านไปก็ได้เช่นกัน

ปีเตอร์ เบอร์เกอร์ และทอมัส ลัคแมน (อ้างถึงในสุภางค์ จันทวนิช, 2555: 122) นักวิชาการสำนักปรากฏการณ์วิทยาได้แบ่งความเป็นจริง (Reality) ออกเป็น 2 ส่วน คือ

(1) **ความจริงเชิงวัตถุวิสัย (Objective Reality)** หมายถึง สิ่งที่ยอมรับกันเป็นแบบแผนจนกลายเป็นสถาบัน (Institutionalization) เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี บทบาทหน้าที่ทางสังคม นอกจากนี้ ความรู้เชิงวัตถุวิสัยยังอาจทำให้เกิดความชอบธรรม (Legitimation) เพื่อให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ มีความเป็นวัตถุวิสัยขึ้นมา และพัฒนากลายเป็นสถาบันต่อไป

(2) **ความจริงเชิงจิตวิสัย (Subjective Reality)** มีกระบวนการสร้างความรู้โดยการปลูกฝัง หรือ internalize ความรู้เข้าไปในบุคคล ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

(2.1) **กระบวนการขัดเกลาทางสังคมระดับปฐมภูมิ (Primary Socialization)** เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก โดยสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน จะพยายามสร้าง “โลกพื้นฐาน (Base World)” ให้เกิดการรับรู้เชิงจิตวิสัย

(2.2) **กระบวนการขัดเกลาทางสังคมระดับทุติยภูมิ (Secondary Socialization)** คือการใส่โลกส่วนตัว (Sub-World) ของแต่ละคนเข้าไปในการรับรู้ เป็นโลกส่วนตัวที่มีพื้นฐานอยู่บนสถาบันทางสังคมอีกทอดหนึ่ง (Institution-based Sub-Worlds) เช่น โลกของคนที่เกิดในสังคมชนชั้นล่างย่อมมีการรับรู้โลกที่แตกต่างจากคนในชนชั้นสูง และคนชนชั้นสูงก็มีคำศัพท์เฉพาะที่เหมาะสมกับบทบาททางสังคมของตนเอง (Role Specific Vocabulary) เช่น มารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติของการรับประทานอาหารในโรงแรม หรือ แม้แต่ในบางวิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ ก็จะมีศัพท์ที่ใช้เฉพาะในวิชาชีพของตน

ความรู้เชิงจิตวิสัยนี้เมื่อสร้างเสริมแล้วก็จะรับรู้ตามนั้น เป็นการสร้างตามโลกส่วนตัวที่บุคคลดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม ความรู้ที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาอาจถูกกรัดกรากไว้ หรือเปลี่ยนรูปไปได้หากบุคคลมี

การเปลี่ยนโลกส่วนตัว ซึ่งเกิดขึ้นไม่ง่าย ความรู้ที่ถูกสะสมเข้าไปภายใน (Internalized) จะกลายเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละคน (Berger and Luckmann, อ้างถึงในสุภางค์ จันทวนิช, 2555: 124)

นอกจากนี้ มนุษย์ที่อยู่ในสังคมจะมีการสร้างและรับรู้ตัวตนจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การสื่อสารโดยทางภาษา เพื่อพยายามเข้าใจว่าผู้อื่นมีความคิดเห็นต่อเราอย่างไร ในกระบวนการโต้ตอบนี้ มนุษย์ต่างก็ส่งความหมายและการตีความให้กันและกัน เป็นความหมายที่ยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์และบริบท โลกมนุษย์จึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของการต่อรองความหมาย หรือความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน จนทำให้เกิดโลกทางสังคม (Social World) เรียกแนวคิดดังกล่าวว่า “แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Interactionism)

การศึกษาเพื่อให้ความหมายและตีความความหมายบุคคลที่มีโลกทางสังคมแตกต่างกันไป เพราะอยู่ในยุคสมัยอื่น (Time) หรือพื้นที่อื่น (Space) นั้น มีข้อจำกัดในการรับรู้แก่ผู้ศึกษา เพราะผู้ศึกษาเป็นคนนอก (Outsider) ของช่วงเวลาและพื้นที่นั้น แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาจึงกล่าวว่า เราจำเป็นต้องต้องหลอมรวมความคิดในเชิงประวัติศาสตร์ (หรือความรู้ในเชิงวิชาการ) ของเรา เข้ากับผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในช่วงเวลาและพื้นที่นั้น ๆ จึงจะเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Verstehen) จึงเป็นที่มาของการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) หรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยยอมรับในอคติ (Prejudice) ของผู้ตีความ

2.1.2 ทฤษฎีสัญวิทยา(Semiotic) และแนวคิดการเข้ารหัส และการถอดรหัสความหมาย (Encoding/ Decoding)

เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีสัญวิทยาแนววิพากษ์ ในอันดับแรกเราจึงจำเป็นต้องเข้าใจทฤษฎีสัญวิทยาก่อน

2.1.2.1 ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic)

ไชร์ตัน เจริญสินโอฬาร (2555) ได้สรุปความหมายของคำว่า สัญวิทยา (Semiology) หรือ สัญศาสตร์(Semiotics) ไว้ว่า คือ “ การศึกษาเรื่องของสัญญาณและระบบการสร้างความหมาย (Signifying Systems)ของมนุษย์” ส่วน “สัญญาณ” หรือ Sign ในทฤษฎีของนักทฤษฎีทางสัญวิทยา หมายถึง “สิ่งใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่น และคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ โดยนัยนี้สัญญาณจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องหมายในภาษาแต่เพียงอย่างเดียว ภาพยนตร์การเดินทางของคนในเมือง รองเท้าบูต หรือการไม่สวมรองเท้าในสังคมที่บูชการใส่รองเท้า ต่างก็เป็นสัญญาณได้ทั้งสิ้น”

ทฤษฎีสัญวิทยาพัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง (Structural Linguistics) ของแฟร์ดีนองด์ เดอโซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ที่มุ่งค้นหาความหมายที่อยู่ลึกลงไปในตัวบท ทฤษฎีสัญวิทยาเริ่มแรกเชื่อว่าภาษามีหน้าที่สะท้อนความจริง ซึ่งแปลว่า จะต้องมียุติ

ความจริงอยู่ก่อนแล้ว และภาษาทำหน้าที่สะท้อนความจริงนั้น ต่อมานักสัญวิทยาได้ปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ใหม่ จากชุดภาพสะท้อน(Reflection) มาสู่กระบวนทัศน์เรื่องการประกอบสร้าง (Construct) กล่าวคือ ภาษาไม่ได้มีบทบาทในการสะท้อน หรือจำลองความเป็นจริง แต่ภาษาทำหน้าที่ กำหนดและประกอบสร้างความหมายขึ้นมาในรูปของระบบสัญญาณ ก่อนที่โรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสจะนำกระบวนการตีความเชิงสัญญาณนี้มาวิพากษ์จุดยืนทางการเมือง และวิเคราะห์ความหมายเชิงวัฒนธรรม และกลายเป็นแนวคิดที่ทรงอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษา ของสำนักเบอร์มิงแฮมที่เชื่อในความสัมพันธ์ของระบบสัญญาณกับการดำรงอยู่ของสังคมจากการที่ ปัจเจกบุคคลอยู่ภายใต้รหัสและระบบสัญญาณชุดเดียวกัน (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551: 654) ซึ่งพ้องกับสิ่งที่อัลเฟรด ชูทส์(Alfred Schütz) นักสังคมวิทยาแนวปรากฏการณ์นิยมได้ กล่าวไว้ว่า “การมีโลกทางสังคมที่ผู้คนรับรู้ร่วมกันจะทำให้สังคมนั้นดำรงอยู่ได้” (สุภางค์ จันทวนิช, 2555: 120) แต่ใครกันที่มีอำนาจในการสร้าง/กำหนดสัญญาณและความหมายให้กับเรา เป็นคำถามที่ สำนักเบอร์มิงแฮมพยายามศึกษาหาคำตอบ

สำนักวัฒนธรรมศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีสัญวิทยาเชื่อว่า “ภาษา” เป็นเครื่องมือใน การประกอบสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยผ่านสิ่งที่เรียกว่าสัญญาณ (Sign) แต่ ความหมายหนึ่ง ๆ เมื่อถูกประกอบสร้าง (Construct) ขึ้นมาแล้ว ก็อาจถูกรื้อถอน (Deconstruct) หรือประกอบสร้างขึ้นใหม่ (Reconstruct) ได้ ขึ้นอยู่กับบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น “ความขาว” ที่แต่เดิมาก่อนเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตก เราให้ความสำคัญกับสีขาวเทียบเท่ากับสี อื่น ๆ แต่ปัจจุบันอิทธิพลจากทุนนิยมตะวันตกทำให้มีการประกอบสร้างความหมายใหม่เกี่ยวกับ “ความขาว” ในโฆษณา เป็นการให้คุณค่ากับ “ความขาว” ที่ผ่านการขัดสีโดยกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ (วิภากรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 684)

กาญจนา แก้วเทพ (2554) กล่าวว่า แนวคิดของโรลองด์ บาร์ธส์ที่มีความสำคัญต่อการ วิเคราะห์สัญญาณทางวัฒนธรรม สังคมและการเมือง มีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่สำคัญของนักคิด 2 ท่าน คือ แฟร์ดินองด์ เดอโซซูร์ และ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ซ (Charles Sanders Peirce) โดยได้ผสาน แนวความคิดเรื่องความหมายที่หลากหลายของความหมายสัญญาณ (Signified) จากโซซูร์เข้ากับ ความสนใจเรื่องการวิเคราะห์สัญญาณภาพ (Visual Sign) ของ เพียร์ซ

ทั้งนี้ บาร์ธส์ได้นำแนวคิดของโซซูร์เรื่อง “ความหมาย (Signified)” ที่หลากหลายมาต่อยอด โดยกล่าวว่าความหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความหมายโดยอรรถ(Denotative Meaning) และความหมายโดยนัยประหวัด(Connotative Meaning) ความหมายโดยอรรถเป็นความหมายที่เกิด จากการอธิบายพรรณนา (Descriptive) ว่าสิ่งไหนมีลักษณะเป็นอย่างไรจะคล้ายคลึงกับ รูปสัญญาณ (Signifier) เช่น เหล้าหมายถึงเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ส่วนความหมายโดยนัยประหวัด

เป็นความหมายที่เกิดจากการตีความ (Interpretative) ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ค่านิยมของกลุ่ม และวัฒนธรรมในแต่ละสังคม การแยกแยะระหว่างความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยประหวัดนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการวิเคราะห์ตัวบทของสื่อมวลชนทุกชนิด (Media Text) (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2554: 40)

ทั้งนี้ บาร์ธส์ให้ความสำคัญกับความหมายโดยนัยประหวัดเป็นพิเศษ เพราะเป็นความหมายที่มีความเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) ขึ้นอยู่กับการตีความของแต่ละบุคคลความหมายที่ได้จึงเกี่ยวพันกับตัวบุคคล กลุ่ม สังคม และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก อีกทั้ง ความหมายโดยนัยประหวัดยังมีลักษณะลื่นไหล เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของกาลเวลา สถานที่ และกลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากนั้น บาร์ธส์ได้นำแนวความคิดเรื่องความหมายโดยนัยประหวัดมาใช้ในการศึกษาสัญลักษณ์ภาพ โดยกล่าวว่าสัญลักษณ์ภาพที่ควรจะต้องประกอบด้วยความหมายโดยอรรถเท่านั้น เพราะภาพถ่ายแอปเปิ้ลก็อาจจะหมายถึงผลไม้ชนิดหนึ่ง (ตามความหมายของ Icon) แต่ภาพ ๆ หนึ่งสามารถเป็นได้ทั้ง Icon Index และ Symbol ดังนั้น ภาพโลโก้ของคอมพิวเตอร์ยี่ห้อหนึ่งที่ใช้ “ภาพแอปเปิ้ล” จึงมิใช่เพียง Icon เท่านั้น แต่เป็นทั้ง Index และ Symbol ด้วย เช่น ภาพแอปเปิ้ลที่ถูกนำมาใช้เป็นโลโก้ นั้นมีรอยกัดแหว่งอยู่ส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็น Index เมื่อใช้เหตุผลเชื่อมโยงไปถึงตำนานเรื่องอาดัมกับอีฟในสวนสวรรค์ รวมทั้งอาจจะเป็น Symbol ว่าแอปเปิ้ลที่ถูกกัดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักรู้ของมนุษย์ (หรือความหมายโดยนัยประหวัดอื่น ๆ) ดังนั้น แนวคิดของบาร์ธส์จึงช่วยเปลี่ยนแปลงความเข้าใจโดยสามัญสำนึกที่เรามีสัญลักษณ์ภาพว่า ภาพนั้นมีได้เป็นอย่างไรเห็นเป็นภาพเท่านั้น (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2554: 40)

นอกจากนี้ บาร์ธส์ยังตั้งคำถามต่อไปถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้ออตรหัสเลือกความหมายใด ความหมายหนึ่ง ในท่ามกลางความหมายนัยประหวัดที่หลากหลาย บาร์ธส์ได้นำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มุ่งศึกษาเรื่อง “อำนาจทางสังคม” (Social Power) มาตอบคำถามดังกล่าว โดยกล่าวว่า อำนาจทางสังคมได้เข้ามาควบคุมการติดตั้งรหัส โดยลดทอนความหมายนัยประหวัดที่หลากหลายให้เหลือเพียงหนึ่งเดียว ส่วนความหมายอื่น ๆ จะถูกปิดบัง ซ่อนเร้น เอาไว้

2.1.2.2 แนวคิดการเข้ารหัส และการถอดรหัสความหมาย (Encoding/Decoding)

กาญจนา แก้วเทพและสมสุข ทินวิมาน (2551: 681) กล่าวว่าสำนักวัฒนธรรมศึกษายังพัฒนาวิธีวิทยาในการศึกษาสืบต่อจากทฤษฎีสัญญาวิทยาแนววิพากษ์ที่เน้นเพียงการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อหาความหมายที่อยู่ในตัวบท แต่สำนักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า ความหมายมิได้ดำรงอยู่เพียงในตัวบท แต่ยังต้องผ่านการตีความ/ถอดรหัสโดยผู้รับสารเสียก่อน ด้วยเหตุนี้ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) จึงได้เสนอแบบจำลองการสื่อสารที่ชื่อ “การเข้ารหัส/ถอดรหัส (Encoding/Decoding)”

Decoding)”เพื่ออธิบายจังหวะ 3 ช่วงของกระบวนการสร้างความหมาย เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต (Production) ซึ่งเป็นช่วงของการเข้ารหัส (Encoding)มาถึงขั้นที่สองคือ ระดับของตัวบท (Text) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ความหมายถูกบรรจุไว้ (Coding) จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ช่วงเวลาของการบริโภค (Consumption) ที่ผู้รับสารจะถอดรหัสความหมาย (Decoding)

ทั้งนี้ ฮอลล์เห็นว่า ความหมายไม่ได้ดำรงอยู่ในตัวบท แต่มาจากการที่ผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ผลิตสารผ่านตัวสาร จนมีการสร้างชุดความหมายร่วมกัน (Shared Meaning)และที่สำคัญ ในกระบวนการสื่อสารแต่ละวาระ ไม่จำเป็นต้องมีความหมายเพียงหนึ่งเดียว เพราะผู้รับสารแต่ละคนจะถอดรหัสจากจุดยืนและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ความหมายที่ถูกประกอบสร้างมีความหลากหลาย (Polysemy)

นอกจากนี้ ฮอลล์ยังปฏิเสธแนวคิดแบบจำลองการสื่อสาร (Transmission Model) รวมถึงแนวคิดเรื่องผลกระทบและทฤษฎีมวลชน (Impact Study and Mass Theory)ที่มองสื่อสารมวลชนเป็นการถ่ายทอดข่าวสารจากผู้ส่งสารที่เป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มเดียวไปยังผู้รับสารที่เป็นมวลชนจำนวนมาก และผู้รับสารมีลักษณะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว (Passive) การสื่อสารในลักษณะดังกล่าวเป็นการครอบงำการรับรู้ของผู้รับสาร ทำให้ เนื้อหาสาร (Media Message) ดังที่ เจมส์ พล็อกเตอร์ (James Procter) (2004: 57) ระบุไว้ “มีลักษณะตายตัว ตรงไปตรงมา และไม่เปลี่ยนแปลงโดยตลอดกระบวนการสื่อสาร” ตรงกันข้าม ฮอลล์เชื่อว่า การสื่อสารโดยแท้เป็นเรื่องของการสร้าง การถ่ายทอด และการรับวัฒนธรรม ผู้รับสารแต่ละคนมีสิทธิเลือกรับและตีความหมายสารแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง เพศ วัย ระดับการศึกษา ชนชั้น อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์และจุดยืนทางการเมือง ฯลฯ ของแต่ละบุคคล เนื้อหาสารที่ผู้รับสารได้รับจึงไม่จำเป็นว่าจะต้องตรงกับสารที่ผู้ส่งสารส่งออกไป

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาตัวผู้รับสารในฐานะที่เป็น “กลุ่มคน” ที่ถูกจัดระบบจากโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมและการเมืองให้มารวมกลุ่มกัน โดยฮอลล์มีความเห็นว่า การรวมกลุ่มกันของผู้รับสารจะสัมพันธ์กับรูปแบบและความหมายของสาร (Forms and Meaning) ตัวอย่างเช่น ถ้าเนื้อหาสารเป็นเรื่องชาตินิยม ผู้รับสารจะจัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามเกณฑ์เรื่อง “ชาตินิยม” เช่น รักชาติ คลั่งชาติ ชาตินิยมแบบใจกว้าง ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ชาตินิยมทางวัฒนธรรม ฯลฯ ถ้าเป็นประเด็นเรื่อง “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” ผู้รับสารกลุ่มเดิมก็อาจจัดเรียงตัวใหม่เป็นกลุ่มที่ป้องกัน (ได้แก่ ครู) กลุ่มที่คอยลงโทษ (ได้แก่ ตำรวจ ผู้คุม) กลุ่มที่คอยให้อภัย (พระภิกษุ) ฯลฯ จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการรวมตัวเป็นกลุ่มของผู้รับสารนั้นมีได้หยุดนิ่ง (Static) หากแต่เป็นพลวัต (Dynamic) และแปรเปลี่ยนสัมพันธ์ไปกับรูปแบบและความหมายสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2547: 53-54)

นอกจากนี้ แนวคิดการเข้ารหัส และการถอดรหัสความหมายยังคล้ายคลึงกับแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มที่เชื่อเรื่องการเลือกรับรู้ (Selective Perception) ที่มุ่งศึกษาการเลือกเปิดรับ เลือกตีความ และเลือกจดจำสารของผู้รับสาร แต่กลุ่มที่เชื่อเรื่องการเลือกรับรู้จะอธิบายเหตุผลที่ผู้รับสารเลือกตีความเนื้อหาสารแตกต่างกันว่าเกิดจากภูมิหลังและปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้รับสารแต่ละคน ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษาในระดับปัจเจก ในขณะที่ ฮอลล์กลับมุ่งตั้งคำถามว่า ในกรณีที่ผู้รับสารตีความเบี่ยงเบน (Distort) ออกจากความตั้งใจของผู้ส่งสารนั้น เพราะเหตุใดการตีความดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นแบบเดียวกันอย่างเป็นระบบ (Systematically Distorted Communication) หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ เหตุใดผู้รับสารบางกลุ่มถึงมีความเข้าใจสารผิดต่างไปจากผู้ส่งสารในลักษณะเดียวกันหมด ทั้งนี้ เพราะฮอลล์คิดว่ากระบวนการถอดรหัสความหมายเป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้น (Being Constructed) จากระบบการสื่อสารในสังคมนั้น ไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural) แบบที่แนวคิดการเลือกรับรู้ ด้วยเหตุนี้ ความหมายที่ถูกตีความผิดไปจากที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่ง จึงมิใช่ความหมายที่สะเปะสะปะไร้ทิศทาง หากแต่เป็นการตีความหมายอย่างเบี่ยงเบนในชุดการตีความชุดใดชุดหนึ่ง เช่น ถ้าไม่ได้ตีความเป็น ก. ตามผู้ส่งสาร ก็จะไม่ตีความเป็น ข. ค. หรือ ง. ชุดใดชุดหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ ฮอลล์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547) ยังได้แสดงทัศนะใหม่เกี่ยวกับผู้ส่งสารว่ามีใช้เพียงผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสาร (Transmitter) เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่ได้เข้ารหัส (Encode) ข่าวสารที่ส่งไปด้วย ฉะนั้นเมื่อเวลาที่ผู้ส่งสารได้ส่งสารถึงผู้รับนั้น เขาได้ทำงาน 2 อย่างไปพร้อมกัน อย่างแรกที่เขาส่งไปคือข่าวสาร และอีกอย่างหนึ่งคือการติดตั้งรหัสการถอดความหมายจากสารให้แก่ผู้รับสารด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตามทัศนะของฮอลล์นั้น ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะมีช่องว่างทางความเข้าใจเสมอ ทำให้ผู้รับสารไม่สามารถถอดรหัสความหมายออกมาได้ถูกต้องตามที่ผู้ส่งสารต้องการ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของความหมายหลัก หรือใจความสำคัญนั้น ผู้รับสารจะสามารถถอดรหัสตามผู้ส่งสารได้ใส่รหัสเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อภาษา สื่อภาพ สื่อเสียง หรือสื่ออื่น ๆ เพราะในระหว่างที่รับชมผู้ชมจะได้เรียนรู้ หรือได้รับการติดตั้งรหัสที่มีอยู่ไปด้วย เช่น ในรายการสี่มุมสแควร์ เด็ก ๆ ที่ดูจะได้เรียนรู้รหัสความหมายว่า ถ้าคนทำผิดแล้วเกิดสำนึกผิด คนอื่นก็ควรให้อภัย ถ้าผู้กระทำผิดกลับเนื้อกลับตัวพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นคนดีก็ยิ่งน่าให้อภัยมากที่สุด และหากผู้กระทำผิดนั้นกล่าวหาผู้นำเรื่องราวของตนเองมาเปิดเผยเป็นบทเรียนก็สมควรจะยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ

กาญจนา แก้วเทพ (2547) ยังกล่าวอีกว่า นอกเหนือจากการติดตั้งรหัสในข่าวสารแล้ว กลไกอีกตัวหนึ่งที่ทำให้ผู้รับสารถอดความหมายได้ตามความต้องการของผู้ส่ง ฮอลล์ได้นำเอาทัศนะของ U.Eco มาใช้ คือเรื่อง “เงื่อนไขของการรับรู้” (Condition of Perception) Eco ได้ตั้งข้อสังเกตว่าบรรดาสัญลักษณ์ที่เป็นภาพเหมือน (Icon Sign) นั้นจะทำให้ผู้รับสารมองเห็นตัววัตถุ (Object) ได้

เหมือนกับในโลกแห่งความเป็นจริง ดังนั้นบรรดาภาพจริงและเสียงจริงในโทรทัศน์ ซึ่งล้วนแต่เป็น Icon Sign จึงสามารถโน้มนำการรับรู้ของผู้รับสารได้มาก อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ ผู้รับสารจะมองเห็นภาพได้เหมือนของจริงก็ต่อเมื่อถูกกำหนดจุดยืนที่จะมองดู ถูกตั้งมุมมองให้มีทิศทางเฉพาะอันหนึ่ง เช่น ในกรณีของโทรทัศน์ คนดูจะต้องมองเห็นภาพตามการกำหนดของมุกกล้องอย่างไม่มีทางเลือกเลย จุดยืนของการดู มุมมอง และทิศทางของการมองนี้ คือกลไกที่เรียกว่า “เงื่อนไขของการรับรู้” นั่นเอง ทั้งนี้เทคนิคการกำหนดเงื่อนไขการรับรู้เหล่านั้นสามารถทำได้หลายทาง เช่น ผ่านบทสนทนาที่พิธีกรรายการพูดกับผู้ชม ผ่านการกำหนดสัดส่วนเนื้อหา หรือความสั้นยาว เช่น การต้องการเน้นย้ำมุมมองการกลับใจมากกว่าการทำผิด ก็กำหนดให้ช่วงเนื้อหาของการกลับใจมีมากกว่าการทำผิดหรือใช้รูปแบบของรายการเป็นตัวกำหนด เช่น ถ้าเป็นช่วงกระทำผิด ก็ใช้รูปแบบละคร ซึ่งจะทำให้มีความจริงจังก้นน้อยกว่ารูปแบบข่าว หรือสารคดี ส่วนช่วงเวลาสำนึกผิด ต้องเป็นรูปแบบของการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างจริงจัง เป็นต้น

ด้วยเหตุที่โทรทัศน์มีการนำเสนอรหัสอย่างดูเป็นธรรมชาติ และมีการกำหนดจุดยืนและมุมมองให้กับผู้รับสารเช่นนี้ ทำให้ผู้รับสารจากโทรทัศน์ที่แม้จะมีจำนวนมาก และมีคุณลักษณะที่หลากหลาย หรือ มีลักษณะเป็น Mass แต่ก็มักจะมีการตีความสารที่คล้าย ๆ กัน เพราะในความเป็นจริง ผู้รับสารจะมีวิธีการตีความที่หลากหลายก็ตาม แต่ก็มีความหลากหลายที่จำกัดอยู่ในกรอบ ดังที่ฮอลล์เรียกว่าเป็น Polysemic Values ซึ่งเป็นคนละความหมายกับ Pluralistic ทั้งนี้ เพราะในความหลากหลายนั้นจะมีการตีความอยู่แบบหนึ่งที่มีลักษณะเด่นกว่าการตีความแบบอื่น ๆ (Dominant Meaning) จึงทำให้เนื้อหาสารในสื่อมวลชนทำหน้าที่ต่าง ๆ ทางอุดมการณ์ตามความต้องการของผู้มีอำนาจในสื่อได้

ทั้งนี้ ฮอลล์ได้เสนอลักษณะการถอดรหัสของผู้รับสารมีแบบแผนที่แตกต่างกันอยู่ 3 รูปแบบ (จุฑากานต์ ทองทั้งสาย, 2558) คือ

- (1) การถอดรหัสโดยมีจุดยืนเดียวกับผู้ส่งสาร หรือที่เรียกว่า “Preferred Code” กล่าวคือ ผู้รับสารถอดรหัสสารได้ตรงกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้
- (2) การถอดรหัสโดยมีจุดยืนที่ต่อรองความหมายใหม่ เรียกว่า “Negotiated Code” เป็นการถอดรหัสที่แตกต่างไปจากการเข้ารหัสของผู้ส่งสารบ้าง แต่ก็ยังมีส่วนที่สอดคล้องกับผู้ส่งสารอยู่ (Preferred Code)
- (3) การถอดรหัสโดยมีจุดยืนค้านหรือตรงข้ามกับสิ่งที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส การถอดรหัสของผู้รับสารแบบนี้ เรียกว่า “Oppositional Code”

จากทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการศึกษากระบวนการถอดรหัสความหมายในรายการ ภัตตาคารบ้านทุ่งว่ามีการเข้ารหัสความหมายอย่างไร แล้วผู้ชมมีการรับรู้และตีความสารที่เหมือน หรือแตกต่างออกไปจากที่ผู้ผลิตต้องการสื่อมากน้อยเพียงใด

2.2 ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

กาญจนา แก้วเทพ (2556) กล่าวว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีที่มุ่งศึกษา “การทำหน้าที่” (Functions) และ “การไม่ทำหน้าที่ หรือ การทำหน้าที่ที่เป็นอันตราย” (Dysfunction) ของ สื่อมวลชน นักวิชาการสำนักนี้จะไม่มุ่งตัดสินสื่อว่าดี หรือเลวโดยใช้คุณค่าเป็นเกณฑ์เช่นนักทฤษฎี สังคมศาสตร์ในสมัยก่อน แต่จะมุ่งหาคำตอบว่า ปัจจุบันสื่อกำลังทำหน้าที่อะไรให้แก่สังคม

ทฤษฎีหน้าที่นิยมเชื่อว่า ทุกกิจกรรมและทุกปฏิบัติการในสังคมต่างเกี่ยวข้องโยงใยถึงกันหมด และต่างทำหน้าที่เพื่อรักษาเสถียรภาพของสังคมโดยรวม ปฏิบัติการหรือกิจกรรมบางอย่างอาจ “ทำหน้าที่” และกิจกรรมบางอย่างก็ “อาจจะไม่ทำหน้าที่ หรือทำหน้าที่ที่เป็นอันตราย” แต่ตราบดีที่ ส่วนที่หน้าที่ยังเป็นหลักอยู่ และส่วนที่เป็นอันตรายยังน้อย สังคมนั้นก็จะยัง “สมดุล” อยู่ได้

กล่าวโดยสรุป เอกลักษณ์ของทฤษฎีหน้าที่นิยมก็คือ จะมุ่งศึกษาว่าแต่ละระบบย่อยมีบทบาท และหน้าที่อะไร และปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ความสำคัญของหน้าที่นั้นต่อระบบทั้งหมดเป็นอย่างไร โดย ไม่มุ่งตอบคำถามว่า “ทำไม” (How) หรือถามหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ (Causal Relationship) แต่จะสนใจตอบคำถามว่า “อย่างไร” (Why) มากกว่า

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

นักทฤษฎีหน้าที่นิยมหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดเรื่องหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้โดยสังเขป ดังนี้

ทาลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parson) (กาญจนา แก้วเทพ, 2556: 190) กล่าวว่า สถาบันทางสังคมจะต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดแบบแผนค่านิยมหลักของสังคมให้สมาชิกซึมซับเข้าไปในจิตใจ (Internalization) กล่าวคือ ต้องทำให้สมาชิกทุกคนมี “ค่านิยม” ที่เห็นด้วยกับความเป็นไปของระบบ (ระเบียบกฎเกณฑ์) อย่างเต็มใจ พาร์สันส์เห็นว่าหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมแก่สังคมเป็นบทบาทหลัก ประการหนึ่งของสถาบันสื่อมวลชน

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญประการหนึ่ง ในการยกระดับความคาดหวังของประชาชนให้ยากมี “วิถีชีวิตที่ดีกว่าที่กำลังมีอยู่ในปัจจุบัน” ซึ่ง บางครั้งก็เป็นการทำหน้าที่ที่อันตราย (Dysfunction) เพราะก่อให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจกับสภาพที่ ตนเป็นอยู่ และรู้สึกว่าคุณทอดทิ้ง จึงพยายามกระเสือกกระสนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า จนเกิดความก้าวร้าว รุนแรง และการปฏิวัติขึ้นในสังคมโลกที่สาม

อย่างไรก็ตาม เมอร์ตันกล่าวว่า สื่อมวลชนยังมีอิทธิพลหนึ่งในการพาผู้คนหลบหนีจากโลกแห่งความเป็นจริง (Escapist) และช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด (Tension-relaxing) ด้วยรายการบันเทิง และมีหน้าที่สร้างสิ่งชดเชย หรือทดแทน (Compensation) เช่น การระดมความช่วยเหลือเหลือเด็กชายกตัญญูผู้ยากไร้ ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

แฮโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) ซึ่งมีภูมิหลังทางรัฐศาสตร์ ได้ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีหน้าที่นิยมอย่างเต็มที่ เมื่อเขากล่าวว่าในการศึกษาหน้าที่ของสื่อมวลชน (ในฐานะระบบย่อย) จะพิจารณาแต่กิจกรรมของการสื่อสารตามลำพังเท่านั้นไม่ได้ หากแต่จะต้องพิจารณาอย่างสัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคมทั้งหมด ในระบบใหญ่ด้วยลาสเวลล์ได้ประมวลโครงสร้างและหน้าที่ของสื่อมวลชนเอาไว้ว่าเป็นระบบ โดยหน้าที่พื้นฐานของสื่อมวลชนคงเป็นไปตามความต้องการของระบบสังคมใหญ่ คือ การธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคม ส่วนหน้าที่ย่อย ๆ แบ่งออกได้ดังนี้

(1) **หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation)** นอกจากหน้าที่ในการรายงานข่าวความเป็นไปแล้ว สื่อมวลชนยังมีบทบาทในการตีความ การให้คำอธิบายและชี้แนะ เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมที่สื่อมวลชนเข้าถึงมีความเข้าใจและมีการกระทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(2) **หน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (Cultural Transmission)** ขณะที่หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เน้นหนักในเรื่องของพื้นที่ (Space) ช่วยให้คนทุกกลุ่ม ทุกหนแห่งมีความคิดเป็นเอกภาพ รวมใจเป็นหนึ่ง แต่หน้าที่สุดท้ายนี้จะเน้นหนักในเรื่องของกาลเวลา (Time) คือ การธำรงรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้มรดกของสังคมยั่งยืนสืบไปชั่วลูกชั่วหลาน

จากทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบการศึกษาการกำหนดจุดยืนของผู้ผลิตรายการภัตตาคารบ้านทุ่งในการสร้างสรรค์เนื้อหารายการอาหารเชิงสารคดีที่มุ่งเชิดชูคุณค่าของอาหารและวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทย เพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของกันและกันและเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องแนวสารคดี (Narration for Documentary)

โรลองก์ บาร์ธ (อ้างถึงใน ชยพล สุทธิโยธินและคณะ, 2550: 201) กล่าวว่า “ไม่มีที่ใดไม่มีเรื่องเล่า ไม่มีมนุษย์กลุ่มใดที่ใดไม่มีเรื่องเล่า ทุกคนชั้น มนุษย์ทุกกลุ่มต่างก็มีเรื่องเล่าของตนเอง”

การเล่าเรื่องเป็นพลังสำคัญของการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ในโลกทั้งโลกแห่งข่าวสาร โลกแห่งความรู้ และโลกแห่งความบันเทิง การเล่าเรื่องคือวิธีการอันเปี่ยมด้วยพลังในการถ่ายทอดความรู้ และความคิดให้แก่มวลมนุษย์

ฌอง ฟร็องซัวส์ ลีโอดาร์ต (Jean Francoise Lyotard) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสหนึ่งในผู้บุกเบิกความรู้เรื่องโพสต์โมเดิร์น ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ สภาวะโพสต์โมเดิร์นว่า “การเล่าเรื่องคือหัวใจสำคัญของโพสต์โมเดิร์นโพสต์โมเดิร์นเป็นการปฏิเสธหรือล้มเลิกความเชื่อถือต่อแม่บทใหญ่แห่งการเล่าเรื่อง” ซึ่งบงการและครอบงำชีวิตมนุษย์ ซึ่ง Lyotardเรียกสิ่งนี้ว่า “แม่บทใหญ่ของการเล่าเรื่อง” (Metanarrative)

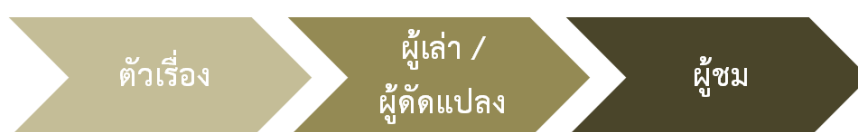
ชยพล สุทธิโยธิน (2550) กล่าวว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นอิทธิพลของเรื่องเล่าในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมทั้งด้านข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง ซึ่งมีมานานตั้งแต่กาลอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากสื่อหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ซึ่งใช้วิธีการเล่าเรื่องตามแม่บทใหญ่หรือตามขนบเดิมของการเล่าเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการเล่าเรื่องแบบลิเนียร์ (Linear Narrative) นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการเสื่อมลงของการเล่าเรื่องแบบเดิม ผู้เล่าเรื่องได้ใช้วิธีการเล่าเรื่องใหม่ ๆ แทนการเล่าเรื่องตามขนบ ทำให้เกิดการเล่าเรื่องแบบนอนลิเนียร์ (Non-linear Narrative) ที่เราจะพบได้ในมิวสิกวิดีโอ โฆษณาบางประเภทและภาพยนตร์แนวทดลอง (Experimental Movies)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแม่บทใหญ่ของการเล่าเรื่องจะเสื่อมความสำคัญลง แต่สำหรับสื่อโทรทัศน์ การเล่าเรื่องตามแม่บทใหญ่ หรือการเล่าเรื่องตามขนบเดิมยังคงมีความสำคัญอยู่มาก เนื่องจากผู้ชมส่วนใหญ่ยังคงมีแบบแผนชีวิตในลักษณะเดิม ดังเราจะเห็นได้จากการเล่าเรื่องของรายการละคร ทอล์กโชว์ เกมโชว์ วาไรตี้โชว์ เรียลลิตีโชว์ ซึ่งนิยมใช้วิธีการเล่าเรื่องตามขนบเดิม แต่สำหรับรายการโทรทัศน์บางประเภทซึ่งได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสื่อข้ามชาติ เช่น รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และเคเบิลทีวี เช่น มิวสิกวิดีโอ แฟชั่นทีวี เรียลทีวี โฆษณา เราจะเห็นการเล่าเรื่องตามแบบยุคโพสต์โมเดิร์นหรือยุคหลังสมัยใหม่

ชยพล (250) ยังกล่าวอีกว่าการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์มีความจำเป็นต้องอาศัยการเล่าเรื่องเป็นอย่างดี และนับเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการทำรายการโทรทัศน์

ความหมายของเรื่องเล่า

โรลองก์ บาร์ธ (นับทอง ทองใบ, 2553) ให้นิยามเรื่องเล่าว่า คือการนำเสนอเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์เริ่มต้นจนถึงสถานการณ์ตอนจบ โดยอิงกับการกระทำของตัวละคร ในกรอบของสถานที่และเวลา

รูปภาพ 2.1 แผนผังองค์ประกอบของเรื่องเล่า

เรื่องเล่าจะสมบูรณ์ต้องประกอบด้วย ตัวเรื่อง ผู้เล่า และผู้ชม เรื่องเล่าไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องแต่ง (Fiction) เพียงอย่างเดียว แต่อาจรวมถึงเรื่องจริง(Non-fiction) ด้วยก็ได้ เช่น สารคดี ข่าว เพราะสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ต่างก็ใช้โครงสร้างของ “เรื่องเล่า” ในการนำเสนอเนื้อหาสาระแก่ผู้ชม และแม้จะเป็น “เรื่องจริง” แต่ก็ย่อมถูกถ่ายทอดผ่านการตัดสินใจเลือกว่าจะรับหรือไม่รับข่าวใดจากนักข่าว หรือ กองบรรณาธิการข่าวซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คัดกรองข่าวสาร (Gatekeeper) และมีการไล่เรียงลำดับเป็นชุดเหตุการณ์ มีการวางตัวบุคคลให้เหมือนตัวละคร มีพระเอก และผู้ร้ายในเรื่อง เรียงร้อยออกมาเป็นข่าวเพื่อออกอากาศแก่ผู้ชม

เมื่อเรื่องเล่าถูกห่อหุ้มอยู่ในสื่อหลากหลายรูปแบบ แนวคิดการเล่าเรื่องจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องเล่าในสื่อต่าง ๆ ทั้งนี้การวิเคราะห์เรื่องเล่าในสื่อจะก้าวข้ามการศึกษาเนื้อหาว่ามีส่วนสะท้อนความจริงต่อสังคมอย่างไร ไปสู่ความสนใจเรื่องโครงสร้างของการเล่าเรื่อง (Structure) และวิธีการเล่าเรื่อง (Process) ของสื่อแต่ละประเภท(Tilley, 1991 อ้างถึงใน นันททองใบ, 2553)หรือเรียกได้ว่าเปลี่ยนการตั้งคำถามใหม่ จากเดิมที่มุ่งตอบคำถามว่าเรื่องเล่านี้สะท้อน (Reflection) อะไรในสังคม ไปสู่เรื่องเล่านี้มีการประกอบสร้าง (Construction) ความคิดอะไรบ้างซึ่งการจะค้นหาคำตอบที่ว่านี้ตามทฤษฎีเรื่องเล่า แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ (นพพร ประชาณุกุล, 2541 อ้างถึงในนันททอง ใบ, 2553) ดังนี้

(1) **ระดับเนื้อความ หรือตัวบท (Discourse)** คือการพิจารณาถึงองค์ประกอบและกลวิธีนำเสนอว่าเรื่องเล่านั้นมีขอบ และกติกายังไร

(2) **ระดับโครงสร้าง (Structure)**คือการหาไวยากรณ์ของเรื่องเล่า (Narrative Grammar) หรือหาโครงสร้างความสัมพันธ์ของหน่วยต่าง ๆ ในเรื่องเล่าว่าสื่อความหมายออกมาได้อย่างไร

ในที่นี้ผู้วิจัยจะเลือกใช้เพียงกรอบการวิเคราะห์ระดับเนื้อความ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการวิเคราะห์รายการสารคดีได้อย่างเหมาะสม

2.3.1 การวิเคราะห์ระดับเนื้อความหรือตัวบท

หลุยส์ จิอันเน็ตตี (Louis Giannetti) (1998,อ้างถึงใน นันททอง ใบ, 2553)ได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์วิจารณ์การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ และสื่อภาพเคลื่อนไหวทั้งหมด ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการวิเคราะห์วิจารณ์รายการโทรทัศน์ได้ โดยจิอันเน็ตตีได้แบ่งองค์ประกอบของสื่อภาพเคลื่อนไหวในแง่การเล่าเรื่องออกเป็น 7 องค์ประกอบ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถนำมาใช้เป็นหมุดยึดในการวิเคราะห์วิจารณ์ได้ดังนี้

2.3.1.1 โครงเรื่อง (Plot)

Tzvetan Todorov (1997 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 262) นักวิชาการสำนัก รูปแบบนิยมนิยายอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างตัวเรื่อง (Story) กับ โครงเรื่อง (Plot) ไว้ว่า ตัวเรื่อง หมายถึง ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นวัตถุดิบของเรื่อง มีหลายมิติ และกระจัดกระจาย ส่วน โครงเรื่องเป็นวิธีการนำเสนอเรื่องที่เกิดขึ้น มีลำดับขั้นเป็นเส้นตรง (Linear) และมีระบบระเบียบเป็น ขั้นตอน ดังนั้นตัวเรื่องเดียวก็อาจสร้างเป็นโครงเรื่องได้หลายแบบ เช่น การเล่าเรื่องตามลำดับเวลา การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น หรือ flashback เป็นต้น

กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า โครงเรื่องเป็นการเชื่อมร้อยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ด้วยตรรกะเชิงเหตุและผล (ในภาษาของทฤษฎีสัญญาวิทยา) ตัวเรื่องนั้นเป็นเพียงที่รวมของสัญญาณหลาย ๆ ตัว แต่โครงเรื่องนั้นเป็นชุดของสัญญาณที่ถูกเชื่อมร้อยด้วยความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และเมื่อเชื่อมร้อยแล้วทำให้เกิด “ความหมายใหม่” เช่น พระราชาสิ้นพระชนม์ พระราชินีก็สิ้นพระชนม์ เช่นนี้คือตัวเรื่อง หรือเรื่องราว (Story) ตัวอย่างที่สอง พระราชาสิ้นพระชนม์ แล้วพระราชินีก็สิ้นพระชนม์ตามไปด้วย* เพราะตรอมพระทัย อย่างนี้คือ โครงเรื่อง (Plot) จึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างความหมายต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นมาจากการวางโครงเรื่องเป็นสำคัญ

การเล่าเรื่องที่ดีจึงควรเดินตามโครงที่ตั้งเอาไว้ โครงเรื่องมีลำดับขั้น หรือพัฒนาการของโครงเรื่อง ดังนี้

(1) **การเปิดเรื่อง (Exposition)** เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อชักจูงความสนใจของผู้ชมให้ติดตามต่อไป โดยอาจใช้กลยุทธ์เริ่มเรื่องได้หลายแบบ เช่น แนะนำตัวละคร แนะนำฉาก การนำเอาจุดหักเหมาใช้ ตั้งแต่เริ่มเรื่อง เป็นต้น การเปิดเรื่องอาจแบ่งได้ 3 แบบคือ

(1.1) **เปิดด้วยการบรรยาย** เป็นการเปิดเรื่องเรียบ ๆ ค่อย ๆ เล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละคร แล้วค่อย ๆ เพิ่มสีสันและรสชาติของเรื่อง

(1.2) **เปิดด้วยฉาก** เพื่อให้เห็นบรรยากาศ สถานที่ของเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น เปิดด้วยตึกสูงในห้องแถวแคบ ๆ เต็มไปด้วยปล่องไฟ เพื่อให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครหรือสื่อความหมายบางอย่าง

(1.3) **เปิดด้วยการกระทำที่น่าสนใจของตัวละคร** เช่น ในซีรีส์เรื่องดังของอเมริกา อย่าง Hero ที่ออกอากาศทางสถานี NBC เปิดเรื่องด้วยการกระทำของพระเอกที่กำลังยืนอยู่บนดาดฟ้าตึกแห่งหนึ่ง แล้วค่อย ๆ กางแขนประหนึ่งบินลงสู่เบื้องล่าง ซึ่งสร้างความสงสัยแก่ผู้ชมว่าทำไมเขาถึงทำเช่นนั้น และผลของการกระทำจะเป็นอย่างไร (ตายหรือรอด)

(2) **การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising action)** เมื่อเรื่องราวดำเนินไป ความขัดแย้งของตัวละคร อุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้น หรือทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินเรื่องอาจเป็นแบบ

ตามลำดับเวลา (Chronology) คือเล่าจากต้นจนจบ หรือดำเนินเรื่องแบบเล่าย้อนกลับ (Flashback) คือเล่าจากเหตุการณ์ปัจจุบันก่อนแล้วค่อยย้อนเล่าเรื่องราวในอดีตเพื่อเฉลยสาเหตุแห่งการกระทำของตัวละคร

(3) **ภาวะวิกฤติ (Climax)** เป็นขั้นที่ความขัดแย้งพุ่งขึ้นสูงสุดและถึงจุดแตกหัก ตัวละครตกอยู่ในสถานการณ์ต้องลงมือทำ หรือตัดสินใจ

(4) **ภาวะคลี่คลาย (Resolution)** เมื่อตัวละครตัดสินใจลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จุดวิกฤติ ก็จะผ่านพ้น หรือได้รับการแก้ไข เหตุการณ์หรือปมปัญหาจึงค่อย ๆ คลี่คลาย

(5) **การยุติเรื่องราว หรือการปิดเรื่อง (Ending)** ปมปัญหา ความขัดแย้งได้รับการแก้ไข ส่งผลสู่บทลงท้ายของตัวละคร ซึ่งอาจจบได้ทั้งมีความสุข เศร้า หรือประชดประชัน

2.3.1.2 ความขัดแย้ง (Conflict)

ความขัดแย้ง หรือปมขัดแย้ง เป็นส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ในเรื่องเล่า เพราะ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โครงเรื่องและพฤติกรรมตัวละครพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลทำให้เรื่องเล่าน่าตื่นเต้น น่าสนใจ ซึ่งอาจจำแนกความขัดแย้งหลัก ๆ ในเรื่องเล่าได้ 4 ประเภทคือ

(1) **ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ด้วยกัน** มักพบในเรื่องแนวแอ็คชั่นที่มีพระเอกเป็นฮีโร่ หรือตำรวจต่อสู้ปราบปรามเหล่าร้าย

(2) **ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ** พบได้ในสารคดีเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ เช่น สารคดีเกี่ยวกับชาวพม่าที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ

(3) **ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับระบบหรือสังคม** เช่น ละครเรื่องอิฟริงคนเรียงเมือง (2531) ฟริงต้องต่อสู้กับชีวิตและเพื่อความอยู่รอดจึงกล้าทำในสิ่งที่สังคมตีตราว่าผิดบาปหันต์ โดยเฉพาะการมีความสัมพันธ์กับผู้ชายมากหน้าหลายตา

(4) **ความขัดแย้งภายในจิตใจ** เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร ทำให้ตัวละครสับสน ยุ่งยากลำบากใจในการตัดสินใจหรือดำเนินชีวิตต่อไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2553)

ในการวิเคราะห์ความขัดแย้งของเรื่องเล่าเราจะต้องดูว่าอะไรคือความขัดแย้งหลักของเรื่อง การทราบประเด็นขัดแย้งหลักจะช่วยให้เราจับแก่นความคิดหลักของเรื่องได้ชัดเจน และช่วยวิเคราะห์ตัวละครว่ามีความตื้นลึกหนาบางเพียงใด จากนั้นจึงดูว่าความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลต่อชีวิตตัวละครอย่างไร เพราะความขัดแย้งในเรื่องย่อมถูกหยิบชูขึ้นเพราะผู้เขียนบท หรือผู้กำกับต้องการนำมาเป็นเหตุผลของความรู้สึก ทศนคติ และการกระทำของตัวละคร ดังนั้นความขัดแย้งที่ดีจึงต้องมีการกระทำของตัวละครคอยรับรองอย่างมีเหตุผลสุดท้าย เรื่องเล่านั้นสร้างความขัดแย้งที่น่าสนใจได้หรือไม่ เพราะเรื่องเล่านั้นมีความขัดแย้งมากเท่าไร เรื่องเล่านั้นยังน่าสนใจ น่าติดตามมากขึ้นเท่านั้น

2.3.1.3 ตัวละคร (Character)

ณัฐกฤตย์ ดิฐวิรุพท์ (2557) แบ่งตัวละครออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะทางความคิด (Conception) และการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและอุปนิสัยใจคอ (Presentation) ที่ปรากฏในรายการได้ดังนี้

(1) **ตัวละครที่มีลักษณะเป็นผู้กระทำ (Active Character)** หมายถึงตัวละครที่มีลักษณะเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ไม่ถูกคุกคามหรือครอบงำจากผู้อื่นได้โดยง่าย มีความมั่นคงทางอุดมการณ์ที่ปรากฏชัดและแสดงให้เห็นอย่างคงเส้นคงวาตลอดทั้งเรื่อง

(2) **ตัวละครที่มีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Character)** หมายถึงตัวละครที่มีลักษณะอ่อนแอต้องพึ่งพาผู้อื่น หรือต้องอยู่ภายใต้การดูแลหรือควบคุมของผู้อื่น จะมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงเส้นคงวา เปลี่ยนแปลงโดยไม่อาจคาดเดาพฤติกรรมได้

2.3.1.4 แก่นเรื่อง (Theme)

แก่นเรื่องหรือธีม หมายถึง สาระ หรือแนวคิดหลักของเรื่องอาจเป็นทัศนคติ หรือความคิดเห็นของผู้สร้าง หรือผู้เล่าที่มีต่อสังคม ต่อโลก ซึ่งเมื่อผู้ชม หรือผู้รับสารเข้าไปแล้วอาจพบว่า ผู้สร้างต้องการสื่อสารอะไรกับผู้รับ ขณะเดียวกันผู้สร้างกับผู้รับอาจเห็นหรือเข้าใจในแก่นตรงกันหรือไม่ก็ได้

2.3.1.5 ฉาก (Setting)

เป็นสถานที่ที่ชุดของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเกิดขึ้น และเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นโดยปราศจากสถานที่ไม่ได้ ฉากจึงมีความสำคัญไม่แพ้องค์ประกอบอื่น เพราะทำให้เกิดสถานที่รองรับเหตุการณ์ของเรื่อง นอกจากนี้ฉากยังมีส่วนสำคัญในการบ่งบอกความหมายของเรื่อง มีอิทธิพลต่อความคิด และการกระทำของตัวละคร เช่น ฉากที่เกิดขึ้นในห้องทึบแคบอาจบ่งบอกถึงสถานการณ์อันตราย และสภาพจิตใจที่ถูกกดดันของตัวละครในห้องนั้น

2.3.1.6 สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol)

หมายถึง สัญลักษณ์ที่ผู้สร้าง หรือผู้กำกับตั้งใจสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเสริมแก่นความคิดของเรื่องโดยอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

(1) **สัญลักษณ์ทางภาพ** คือองค์ประกอบที่ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ อาจเป็นวัตถุ สถานที่ หรือสิ่งมีชีวิต เช่น สัตว์หรือบุคคล

(2) **สัญลักษณ์ทางเสียง** คือเสียงต่าง ๆ ที่ถูกใช้เพื่อเปรียบเทียบความหมาย หรือเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ตัวละคร

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า ในภาพยนตร์จะมีการกำหนดลักษณะขององค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย (Costume) พาหนะ (Location) และอาวุธ

(Weaponry) โดยทำหน้าที่เป็น “ชุดของสัญญาณ (Set of Signs)” เพื่อควบคุมความหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับเรื่องเล่า

2.3.1.7 มุมมองของการเล่าเรื่อง (Point of View)

มุมมองของการเล่าเรื่องคือ “มุมมอง” หรือจุดที่ใช้ “มอง” เหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมตัวละครผ่านสายตาตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง หรือหมายถึง ผู้เล่ามองเหตุการณ์จากวงใกล้ชิด หรือจากวงนอก มุมมองในการเล่าเรื่องส่งผลต่อการชักจูงอารมณ์ของผู้รับอย่างมาก โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

(1) **มุมมองบุคคลที่หนึ่ง (The First-Person Narrator)** คือการให้ตัวเองเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวเอง มักมีคำว่าผมหรือฉัน ผ่านเสียงบรรยายให้ได้ยิน มุมมองแบบนี้ทำให้ผู้ชมรู้สึกใกล้ชิดกับความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ทำให้รู้สึกเหมือนเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปด้วยกัน

(2) **มุมมองบุคคลที่สาม (The Third-Person Narrative)** คือการที่ผู้เล่าไม่ใช่ตัวละครหลักในเรื่องแต่อยู่ในเรื่องด้วย โดยกล่าวถึงตัวละครอื่นที่ตัวเองพบเห็นหรือเกี่ยวข้อง เช่น ภาพยนตร์บางเรื่องเล่าเรื่องจากมุมมองของเพื่อนพระเอกพบได้บ่อยในรายการเชิงสัมภาษณ์ อภิปรายที่มีแขกรับเชิญเป็นนักวิชาการผู้รอบรู้ในเรื่องนั้น ๆ หรือพยานผู้เห็นเหตุการณ์

(3) **มุมมองบุคคลที่สามที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ เล่าอย่างเป็นกลาง (Objective)** มุมมองแบบนี้สร้างความรู้สึกห่างไกลจากเรื่องราว เล่าในฐานะคนนอกเพื่อให้เกิดความเป็นกลาง ปราศจากอคติในการนำเสนอมากที่สุด การเล่าเรื่องแบบนี้ไม่สามารถเข้าถึงตัวละครได้ลึกซึ้ง จึงมักใช้บ่อยในสารคดี หรือสื่อบันเทิงที่อ่อนไหว มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย

(4) **มุมมองแบบผู้รู้รอบด้านหรือสัพพัญญู (The Omniscient)** คือการเล่าเรื่องที่ไม่มีการจำกัด สามารถหยั่งรู้ เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัวในเรื่องเล่าได้ทั้งหมด เป็นมุมมองที่ใช้บ่อยที่สุดในละคร และภาพยนตร์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางโทรทัศน์(ชยพล สุทธิโยธินและคณะ, 2550) มาใช้เพื่อวิเคราะห์เทคนิคที่รายการภักตาคารบ้านทุ่งใช้เพื่อสื่อความหมาย โดยจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือการสื่อความหมายด้วยภาพและ การสื่อความหมายด้วยเสียง

2.3.2 การสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual)

โทรทัศน์เป็นสื่อที่อาศัยการสื่อสารด้วยภาพเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นภาพสิ่งของ สถานที่ ฉาก หรือสิ่งมีชีวิต ทั้งสัตว์ และบุคคล ภาพในรายการโทรทัศน์จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งยวดที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราว ข้อเท็จจริง (Factual) สภาพแวดล้อม (Environment) ความหมาย (Interpretative) สัญลักษณ์ (Symbol) บอกลักษณะต่าง ๆ (Identifying) และเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะมี

ผลต่อจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก การดำเนินเรื่อง การสร้างความหมายและการรับรู้ความหมายของผู้รับสาร (จุฑาทกานต์ ทองทั้งสาย, 2558: 29) โดยมีองค์ประกอบที่จะพิจารณา ดังนี้

2.3.2.1 ขนาดภาพ (Size of Shot) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของการสื่อความหมายด้วยภาพในสื่อโทรทัศน์ แบ่งได้ตามสัดส่วนร่างกายบุคคล ดังนี้

- ภาพขนาดใหญ่อย่างยิ่งยวด (ECU: Extreme Close-up)
- ภาพขนาดใหญ่อย่างยิ่ง (VCU: Very Close-up)
- ภาพขนาดใหญ่มาก (BCU: Big Close-up)
- ภาพขนาดใหญ่ (CU: Close-up)
- ภาพขนาดกึ่งปานกลาง (MCU: Medium Close-up)
- ภาพปานกลาง (MS: Medium Close-up)
- ภาพขนาดหัวเข่า (KS: Knee Shot)
- ภาพขนาดกึ่งไกล (MLS: Medium Long Shot)
- ภาพขนาดไกล (LS: Long Shot)
- ภาพขนาดไกลอย่างยิ่งยวด (ELS/ XLS: Extreme Long Shot)

(1) **การใช้ภาพขนาดไกลเพื่อสื่อความหมาย** ภาพขนาดไกลอย่างยิ่งยวด (Extreme Long Shot) เป็นภาพมุมกว้างที่เผยให้เห็นสภาพแวดล้อม บรรยากาศ ตำแหน่งที่ตั้งทั้งหมด มักใช้ในการเกริ่นเปิดเรื่อง มีอิทธิพลในการสร้างอารมณ์หรือบรรยากาศของการแสดงในฉากนั้นแก่ผู้ชมให้เกิดขึ้นทันทีทันใด ผู้ชมจะได้รับอิทธิพลจากบรรยากาศกว้าง ๆ และผลจากสภาพแวดล้อมโดยรวม เช่น ฉากอุปกรณ์ประกอบฉาก แสงซึ่งผู้ชมไม่เห็นในภาพขนาดใกล้นอกจากนี้ ภาพขนาดไกลยังช่วยให้ผู้ชมเห็นภาพรวมทั้งหมด เช่น กลุ่มคน และเห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวละครแต่มีจุดอ่อนตรงที่ผู้ชมจะไม่เห็นรายละเอียดของเหตุการณ์

(2) **การใช้ภาพขนาดปานกลางเพื่อสื่อความหมาย** ภาพขนาดปานกลาง (Medium Shots) เป็นภาพที่มีระยะจากภาพเต็มตัวถึงภาพกึ่งกลางตัว (Mid-shots) มักใช้ในฉากการสนทนาระหว่างตัวละคร ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และขณะเดียวกันก็เห็นรายละเอียด การแสดงออกของตัวละครได้ชัดเจน

(3) **การใช้ภาพขนาดใหญ่เพื่อสื่อความหมาย** ภาพขนาดใหญ่ (Close-up Shots) เป็นภาพที่มีพลังและมีความหมายมากต่อการรับรู้ของผู้ชม ภาพใกล้ช่วยควบคุมความสนใจของผู้ชมได้ดี ทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจ เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction) เกิดการตอบสนอง (Response) และเกิด

อารมณ์ (Emotion) ภาพใกล้ทำให้ผู้ชมได้รับรู้และเห็นภาพที่ควรเห็น เน้นให้เห็นรายละเอียด (Emphasis) ใช้แสดงรายละเอียดในการสาธิต (Demonstration Detail) และช่วยขับเน้นลักษณะความเป็นละคร (Dramatize) อย่างไรก็ตามการใช้ภาพใกล้ก็มีจุดอ่อนคือ ทำให้ผู้ชมไม่เห็นภาพรวมของฉาก ไม่เห็นปฏิกิริยาตอบสนองของตัวละครอื่นในเวลานั้น

2.3.2.2 มุมมองของกล้อง (Camera Perspective)

การเลือกใช้มุมมองของกล้องในการถ่ายภาพโทรทัศน์ มีผลต่อภาพที่จะออกมาในรายการเป็นอย่างมาก เพราะมุมมองของกล้องเปรียบได้กับสายตาของคนที่เลือกว่าจะมองสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยมุมมองของใคร มุมมองของกล้องแบ่งได้เป็น 3 มุมมองที่แตกต่างกัน คือ

(1) มุมมองแบบการรายงาน (Reportorial Perspective) ใช้เมื่อผู้นำเสนอ หรือผู้ดำเนินรายการกำลังพูดกับผู้ชมโดยตรงผ่านทางกล้องโทรทัศน์ ผู้พูดจะจ้องสบตากับกล้องเมื่อพูด

(2) มุมมองแบบวัตถุวิสัย (Objective Perspective) คือการจินตนาการว่ากล้องโทรทัศน์เป็นเสมือนผู้แอบดูกล้องโทรทัศน์จะตั้งอยู่ด้านหลังฉากเหตุการณ์ ทำตัวเหมือนผู้เฝ้ามองเหตุการณ์ความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ จะไม่มีกิจกรรมใดนำเสนอโดยตรงกับกล้อง ไม่มีใครจ้องมองกล้องโดยตรง

(3) มุมมองแบบอัตวิสัย (Subjective Perspective) มุมกล้องแบบนี้ใช้เฉพาะเจาะจงเพื่อสื่อความหมายพิเศษในการผลิตรายการที่มีลักษณะเป็นละคร การถ่ายภาพลักษณะนี้ต้องเชื่อมโยงความคิดไปถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาวะ เมื่อผู้กำกับต้องการกำหนดให้วางตำแหน่งผู้ชมในตำแหน่งของนักแสดงคนหนึ่ง

2.3.3 การสื่อความหมายด้วยเสียง

เสียง (Sound) เป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของรายการโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้ชมทั้งทางด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้ชมมีต่อเรื่องที่กำลังชม เสียงช่วยสร้างความคิดให้แก่ผู้ชมว่า ควรจะให้ความหมายแก่ภาพที่กำลังชมอย่างไร รวมทั้งเกิดความรู้สึกและอารมณ์อย่างไร เสียงจึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการสื่อความหมายของภาพในรายการโทรทัศน์เป็นอย่างมาก (ชยพล สุทธิโยธินและคณะ, 2550)

ประเภทของเสียงในรายการโทรทัศน์ แบ่งเป็นเสียงพูด เสียงพิเศษ และเสียงดนตรี

2.3.3.1 เสียงพูด (Speech) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการพูดคุยของบุคคลที่มาปรากฏตัวในรายการโทรทัศน์ เช่น นักแสดง พิธีกร ผู้ประกาศ ผู้ดำเนินรายการ ผู้บรรยาย ผู้สื่อข่าว ผู้ให้สัมภาษณ์ เสียงพูดแบ่งออกตามหน้าที่ได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) **เสียงพูดแบบเล่าเรื่อง (Narration)** เสียงที่ใช้บรรยายหรือเล่าเรื่องโดยปกติจะเป็นเสียงบรรยายและเสียงบรรยายซ้อน (Voice-over) ซึ่งหมายถึงเสียงบรรยายอธิบายเหตุการณ์ที่ตัวผู้พูดไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น เสียงพูดที่ใช้เล่าเรื่องแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

(1.1) **การบรรยายเล่าเรื่องโดยตรง (Direct Narrative)** คือ ผู้บรรยายจะบรรยายเหตุการณ์ที่ตัวเองได้พบเห็นมา ได้ยินมา หรือรับรู้มาโดยตรง

(1.2) **การบรรยายเล่าเรื่องโดยอ้อม (Indirect Narrative)** คือเสียงบรรยายเหตุการณ์ที่ผู้บรรยายไม่ได้พูดว่าตนเห็นอะไร หรือได้ยินอะไรโดยตรง แต่ใช้การพูดโดยภาพรวมของเหตุการณ์ แล้วให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเล่าเรื่องด้วยตนเอง

(1.3) **การบรรยายเล่าเรื่องแบบตรงกันข้าม (Contrapuntal Narrative)** เป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง หรือตรงกันข้ามกับสิ่งที่เห็นในภาพ เช่น ในภาพจอโทรทัศน์เห็นผู้คนกำลังยิ้มหัวเราะมีความสุขมีกินมีใช้อย่างเหลือเฟือ แต่ผู้บรรยายพูดถึงว่าในโลกนี้ยังมีประชากรจำนวนมากที่อดอยากหิวโซไม่มีจะกิน

(2) **เสียงพูดแบบสนทนา (Dialogue)** เป็นเสียงจากการพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป

2.3.3.2 **เสียงพิเศษ (Sound Effects)** เป็นเสียงที่ให้ผลพิเศษทางเสียงได้แก่ เสียงที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบการนำเสนอเรื่องเพื่อสร้างความรู้สึก อารมณ์ และความหมายต่อเรื่อง เสียงพิเศษแบ่งออกตามหน้าที่พื้นฐานเป็น 2 ประเภท คือ

(1) **เสียงพิเศษที่เป็นการสร้างบริบท (Contextual Sound)** เป็นเสียงที่กระจายออกมาจากแหล่งเสียงหลัก อย่างเช่น เสียงม้าควบ เสียงกระดาดขอรอบแกรบ

(2) **เสียงพิเศษที่เป็นการเล่าเรื่อง (Narrative Sound)** แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

(2.1) **เสียงพิเศษที่เป็นการพรรณนา (Descriptive Sound)** เป็นเสียงพิเศษที่เพิ่มเข้ามาเพื่อช่วยเสริมบรรยากาศของฉาก เช่นเสียงเรือเอี้ยดอาด หรือเสียงพัดลมบนเพดาน

(2.2) **เสียงพิเศษที่ให้สาระเพิ่มเติม (Commentative Sound)** เป็นเสียงพิเศษที่เสริมเพิ่มเข้าไปเพื่อเติมเนื้อหาสาระและความหมายเข้าไปในเรื่อง

2.3.3.3 **เสียงดนตรี (Music)** ได้แก่เสียงที่เกิดจากการบรรเลงของเครื่องดนตรีทั้งหลาย ซึ่งการใช้เครื่องดนตรีต่างชนิดกันไม่ว่าเป็นเครื่องดนตรีสากล เครื่องดนตรีไทย หรือเครื่องดนตรีท้องถิ่น เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด สี ตี หรือเป่า เสียงดนตรีมีความทุ้มแหลม (Pitch) ดังเบา (Loudness) จังหวะของเสียง (Tempo) ที่ต่างกัน

ย่อมสร้างอารมณ์ให้แก่รายการโทรทัศน์แตกต่างกันไปตามแต่รูปแบบและจุดประสงค์ของรายการ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทศนีย์ มีวรรณ (2542) ศึกษาเรื่อง *การสร้างและการบริโภคสัญลักษณ์ในปรากฏการณ์ชีวิตจิตและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน* โดยมีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อค้นหาสัญลักษณ์และการให้ความหมายของสื่อมวลชนโดยอาศัยแนวคิดสัญวิทยาวิทยา (Semiotic) และแนวคิดการโหยหาอดีต (Nostalgia) เป็นกรอบในการศึกษา 2.) เพื่อค้นหาระดับการให้คุณค่าในการบริโภคชีวิตจิตของชนชั้นกลางโดยอาศัยแนวคิดตรรกะการบริโภค (Logic of Consumption) ของโบดริยาร์ด 3.) เพื่อศึกษาถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยอาศัยแนวคิดหน้าที่นิยมของสื่อมวลชน (Functionalism) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าปรากฏการณ์ชีวิตจิตเป็นปรากฏการณ์เชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายสัมพันธ์กับสุขภาพและแนวคิดการโหยหาอดีตที่พบได้ 3 ลักษณะ คือ 1.) การกระทำเชิงสัญลักษณ์ 2.) การต่อต้านวัฒนธรรมสมัยใหม่ 3.) การหวนคืนสู่อดีตโดยอาศัยการอธิบายอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ความหมายที่พบทั้งหมดนี้เกิดจากการให้ความหมายของสื่อมวลชน ด้วยวิธีการให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการสร้างความหมายใหม่ ในการบริโภคชีวิตจิตของชนชั้นกลางนั้นพบว่า อยู่ในระดับตรรกวิทยาเชิงหน้าที่การใช้สอยมากที่สุด คือ 1.) เพื่อบำบัดโรค 2.) เพื่อสุขภาพ 3.) เพื่อเป็นทางเลือก อย่างไรก็ตามการบริโภคชีวิตจิตของชนชั้นกลางยังแฝงมูลค่าเชิงสัญลักษณ์คือค่าความเจาะจงทางชนชั้น

ในด้านการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น พบว่า สื่อมวลชนแสดงหน้าที่ในปรากฏการณ์ชีวิตจิต โดย 1.) การให้สาระความรู้ 2.) การเผยแพร่แนวคิดหรือการถ่ายทอดอุดมการณ์ 3.) การนำเสนอทางเลือกใหม่ 4.) การเป็นเวทีสาธารณะ จากข้อค้นพบในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญต่อการทำหน้าที่ในปรากฏการณ์ชีวิตจิต

2. เอื้องอริน สายจันทร์ (2553) ศึกษาเรื่อง *บทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารโดยมุ่งให้ทราบถึงองค์ประกอบในการนำเสนอของรายการอาหารทางโทรทัศน์* รวมถึงการศึกษารายการอาหารทางโทรทัศน์ทั้งหมดของรายการอาหารทางโทรทัศน์ และโดยเฉพาะบทบาทในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาหาร วิธีการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากรายการอาหารทางโทรทัศน์ 25 รายการ

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการนำเสนอของรายการอาหารทางโทรทัศน์มีทั้งหมด 9 องค์ประกอบ คือ เนื้อหารายการ รูปแบบรายการ รูปแบบการนำเสนอ ผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ อาหาร อุปกรณ์เครื่องครัว โฆษณาแฝง และสถานที่ถ่ายทำ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบในการนำเสนอ นั้นสอดคล้องกับทุกบทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา

สำหรับบทบาททั้งหมดของรายการอาหารทางโทรทัศน์พบว่า มีทั้งหมด 9 บทบาท คือ บทบาทในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหาร บทบาทในการให้ความบันเทิง บทบาทในการสอนวิธีการทำอาหาร บทบาทในการยกระดับสถานภาพบุคคลในสังคม บทบาทในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้า บทบาทในการแนะนำร้านอาหารและแหล่งขายอาหาร บทบาทในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับวัตถุดิบอาหาร บทบาทในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และบทบาทในการส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับอาหาร สำหรับบทบาทในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหารนั้นพบว่า รายการอาหารทั้ง 25 รายการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับอาหารในหลากหลายมิติ และเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมอาหาร และสัญชาติของอาหาร การที่รายการอาหารทางโทรทัศน์นำเสนอความรู้เกี่ยวกับอาหารนั้น ทำให้วัฒนธรรมอาหารไทยได้รับการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้รับการเผยแพร่จากท้องถิ่นมาสู่คนส่วนอื่นของประเทศ รวมทั้งเกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารต่างชาติมาสู่คนในชาติด้วย

3. จุฑากานต์ ทองทังสาย (2558) ศึกษาเรื่อง **การประกอบสร้างความหมายของผู้ใช้จักรยานในรายการโทรทัศน์ “ฮิวเมินไรต์จักรยานบันดาลใจ”** งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายของผู้ใช้จักรยานในรายการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวบทในรายการทั้ง 2 ซีซั่น จำนวนทั้งสิ้น 27 ตอน รวมถึงศึกษาการรับรู้และการถอดรหัสความหมายที่ถูกส่งรหัสไว้ในตัวบทของผู้รับสารซึ่งจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้รับสารทั้งผู้ใช้จักรยานและผู้ที่ไม่ได้ใช้จักรยาน

ผลจากการวิเคราะห์ตัวบทผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร จุดยืนของผู้เล่าเรื่อง การสื่อสารความหมายด้วยภาพ และการสื่อความหมายด้วยเสียง ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการมีการประกอบสร้างความหมายของผู้ใช้จักรยานที่ปรากฏในรายการทั้งสิ้น 9 ประเด็น ได้แก่ 1.) ผู้ใช้จักรยานมีลักษณะที่หลากหลายในสังคมทั้งในมิติด้านเพศ วัย สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และพื้นที่ของผู้ใช้จักรยาน 2.) ผู้ที่แข่งขันกับตัวเอง 3.) ผู้ที่ต้องการการยอมรับทางสังคม 4.) ผู้ที่มีจิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง 5.) ผู้ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวม 6.) ผู้ที่สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน 7.) ผู้ที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม 8.) ผู้ที่มีวิถีในการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและสามารถพึ่งพาตนเองได้ และ 9.) ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เอื้อต่อการขี่จักรยาน

ในส่วนของการรับรู้และถอดรหัสความหมายของผู้รับสารพบว่า ผู้รับสารมีการรับรู้และถอดรหัสความหมายของผู้ใช้จักรยานแบบจุดยืนเดียวกับที่ได้ลงรหัสไว้มากที่สุดเป็นจำนวนทั้งหมด 4 ประเด็น ได้แก่ 1.) ประเด็นเรื่องผู้ใช้จักรยานมีความหลากหลายในสังคม 2.) ผู้ใช้จักรยานคือผู้ที่แข่งขันกับตนเอง 3.) ผู้ใช้จักรยานคือคนที่สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน และ 4.) ผู้ใช้จักรยานคือผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เอื้อต่อการขี่จักรยาน ซึ่งชี้ให้เห็นอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่สามารถประกอบสร้างภาพของผู้ใช้จักรยานขึ้นมาด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวจากความเป็นจริงไปยังผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ปฏิกริยาของผู้รับสารจะแตกต่างกันออกไปโดยส่วนใหญ่กลุ่มผู้รับสารที่ใช้จักรยานจะถอดรหัสด้วยประสบการณ์ตรงของตนเอง ในขณะที่ผู้รับสารที่ไม่ได้ขี่จักรยานจะใช้ประสบการณ์ผ่านสื่อในการถอดรหัสความหมาย

4. สุภา จิตติวิสุรัตน์ (2545) ศึกษาเรื่อง *การสร้าง ความหมายทางสังคมและการรับรู้ "ความเป็นจริง" ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง* โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้าง ความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์อิงเรื่องจริงของผู้สร้างภาพยนตร์ ศึกษา ความหมายของ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์จากการเข้ารหัส (encoding) ของผู้สร้างภาพยนตร์ และศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์ของผู้รับสารกลุ่ม ต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสของผู้ส่งสารและ การถอดรหัสของผู้รับสาร และแนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ใน ภาพยนตร์อิงเรื่องจริงเกิดจากจุดมุ่งหมายการประกอบสร้างของผู้สร้างภาพยนตร์ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงและเพื่อรื้อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” โดยสำหรับวิธีการประกอบสร้างเพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงนั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัย องค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ตัวละคร โครงเรื่อง การสร้างความเกี่ยวพันกับผู้ชมโดยตรง ฉาก และกลวิธีการนำเสนอของสื่อภาพยนตร์ ส่วนวิธีการประกอบสร้างเพื่อรื้อความหมายเดิมและ สร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” นั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดยืนของผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอ “ความเป็นจริง” ในหลายมิติ แก่นเรื่อง และ ปมความขัดแย้ง ทั้งนี้ความหมายที่ปรากฏในภาพยนตร์จากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์นั้น พบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายที่เกิดจากการรื้อความหมายเดิมส่วนใหญ่ออกและสร้างเป็น ความหมายใหม่ ความหมายที่เกิดจากการรื้อความหมายเดิมบางส่วนและต่อยอดความหมายเดิม บางส่วนให้ชัดเจนขึ้น และความหมายที่เกิดจากการรื้อความหมายเดิมบางส่วนและสร้างความหมาย ใหม่บางส่วน

สำหรับการรับรู้ความหมายของผู้รับสารนั้น ศึกษาเปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้รับสาร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรง และกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ พบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงจะถอดรหัสด้วยการปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ส่วนกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ จะถอดรหัสสารด้วยมุมมองที่หลากหลายซึ่งมีทั้งเห็นด้วย ต่อรอง และปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งความแตกต่างของการถอดรหัสสารนี้เป็นผล มาจากการที่ผู้รับสารทั้งสองกลุ่มถูกประกอบสร้างความหมายมาจากโลกเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ ภัตตาคารบ้านทุ่ง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เข้าใจกระบวนการ สร้างความหมายการถ่ายทอดความหมาย และการรับรู้ความหมายทั้งหมดในรายการ ผู้วิจัยแบ่งการ ศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เพื่อศึกษาการสร้างสรรครายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอด ความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ด้วยบทเชิงคุณภาพ (Textual Analysis) ของ รายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่ง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ผลิตรายการ เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ นอกจากนี้ เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของ ผู้ชมรายการ ผู้วิจัยจะใช้การสนทนากลุ่ม สืบสวนการรับรู้และการถอดรหัสความหมายของผู้ชม รายการว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างไปจากที่ผู้ผลิตได้เข้ารหัสไว้หรือไม่อย่างไร

สุดท้ายผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์แล้วนำเสนอในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

3.1 ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาการสร้างสรรครายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ ผู้ชมรายการ

3.1.1 การวิเคราะห์ด้วยบท (Textual Analysis)

3.1.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากเทปรายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่งย้อนหลังจากเว็บไซต์ยูทูป ที่ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2557 – 13 กุมภาพันธ์ 2559 ในซีซั่นที่ 2 รวมทั้งสิ้น 85 ตอน โดยคัดเลือกเฉพาะตอนที่มียอดผู้ชมสูงสุดในยูทูปจำนวน 20 ตอน ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจว่าในตอนที่มี ยอดความนิยมสูงนี้มีองค์ประกอบและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการจำนวนมากอย่างไร ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาว่าผู้ชมรายการมีการถอดรหัสความหมาย ในรายการอย่างไรต่อไปด้วย ได้แก่

ตาราง 3.1 เทปรายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่งที่ศึกษา

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
1	31 พ.ค. 57	ปักเบ็ดปลา	432,511
2	28 มิ.ย.57	หน่อไม้ส้ม	442,608

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
3	9 ส.ค.57	เห็ดคอก	276,245
4	27 ก.ย.57	ผักแซ่ว	415,249
5	11 ต.ค.57	หอยโล่	354,166
6	18 ต.ค.57	ลากค้อนปลา	276,907
7	29 พ.ย.57	ปลาหัวมิ่ง	434,238
8	10 ม.ค.58	สาเก	310,315
9	7 ก.พ.58	ต้นอ่อนทานตะวันงอก	328,718
10	25 เม.ย.58	ปลาตุกทะเล	398,662
11	13 มิ.ย.58	ไก่อังว	420,571
12	20 มิ.ย.58	ถั่วดาวอินคา	378,470
13	4 ก.ค.58	หอยเฉลียบ	658,471
14	25 ก.ค.58	เห็ดฟาง	727,463
15	15 ส.ค. 58	สวนครัวสร้างสุข	469,661
16	12 ก.ย. 58	มะเขือยาว	340,007
17	10 ต.ค.58	จังหวัดทองดำทองแดง	281,738
18	31 ต.ค. 58	มันนง	354,715
19	5 ธ.ค. 58	ปูแป้น	450,247
20	12 ธ.ค. 58	บัวหิมะ	542,218

3.1.1.2 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ภัตตาคารบ้านทุ่ง โดยอาศัยแนวคิดการเล่าเรื่องแนวสารคดี โดยเลือกใช้กรอบการวิเคราะห์ระดับเนื้อความ หรือตัวบทของ หลุยส์ จิอันเนตตีซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง ฉาก มุมมองการเล่าเรื่อง นอกจากนี้จะนำแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางโทรทัศน์ (ชยพล สุทธิโยธิน และคณะ, 2550) มาใช้เพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายด้วยภาพและ การสื่อความหมายด้วยเสียงใน รายการอีกด้วย

3.1.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโปรดิวเซอร์รายการ และผู้ดำเนินรายการ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของปัญหานำวิจัย

ที่ว่ารายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีการสร้างสรรค์รายการและถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการอย่างไร

3.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.1.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ผลิตรายการ 2 ท่าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์เนื้อหาและกำหนดรูปแบบรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดในการผลิตและการกำหนดรูปแบบการนำเสนอในรายการ รวมถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่

- (1) คุณวิภาสสิริ เหตุเกษโปรดิเวเซอร์รายการ
- (2) คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ผู้ดำเนินรายการและผู้ควบคุมการผลิตรายการ

3.1.2.2 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ผลิตรายการทั้งสองท่าน ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิด และซักถามรายละเอียดเพิ่มเติม แล้วทำการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ร่วมกับจดบันทึกประเด็นสำคัญเพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียดครบถ้วน ผู้วิจัยมีแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ดังนี้

- (1) แนวคิดหลักและที่มาของรายการ
- (2) วัตถุประสงค์ หรือแก่นของรายการ
- (3) กลุ่มเป้าหมายของรายการ
- (4) เกณฑ์การกำหนดเนื้อหา โดยเฉพาะการคัดสรรวัตถุดิบ หรือเมนูอาหารที่จะนำเสนอในรายการ
- (5) เกณฑ์การกำหนดรูปแบบของรายการ
- (6) รูปแบบและเทคนิคสำคัญที่ใช้ในการนำเสนอสาระในรายการ

3.1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ด้วยบท (Textual Analysis) ในรายการ เพื่อให้เข้าใจแนวทางการสร้างสรรค์รายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมายของรายการไปสู่ผู้ชม

3.2 ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้รับสาร (Audience Analysis)

เพื่อศึกษาการรับรู้และการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ ผู้วิจัยเลือกใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยอาศัยแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encoding/

Decoding) และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบท และสัมภาษณ์ผู้ผลิต มาเป็นแนวทางในการกำหนดคำถามเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม

3.2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3.2.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10-11คน โดยเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างวัยทำงานในกรุงเทพฯ ที่มีอายุ 25- 60 ปี เป็นผู้ที่มิถุมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และผู้ที่มีมิถุมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะกลุ่มผู้ชมกลุ่มหลักที่รับชมรายการซึ่งเป็นประชากรวัยทำงาน อายุระหว่าง 25-40 ปีขึ้นไป และเป็นผู้อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ (โปรดดูข้อมูลการจัดเรตติ้งประชากรที่รับชมรายการในภาคผนวกข้อที่ 1 ประกอบ)

(1) ช่วงวัย เน้นที่ประชากรวัยทำงาน อายุระหว่าง 25-60 ปี

(2) เพศ เพศชาย และเพศหญิง

(3) ภูมิลำเนา เป็นผู้ที่มิถุมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ หรือหมายถึง ผู้ที่เกิดและใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ มาโดยตลอดและ ผู้ที่มีมิถุมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด หรือหมายถึง ผู้ที่เกิดและเติบโตในต่างจังหวัด (เคยใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัดไม่ต่ำกว่า 10 ปี (โปรดดูข้อมูลผู้ร่วมกลุ่มสนทนาเพิ่มเติมได้ในภาคผนวกข้อที่ 2)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะต้องเคยรับชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่งจำนวน 5 ตอนที่มียอดผู้ชมสูงที่สุดในยุทูป ได้แก่ ตอนเห็ดฟาง หอยเชลียง บัวหิมะ สวนครัวสร้างสุข และปูแป้นทั้งนี้เพื่อศึกษาว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหมายในรายการอย่างไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทปรายการในตอนและผู้ชมรายการโดยทั่วไปนิยมรับชมกันเพื่อมุ่งตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 ซึ่งต้องการศึกษาว่าผู้ชมรายการมีการถอดรหัสความหมายในรายการอย่างไร และเพื่อให้ทราบว่ารายการประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการมากน้อยเพียงใด

3.2.1.2 เครื่องมือในการวิจัย

เมื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจการรับรู้ของผู้รับสาร โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบทมาสร้างเป็นแนวคำถามปลายเปิด โดยมีประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

- เหตุผลที่ผู้ชมสนใจติดตามชมรายการ
- การรับรู้และถอดรหัสความหมายของผู้ชมในรายการ
- ความรู้สึก หรือทัศนคติของผู้ชมต่อรายการ
- การรับรู้ หรือตีความ ภาพและเนื้อหาที่ปรากฏ

(โปรดดูแนวคำถามสำหรับผู้ร่วมสนทนากลุ่มเพิ่มเติมได้ในภาคผนวกข้อที่ 3)

3.2.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมรายการมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) รายการภัตตาคารบ้านทุ่ง เพื่อให้ทราบว่าผู้ชมมีการรับรู้ความหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกันไปจากที่ผู้ผลิตได้เข้ารหัสไว้มากน้อยเพียงใด

3.3 ส่วนที่ 3 การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยโดยใช้วิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยมุ่งตอบปัญหานำวิจัยทั้งสองข้อ พร้อมยกตัวอย่างและมีภาพประกอบ

บทที่ 4

การสร้างสรรคและถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาการสร้างสรรคและการใส่รหัสความหมายในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง โดยใช้แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างภาพตัวแทน (Representation) ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic) และแนวคิดการเล่าเรื่องแนวสารคดี (Narration for Documentary) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ แนวทางการสร้างสรรครายการ และความหมายในรายการจากเทปรายการรวมทั้งสิ้น 20 ตอน โดยจะแบ่งเนื้อหาในบทนี้ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมาย และการสร้างสรรครายการ และส่วนที่ 2 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เพื่อถอดรหัสความหมายในรายการ

ในขั้นต้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) คือเทปรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง ในซีซั่นที่ 2 ซึ่งออกอากาศตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2557 – 13 กุมภาพันธ์ 2559 รวมทั้งสิ้น 85 ตอน โดยเจาะจงเลือก (Purposive Sampling) เฉพาะตอนที่มียอดผู้ชมสูงสุดในเว็บไซต์ยูทูป จำนวน 20 ตอน ดังนี้

ตาราง 4.1 เทปรายการภัตตาคารบ้านทุ่งตอนที่ศึกษา

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
1	31 พ.ค. 57	ปักเบ็ดปลา	432,511
2	28 มิ.ย.57	หน่อไม้ส้ม	442,608
3	9 ส.ค.57	เห็ดก่อ	276,245
4	27 ก.ย.57	ผักแซ้ว	415,249
5	11 ต.ค.57	หอยโล่	354,166
6	18 ต.ค.57	ลากค้อนปลา	276,907
7	29 พ.ย.57	ปลาหัวโมง	434,238
8	10 ม.ค.58	สาเก	310,315
9	7 ก.พ.58	ต้นอ่อนทานตะวันงอก	328,718
10	25 เม.ย.58	ปลาตุกทะเล	398,662
11	13 มิ.ย.58	ไก่งวง	420,571
12	20 มิ.ย.58	ถั่วดาวอินคา	378,470
13	4 ก.ค.58	หอยเฉลียบ	658,471

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
14	25 ก.ค.58	เห็ดฟาง	727,463
15	15 ส.ค. 58	สวนครัวสร้างสุข	469,661
16	12 ก.ย. 58	มะเขือยาว	340,007
17	10 ต.ค.58	จิ้งหรีดทองคำทองแดง	281,738
18	31 ต.ค. 58	มันนกก	354,715
19	5 ธ.ค. 58	ปูแป้น	450,247
20	12 ธ.ค. 58	บัวหิมะ	542,218

จากนั้น ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการเล่าเรื่องแนวสารคดีมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เทปรายการ ทั้ง 20 ตอนเพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายและการสร้างสรรค์รายการ โดยมีกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. มุมมองการเล่าเรื่อง (Point of View)
3. ตัวละคร (Character)
4. แก่นเรื่อง (Theme)
5. ฉาก (Setting)
6. การสื่อความหมายด้วยภาพ
7. การสื่อความหมายด้วยเสียง

4.1 ส่วนที่ 1 วิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายและการสร้างสรรค์รายการ

4.1.1. โครงเรื่อง

โครงเรื่อง (Plot)เป็นการนำเสนอเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างมีลำดับชั้น เป็นเส้นตรง (Linear) และมีระบบระเบียบเป็นขั้นตอน การวางโครงเรื่องในรายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีลักษณะไม่ซับซ้อน แต่ละตอนมีการวางโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องไม่แตกต่างกัน เนื่องจากภัตตาคารบ้านทุ่งเป็นรายการอาหารเชิงสารคดี (คำนิยามโดยผู้ผลิตรายการ) จึงมีเนื้อหาสาระหลักอยู่ที่เรื่องอาหาร และวัตถุดิบซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละตอน โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ ส่วนค้นหาวัตถุดิบ และส่วนอาหาร ดังที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ โพรดิเวเซอร์รายการภัตตาคารบ้านทุ่งกล่าวว่า

“การกำหนดสัดส่วนของเนื้อหาระหว่างการเก็บเกี่ยววัตถุดิบและการประกอบอาหารต้องขึ้นอยู่กับวัตถุดิบนั้น ๆ เช่น บางตอนอาจมีเรื่องการเก็บเกี่ยวน้อย แต่มี

สรรพคุณเยอะ ทีมงานก็จะดูถึงความเหมาะสมว่าประเด็นที่คนดูควรได้รับรู้ และเป็นประโยชน์มันมีประมาณนี้ และต้องดูว่าภายในเวลาเท่านี้ เราจะต้องตัดต่อเนื้อหา บทบรรยายแค่ไหน เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้มีการกำหนดสัดส่วนตายตัว เราเพียงแบ่งสัดส่วนรายการคร่าว ๆ เป็น 2 ช่วง คือ ซินคั้นหา และซินอาหาร เพียงเท่านั้น”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ทั้งนี้ ผู้ผลิตจะให้ความสำคัญกับรายละเอียด วิธีการค้นหาวัตถุดิบตั้งแต่การออกเดินทางเข้าไปค้นหาวัตถุดิบถึงในป่า ไปจนถึงอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการค้นหา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมทราบว่าวิธีการที่กว่าจะได้มาซึ่งวัตถุดิบแต่ละชนิดมีความยากลำบากเพียงใด จะได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัตถุดิบและอาหารพื้นบ้านชนิดนั้น ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักประการหนึ่งของรายการที่ต้องการเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ร่วมกับการสะท้อนภาพวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ดังที่คุณวิภาสิริ เหตุเกษโปรดิวเซอร์รายการได้กล่าวว่า

“ดังนั้นวิธีการจึงสำคัญ เพราะอาหารพื้นบ้านอย่างหนึ่ง ๆ ที่เราจะนำมารับประทาน มันไม่ได้มาง่าย ๆ มันมีปัญหาซ่อนอยู่ ดังนั้นในอาหารพื้นบ้านแต่ละอย่างมันมีปัญหาซ่อนอยู่ตั้งแต่วิธีที่จะได้มาซึ่งวัตถุดิบไปจนถึงการประกอบอาหาร มันสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แม้แต่เมื่อเราดูอุปกรณ์ ก็คือมีปัญหาอย่างหนึ่ง เช่น อุปกรณ์ในการเก็บผิว มีอุปกรณ์และวิธีการเก็บเฉพาะของมัน”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

4.1.1.1. การเปิดเรื่อง (Exposition)

เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมรายการ พิธีกรจะเริ่มด้วยการกล่าวแนะนำรายการ สถานที่ที่รายการมาถ่ายทำ แนะนำวัตถุดิบสำคัญที่จะเป็นแก่นสำคัญในการดำเนินเรื่องราวของรายการ หรืออาจกล่าวแนะนำผู้ร่วมรายการสักเล็กน้อย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละตอนเช่น

ตอนปลาตุกทะเล

“สวัสดีครับคุณผู้ชมครับ ยินดีต้อนรับเข้าสู่รายการภัตตาคารบ้านทุ่งครับ วันนี้สตาฟฟ์และทีมงานเราอยู่ที่ ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี ภารกิจดี ๆ เข้าวันนี้ สตาฟฟ์นัดแนะไว้กับเซียนคนนึงในการที่จะไปติดตามค้นหาปลาตุกทะเล เดี่ยวตามไปดูกันนะครับว่าเรื่องราวของปลาตุกทะเลจะทำให้เราได้มีความรู้ดี ๆ เด็ด ๆ อย่างไรได้บ้าง ไปลุยกันครับ”

รูปภาพ 4.1 ภาพฉากเปิดรายการในตอนปลาตุกทะเล เผยให้เห็นหมู่บ้านชาวประมงริมฝั่งทะเล

ตอนไก่อ้วง

“สวัสดีครับคุณผู้ชมครับ ยินดีต้อนรับเข้าสู่รายการภัตตาคารบ้านทุ่งนะครับ วันนี้สตางค์และทีมงานเราอยู่กันที่บ้านคำเก็ม ต.อาจสามารถ อําเภอเมือง จ.นครพนมครับ ภารกิจดี ๆ ในการตามติดแหล่งต้นตอของอาหารพื้นบ้าน วันนี้สตางค์ขอเสนอเรื่องราวของไก่อ้วง เดี่ยวตามไปดูกันนะครับว่าไก่อ้วงที่เลี้ยงร้องก ๆ จะทำให้เรามีความรู้ความสนุกอย่างไรได้บ้าง ไปลุยกันครับ”

รูปภาพ 4.2 ภาพฉากเปิดรายการตอนไก่อ้วง มองเห็นทุ่งหญ้าที่ชาวบ้านนำควายมาเลี้ยงอยู่เบื้องหลัง

ตอนหอยโล่

“สวัสดีครับคุณผู้ชมครับ ยินดีต้อนรับสู่รายการภัตตาคารบ้านทุ่งนะครับ วันนี้สตางค์และทีมงานเราอยู่กันที่ ต.โพนม อ.โพนม จ.พัทลุง วันนี้มาตามหาเรื่องราวของหอยโล่ หรือ สำเนียงภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ฮ้อยโล่” เดี่ยวตามไปดูกันนะครับว่าวันนี้เราจะไปงมหอยแล้วนำมาปรุงเมนูเด็ด ๆ อย่งไรได้บ้าง ไปลุยกันครับ”

รูปภาพ 4.3 ภาพฉากเปิดรายการตอนหอยโล่ มองเห็นสวนมะพร้าว

ในภาคใต้เป็นฉากหลัง

ตอนเห็นดักก้อ

“คุณผู้ชมครับตอนนี้เวลาประมาณตีสี่กว่า ๆ สตางค์มีนัดกับป้าแปนะครับ เพื่อที่จะไปตามหาเห็นดักก้อขาว เดี่ยวเราไปลุยกันนะครับ ไปดูว่าวันนี้จะมีการไปรุมไป ชุมนุ่มกันเพื่อเก็บเห็นดักก้อขาว จะได้เรื่องราวสนุกสนานอย่างไร ไปลุยกันนะครับ”

รูปภาพ 4.4 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง

(ตอนเห็นดักก้อขาว)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะของการเปิดเรื่องในรายการภัตตาคารบ้านทุ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

(1) เปิดตัวฉาก ภาพธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ชมรายการได้เห็นสภาพภูมิประเทศ วิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นที่รายการไปถ่ายทำ เช่น ตอนปักเบ็ดปลา เป็นภาพบ้านในชนบท (บ้านไม้หลังคาสังกะสี) และทุ่งนาเขียวชะอุ่มชุ่มน้ำ มีบ่อน้ำ หรือ ตอนปลาตุกทะเล ที่ฉายให้เห็นภาพทะเล หมู่บ้านชาวประมงริมฝั่งทะเล และเรือประมงจอดเทียบท่า หรือ ตอนสาเก ให้

เห็นภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านริมฝั่งคลองในชุมชนอัมพวาที่ใช้ชีวิตประจำวันผูกพันกับสายน้ำ เหล่านี้เพื่อชักนำให้ผู้ชมได้เข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมตามท้องเรื่อง ก่อนที่พิธีกรจะเริ่มพาออกไปค้นหาวัตถุต่อไป

รูปภาพ 4.5 ภาพฉากเปิดเรื่องสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านในชนบท
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.6 ภาพเปิดรายการตอนสาเก เห็นวิถีชีวิตริมฝั่งคลองของชุมชนอัมพวาเป็นฉากหลัง
(ตอนสาเก)

(2) เปิดด้วยการบรรยาย พบเพียง 1 ตอน คือ ตอนมันนง พิธีกรกล่าวนำเข้าสู่รายการทันที โดยไม่มีการเปิดด้วยภาพธรรมชาติหรือทิวทัศน์ใด ๆ เหมือนกับตอนอื่นในรายการ

รูปภาพ 4.7 ภาพเปิดรายการตอนมันนุก พิธีกรกล่าวนำเข้าสู่รายการทันที

(3) เปิดด้วยการเดินทางของตัวละคร พบ 5 ตอน ได้แก่ ตอนเห็ดก่อ เปิดรายการด้วยพิธีกรกำลังขึ้นรถในเวลาเช้ามีดพร้อมคำบรรยายว่าจะออกเดินทางไปหาเห็ดก่อขาว สร้างความรู้สึกตื่นเต้นให้กับผู้ชม เหมือนกำลังตามติดพิธีกรไปร่วมหาเห็ดก่อด้วยจริง ๆ หรือ ตอนหอยโล่ และตอนสวนครัวสร้างสุข ที่เปิดรายการด้วยภาพพิธีกรกำลังขับรถไปบนถนน ตัดมาที่ภาพพิธีกรเดินไปท่ามกลางสวนมะพร้าวและสวนผัก หรือตอนเห็ดฟาง ที่เปิดเรื่องด้วยภาพพิธีกรกำลังเดินไปท่ามกลางต้นไม้ผ่านกองฟาง ทำให้เห็นภูมิประเทศในท้องที่นั้นไปด้วยในตัว สร้างความรู้สึกเหมือนกำลังชมรายการท่องเที่ยวที่พิธีกรจะพาบุกตะลุยไปค้นหาสิ่งแปลกใหม่ตามท้องที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ในตอนปลาหัวโม่ เปิดรายการด้วยภาพบรรยากาศยามเช้าฟ้าเพิ่งเริ่มสางที่ทะเลสาบสงขลา และภาพพิธีกรเดินไปตามทางดินแคบ ๆ สองข้างทางมีตสนิท เดินเรื่อยจนถึงไปถึงเรือนชานของชาวบ้านที่เป็นผู้ร่วมรายการ

รูปภาพ 4.8 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง รถพิธีกรกำลังวิ่งไปบนถนน
(ตอนสวนครัวสร้างสุข)

รูปภาพ 4.9 ภาพเปิดรายการด้วยการเดินทาง รถพิธีกรกำลังวิ่งไปบนถนน
ตัดสลับกับภาพพิธีกรกำลังขับรถ
(ตอนหอยโล่)

ตาราง 4.2 การเปิดเรื่องในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง

การเปิดเรื่อง				
ลำดับที่	ชื่อตอน	เปิดด้วยการบรรยาย	เปิดด้วยฉาก	เปิดด้วยการเดินทาง
1	ปีกเบ็ดปลา		√	
2	หน่อไม้ส้ม		√	
3	เห็ดก่อ			√
4	ผักแซ่ว		√	
5	หอยโล่			√
6	ลากค้อนปลา		√	
7	ปลาหัวโม่		√	√
8	สาเก		√	
9	ต้นอ่อนทานตะวันงอก		√	
10	ปลาตุกทะเล		√	
11	ไก่อังว		√	
12	ถั่วดาวอินคา		√	
13	หอยเฉลียบ		√	
14	เห็ดฟาง		√	√
15	สวนครัวสร้างสุข		√	√
16	มะเขือยาว		√	
17	จิ้งหรีดทองคำทองแดง		√	

การเปิดเรื่อง				
ลำดับที่	ชื่อตอน	เปิดด้วยการบรรยาย	เปิดด้วยฉาก	เปิดด้วยการเดินทาง
18	มันนุก	√		
19	ปูแป้น		√	
20	บัวหิมะ		√	

4.1.1.2 การดำเนินเรื่อง (Complication)

แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงค้นหาวัตถุติบ และช่วงประกอบอาหาร

(1) **ช่วงค้นหาวัตถุติบ** เริ่มตั้งแต่พิธีกรออกเดินทางไปพบผู้ร่วมรายการ แนะนำผู้ร่วมรายการ และเริ่มต้นค้นหาวัตถุติบ ทั้งอธิบายวิธีการจับ วิธีการเลี้ยง หรือการปลุกวัตถุติบดังกล่าว ไปพร้อมกับ การให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะ ประโยชน์ และสรรพคุณของวัตถุติบนั้น ๆ โดยละเอียดเช่น

ตอน หน่อไม้ล้ม

“ไม้เลี้ยงนั้นมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น คาดว่าน่าจะเป็นไม้ตระกูลเดียวกับไม้ตง หรือไม้หมาจู คาดว่าน่าจะมาจากประเทศจีนหรือญี่ปุ่น ลักษณะลำต้นตรง ผิวเกลี้ยง สีเขียว เป็นไม้ที่ไม่มีหนาม จะแตกกิ่งบริเวณยอดของลำ มีเหง้าอยู่ใต้ดินสั้น ไม่ทอดขนานไปในทางระดับ ลำไม้มีความยาว 8-10 เมตร ความโตของลำอยู่ที่ 3-8 เซนติเมตร เป็นไม้ที่มีลักษณะเป็นกอ ลำไม้มีความสวยงามและแข็งแรง ใช้เป็นแนวป้องกันลมได้ดี ส่วนหน่ออ่อนจะมีเปลือกหุ้มสีเหลือง หรือว่าเขียวอมเหลืองห่อหุ้มไว้ ไม้เลี้ยงมีเนื้อหนอตลอดทั่วลำ มีความแข็งแรง สามารถรับน้ำหนักได้มาก การปลูกไม้เรียกได้ว่าเป็นอาชีพที่น่าสนใจ เพราะไม่ต้องเอาใจใส่เหมือนกับพืชชนิดอื่น ไม้เลี้ยงแม้ว่าจะจะเป็นไม้ที่ทนแล้ง ปลูกง่ายและแตกกอดี แต่เกษตรกรจะต้องเตรียมตั้งแต่การเลือกพื้นที่ที่ปลูก การวางแผนการปลูกเพื่อความสำเร็จขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ปลูกว่าปลูกเพื่อผลิตหน่อหรือว่าผลิตลำไม้ ส่วนพื้นที่ในการปลูกนั้นต้องไม่เป็นพื้นที่ลุ่มหรือน้ำท่วมขัง ถ้าหากมีการต้องปรับปรุงพื้นที่จะต้องดำเนินการให้เสร็จก่อนเข้าฤดูฝน เพราะว่าจะช่วยให้เกษตรกรประหยัดในการให้น้ำ และต้นไม้ก็จะได้ตั้งตัวก่อนเข้าฤดูแล้ง การดูแลในช่วงปีแรกถึงปีที่สองควรให้น้ำให้เพียงพอและสม่ำเสมอ และควรมีการตัดแต่งเพื่อวางแผนการแตกหน่อหรือไว้ลำตั้งแต่เริ่มต้น สำหรับระยะการปลูก ถ้าปลูกเพื่อการผลิตหน่อควรปลูกระยะชิดประมาณ 2x4 เมตร จะได้จำนวนหน่อต่อพื้นที่มากขึ้น แต่ถ้าปลูกเพื่อผลิตลำไม้ควรใช้ระยะห่างตั้งแต่ 4x4 เมตร จนถึง 7x7 เมตร ขึ้นอยู่กับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน ส่วนหลุมปลูกควรมีความลึกประมาณ 20

เซนติเมตรครับ หากมีระบบการให้น้ำมาช่วยโอกาสความสำเร็จก็ยังมีสูง ส่วนลำไผ่ นั้นสามารถใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางตั้งแต่งานที่ใช้ตกแต่งและรองรับน้ำหนัก เช่น การใช้ตกแต่งทำฝ้าบ้านเรือน ประดับอาคาร ทำเฟอร์นิเจอร์ เตียงนอน บันได และงานก่อสร้างต่าง ๆ เช่น โป๊ะเลี้ยงหอยแมลงภู่ หรือว่าจะทำเครื่องจักสานนานาชนิด และส่งขายเป็นวัตถุดิบให้แก่โรงงานเยื่อกระดาษ ส่วนผลผลิตที่พ่อแม่พี่น้องไม่ควรพลาดก็คือ หน่อไม้ นิยมทานกันมากเกือบทุกภาคเลยครับ”

รูปภาพ 4.10 ไผ่เลี้ยงในสวนของน้ำหยาด
(ตอนหน่อไม้ล้ม)

แสดงคุณประโยชน์ และสรรพคุณต่อร่างกาย เช่น

ตอน ถั่วดาวอินคา

“ชาที่ได้จากใบถั่วดาวอินคานั้นมีสรรพคุณช่วยลดคอเลสเตอรอล และช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดเหมาะสำหรับผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวาน และเป็นโรคความดัน บางคนใช้ดื่มพร้อมกับการควบคุมอาหาร เพื่อลดน้ำหนัก ส่วนเมล็ดแก่นี้มีประโยชน์สูงนักสามารถนำไปสกัดเป็นน้ำมันได้ และค้อยข้างมีราคาแพงเลยละครับ น้ำมันจากถั่วดาวอินคาได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยในปีค.ศ. 2007 น้ำมันถั่วดาวอินคาได้รับรางวัลเหรียญทองในการแข่งขันอาหารพิเศษสินค้าโภคภัณฑ์ AVPA กระบวนการสกัดนวัตกรรมเทคโนโลยี น้ำมันถั่วดาวอินคาได้รับคำเรียกว่า ซุปเปอร์ฟู้ด เพราะมีคุณสมบัติเป็นน้ำมันที่มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ไม่รุนแรง และมีกรดไขมันที่จำเป็นสูง คือมีโอเมก้า 3 6 9 และวิตามินเอและอี โดยเฉพาะโอเมก้า 3 ที่มีมากกว่าปลาทะเล จึงเป็นตัวเลือกที่ดีสำหรับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์จากปลาไม่ได้ ในน้ำมันถั่วดาวอินคามีปริมาณโอเมก้า 3 อยู่สูงมาก ประมาณ 54 เปอร์เซ็นต์ เลยมีการขนานนามให้ว่า ต้นโอเมก้า 3 บนดินเลยครับ”

รูปภาพ 4.11 ถั่วดาวอินคา และผลิตภัณฑ์จากถั่วดาวอินคา

ตอน บัวหิมะ

“บัวหิมะมีคุณค่าทางด้านโภชนาการสูง มีโปรตีน เส้นใย วิตามินเอและวิตามินซีสูง อุดมไปด้วยกรด อะมิโนและแร่ธาตุหลายชนิด บัวหิมะมีรสขมเนื่องจากมีน้ำตาลโอลิโกฟรุคโตสหรืออินนูลินในปริมาณสูง น้ำตาลชนิดนี้เป็นน้ำตาลที่ไม่ให้พลังงาน และจะไม่เพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด เนื่องจากร่างกายมนุษย์ไม่มีเอนไซม์ที่จะช่วยดูดซึมน้ำตาลชนิดนี้ได้ บัวหิมะจึงเหมาะสำหรับผู้ป่วยเบาหวานและผู้ต้องการลดน้ำหนัก จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของโอลิโกฟรุคโตสคือสามารถเพิ่มแบคทีเรียชนิดดีในลำไส้ บางคนกินเข้าไปจะช่วยให้ระบายผายลมได้นะครับ และช่วยลดปริมาณแบคทีเรียชนิดไม่ดีที่ก่อโรคได้ ช่วยเพิ่มการดูดซึมแคลเซียมถ้ารับประทานในปริมาณที่มากพอ ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันโดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็ก แต่หากรับประทานมากเกินไปก็อาจเกิดอาการท้องอืดจากปริมาณแก๊สที่มากได้นะครับ”

รูปภาพ 4.12 บัวหิมะ

(ตอนบัวหิมะ)

จากการวิเคราะห์เทพรายการทั้ง 20 ตอน ผู้วิจัยสามารถแบ่งวิธีการดำเนินเรื่องออกได้เป็น 3 ลักษณะ ตามจุดประสงค์ของผู้ผลิตที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวของวัตถุดิบแบบรอบด้านตั้งแต่แหล่งต้นตอ การเก็บวัตถุดิบ การเพาะเลี้ยง และการนำวัตถุดิบไปแปรรูปเพื่อให้พร้อมสำหรับการนำไปประกอบอาหารต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจถึงลักษณะ ความแตกต่างของวัตถุดิบแต่ละชนิด รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์

“ต้องการเป็นตัวแทนวัตถุดิบนั้น ต้องการพูดแทนวัตถุดิบนั้น ๆ เพราะวัตถุดิบแต่ละอย่างมีความแตกต่างหลากหลาย มีลักษณะเฉพาะในตัวของมันเอง โดยเริ่มจากที่ยังไม่รู้จักวัตถุดิบนั้นเลย ก็จะหาข้อมูลแบบ 360 องศาที่เกี่ยวกับผักพื้นบ้านนั้น ๆ โดยมีหลัก ๆ 15 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ ชื่อ ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อพื้นเมือง ประวัติ ที่มา ลักษณะฤดูกาล วิธีการค้นหา ประโยชน์ งานวิจัย ข้อมูลอื่น ๆ ระหว่างที่ศึกษา จะทำให้รู้ว่าผ่านนั้นคืออะไร (เข้าใจคอนเซ็ปต์ของผ้า) มีลักษณะเด่น ๆ อย่างไร”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1.1) การดำเนินเรื่องโดยแสดงวิธีการเก็บวัตถุดิบ มี 15 ตอน เช่น ตอนปักเบ็ดปลา แสดงการจับไส้เดือนเพื่อมาเป็นเหยื่อล่อปลาในการปักเบ็ดจับปลาในคันนา การจับปลาด้วยมือเปล่า และการเก็บกูปปลาที่ติดเบ็ด ตอนเห็ดก่อ แสดงวิธีการเก็บเห็ดที่ถูกต้องไม่ให้ชำเสียหาย การเลือกเก็บเห็ดที่กินได้ไม่เป็นพิษ หรือ การเก็บเห็ดฟาง (ใน ตอนเห็ดฟาง) ให้เลือก ‘ดอกจุม ๆ’ หรือดอกตูม ซึ่งจะขายได้ราคาดีกว่าเห็ดที่บ้านแล้ว หรือ ตอนบัวหิมะเลือกพินต้นที่ดอกแห้งและใบแห้งแล้วเท่านั้น จากนั้นจึงจะขุดเอาเหง้าบัวหิมะขึ้นมา รากที่เหลือฝังกลบลงในดินรอให้ต้นใหม่เจริญขึ้นตอนลากค้อนปลา แสดงการจับปลาแบบพื้นบ้านที่ใช้ค้อน หรือไม้ที่มีสีขาวมาลากล่อปลาให้ตกใจจนหลงติดเข้าไปในแห และตอนสาเก แสดงวิธีการสอยเก็บลูกสาเกแบบต่าง ๆ ทั้ง 1.) การใช้มีดขอตัด แล้วใช้สวะกรอรับ 2.) ใช้สวะกเกี่ยวลูกแล้วบิดดึงจนลูกหลุดจากขั้ว 3.) ใช้สวะกกระตุกลูกสาเกที่อยู่สูง 4.) ใช้ตะขอตัดขั้วลูกสาเกใส่ในสวะก 5.) ปีนบันไดขึ้นไปตัดลูกสาเก

(1.2) การดำเนินเรื่องโดยแสดงวิธีการเพาะเลี้ยง หรือปลูก มี 8 ตอน เช่น ตอนหน่อไม้สั้ม แนะนำวิธีการปลูกเพื่อให้ได้หน่อ หรือปลูกเพื่อเอาลำไผ่ การเตรียมพื้นที่ปลูก

รวมทั้งการดูแลรักษา ตอนมะเขือยาว แสดงวิธีการปลูกมะเขือยาวตั้งแต่การเพาะต้นกล้า การนำต้นกล้าปลูกลงในแปลงไปจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต และบรรจุนำส่งขาย ตอนจิ้งหรีดทองดำทองแดง สาธิตการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีดในโรงเรือน การให้น้ำให้อาหารในแต่ละช่วงวัย ไปจนถึงการจับจิ้งหรีดที่โตเต็มวัย ตอนเห็ดฟาง สาธิตการเพาะเห็ดฟางกองเตี้ย ตั้งแต่การผสมเชื้อเห็ด การย่ำเห็ดฟางกองเตี้ยในบล็อกไม้ การทำโครงครอบแปรงเห็ด แล้วคลุมทับด้วยพลาสติกและฟาง

(1.3) การดำเนินเรื่องโดยแสดงกรรมวิธีการแปรรูปซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนสภาพของวัตถุดิบให้อยู่ในสภาพที่สะอาด ปลอดภัย และสะดวกในการบริโภค เพื่อถนอมหรือยืดอายุการเก็บรักษา มี 3 ตอน ได้แก่ ตอนหน่อไม้ส้ม ซึ่งมีการสาธิตวิธีการทำหน่อไม้ส้ม หรือ หน่อไม้ดอง สามารถเก็บไว้กินได้นานข้ามปี ตอนปลาหัวโม่ มีการนำปลาหัวโม่ที่จับมาสด ๆ มาทำปลาเค็ม และแสดงขั้นตอนการทำเคยปลา ตอนถั่วดาวอินคา มีการนำใบถั่วดาวอินคามาผ่านกรรมวิธีการตาก อบแห้ง และป่น จากนั้นบรรจุซอง ทำเป็นชาชงดื่ม ส่วนเมล็ดแก่สามารถนำไปสกัดทำน้ำมัน หรือคั่วเก็บไว้กินได้นานหลายเดือน

ตาราง 4.3. การดำเนินเรื่องในรายการ

ลำดับที่	ชื่อตอน	การดำเนินเรื่อง		
		แสดงวิธีการจับ/เก็บ	แสดงวิธีการเพาะเลี้ยง/ปลูก	แสดงกรรมวิธีการแปรรูป
1	ปักเบ็ดปลา	√		
2	หน่อไม้ส้ม	√	√	√
3	เห็ดก่อ	√		
4	ผักแช่ว	√		
5	หอยโล่	√		
6	ลากค้อนปลา	√		
7	ปลาหัวโม่	√		√
8	สาเก	√		
9	ต้นอ่อนทานตะวันงอก		√	
10	ปลาตุ๋นทะเล	√		

ลำดับที่	ชื่อตอน	การดำเนินเรื่อง		
		แสดงวิธีการ จับ/เก็บ	แสดงวิธีการ เพาะเลี้ยง/ ปลูก	แสดงกรรมวิธีการ แปรรูป
11	ไก่อังว		√	
12	ถั่วดาวอินคา	√	√	√
13	หอยเชลียง	√		
14	เห็ดฟาง	√	√	
15	สวนครัวสร้างสุข	√	√	
16	มะเขือยาว	√	√	
17	จิ้งหรีดทองดำทองแดง		√	
18	มันนง	√		
19	ปูแป้น	√		
20	บัวหิมะ	√		

(2) **ช่วงประกอบอาหาร** เริ่มตั้งแต่ได้วัตถุดิบมาแล้วพิธีกรกล่าวแนะนำเมนูหรือพ่อครัว แม่ครัว ในกรณีที่พ่อครัว หรือแม่ครัวไม่ใช่คนเดียวกับช่วงค้นหาวัตถุดิบ เช่น ตอน ลากค้อนปลา จิ้งหรีดทองดำทองแดง หอยเชลียง สาเก บางตอนหากมีการย้ายสถานที่ถ่ายทำ เช่น ตอนบัวหิมะ อาจเปิดช่วงนี้ด้วยการเดินทางด้วยรถยนต์อีกครั้ง หลังจากพิธีกรกล่าวแนะนำเมนูแล้ว จะมีภาพ insert แสดงสูตรและส่วนผสมในการปรุง พร้อมกับภาพวัตถุดิบหลักต่าง ๆ เช่น เมนูยำหอยเชลียงสูตรโบราณ มีภาพหอยเชลียงหอมแดง ชะพลู มะพร้าว พริกแห้ง มะม่วง

จากนั้นเสียงบรรยายของพิธีกรประกอบภาพอธิบายขั้นตอนการทำอาหารแต่ละขั้นอย่างละเอียดตั้งแต่ 1.) ขั้นตอนการเตรียม เช่น การล้าง หั่น หรือถ้าต้องใช้กะทิก็จะแสดงตั้งแต่ขั้นตอนการปอกเปลือกมะพร้าว ชูดมะพร้าว คั้นกะทิ ดังจะเห็นได้จาก ตอนหอยโล่ มันนง สาเก 2.) ขั้นตอนการปรุง ทั้งต้ม ผัด แกง ทอด ปิ้ง ย่าง ยำ หมกหม้อ และ 3.) ขั้นตอนการบริโภค หรือการชิม ซึ่งเมื่อทำเสร็จแต่ละเมนูแล้วพิธีกรและพ่อครัวแม่ครัวจะชิมอาหารร่วมกัน เป็นลักษณะที่พบได้ในรายการอาหารทางโทรทัศน์โดยทั่วไป

4.1.1.3 การปิดเรื่อง (Ending)

ในตอนท้ายของรายการทุกตอนจะเป็น “ช่วงล้อมวง” คือช่วงที่ทุกคนทั้งพิธีกร และผู้ร่วมรายการล้อมวงกินอาหารด้วยกันอย่างสนุกสนาน มักเป็นช่วงเวลาเย็นที่ทุกคนต่างเสร็จสิ้นการประกอบอาหาร หรือจากงานประจำวัน พ่อแม่ลูกเด็กเล็กแดงผู้เฒ่าผู้แก่จะมาล้อมวงกินอาหารร่วมกัน เป็นฉากที่ลึกซึ้งและสอดแทรกความหมายหลายอย่าง หากผู้ชมตั้งใจชมรายการจะทราบว่าผู้ผลิตตั้งใจใส่ฉากดังกล่าวเข้ามาในรายการเพื่อสื่อความหมาย และขบขันคุณค่าสำคัญที่หลายคนอาจลืมเลือนไปแล้วในปัจจุบันนั่นคือ สายสัมพันธ์ในครอบครัว การหวนระลึกถึงบ้านเกิด และความรักความห่วงใยถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ซึ่งตรงกับสาระในเนื้อเพลง “ล้อมวง” ที่ว่า

“พอได้เวลาเราก็มาล้อมวง...พ่อแม่พี่น้องเรามาร่วมล้อมวง คือความมั่นคงในวิถีแห่งไทย มีมากมีน้อยเราก็แบ่งกันไป สุขภาพปลอดภัยแฝงอยู่ในอาหาร พ่อแม่ปู่ย่า ผাগบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงาน จนลืมบ้านเรา ไปอยู่ที่ไหนก็อย่าไปลืมถิ่น อย่าลืมของกินอย่าลืมถิ่นบ้านนา อย่าลืมกับข้าวที่เลี้ยงเจ้าโตมา เต็บใหญ่แก่งกล้าช่วยพัฒนาเมือง พ่อแม่แม่เฒ่า ห่วงหาและคำนึง ลูกหลานอยู่ไหนจึงไม่กลับมาหา ก็วันเดือนปีจะเคลื่อนผ่านเวลา สืบทอดภูมิปัญญาด้วยวิชาพอเพียง เงินทองซื้อเสียงคือของมายา แต่ว่าข้าวปลานั้นคือของจริง สุขใจจริง ๆ... ภัตตาคารบ้านทุ่ง”

การปิดเรื่องของรายการภัตตาคารบ้านทุ่งจึงเป็นการสรุปทิ้งท้ายให้ผู้ชมเข้าใจแก่นแนวคิดและจุดประสงค์ ที่แท้จริงในการผลิตรายการทุก ๆ ตอน

กล่าวโดยสรุป โครงเรื่องรายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีลักษณะของรายการสารคดีที่มุ่งพาผู้ชมบุกตะลุยไปถึงแหล่งต้นตอของวัตถุดิบชนิดต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่น มุ่งให้ข้อมูลความรู้ที่รอบด้านเกี่ยวกับวัตถุดิบนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ชมรู้จัก เข้าใจลักษณะทั่วไปของวัตถุดิบรวมทั้งการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บ หรือการเพาะเลี้ยง หรือการแปรรูป ไปจนถึงการนำไปประกอบอาหารซึ่งรายการได้แสดงส่วนผสม และขั้นตอนการทำโดยละเอียด เพื่อให้ผู้ชมสามารถทำตามได้โดยง่าย และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น เพื่อให้ผู้ชมตระหนักถึงคุณค่าของวัตถุดิบที่รายการนำเสนอ ส่วนในช่วงปิดท้ายรายการเป็นการสรุปแก่น และแนวคิดสำคัญของรายการ โดยเน้นย้ำคุณค่าในวิถีชีวิตพื้นบ้านของไทย

4.1.2 มุมมองการเล่าเรื่อง

4.1.2.1 จุดประสงค์และแนวคิดของผู้ผลิตในการสร้างสรรค์รายการ

จากการสัมภาษณ์คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ โพรดิเวเซอร์รายการภัตตาคารบ้านทุ่งได้กล่าวถึงแนวคิดหลักในการทำรายการ คือ ต้องการเป็นตัวแทนวัตถุดิบเพื่อเชิดชูคุณค่า คุณประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติของไทย เช่น ผักพื้นบ้าน ปลา หอย แมลง รวมทั้งสมุนไพรไทยต่าง ๆ รวมทั้ง

เพื่อให้ข้อมูล ความรู้ และสารประโยชน์แก่ผู้ชม เช่น แนวทางการประกอบอาชีพแก่ผู้ยังไม่มียานทำ (ตอนทานตะวันงอก)

ทั้งเพื่อคงรักษาเมนูดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหาย เช่น ยำหอยเชลียงสูตรโบราณ (ตอนหอยเชลียง) และปรับประยุกต์ให้เกิดเมนูใหม่ ๆ หรือเมนูดัดแปลงจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น แกงคั่วสาเกกับปลาย่าง (ตอนสาเก) สะเออะจิ้งหรีดทองคำทองแดง (ตอนจิ้งหรีดทองคำทองแดง) สตูเปิดหีตฟาง (ตอนหีตฟาง) เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของไทยที่กำลังจะสูญหาย เช่น เตาถ่าน การขุดมะพร้าว

สาระหลักของรายการจึงเพื่อ “ให้คนดูรู้จักในสิ่งที่เรามี เมืองไทยเรามีวัตถุดิบดี ๆ หลายอย่าง เมื่อดูแล้ว เขาก็จะมีความรู้สึกรักและหวงแหน และจะรู้สึกว่าวัตถุดิบนั้นมีคุณค่า”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ในขณะที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มทำรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง และยังเป็นผู้ดำเนินรายการ และผู้ควบคุมการผลิตรายการได้กล่าวถึงแนวคิดเริ่มแรกในการผลิตรายการว่าต้องการถ่ายทอดความงดงามของวิถีชีวิตชนบทอย่างที่ตนเองได้เคยสัมผัสมาเมื่อยังเป็นเด็ก ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“ที่ต้องการนำเสนอวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต ในช่วงวัยเด็กที่เติบโตมาในสังคมชนบท หรือที่เราเรียกว่าบ้านนอก ชีวิตเด็กบ้านนอกสมัยก่อนเราอยู่กับธรรมชาติ วิ่งเล่นอยู่ในท้องทุ่ง เก็บผัก จับปลา จับสัตว์มาเป็นอาหาร เพราะรอบบ้านเราเป็นป่ามีผักพื้นบ้านขึ้นเต็มไปหมด จนเราแทบไม่เห็นครอบครัวต้องไปซื้อผักในตลาด แต่จะหาเก็บหากินเอง หรือซื้อจากร้านค้าในชุมชนที่ชาวบ้านเก็บผักมาขาย ฤดูกาลไหนมีอะไรเยอะก็จะเอานั่นมาขาย ช่วงหน้าเห็ดเห็ดเยอะเราก็จะกินเห็ด ช่วงไหนมีอะไรเราก็จะกินอย่างนั้น”

“แต่เมื่อโตขึ้นเรารู้สึกชีวิตของเรามันค่อยห่างออกไปจากวิถีชีวิตแบบนี้มากขึ้นทุกที เราเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองที่ชีวิตมันเร่งรีบ มีแต่ความเครียดและการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน สู้ตายก็ป่วย และตาย ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรโลกมาก เราตายไปโดยที่ไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้กับผืนดินเลย”

“ที่รู้สึกคิดถึงอดีต ที่รู้สึกว่าวิถีชีวิตบ้านนอกที่เราผ่านมามันงดงามนะ และคิดว่าคุณค่าเหล่านี้มันวันมันยังลดน้อยถอยลงบวกกับเราแทบไม่เห็นรายการอาหารประเภทนี้เลย เราจึงมาวิเคราะห์ดูว่าถ้าเราจะทำรายการอาหาร มันจะต้องไม่ซ้ำเดิม คือ 1.) เอาดารารหรือกูรูมาทำอาหาร 2.) นำเสนอภัตตาคารหรูที่มีชื่อเสียง 3.) จะต้องมีการตวงส่วนผสมชัดเจน เราก็เลยคิดถึงรูปแบบรายการขึ้นมา”

(จรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์) 25 มิถุนายน 2560)

4.1.2.2 รูปแบบการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง มุ่งถ่ายทอดเรื่องราวจากมุมมองของตัวพิธีกร และทีมงาน (First Person point of View) โดยจะเห็นได้จากเมื่อเปิดเรื่อง พิธีกรจะกล่าวนำเข้าสู่รายการว่า “สวัสดีครับคุณผู้ชมครับ ยินดีต้อนรับเข้าสู่รายการภัตตาคารบ้านทุ่งนะครับ วันนี้สตาฟฟ์และทีมงานเราอยู่กันที่... เดี่ยวตามไปดูกันนะครับว่าโค้งงงที่เสียงร้องงก ๆ จะทำให้เรามีความรู้ความสนุกอย่างไรได้บ้าง ไปลุยกันครับ” (ตอนโค้งงง) เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกใกล้ชิดเหมือนได้ตามติดไปเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่พิธีกรกำลังจะนำเสนอ

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่การดำเนินเรื่อง พิธีกรจะนำเสนอสาระความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบอย่างตรงไปตรงมา และรอบด้านตามตามลักษณะของรายการสารคดี แม้ว่าจะมีการสอดแทรกความคิดเห็นของพิธีกรเข้ามาบ้างช่วงบางตอน แต่ก็เพื่อเน้นให้ผู้ชมได้รับความหมายตามแก่นความคิดในรายการ เช่น ตอนลากค้อนปลาขณะที่พิธีกรและชาวบ้านกำลังช่วยกันจับปลาในหนองน้ำอย่างสนุกสนาน เสียงพิธีกรบรรยายประกอบ เน้นย้ำคุณค่าของความอดทน อดทน ทำงานหนัก และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

“นี่คือวิถีชีวิตแบบลูกทุ่งชนบท บทพิสูจน์ความเป็นชายชาตรี มีดีต้องรู้จักหา กินถึงแม้จะเหนื่อยกายเป็นพักแต่ก็อยากลุยนักเพราะสนุกกับวิถีแบบนี้ ความลำบากจะสอนให้เราอดทน เพิ่มผลเป็นตักกริความเข้มแข็งเหมือนได้นิดวิคชินป้องกันโรคอ่อนแอ ซี้แยะและใจเสาะหากต้องการประสบการณ์แบบพอเหมาะก็ต้องเลาะลงลุย ไม่มีมัวแต่คุย อย่างมัวแต่คิด เพราะชีวิตนั้นสั้นนิดเดียว ถ้าอยากจะทำอะไรก็อย่าลดเลี้ยวปลีกวิเวกถอยห่าง อุปสรรคระหว่างทางมีไว้ให้เราพิชิต ดอกผลแห่งความอดทนเบ่งบานที่ละนิดแต่มันติดอกถูกใจ ลุยไหนจะเท่าลงมือทำ คุณผู้ชมว่าจริงไหมล่ะครับ”

อีกทั้ง ตอนสวนครัวสร้างสุข พิธีกรได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนเองขณะที่ช่วยป่าเก็บผักในสวนไปด้วย

“คุณผู้ชมครับสตาฟฟ์ไปฝืนนะครับว่า ถ้าถึงวัยกลางคนมีครอบครัวแล้วอยากจะมีบ้านแบบธรรมชาติ ปลูกผักกินเองแล้วก็เดินถือตะกร้ามาตัดผักแบบเนี้ยะชีวิต (หันไปพูดกับคุณป้า) แหม่ มันมีความสุขเนอะ (หันกลับมาพูดกับกล้อง) เป็นความสุขที่ได้ออกแรง และได้ปลูกต้นไม้ และก็ได้อาหารที่ปลอดภัยไปรับประทาน และที่สำคัญได้อยู่กับคนที่เรารักครับ”

ทั้งนี้คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ โปรติวเซอร์รายการได้อธิบายแนวคิดของการสอดแทรกมุมมองความคิดเห็นส่วนตัวที่ช่วยสะท้อนคุณค่าของวิถีชีวิตชนบทในรายการให้เด่นชัดยิ่งขึ้นจากในตอนลากค้อนปลาวา

“ถ้าเราบอกแค่วิถีลากค้อนปลามันทำแบบนี้ ๆ นะ มันก็จบ คนดูไม่ได้อะไร แต่คนดูดูแล้ว เขาอยากที่จะเจริญปัญญา เพราะฉะนั้น การที่ชาวบ้านออกไปหากินมันสะท้อนอะไรบ้าง เราพูดเฉย ๆ ก็พูดได้ เราพูดเป็นกลอนเราก็พูดได้ แต่รายการและบริบท ถ้าจะบอกเล่ามันสามารถบอกได้ยังไง เพราะฉะนั้นในความคิดเห็นที่ใส่ลงไปนั้น ถ้าจะบอกว่าเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของพิธีศตต่างก็บอกได้ ...แต่สิ่งที่ปรากฏมันเป็นสิ่งที่เป็นจริงในวิถีชีวิต...”

(วิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

มุมมองบุคคลที่สามปรากฏขึ้นในช่วงประกอบอาหารที่พิธีกรจะลดบทบาทตนเองเป็นแค่ผู้บรรยาย หรือเป็น “ลูกมือ” ตัวละครหลักในช่วงนี้คือชาวบ้าน หรือผู้ร่วมรายการที่มาจับบทเป็นพ่อครัวแม่ครัว เช่น

ตอนจิ้งหรีดทองคำทองแดง

“มาต่อกับเมนูที่สอง รับรองว่าหารับประทานได้ยากและมากด้วยความอร่อยแบบเมนูพื้นบ้าน มีชื่อเรียกขานน่ารักว่า ‘สะเออะ’ เริ่มต้นป่าแป็บคว้ามัดจัดการปลอกเปลือกมะพร้าวคุณยายถนอมพร้อมป่าแป็บริตร่วมกันปลอกหอมแดงและกระเทียม จากนั้นป่าแป็บคว้ากระต่ายมาจัดการสาวชุด ป่าแป็บริดไม่มัวพูดจัดการล้างพริกสดหอมแดงและกระเทียมเตรียมน้ำใส่ครก ด้านคุณยายถนอมจึงยกสากโขกให้พอแหลก แล้วนำผักแขยงมาตัดส่วนรากทิ้งไป เร็วไวล้างน้ำให้สะอาด ขั้นตอนต่อไปจึงนำมะพร้าวมาคั้นกะทิ คุณยายนำพอจิ้งหรีดทองคำทองแดงมาล้างน้ำอีกรอบ ก่อนจะส่งมอบพริกที่โขลกลงไปผสม เติมน้ำไปผสมเพิ่มความหวานมันด้วยกะทิ ปูรงรสด้วยเกลือ ที่เหลือคือเหาะน้ำปลา แล้วได้เวลานำพาไปตั้งไฟ ปล่อยต้มทิ้งไปให้น้ำกะทิต่อ ๆ เดือดสุกความร้อนจากเปลวไฟจะลวกผสมความหวานมันแทรกซึมเข้าไปในตัวจิ้งหรีด ปล่อยต้มไปอีกสักพัก เมื่อกะทิเดือดอีกรอบจึงส่งมองผักแขยง คลุกเคล้าให้ความหอมแรงผสมผสานกันอยู่ในหม้อ ปิดฝารอให้น้ำงวดลงอีกสักพัก จนได้น้ำพอขลุกขลิก ภาษาถิ่นพื้นบ้านเรียกลักษณะแบบนี้ว่า ‘สะเออะ’ นั่นเองครับ”

รูปภาพ 4.13 พิธีกรแนะนำแม่ครัวที่จะปรุงเมนูสะเออะจิ้งหรีดทองคำทองแดง
(ตอนจิ้งหรีดทองคำทองแดง)

นอกจากนี้รูปแบบการนำเสนอรายการยังเน้นความจริงใจ และความเป็นธรรมชาติ กล่าวคือ คือมีการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชาวบ้านอย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง โดยไม่มีการสร้างภาพ โดยคุณวิภาสิริ เหตุเกษ โปรติวเซอร์รายการกล่าวว่า

“จุดแข็งของรายการ คือความเป็นธรรมชาติของพิธีกร เคสที่ร่วมรายการ และ รูปแบบการนำเสนอ ทั้งหมดนี้มันเข้าไปอยู่ในใจของผู้ชมโดยผู้ผลิตไม่ได้ยัดเยียด”

“บทพูดของผู้ร่วมรายการไม่มีการเขียนหรือเตรียมไว้ล่วงหน้าแต่ทางทีมงานจะมีโครงไว้คร่าว ๆ นื่อง ๆ ฝ่ายข้อมูลจะเตรียมไว้ล่วงหน้าว่าวันหนึ่ง ๆ ป้าจะทำอะไรบ้าง แต่จะไม่มีการเซตว่าชาวบ้านจะต้องพูดอย่างนั้นอย่างนี้... จึงต้องอาศัยไหวพริบพิธีกรที่จะต้องขยับประเด็นไหน หรือตอนไหนจะต้องแซวให้ป้าหายเกร็ง จึงจะได้ภาพที่ออกมาเป็นธรรมชาติที่สุด การทำสารคดีกับชาวบ้านต้องอาศัยลูกกล่อลูกชน”

“เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายไม่มีการดีไซน์ หรือเซตไว้ล่วงหน้า พัฒนามาจากสไตล์ การแต่งตัวของพิธีกรเอง แต่พอไปเรื่อย ๆ ก็กลายเป็นภาพจำไปเลย เป็นเอกลักษณ์ของ รายการไปโดยปริยาย”

“การเลือกวัตถุดิบที่มานำเสนอในรายการจะเลือกไปถ่ายทำในช่วงฤดูกาลที่มี วัตถุดิบนั้นจริง ๆ เช่น เห็ดก๋อยขาว หรือ หอยเชลียง”

(วิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

4.1.3 ตัวละคร

ลักษณะของตัวละครหรือผู้ร่วมรายการที่พบในรายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีลักษณะเป็น ผู้กระทำทั้งหมด กล่าวคือเป็นตัวละครที่มีลักษณะเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ไม่ถูกคุกคาม รู้จักทำมาหากิน มีความวิริยะ อุตสาหะ ขยันทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รวมทั้งมีสติปัญญา ความสามารถที่จะใช้

ทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง และพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพิงระบบทุนนิยม ตัวอย่างเช่น

ตอนปักเบ็ดปลา

นายเสนาะ ทุมแสง และนายประกอบ โคนี้อา มีความสามารถในการปักเบ็ดและจับปลาในทุ่งนา ทั้งนำปลาที่จับได้มาประกอบอาหารได้อย่างเชี่ยวชาญ

ตอนลากค้อนปลา

ชาวบ้านบ้านนิคมกวีลม จังหวัดลำปางรู้จักใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นในการจับปลาโดยอาศัยท่อนไม้เนื้ออ่อนมาเหลาเป็นท่อนเรียก “ค้อน” ก่อนจะนำมาผูกติดกันและชิงล่อลอกให้ปลาตกใจจนหลงเข้าไปติดในแห ทำให้จับปลาได้มากมาย

ตอนผักแขว่

คุณยายบอย กันทะวังที่แม้จะอายุมากแล้วแต่ยังแข็งแรง เพราะทำงานพึ่งพาตนเองมาตั้งแต่วัยสาว มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เก็บผักแขว่กิน เพาะเห็ดหลินเอง โดยประยุกต์ใช้ไม้ค้ำต้นลำไยเป็นที่เพาะเห็ดหลิน และเมื่อไม้แห้งก็นำมาทำพินहु่งต้มได้อีกด้วย เป็นความชาญฉลาดที่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อการดำรงชีพ โดยไม่ต้องซื้อหา

ตอนสวนครัวสร้างสุข

นางศรีสุตา พันธุ์ทองดี และนายโสภณ พันธุ์ทองดีเป็นเจ้าของที่ดิน 2 งาน หรือ 800 ตารางเมตร จึงปลูกพืชผักสวนครัวและผลไม้มาชนิดไว้เป็นเสบียงอาหารของครอบครัว แต่เมื่อเหลือกินจึงแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน และตั้งแผงขายผักที่หน้าบ้าน ในแต่ละวันนางศรีสุตามีรายได้จากการขายผักและน้ำสมุนไพรเฉลี่ย 400-500 บาท โดยแทบไม่มีต้นทุนอะไร เพราะทุกอย่างอย่างสามารถหาได้จากในสวน ไม่ต้องไปซื้อหาที่ไหนเช่น เห็ดตับเต่าที่เป็นส่วนประกอบในแกงเปรอะหน่อไม้ใส่เห็ดตับเต่า ก็ขึ้นอยู่ในพื้นที่สวนแห่งนี้ ลูกตาลจากในสวนสามารถนำมาคั้นทำขนมตาลได้อีกด้วย แม้แต่พินहु่งหาอาหารก็ใช้เศษไม้และก้านต้นตาลในสวนจึงจะเห็นได้ว่าทั้งสองสามีภรรยาใช้ทั้งทรัพยากรและความรู้ความสามารถพร้อมมูลเพื่อการดำรงชีพ อันได้แก่ ความรู้ในการปลูกผักทำสวน (นายโสภณ) และความเชี่ยวชาญในการประกอบอาหาร (นางศรีสุตา) ช่วยลดการพึ่งพิงร้านค้าในระบบทุนนิยม

ตอน ถั่วดาวอินคา

นางสมทรง อุดมทรัพย์ หรือป้าเม้าส์ เป็นเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง มีมานะ อุตสาหะ พึ่งพาตนเองได้ จากเกษตรกรที่ต้องเผชิญพิษร้ายจากสารเคมีในภาคการเกษตร ส่งผลต่อร่างกายและเป็นหนี้สินเป็นสิน ป้าเม้าส์จึงตัดสินใจเลิกใช้สารเคมีอย่างเด็ดขาด โดยหันมาทำเกษตรอินทรีย์ตามวิถีธรรมชาติ และเกษตรผสมผสานครบวงจร ทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา และทำปุ๋ยใช้เอง รวมเวลาที่ไมพึ่งพาสารเคมีนานกว่า 22 ปีแล้ว ช่วยให้ป้าเม้าส์มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถปลดหนี้ 5 แสนได้

ภายใน 4 ปี จนได้รับรางวัลผู้หญิงเก่งแห่งปี ปัจจุบันป่าเม้าส์เปิดบ้านตัวเองเป็นศูนย์การเรียนรู้กิจกรรมธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้ลูกศิษย์ลูกหามากมีหลายต่อหลายรุ่น

ส่วนตอนที่แสดงถึงชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่

ตอน ไก่วง

ชาวบ้านบ้านคำกึม จ.นครพนมตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงไก่วงเพื่อชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีจุดเริ่มต้นจากน้ำโยทลองเลี้ยงและขยายพันธุ์ไก่วงด้วยตนเอง ปลูกหญ้าเลี้ยงไก่ มีตู้ฟักไข่ของตัวเอง จนทำรายได้อย่างงาม เลี้ยงตัวเองได้ จึงแจกจ่ายพันธุ์ไก่ให้เพื่อนบ้านนำไปเลี้ยงบ้าง ในที่สุดจึงรวมตัวเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงไก่วงบ้านคำกึม มีสมาชิกมากกว่า 50 ครัวเรือน ไก่วงจึงกลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน อีกทั้งยังมีร้านอาหารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคำกึมที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของและดำเนินการร่วมกัน เพื่อช่วยลดช่องว่างทางการตลาดให้กับสมาชิก และไม่ให้อำนาจคนกลางมาเอาไรต์เอาเปรียบกดราคา รายได้จากการขายก็นำมาแบ่งกันในหมู่สมาชิก บางส่วนยังนำไปพัฒนาชุมชนอีกด้วย

ตอน มะเขือยาว

เกษตรกรบ้านหนองจิกสี จังหวัดพิจิตรรวมตัวกันทำเกษตรอินทรีย์ และปลูกพืชหมุนเวียนทั้งหมู่บ้าน โดยจะสลับหมุนเวียนกันปลูกพืชขนานชนิด ทั้งมะเขือ ถั่วฝักยาว พริก เป็นต้น ไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อลดปัญหาแมลงรบกวน รวมมีพื้นที่ปลูกผักทั้งหมู่บ้านไม่ต่ำกว่า 200 ไร่ นอกจากนี้ยังมีการทำปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง มีการแบ่งงานแบ่งหน้าที่กันทำในแต่ละบ้าน ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเมล็ดซึ่งลุงชะลอจะรับหน้าที่เพาะกล้าพันธุ์ขายให้บ้านอื่น ๆ นำไปปลูกจากนั้นจะมีจุดศูนย์กลางที่เกษตรกรนำวัตถุดิบมารวมกันเพื่อบรรจุใส่ถุง ก่อนจะนำไปส่งยังจุดรับซื้อผลผลิตเพื่อบรรทุกไปขายเป็นคันรถต่อไปด้วยเหตุนี้บ้านหนองจิกสีจึงได้รับยกย่องให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ช่วยให้ชาวบ้านเข้มแข็ง มีฐานะมั่นคง

ตอน ปลาตุกทะเล

น้ำแดงเดิมทีเป็นคนอีสานเห็นช่องทางทำรายได้จากอาชีพที่ไม่ค่อยมีใครทำ เช่นการจับปลาตุกทะเล ที่ต้องเสี่ยงโดนเงี่ยงปลาตุกทะเลที่มีพิษตำครั้งแล้วครั้งเล่าแต่น้ำแดงไม่ย่อท้อ ฝึกฝนการจับปลาตุกจนเชี่ยวชาญ ทำมานานถึง 18 ปี สามารถเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัวให้มีชีวิตที่เรียบง่ายพอมีพอกิน

ตาราง 4.4 ลักษณะตัวละครในรายการ

ลำดับที่	ชื่อตอน	ผู้กระทำ	ผู้ถูกกระทำ
1	ปีกเบ็ดปลา	✓	
2	หน่อไม้ส้ม	✓	
3	เห็ดก่อ	✓	
4	ผักแซ่ว	✓	
5	หอยโล่	✓	
6	ลากค้อนปลา	✓	
7	ปลาหัวโม่	✓	
8	สาเก	✓	
9	ต้นอ่อนทานตะวันงอก	✓	
10	ปลาตุกทะเล	✓	
11	ไก่อวง	✓	
12	ถั่วดาวอินคา	✓	
13	หอยเฉลียบ	✓	
14	เห็ดฟาง	✓	
15	สวนครัวสร้างสุข	✓	
16	มะเขือยาว	✓	
17	จิ้งหรีดทองคำทองแดง	✓	
18	มันนง	✓	
19	ปูแป้น	✓	
20	บัวหิมะ	✓	

4.1.4 แก่นเรื่อง

แก่นเรื่อง หรือธีม หมายถึงสาระ หรือแนวคิดหลักของเรื่อง อาจเป็นทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้สร้าง หรือผู้เล่าที่มีต่อสังคม ต่อโลก โดยผู้ชมจะทราบแก่นความคิดหลักของรายการได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง

จากการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยสามารถสรุปแก่นเรื่องหลักของรายการภัตตาคารบ้านทุ่งได้ คือ *คุณค่าและความงามของวิถีชีวิตชนบท* โดยถ่ายทอดผ่านภาพชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และอาหารการกินที่แตกต่างกันของผู้ร่วมรายการในแต่ละท้องถิ่นตัวอย่างเช่น

ตอน ปักเบ็ดปลา

เมื่อพิธีกรออกเดินทางตามผู้ร่วมรายการไปปักเบ็ดปลาที่ท้องนา พิธีกรได้ชี้ให้เห็นความสวยงามของทุ่งนาเขียวขจี และฉากที่พิธีกรลงไปว่ายน้ำเล่นในหนองน้ำกลางทุ่งนา ที่พิธีกรเรียกว่า “อ่างทองคำ” พร้อมบทบรรยาย

“ก่อนจะย้ายฐานมาจัดการงานครัว วันนี้ไอ้หนุ่มบ้านทุ่งก็ลงไปชุบตัวในอ่างทองคำที่ตั้งชื่อขึ้นเอง ไม้มัวเกรงใจลงไปเร็งระบากับธรรมชาติกลางท้องทุ่ง ทุ่งกระโจนลงแหวกว่าย เย็นสดชื่นสบายกายฉ่ำจิตเลยละครับ ‘สดชื่นนน’ เสียงที่สตางค์หลังผุดขึ้นจากน้ำ นี่แหละครับคือวิถีชีวิตที่เราจากมา และนับวันก็ดูท่าว่าจะห่างไกลออกไปทุกที วันนี้สตางค์ได้โอกาสดี เอาซะให้พอกระหน่ำจันทน์ใจ ลงไปเล่นเป็นเด็กน้อยได้น้ำเลยละครับ”

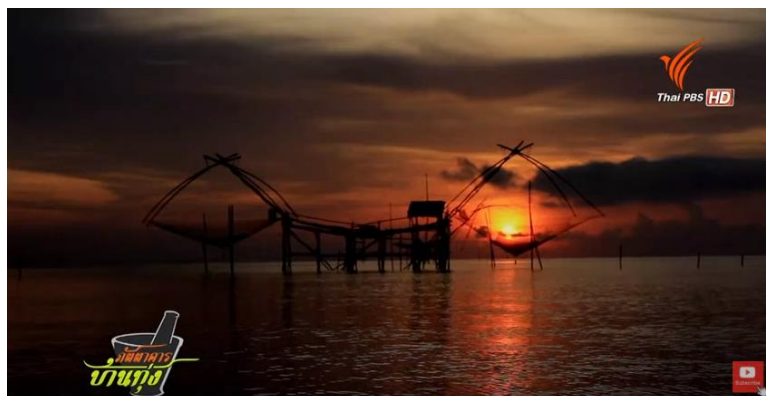

รูปภาพ 4.14 ภาพพิธีกรลงไปเล่นน้ำใน “อ่างทองคำ” กลางทุ่งนา
(ตอนปักเบ็ดปลา)

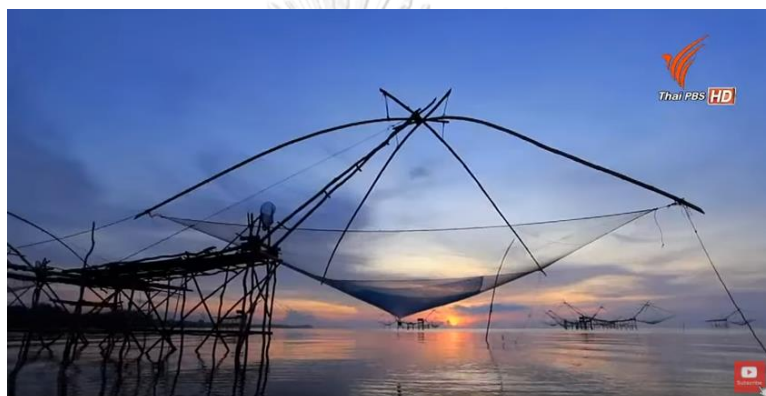
ตอน ปลาหัวโหม่ง

พิธีกรกล่าวนำเข้าสู่เนื้อเรื่องด้วยภาพทะเลสาบสงขลา และยกย่องในบรรยากาศยามเช้า พร้อมบทบรรยายที่แสดงถึงความสวยงามของทิวทัศน์และวิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลาว่า

“คุณผู้ชมครับ เช้านี้คุ้มค่ากับการตื่นขึ้นมาตอนเช้าจริง ๆ ครับ เพราะว่าภาพที่สตางค์ได้เห็นอยู่เบื้องหน้าที่คุณผู้ชมได้เห็นอยู่นะครับคือภาพของทะเลสาบสงขลา ที่บริเวณแถวนี้ละครับ ชาวบ้านจะมีการยกยอ และภาพที่ย้อนแสงพระอาทิตย์ตอนเช้า บรรยากาศมันช่างสวยงามจริง ๆ ครับ”

รูปภาพ 4.15 ภาพยอยักษ์ที่ทะเลสาบสงขลายามเช้า
(ตอนปลาหัวโมง)

รูปภาพ 4.16 ภาพยอยักษ์ที่ทะเลสาบสงขลายามเช้า
(ตอนปลาหัวโมง)

ทั้งนี้ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของคุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชที่กล่าวว่า

“พี่สตางค์อยากจะนำเสนอวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต ในวัยเด็กที่เติบโต
มาในสังคมชนบท.. พี่รู้สึกว่าวิถีชีวิตที่ผ่านมาที่เราไปเหย้าไข่มดแดงมันงดงามนะ... เพราะ
เห็นว่าคุณค่าเหล่านี้มันยังลดน้อยถอยลง และเราแทบไม่เห็นรายการอาหาร
ประเภทนี้เลย ก็เลยคิดรูปแบบรายการขึ้นมา”

(จรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

4.1.5 ฉาก

จากการวิเคราะห์ฉากในรายการทั้ง 20 ตอน ผู้วิจัยพบว่าฉากทั้งหมดในรายการเป็นฉากใน
ธรรมชาติ ทั้งทุ่งนา ป่าเขา ป่าชุมชน หนองน้ำ ชุมชนริมคลอง และสวนในบ้านของชาวบ้าน ทั้งนี้
เพื่อให้สอดคล้องกับรายการซึ่งมีลักษณะเป็นรายการสารคดีอาหาร ผู้ผลิตรายการจึงเดินทางไปถ่าย
ทำในสถานที่จริง โดยพาผู้ชมไปดูถึงแหล่งต้นตอของวัตถุดิบ เพื่อสืบเสาะเรื่องราวของวัตถุดิบชนิดต่าง

ๆ มานำเสนอแก่ผู้ชม ทั้งได้ลงไปถึงในแต่ละท้องที่ ให้ชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญในการปรุงเมนูพื้นบ้านเป็นผู้ประกอบอาหารขึ้นมาจริง ๆ ในรายการ

จึงสอดคล้องกับข้อมูลความตั้งใจในการถ่ายทำของผู้ผลิตรายการที่ต้องการนำเสนอเนื้อหาอย่างถูกต้องและรอบด้านจึงมุ่งไปถ่ายทำในสถานที่จริงเพื่อให้ผู้ชมได้เห็นถึงแหล่งต้นตอของอาหาร โดยคุณวิภาสสิริ เหตุเกษได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เป็นรายการที่ค่อนข้างท้าทาย เพราะเป็นแนวสารคดี ต้องออกไปบุกตะลุยหาคอนเทนต์ หาเนื้อหามานำเสนอ”

“(ในส่วนของทางเลือกเนื้อหา หรือวัตถุดิบมานำเสนอ- ผู้วิจัย) เราไม่ได้มีสัดส่วนตายตัว (ว่าจะต้องไปภูมิภาคไหนเท่าไร- ผู้วิจัย) แต่พยายามให้กระจายไปทั่วทุกภาค เพราะเราต้องการให้คนดูเห็นความหลากหลายเท่าที่จะทำได้”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 มีนาคม 2559)

ตาราง 4.5 ฉากในรายการ

ลำดับที่	ชื่อตอน	ฉาก	จังหวัด
1	ปีกเบ็ดปลา	ทุ่งนา	ต.สร้างค้อ อ.ภูพาน จ.สกลนคร
2	หน่อไม้ส้ม	สวนไผ่	ต.สร้างค้อ อ.ภูพาน จ.สกลนคร
3	เห็ดก้อ	ป่ายูคาลิปตัส ป่าชุมชน	ต.สร้างค้อ อ.ภูพาน จ.สกลนคร
4	ผักแซ่ว	ชนบททางภาคเหนือ ท้องทุ่ง	จ.ลำปาง
5	หอยโล่	ชนบทภาคใต้ สวนมะพร้าว	ต.โตมต อ.โตมต จ.พัทลุง
6	ลากค้อนปลา	ชนบท ท้องทุ่งภาคเหนือ	บ.นิคมก๊วลม ต.บุญนาคนพัฒนา อ.เมือง จ.ลำปาง
7	ปลาหัวโมง	ทะเลสาบสงขลา และชานบ้านของลุงมานพป่าเยื่อน	ต.พนางตุง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง
8	สาเก	ชุมชนริมคลองอัมพวา โฮมสเตย์ของยายทองหยิบ	บ้านหัวหาด ต.เหมืองใหม่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
9	ต้นอ่อนทานตะวันงอก	ศูนย์เกษตรอินทรีย์ บ้านแสนรักษ์	ต.คลองดินตา อ.สามพราน จ.นครปฐม
10	ปลาตุ๊กทะเล	ทะเล	ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี
11	ไถ่รง	ท้องทุ่ง ชนบทภาคอีสาน	

ลำดับ ที่	ชื่อตอน	ฉาก	จังหวัด
		คำเกิ้ม ฟาร์มไก่อ่งวง และ ร้านคำเกิ้มลาบไก่อ่งวง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคำ เกิ้ม	บ้านคำเกิ้ม ต.อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม
12	ถั่วดาวอินคา	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ 84 พรรษา	ต.เกาะจันทร์ อ.เกาะจันทร์ จ. ชลบุรี
13	หอยเชลียง	ทะเลอ่าวไทย	ต.ช้างข้าม อ.นายายอาม จ. จันทบุรี
14	เห็ดฟาง	ท้องทุ่ง ชนบท	ต.เขาขลุ่ย อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
15	สวนครัวสร้าง สุข	บ้านสวน เขตชานเมือง กรุงเทพมหานคร	แขวงทรายกองดินใต้ เขตคลอง สามวา กรุงเทพฯ ฯ
16	มะเขือยาว	ท้องทุ่ง ชุมชนเกษตร	บ้านหนองจิกสี ต.แหลมรัง อ.นา รัง จ.พิจิตร
17	จิ้งหรีดทองคำ ทองแดง	ชนบทภาคอีสาน	ต.หนองยายพิมพ์ อ.นางรอง จ. บุรีรัมย์
18	มันนกก	ป่า, พิพิธภัณฑสถานไทย เบ็ง	อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์, โคกสูง ต.โคกสูง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี
19	ปูแป้น	ป่าชายเลน	ต.เกวียนหัก อ.ขลุ่ย จ.จันทบุรี
20	บัวหิมะ	ภูเขา	ภูทับเบิก ต.วังบาล อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

4.1.6 การสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual)

ภาพเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราว (Factual) สภาพแวดล้อม (Environment) ความหมาย (Interpretative) สัญลักษณ์ (Symbol) บอกลักษณะต่าง ๆ (Identifying) เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ และสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วม ภาพในรายการภัตตาคาร บ้านทุ่งก็เช่นกัน มีบทบาทสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อบ่งชี้แก่นเรื่อง คือแสดงภาพวิถีชีวิตในชนบทที่เรียบง่ายและงดงามตามธรรมชาติ

4.1.6.1 ขนาดภาพ (Size of Shot) แบ่งออกได้เป็น

(1) การใช้ภาพขนาดไกลเพื่อสื่อความหมาย

ในรายการมีการใช้ภาพขนาดไกลในช่วงเปิดรายการ ช่วงดำเนินเรื่อง ทั้งช่วงค้นหาวัตถุดิบ และช่วงประกอบอาหาร อีกทั้งช่วงปิดรายการ ซึ่งเป็นช่วงล้อมวง เพื่อให้ผู้ชมมองเห็นฉาก สถานที่รวมทั้งบรรยากาศโดยรวมที่กิจกรรม หรือเหตุการณ์สำคัญกำลังดำเนินไป เช่น ฉากเปิดของรายการ อาจเปิดด้วยภาพป่าชายเลน ทะเล หมู่บ้านประมง หรือภาพเรือกสวนไร่นา เพื่อให้ผู้ชมเห็นบริบทของวัตถุดิบที่ทางรายการกำลังจะไปสืบเสาะหาก่อนที่พิธีกรจะนำเข้าสู่เนื้อหาต่อไป

ในช่วงค้นหาวัตถุดิบ และช่วงประกอบอาหาร มีการใช้ภาพระยะไกลเพื่อให้เห็นฉาก สถานที่ในมุมกว้าง และเห็นการกระทำของตัวละคร เช่น ฉากที่ผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการเดินไปด้วยกันท่ามกลางทุ่งนาเขียวขจี (ตอนปักเบ็ดปลา) นอกจากนี้ยังเพื่อบ่งชี้ให้เห็นความงดงามของสภาพธรรมชาติโดยรอบ หรือฉากที่ผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการรับประทานอาหารเข้า มีฉากหลังเป็นแม่น้ำป่าสัก แสดงให้เห็นความเรียบง่ายของวิถีชีวิตชาวบ้านที่ ต.โคกสูง จ.ลพบุรี (ตอนมันนุก)

รูปภาพ 4.17 ภาพขนาดไกลในฉากเปิดรายการ ตอนหอยโล่ มองเห็นสวนมะพร้าว
ในภาคใต้เป็นฉากหลัง

รูปภาพ 4.18 ภาพขนาดไกลในฉากเปิดรายการตอนไถ่วง มองเห็นทุ่งหญ้า
ที่ชาวบ้านนำควายมาเลี้ยงอยู่เบื้องหลัง

รูปภาพ 4.19 ภาพขนาดไกลแสดงบรรยากาศยามเช้ากลางท้องทุ่งในต่างจังหวัด
สะท้อนภาพชนบทที่เรียบง่ายงดงาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ตอนถั่วดาวอินคา)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปภาพ 4.20 ภาพขนาดไกลของบ้านไม้ริมคูน้ำในสวนมะพร้าว

สะท้อนวิถีชีวิตที่เรียบง่ายงดงาม

(ตอนหอยโล่)

รูปภาพ 4.21 ภาพขนาดไกลของพิธีกรและผู้ร่วมรายการกำลังไปวางเบ็ดตกปลาในท้องทุ่ง
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.22 ภาพขนาดไกลของพิธีกรกำลังนั่งรับประทานอาหารเข้ากับชาวบ้าน
ที่จะมาขุดหาหมันนกด้านหลังเป็นแม่น้ำป่าสัก
(ตอนหมันนกด)

รูปภาพ 4.23 ภาพขนาดไกลอย่างยั้งยวดแสดงภูมิประเทศและหนองน้ำ
ที่ชาวบ้านลงไปจับปลา
(ตอนลากค้อนปลา)

ในช่วงประกอบอาหาร ผู้ผลิตจะใช้ภาพขนาดใหญ่ตัดสลับกับภาพขนาดกลาง และภาพขนาดใหญ่ เพื่อให้ผู้ชมได้พักสายตาจากการประกอบอาหาร และได้เห็นบรรยากาศโดยรอบที่ผู้ร่วมรายการ กำลังทำอาหารอยู่ ซึ่งอาจเป็นภาพต้นไม้ ดอกไม้ที่ปลูกอยู่ในบริเวณบ้าน ภาพบรรยากาศริมทะเล หรือเป็นภาพบ้านของชาวบ้านในท้องถิ่น ทั้งบ้านไม้เรือนไทยทรงสูง หรือบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนหลังคามุง กระเบื้อง ส่วนในฉากล้อมวง ใช้ภาพขนาดใหญ่เพื่อให้เห็นบรรยากาศ และองค์ประกอบโดยรวมของ สถานที่ที่ผู้ร่วมรายการรับประทานอาหารร่วมกัน นอกจากนี้ยังเพื่อถ่ายทอดความหมายที่สำคัญใน รายการ เป็นต้น ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความงามของวิถีชีวิตดั้งเดิมแบบไทยที่ครอบครัว รับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน เพื่อให้ลูกหลานคนหนุ่มสาวที่ออกมาทำงานไกลบ้านได้หวนคิดถึง และกลับบ้านมาหาพ่อแม่บ้าง ดังที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชได้อธิบายแนวคิดของช่วงล้อมวงและเพลง ประกอบช่วงล้อมวงไว้ในรายการเปิดบ้านไทยพีบีเอส ดังนี้

“...ส่วนเพลงท้ายรายการเนี่ยะ ชื่อว่าเพลง ‘ล้อมวง’ ก็คือบรรยากาศตอนท้าย รายการเนี่ยะ สตางค์อยากจะให้มันเป็นพื้นที่ในการสื่อสาร อยากจะบอกคนหนุ่มสาว หลาย ๆ คน หรือว่าคนที่มาทำงานจากบ้านมาไกลว่ายังมีคนที่คอยห่วงใยคุณอยู่ ยังมี คนที่คอยที่จะแบบ อยากให้คุณกลับบ้านนะ อยากให้คุณกลับไปพบเจอความสุขที่คุณ จากมา เพราะฉะนั้นเนื้อหาของเพลงล้อมวงก็จะพยายามบอกเล่าเรื่องราว ‘พ่อแม่ปู่ย่า ฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงานจนลืมบ้านเรา’ คือผมพยายามตอกย้ำตัวเองอยู่ เหมือนกันว่าเราเดินทางไปหลากหลายพื้นที่ เราปรารถนาโหยหามากเลยนะ ถ้าเรามี เวลาเราก็อยากจะกลับบ้านไปนั่งล้อมวงกับพ่อกับแม่กับญาติพี่น้องของเราแบบเนี่ยะอะ ครับ”

“ตอนที่เขียนเนื้อเพลงแล้วก็เข้าห้องอัดเสียงนะครับ ภาพเวลาที่หลับตาก็จะนึก ถึงวงข้าวอย่างเดียว นึกถึงบรรยากาศแต่ละพื้นที่ที่ไปถ่ายทำมา นึกถึงความรู้สึกของพี่ ป้า น้ำอานปู่ย่าตายายที่พูดคุยกับเรา สตางค์อาจจะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทน พี่ป้า น้ำอานปู่ย่าตายายเหล่านั้นที่ฝากมาบอกถึงลูกหลานที่ทำงานอยู่ในเมืองว่า ถ้ามีเวลาก็ กลับบ้านบ้างนะครับ เพราะว่าที่บ้านยังไ้ก็ยังรอคุณอยู่..”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช, สัมภาษณ์ในรายการ “เปิดบ้านไทยพีบีเอส”, 4 ตุลาคม 2557)

ทั้งคุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชให้สัมภาษณ์โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการล้อมวงกินข้าว ร่วมกันในครอบครัวที่สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยได้ว่า

“สังคมแห่งการเรียนรู้เริ่มแรกของเราอยู่ในวงข้าว การล้อมวงกินข้าวกันใน ครอบครัวเป็นสังคมแรกของการเรียนรู้ในครอบครัว พ่อกับแม่มีโอกาสจะอบรมลูกผ่าน กระบวนการกิน เช่น ไม่ให้ลูกกินมูมมาม ไม่ให้ลูกกินเลอะเทอะ หรือให้ใช้ช้อนกลาง

ต้องให้ลูกกินแล้วไปล้าง คนต่างจังหวัดจะกินกันเป็นล่ำรับ มีน้ำพริกเป็นจานกลาง สามารถชวนเพื่อนบ้านมากินร่วมกันได้ ซึ่งต่างจากวัฒนธรรมการกินของตะวันตกที่ต่างคนต่างกิน”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

รูปภาพ 4.24 ภาพขนาดไกลของผู้ร่วมรายการช่วยกันทำอาหาร
เห็นฉากหลังเป็นบ้านไทยครึ่งไม้ครึ่งปูน
(ตอนลากค้อนปลา)

รูปภาพ 4.25 ภาพขนาดไกลของผู้ร่วมรายการช่วยกันทำอาหาร
เห็นฉากหลังเป็นบ้านไทยเรือนสูง
(ตอนปูแป้น)

รูปภาพ 4.26 ภาพขนาดไกลของเถียงนาชายทุ่งที่ใช้ประกอบอาหาร
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.27 ภาพขนาดไกลในช่วงประกอบอาหารมีฉากหลังเป็นเรือนไทยแบบชาวไทยเบ็ง
(ตอนมันนุก)

รูปภาพ 4.28 ภาพขนาดไกลอย่างยิ่งยวดของผู้ร่วมรายการหลากหลายรุ่นนั่งล้อมวงกินอาหารร่วมกัน
สะท้อนความสัมพันธ์ของครอบครัวขยายตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทย
(ตอนปู่แป้น)

(2) การใช้ภาพขนาดกลางเพื่อสื่อความหมาย

ภาพขนาดกลางในรายการมักใช้ในฉากที่มีการสนทนาระหว่างตัวละคร เช่น แนะนำผู้ร่วมรายการ แนะนำเมนูอาหาร ช่วงค้นหาวัตถุดิบ และช่วงประกอบอาหาร เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และเห็นการกระทำของตัวละคร เช่น แสดงวิธีการเก็บวัตถุดิบ ขั้นตอนการประกอบอาหาร และการพูดคุยเพื่อเสริมสาระบางอย่างในรายการ

รูปภาพ 4.29 ภาพขนาดกลางของผู้ร่วมรายการ (น้ำหยาด) กำลังตัดหน่อไม้ในสวน
(ตอนหน่อไม้ล้ม)

รูปภาพ 4.30 ภาพขนาดกลางของพิธีกรกำลังแนะนำแม่ครัว
(ตอนหน่อไม้ล้ม)

รูปภาพ 4.31 ภาพขนาดกลางช่วงประกอบอาหาร

รูปภาพ 4.32 ภาพขนาดกลางช่วงพิธีกรรมชนบทกับผู้ร่วมรายการถึงค่านิยม
ความขยันอดทนนำมาซึ่งความมั่นคงในชีวิต

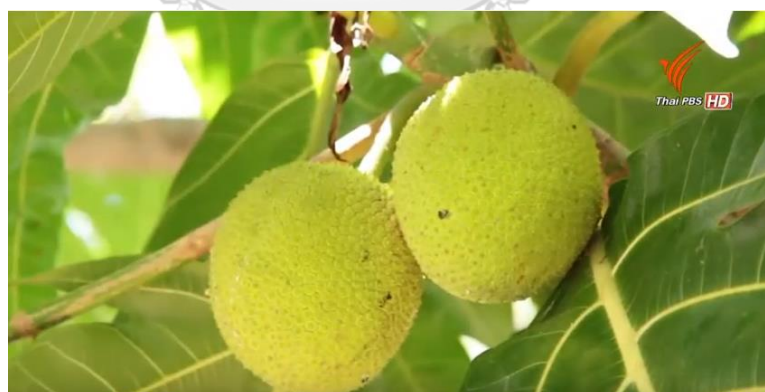
รูปภาพ 4.33 ภาพขนาดกลางและขนาดใกล้ของอุปกรณ์จับปลา สะท้อนวิถีชีวิตชนบท
(ตอนหอยโล)

รูปภาพ 4.34 ภาพขนาดกลางของชาวบ้านร้องเพลงพื้นบ้านและรำวงเล่นกัน
ขณะล้อมวงกินข้าว สะท้อนวิถีชีวิตพื้นบ้านและความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน
(ตอนลากค้อนปลา)

(3) การใช้ภาพขนาดใกล้เพื่อสื่อความหมาย

ภาพขนาดใกล้ในรายการมักใช้เพื่อเน้นความสำคัญของวัตถุและให้รายละเอียดที่จำเป็น โดยเฉพาะในขั้นแนะนำวัตถุ จะมีการโคลสอัพ และถ่ายในหลายมุม เพื่อให้ผู้ชมได้ใช้เวลาสังเกตลักษณะของวัตถุนั้นอย่างถี่ถ้วน ไปพร้อม ๆ กับฟังคำบรรยายลักษณะ เช่น สาเก กล้องจะซูมไปที่ใบ ผล ลำต้นของสาเก ในขณะที่อธิบายลักษณะของสาเกไปด้วย พบได้ในช่วงการค้นหาวัตถุติบ ลักษณะดังกล่าวแสดงบทบาทของงานสารคดีที่ต้องให้สาระ ความรู้ ข้อเท็จจริงแก่ผู้ชม

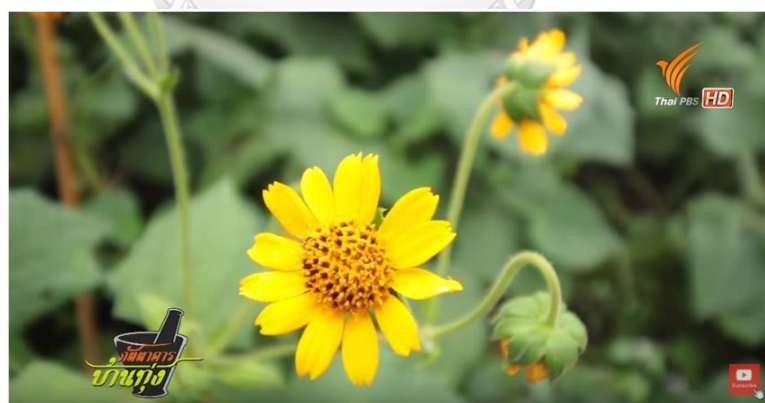
รูปภาพ 4.35 ภาพขนาดใกล้ของลูกสาเก มีลักษณะคล้ายขนุน เพราะเป็นพืชวงศ์เดียวกัน
(ตอนสาเก)

รูปภาพ 4.36 ภาพขนาดใกล้ของใบสาเกซึ่งมีขนาดใหญ่และหนา
(ตอนสาเก)

รูปภาพ 4.37 ภาพขนาดใกล้อย่างยิ่งยวดของบัวหิมะ
(ตอนบัวหิมะ)

รูปภาพ 4.38 ภาพขนาดใกล้ของดอกบัวหิมะ
(ตอนบัวหิมะ)

นอกจากนี้ภาพขนาดใกล้ยังช่วยเพิ่มความรู้สึกใกล้ชิด ทำให้ผู้ชมรู้สึกได้ตามติดไปมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมในรายการ ทั้งช่วงค้นหาวัตถุดิบ เช่น ตอนหอยโล่ ที่มุ่งใช้ภาพระยะใกล้จับไปที่หอยเท้าที่ก้าวเดินของผู้ร่วมรายการ หรือกระทั่งดำลงไปใต้น้ำ

รูปภาพ 4.39 ภาพขนาดใกล้ขณะผู้ร่วมรายการกำลังใช้มือค้นหาหอยไต้่น้ำ
(ตอนหอยไต้่น้ำ)

รูปภาพ 4.40 ภาพขนาดใกล้ขณะผู้ร่วมรายการกำลังหาหอยไต้่น้ำ
(ตอนหอยไต้่น้ำ)

ทั้งในช่วงประกอบอาหาร กล้องยังจับไปที่กิจกรรมการทำอาหารอย่างใกล้ชิด ทั้งการหั่น การตำ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกมีส่วนร่วมมากที่สุด เหมือนได้ร่วมลงมือทำไปด้วย

รูปภาพ 4.41 ภาพขนาดใกล้ขณะทำอาหาร
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.42 ภาพขนาดใกล้ขณะทำอาหาร
(ตอนลากค้อนปลา)

โดยคุณวิภาสสิริ เหตุเกษ โปรดิิวเซอร์รายการได้กล่าวถึงแนวคิดของการใช้ภาพขนาดใกล้ในรายการเพิ่มเติมว่า

“มุมมองของเราไม่ค่อยเซต แต่เราจะเน้นพาคนดูหลุดเข้าไปอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ จึงจะเห็นว่ากล้องโคลสเข้าไปแทบหัวจะจุ่มเข้าไปในครก มันทำให้คนดูอิน รู้สึกว่าได้เข้าไปอยู่ในบรรยากาศเก่า ๆ ได้ไปเยี่ยมบ้านเพื่อน”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 มีนาคม 2559)

อีกทั้งกล้องยังมุ่งจับภาพระยะใกล้ชนิดของอาหารจนเห็น texture ของอาหาร เช่น ภาพปลาไหลที่ย่างอยู่บนเตา กล้องจับไปที่เนื้อปลาไหลที่กำลังสุก มีน้ำชุ่มฉ่ำไหลออกมาจากเนื้อปลา ชวนให้ผู้ชมน้ำลายสอ หรือภาพแกงที่กำลังเดือดปุด ๆ อยู่ในหม้อ และควันขึ้นฉุยเมื่อใช้ทัพพีตักขึ้นมา

รูปภาพ 4.43 ภาพขนาดใกล้อย่างยิ่งยวดของปลาไหลย่าง
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.44 ภาพขนาดใกล้ของแกงเห็ดก้อที่กำลังเดือดปุด ๆ ในหม้อ
(ตอนเห็ดก้อ)

รูปภาพ 4.45 ภาพขนาดใกล้ของหมกหม้อ
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.46 ภาพใกล้อย่างยิ่งยวดของอาหารเมื่อทำเสร็จแล้ว
(ตอนหอยโล่)

นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาพขนาดใกล้เพื่อสะท้อนความสวยงาม และอุดมสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติในชนบท เช่น ตอนหอยโล่ ตอนปักเบ็ดปลา

รูปภาพ 4.47 ภาพขนาดใกล้ของผีเสื้อ สะท้อนความงดงามบริสุทธิ์ของธรรมชาติในชนบท
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.48 ภาพขนาดใกล้แสดงความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่หอยโล่อยู่อาศัย
(ตอนหอยโล่)

รูปภาพ 4.49 ภาพขนาดใกล้ของเห็ดที่ขึ้นบนขอนไม้ แสดงความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่หอยโล่อยู่อาศัย
(ตอนหอยโล่)

ภาพขนาดใกล้บางภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนในชนบท เช่น ตอนปักเบ็ดปลา ภาพหม้อก้นดำ และหม้อนึ่งข้าวเหนียวสะท้อนวิถีชีวิตของคนชนบทในภาคอีสานที่นิยมหุงหาอาหาร และนึ่งข้าวเหนียวโดยใช้เตาถ่าน

รูปภาพ 4.50 ภาพขนาดใกล้ของหม้อทำกับข้าวที่กินดำเพราะผ่านการใช้งานกับเตาถ่านมานาน
(ตอน ปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.51 ภาพขนาดใกล้ของหม้อหนึ่งข้าวเหนียวยามเช้าตรู่แสดงวิถีชีวิตของคนชนบทในภาคอีสาน
(ตอนปักเบ็ดปลา)

นอกจากนี้ยังมีการใช้เพื่อภาพขนาดใกล้เพื่อเน้นอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง เช่น ในช่วงชิมอาหาร กล้องจะจับไปที่หน้าของพิธีกรและผู้ร่วมรายการ ทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงความอร่อยได้โดยไม่ต้องมีคำบรรยาย หรือในฉากล้อมวง กล้องจะจับไปที่สีหน้าของผู้ร่วมรายการที่ยิ้มแย้ม หัวเราะครื้นเครงอย่างมีความสุขขณะล้อมวงกินอาหารร่วมกัน สื่อถึงความรัก ความอบอุ่นที่ครอบครัวได้ใช้เวลาร่วมกัน อย่างเช่นการรับประทานอาหารร่วมกัน

รูปภาพ 4.52 ภาพขนาดใกล้แสดงลีลาพิธีกรและผู้ร่วมรายการที่ชิมอาหารอย่างเอร็ดอร่อย
(ตอนหอยโล่)

รูปภาพ 4.53 ภาพขนาดใกล้แสดงภาพครอบครัวที่ล้อมวงกินอาหารด้วยกันอย่างสนุกสนาน
(ตอนสวนครัวสร้างสุข)

รูปภาพ 4.54 ภาพขนาดใกล้จับที่ใบหน้าของนั้หายาดที่เป็อนยี้มมีความสุข ขณะล้อมวงกินอาหาร
(ตอนหน่อไม้ล้ม)

4.1.6.2 มุมมองของกล้อง (Camera Perspective)

มุมมองของกล้องเปรียบได้กับสายตาของคนทีเลือกว่าจะมองสิ่งต่าง ๆ จากมุมมองของใคร จึงส่งผลต่อภาพที่ออกมาในรายการเป็นอย่างมาก มุมมองของกล้องที่พบในรายการแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

(1) มุมมองแบบการรายงาน เป็นมุมมองที่พิธีกรต้องการพูดกับผู้ชมโดยตรงผ่านทางกล้องโทรทัศน์ ผู้พูดจะจ้องสบตากับกล้องเมื่อพูด มุมมองการรายงานในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง พบในช่วงเปิดรายการที่พิธีกรกล่าวแนะนำรายการ นอกจากนี้ยังพบอีกเป็นครั้งคราวทั้งในช่วงค้นหาวัตถุดิบ และช่วงประกอบอาหาร เมื่อพิธีกรต้องการอธิบาย หรือให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นแก่ผู้ชมเพิ่มเติม ช่วยดึงดูดผู้ชมรายการให้รู้สึกมีส่วนร่วมกับรายการ ไม่ใช่เพียงรับชมแบบ “คนนอก”

รูปภาพ 4.55 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกล่าวนำเข้าสู่รายการ
(ตอนผักแฉ่ว)

รูปภาพ 4.56 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรแนะนำผู้ร่วมรายการ
(ตอนผักแขว่น)

รูปภาพ 4.57 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกำลังอธิบายวิธีการเกี่ยวเหยื่อเข้ากับเบ็ดตกปลา
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.58 ภาพมุมมองแบบการรายงานพิธีกรกำลังอธิบายลักษณะและรสชาติของบัวหิมะ
(ตอนบัวหิมะ)

รูปภาพ 4.59 ภาพมุมมองแบบการรายงานขณะพิธีกรกำลังช่วยคุณยายทำอาหาร
พลาญพุดคุดยหอยก๊อกับคุณยายให้ผู้ชมฟัง

(2) มุมมองแบบวัตถุวิสัย เป็นมุมมองที่กล้องเป็นเหมือนผู้สังเกตการณ์ คอยดูความเป็นไปของเหตุการณ์จากเบื้องหลัง ช่วงของการดำเนินเรื่อง จะแสดงมุมมองแบบวัตถุวิสัยสลับกับมุมมองแบบอัตวิสัยเป็นครั้งคราว และบางครั้งรายการก็จะใช้มุมมองวัตถุวิสัยที่แตกต่างกันไปเพื่อความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำซากจำเจ เช่น มุมมองใต้ท้องรถ ขณะพิธีกรกำลังออกเดินทางไปค้นหาวัตถุติดได้แก่ ตอนปีกเบ็ดปลา หรือมุมมอง bird's eye view หรือมุมมองทางอากาศที่เฝ้าสังเกตภูมิภาคและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเบื้องล่าง เช่น ตอนลากค้อนปลามุมมองแบบนี้มักให้ความรู้สึกห่างไกล เหมือนเป็นคนนอกที่เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่ห่าง ๆ ไม่มีความเชื่อมโยง เป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์เช่นมุมมองแบบการรายงาน หรือมุมมองแบบอัตวิสัย

รูปภาพ 4.60 มุมมองวัตถุวิสัยพิธีกรตามผู้ร่วมรายการไปปีกเบ็ดปลาในทุ่งนา
(ปีกเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.61 มุมมองวัตถุวิสัยรถมอเตอร์ไซด์ของผู้ร่วมรายการกำลังนำ
พิธีกรเข้าไปตามทางที่เป็นดินลูกรัง
(ปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.62 มุมมองวัตถุวิสัยจากทางอากาศ หรือ bird's eye view
มองเห็นหนองน้ำที่ชาวบ้านลงไปลากค้อนจับปลาอยู่เบื้องล่าง
(ลากค้อนปลา)

รูปภาพ 4.63 ภาพมุมมองแบบวัตตวิสัยของพิธีกรและผู้ร่วมรายการ
ที่กำลังสอยเก็บลูกสาเกในมุมมองต่าง ๆ
(ตอนสาเก)

รูปภาพ 4.64 ภาพมุมมองแบบวัตตวิสัยของผู้ร่วมรายการที่กำลังสอยเก็บลูกสาเก
(ตอนสาเก)

รูปภาพ 4.65 ภาพมุมมองแบบอัตวิสัยหลากหลายมุมมองในตอนสาเก

(3) มุมมองแบบอัตวิสัย เป็นมุมมองที่วางตำแหน่งผู้ชมในฐานะนักแสดงคนหนึ่ง ช่วยสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมเหมือนเป็นผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นมุมมองอัตวิสัยในรายการมักพบในช่วงต้นรายการที่พิธีกรเริ่มออกเดินทางไปค้นหาวัตถุดิบ ทั้งการเดินทาง และเดินทางโดยรถยนต์ เช่น ตอนปักเบ็ดปลา ภาพแทนสายตาของรถยนต์ที่วิ่งไปบนถนนอย่างรวดเร็ว ช่วยสร้างอารมณ์ความรู้สึกตื่นเต้นให้กับผู้ชมว่าจะได้เดินทางไปพบกับอะไร ทั้งในฉากที่พิธีกรและผู้ร่วมรายการเดินเข้าไปปักเบ็ดปลาในทุ่งนา กล้องติดตามคณะไปอย่างใกล้ชิด ให้ความรู้สึกเหมือนผู้ชมเป็นผู้ร่วมคณะไปด้วย หรือในตอนปลาตุกทะเล กล้องแทนสายตาของนายอาทิตย์ พูลลาภ หรือ “น้ำแดง” เขียนจับปลาตุกทะเลขณะใช้

เบ็ดเกี่ยวตัวปลาตกทะเลไปแล้วใช้มือจับปลาตกทะเล ทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนได้ดำน้ำลงไปจับปลาตกทะเลด้วยตัวเอง

รูปภาพ 4.66 มุมมองแบบอัจฉริยะแทนสายตาของรถที่วิ่งไปบนถนน
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.67 มุมมองแบบอัจฉริยะแทนมุมมองของคนนั่งข้างคนขับ
(ตอนหน่อไม้ล้ม)

รูปภาพ 4.68 มุมมองอัจฉริยะให้ความรู้สึกเหมือนผู้ชมกำลังติดตามคณะไปปักเบ็ดปลาด้วย
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.69 มุมมองอ้อมวิสัยให้ความรู้สึกเหมือนผู้ชมกำลังติดตามคณะไปปักเบ็ดปลาด้วย
(ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.70 มุมมองอัตวิสัย กล้องแทนสายตาของน้ำแดงลงไปจับปลาดุกทะเลที่ใต้น้ำ
เห็นเลาหอยแมลงภูที่ปลาดุกทะเลชอบอาศัย
(ตอนปลาดุกทะเล)

ทั้งนี้ คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ผู้ควบคุมการผลิตรายการ และภาพในรายการ ได้กล่าวว่าแนวคิด
การเลือกใช้มุมมองภาพที่หลากหลายในรายการก็เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงสิ่งที่รายการต้องการสื่อได้ดี
ยิ่งขึ้น

“เราใช้กล้องไปแทนสายตาคณดู ยิ่งแสดงมุมมองที่หลากหลายมากเท่าไร คนดูก็ยิ่งได้เห็นมุมมองที่แตกต่างมากขึ้นเท่านั้น เราจึงพยายามใช้มุมมองที่หลากหลายเพื่อนำพาคณดูให้เข้าถึงสารได้ดียิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้คณดูพิสูจน์ด้วยตาของตัวเอง”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ส่วนคุณวิภาสสิริ เหตุเกษกล่าวอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้มุมมองใกล้ชิดกับวัตถุและใช้กล้องแทนสายตาผู้ชมเพื่อให้ผู้ชมได้เห็นวิธีการเก็บวัตถุเป็นอย่างดีว่า

“การใช้มุมมองแบบใกล้ชิดกับวัตถุ ทำให้คนดูรู้สึกเหมือนได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ จริง ๆ เช่นการดำน้ำจับปลาตุกทะเล ถ้าอยู่แต่บนฝั่งก็จะไม่รู้ว่าเขาทำกันยังไง จึงต้องมีกล้องแทนสายตาคณดู หรือการตามกล้องขึ้นไปเก็บลูกสาเก ช่วยเพิ่มอารมณ์ลุ้นให้กับคณดู”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

อีกทั้งยังช่วยให้คณดูเกิดอารมณ์ร่วมไปกับกิจกรรมในรายการได้โดยไม่รู้สึกรู้สึกอึดอัด

“มุมมองจะทำให้คนดูรู้สึกว่าตัวเองเข้าถึงแอคชั่นนั้น ๆ โดยที่รู้สึกอึดอัดเยียด ซึ่งผลลัพธ์จะต่างจากการมองไกล ๆ แล้วใช้เพียงการบรรยายว่า ‘คุณะครับ ลูกกำลังจะสอยลูกสาเกแล้ว ลูกสาเกตกลงมาแล้ว’ โอเคเรารู้เรื่อง แต่เราไม่รู้สึกรู้สึก”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

นอกจากนี้ในช่วงประกอบอาหาร รายการใช้มุมมองแบบวัตถุวิสัยสอดแทรกด้วยมุมมองแบบอัตวิสัยเพื่อดึงให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกใกล้ชิด เหมือนได้ลงมือทำอาหารไปด้วย ตัวอย่างเช่น ตอนผัดแซว

รูปภาพ 4.71 ภาพมุมมองอัตวิสัยช่วงประกอบอาหารแทนสายตาของคุณยายบอย
ที่กำลังทำแกงผักแซ่ว
(ตอนผักแซ่ว)

โดยสรุปรายการมีการใช้องค์ประกอบภาพในการเล่าเรื่องที่หลากหลาย ทั้งการใช้ภาพเพื่อเสริมแก่นความคิดเรื่อง ความงดงามของวิถีชีวิตชนบทและใช้มุมมองภาพแทนสายตาผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในรายการ และเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับรายการ โดยเน้นแสดงภาพให้ผู้ชมเห็นเอง แทนการบอกหรืออธิบายจากตัวผู้ผลิต ซึ่งจะทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกล่าถุกยัดเยียด โดยคุณวิภา สิริ เหตุเกษยังกล่าวอีกว่า

“(ผู้ชม) แต่ละคนอาจได้อะไรแตกต่างกันจากการดูรายการ เพราะมุมมองที่แตกต่างกัน”

(คุณวิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

4.1.7 การสื่อความหมายด้วยเสียง

4.1.7.1 เสียงพูด (Speech)

เสียงพูดเกิดจากการพูดคุยของบุคคลที่มาปรากฏตัวในรายการโทรทัศน์ เช่น พิธีกร ผู้ดำเนินรายการ ผู้บรรยาย ผู้ร่วมรายการ เป็นต้น เสียงพูดที่พบในรายการภัตตาคารบ้านทุ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) **เสียงพูดแบบเล่าเรื่อง** ซึ่งประกอบด้วยเสียงบรรยายของพิธีกรในรายการ และเสียงบรรยายเชิงซ้อน (Voice-over) เสียงบรรยายของพิธีกรในรายการใช้เพื่อกล่าวแนะนำรายการ สถานที่ วัตถุประสงค์ และให้ข้อมูลโดยการบอกเล่าประสบการณ์ สิ่งที่พบเห็นมาโดยตรง เช่น ตอนปักเบ็ดปลา พิธีกรอธิบายวิธีการจับใส่เดือย การเกี่ยวเหยื่อ และการปักเบ็ดในคันนาแก่ผู้ชม และในตอนบัวหิมะ พิธีกรอธิบายลักษณะของบัวหิมะโดยใช้การสังเกต การสัมผัส และการชิมรส เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจลักษณะของบัวหิมะได้ดียิ่งขึ้น ไม่จำกัดแค่เพียงการมองเห็นจากภาพในรายการ อีกทั้งในช่วงชิมอาหารหลังประกอบอาหารเสร็จ พิธีกรจะอธิบายรสสัมผัสที่ได้จากการกินอาหารชนิดนั้น มากกว่าการบอกเพียงว่าอร่อยตัวอย่างเช่น

ตอนปักเบ็ดปลา

“คุณผู้ชมครับ เคล็ดลับนะครับ ถ้าเกิดว่าเหยื่อหรือไส้เดือนดินนะครับ เราจำเป็นจะต้องเอามือจับดิน (พร้อมสาธิต) ให้มันไม่ลื่นนั่นเอง แล้ววิธีการเกี่ยวก็คือปล่อยคันเบ็ดลงไป เกี่ยวลง คุณผู้ชมครับเกี่ยวประมาณสองรอบ ก็ให้ได้ลักษณะแบบนี้ แล้วก็ปักดินไว้ นี่คือวิธีการปักเบ็ดนั่นเองครับ”

รูปภาพ 4.72 พิธีกรอธิบายการปักเบ็ดปลาแก่ผู้ชม

(ตอนปักเบ็ดปลา)

ตอนบัวหิมะ

“(พิธีกรกัดบัวหิมะ) โอ้โห ดึงกร๊วบเลยอ่า ลักษณะมันเหมือนหัวมัน แต่เนื้อมันก็เหมือนมันแกวบวกลมกับแห้ว บวกลมกับสาละ แล้วก็ลักษณะหัวมันยาวรีคล้ายกับหัวไชเท้า บวกกับแอปเปิล สารพัดอย่าง แต่เรียกว่าบัวหิมะ”

รูปภาพ 4.73 พิธีกรลองชิมบัวหิมะพร้อมอธิบายลักษณะ
(ตอนบัวหิมะ)

ตอนลากค้อนปลา

“คุณผู้ชมครับ ปลาเราจับกันสด ๆ นี้มัน เนื้อหวานจริง ๆ นะครับ แล้วก็ล้มมะกรูดนะครับหอมเครื่องสมุนไพรต่าง ๆ เข้ากันหมดเลย”

รูปภาพ 4.74 พิธีกรและผู้ร่วมรายการชิมเมนูต้มส้มปลาหลังจากทำเสร็จ

นอกจากนี้ยังใช้การบรรยายเพื่อเชิดชูคุณค่าของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น

ตอนผักแห้ว

“คุณผู้ชมครับมาถึงเมนูที่สอง สตางค์ได้รับเกียรติจากอีกหนึ่งคุณยายชื่อว่า คุณยายแม่กลาย กับคุณยายบอย... จะมาปรุงเมนูแกงแค เมนูห้วงใย ถ้าเกิดว่าคนเหนือแกงแคให้ใครกินนะครับแสดงว่าเขามีความรักความห่วงใย เพราะแกงแคจะประกอบไป

ด้วยสมุนไพรเป็นพืชผัก บรรดาสารพัดผักต่างชนิด เดี่ยวมาดูกันนะครับว่าสองคุณยายนี้ จะท้วงใยสตางค์แล้วปรุแงงแคให้ออกมาอ่อยแคไหน”

รูปภาพ 4.75 พิธีกรกล่าวแนะนำเมนูแกงแคที่อุดมด้วยพืชผักสมุนไพรนานาชนิด

อีกทั้งตอนผักแช่ว พิธีกรยังบรรยายถึงวิธีการประยุกต์เอาเสาค้าต้นลำไยมาใช้เป็นที่เพาะเห็ดลมไว้กินเอง และเมื่อไม่ฝูยงนำไม้ไปทำพินทุงต้มในบ้านได้อีก นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักใช้ของรอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง

“อันนี้คือไม้ค้ำต้นลำไย เมื่อไม่ฝูยงครับคุณยายก็จะมีมารมาตอกรูหรือครับยาย (หันไปถามคุณยายบอย) แล้วคุณยายก็เอาเชื้อของเห็ดลมมาหย่อนลงไป แล้วก็เอาก้อนหินอุดไว้ พอเห็ดมันเจริญเติบโตนะครับ มันก็ดันก้อนหินออกมา คุณยายก็เก็บเห็ดนะ ครับมาแกงแคได้”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปภาพ 4.76 พิธีกรอธิบายวิธีการเพาะเห็ดลมที่เสาค้ำต้นลำไยของคุณยายบอย

ส่วนเสียงบรรยายเชิงซ้อนจะใช้เมื่อต้องการให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียด เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินรายการ เช่น ชื่อ ชื่อวงศ์สกุล ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อพื้นที่บ้าน ถิ่นกำเนิด ถิ่นที่อยู่ ลักษณะนิสัย วิธีการค้นหา คุณประโยชน์ หรือสรรพคุณ และงานวิจัย

ทั้งนี้ เสียงบรรยายเชิงซ้อนยังใช้บรรยายขั้นตอนการประกอบอาหาร ซึ่งมักจะใช้คำคล้องจอง เพื่อให้เกิดความไพเราะเสนาะหู ให้อารมณ์ความรู้สึกเป็นลูกทุ่งพื้นบ้าน อีกทั้งยังเพื่อความรวดเร็วในการบรรยายขั้นตอนการทำอาหารที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เรียบรื่นรวดเร็ว เนื่องจากรายการมีเวลาออกอากาศจำกัด ดังที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ได้อธิบายแนวคิดของการใช้คำคล้องจองในบทบรรยายรายการไว้ดังนี้

“เพื่อรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน การร้องรับแบบพื้นบ้านที่เป็นคำคล้องจองไว้ และเพื่อรักษาเวลา เพราะเวลาในรายการมีจำกัดมาก มีเวลา 5 นาทีต่อ 1 เมนู จะเล่ายังไงให้ครบ ให้ทั้งความรู้ ความบันเทิง ให้อารมณ์ ให้ความรู้สึกอยากกิน”

“เดิมรายการยาว 2 ชม. เพราะเราพยายามที่จะสอดแทรกเรื่องราวดี ๆ ทั้งหมดนี้ลงไป หลังจากนั้นใช้เวลาเกลายูเป็นปี จึงเหลือรายการ 1 ชั่วโมง พอเข้าไปเสนอสถานี สถานีมีเวลาให้เพียง 30 นาทีก็ต้องตัดต่อใหม่อีก จึงต้องเล่าเรื่องด้วยภาพที่

ไว้มาก และใช้บทกลอนมาบรรยายเพื่อให้ดำเนินเรื่องได้ฉับไวขึ้น ทั้งจังหวะมันให้ต่อการเป็นลูกรับลูกส่งกัน...เวลาที่จำกัดเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดรูปแบบรายการให้ออกมาเป็นแบบนี้”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ตัวอย่างเช่น

ตอนลากค้อนปลา

“...ลุงพรก็เร็วไวคว่าช่างจัดการผ่าหั่นชิ้น ด้านน้ำจันทร์ก็จุดติดพลันให้เกิดเพลิงไฟ ทับถมลงไปด้วยถ่านดำ ลุงพรนำตระไคร้ลงชอยแล้วทยอยหั่นพริกเตรียมไว้รอ ตามต่อคือชอยขมิ้นให้เป็นชิ้นเล็กลง น้ำจันทร์ก็บรรจุงปลอกผิวเปลือกมะกรูดให้เกลี้ยงขาว จากนั้นสาวหัวหอมแดงจัดการปลอกต่อ ล้างให้สะอาดแล้วหั่นชิ้นเตรียมไว้ ขั้นตอนต่อไปก็ได้เวลาโยกย้ายไปจัดการทำปลาให้เป็นชิ้น คอดเกล็ดให้ลื่นคือปลาบู๋ แยกชิ้นกันอยู่ด้วยการลงคม แล้วผ่ามีดลงไปขมปลากด เจอไข่เต็มท้องไปหมด คุณลุงบอกว่าโชคดีจริง ๆ จากนั้นจึงจัดการล้างทุกอย่างให้สะอาดเอี่ยม ...”

(2) เสียงพูดแบบสนทนาในรายการพิธีกรจะพูดคุยสนทนากับผู้ร่วมรายการอย่างเป็นกันเอง เพื่อคลายบรรยากาศความตึงเครียดจากอาการตื่นกลัวของผู้ร่วมรายการ เช่น ตอนหน่อไม้ส้มที่คุณยายเกิดอาการเกร็งเมื่ออยู่หน้ากล้อง พิธีกรจึงต้องพูดคุยหยอกล้อเพื่อให้รายการดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้พิธีกรยังพูดคุยสอบถามสาระความรู้เพิ่มเติมจากผู้ร่วมรายการ เช่น ในตอนมะเขือยาว พิธีกรสอบถามเกี่ยวกับการปลุกมะเขือยาวเป็นอาชีพ ซึ่งสามารถทำรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ วิธีนี้ช่วยให้รายการไม่น่าเบื่อจากการที่พิธีกรผูกขาดพูดคุยเพียงฝ่ายเดียว ทั้งยังส่งผลให้รายการมีความเป็นสารคดีที่ดูสมจริงและเป็นธรรมชาติ เพราะไปสัมภาษณ์พูดคุยกับตัวเกษตรกรจริง ๆ

รูปภาพ 4.77 พิธีกรพูดคุยหยอกล้อกับคุณยายให้คลายความกังวล (ตอนหน่อไม้ส้ม)

รูปภาพ 4.78 พิธีกรพูดคุยสอบถามเกี่ยวกับการปลูกมะเขือยาวเป็นอาชีพ
(ตอนมะเขือยาว)

4.1.7.2 เสียงพิเศษ (Sound Effects)

เสียงพิเศษ เป็นเสียงที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบการนำเสนอ เพื่อสร้างความรู้สึก อารมณ์ และความหมายต่อเรื่อง เสียงพิเศษที่ปรากฏในรายการแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) เสียงพิเศษที่เป็นการสร้างบริบท (Contextual Sound) มีบทบาทช่วยสร้างบริบท หรือสภาพแวดล้อม ในช่วงค้นหาคำพูด เช่น เสียงแมลงร้องเรไรในป่า เสียงน้ำไหล เสียงเท้าเดินลุย แหวกน้ำ (ตอนหอยโล่) แสดงถึงความบริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติของแหล่งน้ำที่หอยโล่อาศัย หรือเสียงได้น้ำเมื่อผู้ร่วมรายการดำลงไปจับปลาตุ๊กทะเล ในตอนปลาตุ๊กทะเล หรือในตอนลากค้อนปลา มีเสียงผู้ร่วมรายการสับไม้ และเสียงเหล่าไม้ให้อารมณ์ความเป็นลูกทุ่ง อีกทั้ง ในตอนเห็ดก้อ มีเสียงผู้ร่วมรายการหัวเราะร่วน และพูดคุยกันด้วยภาษาอีสานอย่างสนุกสนาน ครั้นครั้นขณะเดินหาเห็ด สะท้อนความจริงใจ ซื่อ ไม่เสแสร้งของคนชนบท

ส่วนในช่วงประกอบอาหารมีเสียงที่ช่วยสร้างบริบทของการทำครัว คือ เสียงตำ เสียงสับ เสียงหั่น เสียงน้ำมันเดือด เสียงผัด เสียงทอด เสียงแกงในหม้อเดือด แม้จะไม่ได้ทำกันในครัวจริง ๆ เสียงเหล่านี้มีส่วนช่วยสร้างความรู้สึกรสมจริง รั้าใจ ชวนติดตาม และอยากจะลองชิมไปด้วย โดยคุณ วิชาสิริ เหตุเกษได้กล่าวถึงแนวคิดของการใส่เสียงประกอบในรายการไว้ว่า

“การที่เราใส่เสียงทอด เสียงครก เสียงโขกในรายการ มันก็จะทำให้คนดูเขารู้สึกว่าเข้าถึง และก็มีอารมณ์มากขึ้น เหมือนได้ร่วมทำอาหารไปด้วยกับรายการ ส่วนเสียงธรรมชาติก็จะช่วยเพิ่มความรู้สึกเข้าถึง และมีส่วนร่วมของผู้ชมในซึนนั้น ๆ”

(วิชาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 1 มิถุนายน 2561)

(2) เสียงพิเศษที่เป็นการเล่าเรื่อง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(2.1) เสียงพิเศษที่เป็นการพรรณนา ได้แก่ ตอนลากค้อนปลา มีการเพิ่มเติมเสียงผู้ร่วมรายการชักลากค้อน (ไม้) ไปในน้ำ และเสียงกลิ้งมุดลงใต้น้ำดำผลุก ๆ โผล่ ๆ แทนขอนไม้ที่ถูกลากอยู่ปริ่มน้ำ

(2.2) เสียงพิเศษที่ให้สาระเพิ่มเติม ได้แก่ ตอนลากค้อนปลา เสียงพิธีกรนำค้อน (ไม้) มาตีกระทบกัน เสียงโปรงเบา แสดงลักษณะของต้นตีนเป็ดว่าเป็นไม้เนื้ออ่อน มีน้ำหนักเบา จึงนำมาใช้ในการลากค้อนปลาได้

นอกจากนี้ยังสอดแทรกเพลงลูกทุ่ง หรือเพลงพื้นบ้านที่ให้ผู้ร่วมรายการร้องสด นอกจากจะช่วยสร้างสีสันในรายการและสร้างบรรยากาศความเป็นลูกทุ่งแล้ว ยังสอดแทรกความหมายบางอย่าง ตัวอย่างเช่น ตอนเห็นค้อนผู้ร่วมรายการนางปราณี ทুমแสง หรือ ป้าแปร์ร้องเพลงลูกทุ่งโซว์ก่อนจะเริ่มประกอบอาหาร และร้องเพลงไปด้วยขณะล้างหีต สะท้อนอุปนิสัยเปิดเผย จริงใจ สนุกสนาน อารมณ์ดี และในตอนสาเก คุณยายทองหยิบ แก้วนิลก็ร้องเพลงเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรสงครามพร้อมวาดมือไม้แสดงท่ารำประกอบ แสดงถึงความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน โดยคุณวิภาสรี เหตุเกษ ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงที่มาของฉากเหล่านี้ว่า

“ฉากเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่เราลงไปในพื้นที่แล้วไปทำความรู้จักกับชาวบ้าน แล้วรู้ว่าเขาร้องเพลงได้ หรือเคยเป็นหมอลำมาก่อน เราก็อยากที่จะบอกเล่าในรายการ”

(คุณวิภาสรี เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 1 มิถุนายน 2561)

รูปภาพ 4.79 คุณป้ากำลังร้องเพลงลูกทุ่งโซว์

รูปภาพ 4.80 คุณยายทองหยิบกำลังร้องเพลงพร้อมเพื่อนรำ

(3) **เสียงดนตรี** เพลงที่ใช้ในรายการภัตตาคารบ้านทุ่งหลัก ๆ ประกอบด้วย 2 เพลง คือ เพลงภัตตาคารบ้านทุ่ง หรือ เพลงเปิดรายการ และเพลงล้อมวง นอกจากนี้ยังมีดนตรีประกอบที่ไม่มีเนื้อร้องอีก 2 – 3 เพลง

เพลงภัตตาคารบ้านทุ่ง มีจังหวะลูกทุ่งสนุกสนาน มีเนื้อหาดังนี้

“(เสียงตำครก เสียงไก่ขัน) โห...ทิว ไปเราไปทั่วทุกเส้นทางไม่ว่าอีสานหรือ
กลางจะเหนือใต้ออกตก ไม่ว่าลุยน้ำขึ้นบกจะร้อนแล้งหรือฝนตกเราจะยกคร้ามา ออก
เดินทางหาที่มาของอาหารรสโอชาภูมิปัญญา... ภัตตาคารบ้านทุ่ง”

คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ผู้ประพันธ์เนื้อร้องและผู้ขับร้อง ได้กล่าวถึงแนวคิดในการแต่งเพลง
ภัตตาคารบ้านทุ่งไว้ว่า

“โอเคียตอนนั้น คือพยายามบอกว่าจะพาคุณผู้ชมไปด้วยกับสตางค์ ก็คือ ไป
เราไปด้วยกันนะครับ เราไปเจออะไรมัน ๆ ด้วยกัน เราไปเจอการเรียนรู้ เราไปเจอการ
บุกตะลุย เราไปเจอความยากลำบาก เราไปเจอภูมิปัญญา เราจะไปเรียนรู้ด้วยกันกับ
คุณผู้ชม...”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช, ในรายการ เปิดบ้านไทยพีบีเอส, 4 ตุลาคม 2557)

เพลงล้อมวง มีเนื้อหาดังนี้

“(เสียงตีกลอง) พอได้เวลาเราก็มารล้อมวง...พ่อแม่พี่น้องเรามาพร้อมล้อมวง คือ
ความมั่นคงในวิถีแห่งไทย มีมากมีน้อยเราก็แบ่งกันไป สุขภาพปลอดภัยแฝงอยู่ในอาหาร
พ่อแม่ปู่ย่าฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงาน จนลืมบ้านเรา ไปอยู่ที่ไหนก็อย่าไปลืม
ล้น อย่าลืมของกินอย่าลืมถิ่นบ้านนา อย่าลืมกับข้าวที่เลี้ยงเจ้าโตมา เต็บใหญ่แก่งกล้า
ช่วยพัฒนาเมือง พ่อแก่แม่เฒ่า ห่วงหาและคำนึง ลูกหลานอยู่ไหนจึงไม่กลับมาหา ก็วัน

เดือนปีจะเคลื่อนผ่านเวลา สืบทอดภูมิปัญญาด้วยวิชาพอเพียง เงินทองชื่อเสียงคือของ
มายา แต่ว่าข้าวปลาในนั้นคือของจริง สุขใจจริง ๆ... ภัตตาหารบ้านทุ่ง”

ทั้งนี้ คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชผู้ประพันธ์เนื้อร้องและขับร้องได้อธิบายแนวคิดของเพลงที่
สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและแก่นของรายการไว้ ดังนี้

“...ส่วนเพลงท้ายรายการเนี่ยะ ชื่อว่าเพลง ‘ล้อมวง’ ก็คือบรรยากาศตอนท้าย
รายการเนี่ยะ สดวกก็อยากจะให้มันเป็นที่ในการสื่อสาร อยากจะบอกคนหนุ่มสาว
หลาย ๆ คน หรือว่าคนที่มาทำงานจากบ้านมาไกลกว่ายังมีคนที่คอยห่วงใยคุณอยู่ ยังมี
คนที่คอยที่จะแบบ อยากให้คุณกลับบ้านนะ อยากให้คุณกลับไปพบเจอความสุขที่คุณ
จากมา เพราะฉะนั้นเนื้อหาของเพลงล้อมวงก็จะพยายามบอกเล่าเรื่องราว ‘พ่อแม่ปู่ย่า
ฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงานจนลืมบ้านเรา’ คือผมพยายามตอกย้ำตัวเองอยู่
เหมือนกันว่าเราเดินทางไปหลากหลายพื้นที่ เราปรารถนาโหยหามากเลยนะ ถ้าเรามี
เวลาเราก็อยากจะกลับบ้านไปนั่งล้อมวงกับพ่อกับแม่กับญาติพี่น้องของเราแบบเนี่ยะอะ
ครับ”

“ตอนที่เขียนเนื้อเพลงแล้วก็เข้าห้องอัดเสียงนะครับ ภาพเวลาที่หลับตาก็จะนึก
ถึงวงข้าวอย่างเดียว นึกถึงบรรยากาศแต่ละพื้นที่ที่ไปถ่ายทำมา นึกถึงความรู้สึกของพี่
บ้าน้ำอาปู่ย่าตายายที่พูดคุยกับเรา สดวกก็อาจจะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทน พี่บ้าน้ำ
อาปู่ย่าตายายเหล่านั้นที่ฝากมาบอกถึงลูกหลานที่ทำงานอยู่ในเมืองว่า ถ้ามีเวลาก็
กลับบ้านบ้างนะครับ เพราะว่าที่บ้านยังไ้ก็ยังรอคุณอยู่..”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช, ในรายการ เปิดบ้าน ThaiPBS, 4 ตุลาคม 2557)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เนื้อหาของเพลงทั้งสองเพลงจึงเป็นเสมือนบทสรุปที่สมบูรณ์แบบที่ช่วยอธิบายแนวคิด
จุดประสงค์ของผู้ผลิตรายการในการเป็นกระบอกเสียงแทนวัตถุประสงค์ แทนวิถีชีวิตพื้นถิ่น แทนภูมิปัญญา
ที่ดูจะเริ่มห่างหายไปจากสำนึกของคนในยุคปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
จุดประสงค์ดังกล่าวจึงสอดคล้องต้องกันกับใจความสำคัญของรายการ นั่นคือ ต้องการสะท้อนภาพ
ความงดงามของวิถีชีวิตชนบท ซึ่งแสดงออกผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งภาพ เสียง บทบรรยาย เนื้อหารายการ
และแม้แต่อาหาร ก็เป็นเพียงสื่อชนิดหนึ่งที่ช่วยสะท้อน “วิถีชีวิตที่งดงามของชนบท” หรืออีกนัยหนึ่ง
คือ “วิถีชีวิตดั้งเดิม” ที่ “เรา” เคยเป็น เพื่อสร้างแนวคิดของ “บ้าน” ในอุดมคติที่เราทุกคนอาจโหยหา

4.2 ส่วนที่ 2 ความหมายที่ปรากฏในรายการ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหารายการภัตตาคารบ้านทุ่งทั้ง 20 ตอน ตามกรอบทฤษฎีใน ส่วนที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยสามารถถอดรหัสความหมายที่ปรากฏในรายการได้ใน 6 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ความสุขที่แท้จริง

4.2.2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

4.2.3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า

4.2.4 เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี

4.2.5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ

4.2.6 บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข

ในส่วนที่ 2 ผู้วิจัยจะนำความหมายทั้ง 6 ข้อที่ได้มานี้มาวิเคราะห์เนื้อหารายการทั้ง 20 ตอน อีกครั้งเพื่อตอบปัญหานำวิจัยที่ว่ารายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชม รายการอย่างไร

4.2.1 วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ความสุขที่แท้จริง

จากการวิเคราะห์รายการทั้ง 20 ตอน พบตอนที่มีความหมายดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 20 ตอน เนื่องจากจะเห็นได้ว่าฉากหรือสถานที่ที่รายการไปถ่ายทำนั้นล้วนเป็นชนบท ทั้งเรียกสวนไร่นา ป่า ลำธาร ลำคลอง ทุ่งหญ้าตามธรรมชาติ ภาพและเสียงในรายการล้วนสื่อถึงความงดงามของธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คนในชนบท ที่ทำมาหากินอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติตั้งแต่ฉากเปิดรายการด้วยภาพธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไปจนถึงการดำเนินเรื่อง เช่น ตอนสวนครัวสร้างสุข ขณะพิธีกรช่วยคุณป้าเก็บผักสวนครัวสารพัดชนิดที่ปลูกไว้ในสวนก็หันมาพูดให้ข้อคิดเกี่ยวกับคุณค่าของวิถีชีวิตชนบทที่อยู่อย่างเรียบง่าย พอมีพอกิน แต่มีความสุขว่า

“คุณผู้ชมครับสตางค์ไผ่ผ่นะครับว่า ถ้าถึงวัยกลางคนมีครอบครัวแล้วอยากจะ มีบ้านแบบธรรมชาติ ปลูกผักกินเองแล้วก็เดินถือตะกร้ามาตัดผักแบบเนี้ยะ ชีวิต(หันไป พูดกับคุณป้า) แหม มันมีความสุขเนอะ (หันกลับมาพูดกับกล้อง) เป็นความสุขที่ได้ ออกแรง และได้ปลูกต้นไม้ และก็ได้อาหารที่ปลอดภัยไปรับประทาน และที่สำคัญได้อยู่กับ คนที่เรารักครับ”

รูปภาพ 4.81 พิธีกรช่วยคุณป้าเก็บผักสวนครัว (ตอนสวนครัวสร้างสุข)

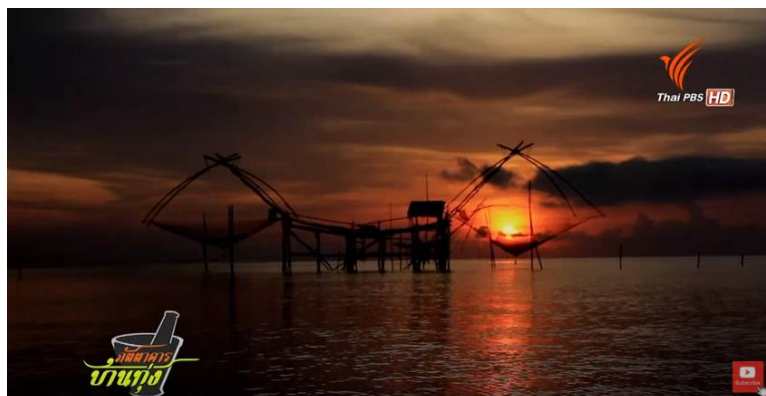
ตอนปักเบ็ดปลา

หลังเสร็จจากช่วงคันหัวฤดูดิบ และจะเข้าสู่ช่วงประกอบอาหาร พิธีกรลงไปว่ายน้ำเล่นในหนองน้ำกลางทุ่งนาเขียวขจี ที่พิธีกรเรียกว่า “อ่างทองคำ” จากภาพสะท้อนให้เห็นความงดงามของธรรมชาติในชนบท และคำบรรยายของพิธีกรที่ตอกย้ำว่าเราไม่จำเป็นต้องไปเสาะแสวงหาความสุขที่อื่นไหนไกล ความสุขสามารถหาได้ง่าย ๆ จากวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในชนบทบ้านเรานี่เอง

“ก่อนจะย้ายฐานมาจัดการงานครัว วันนี้ไอ้หนุ่มบ้านทุ่งก็ลงไปชุปตัวในอ่างทองคำที่ตั้งชื่อขึ้นเอง ไม่มัวเกรงใจลงไปเร็งระบากับธรรมชาติกลางท้องทุ่ง พุงกระโจนลงแหวกว่าย เย็นสดชื่นสบายกายฉ่ำจิตเลยละครับ ‘สดชื่นนน’ (เสียงพี่สตางค์หลังหลุดขึ้นจากน้ำ) นี่แหละครับคือวิถีชีวิตที่เราจากมา และนับวันก็ดูท่าว่าจะห่างไกลออกไปทุกที วันนี้อย่างไรก็ได้โอกาสดี เอาซะให้พอกระหน่ำจันทน์ใจ ลงไปเล่นเป็นเด็กน้อยได้น้ำเลยละครับ”

รูปภาพ 4.82 พิธีกรลงไปเล่นน้ำใน “อ่างทองคำ” กลางทุ่งนา (ตอนปักเบ็ดปลา)

รูปภาพ 4.83 วิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลา

(ตอนปลาหัวโม่)

ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแก่นรายการที่ผู้ผลิตรายการต้องการสื่อไปยังผู้ชม โดยคุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช กล่าวถึงแนวคิดในการผลิตรายการว่า

“พี่สตาจก็อยากจะทำเสนาวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต ในวัยเด็กที่เติบโตมาในสังคมชนบท.. พี่รู้สึกว่ามีวิถีชีวิตที่ผ่านมาที่เราไปเหยยไข่มดแดงมันงดงามนะ... เพราะเห็นว่าคุณค่าเหล่านี้มันยังลดน้อยถอยลง และเราแทบไม่เห็นรายการอาหารประเภทนี้เลย ก็เลยคิดรูปแบบรายการขึ้นมา”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้ ในรายการยังแสดงออกซึ่งคุณค่าของวิถีชีวิตของผู้คนในชนบทที่มีความเอื้อเพื่อเอื้อแบ่งปันกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตัวอย่างเช่น

ตอนสวนครัวสร้างสุข

ป่าแดงและสามีใช้พื้นที่บริเวณบ้านปลูกพืชผักผลไม้มานานาชนิดเพื่อเป็นเสบียงในครอบครัว แต่เมื่อเหลือกินก็จะแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านเป็นประจำ หรือขายในราคาถูกโดยไม่คิดกำไร แสดงถึงน้ำใจของคุณป่าที่เอื้อเพื่อแบ่งปันแก่เพื่อนบ้าน

“จริง ๆ ครัวไม่ใช่เรื่องแปลกเพื่อนบ้านต่างก็รู้ว่าป่าแดงนั้นแรงเหลือด้วยน้ำจิตน้ำใจในการแบ่งปัน ก่อนที่คุณป่าจะขายนั้นก็แจกก่อน จนเพื่อนบ้านเกรงใจจนต้องขอซื้อแบ่งกันกิน”

นอกจากนี้ยังมีภาพของการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน เช่น ตอนมะเขือยาว ในช่วงล้อมวง ชาวบ้านทั้งเด็ก หนุ่มสาวและผู้สูงอายุต่างก็มาช่วยกันประกอบอาหาร และเมื่อทำเสร็จก็รับประทานอาหารร่วมกัน แสดงถึงความกลมเกลียวกันของคนในชุมชน และแสดงสายใยความผูกพันกันของสมาชิกในครอบครัว และระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน

รูปภาพ 4.84 คนในชุมชนช่วยกันทำอาหาร
(ตอนมะเขือยาว)

ทั้งนี้สอดคล้องกับความหมายที่ผู้ผลิตรายการต้องสอดแทรกไว้ในรายการ โดยคุณจรงค์ศักดิ์ รongเดช ผู้ดำเนินรายการได้กล่าวถึงวิถีชีวิตชนบทที่เคยได้สัมผัสมาว่า

“...สังคมบ้านนอกเรามันเป็นสังคมที่แบ่งปันกัน รู้จักกิน และกินเผื่อลูกเผื่อหลาน ไม่ใช่เห็นแก่ตัว พี่คิดว่าสังคมแบบนี้มันงดงาม พี่เลยอยากที่จะมาบอกแล้วว่า ถ้าเรายังอยากที่จะเห็นสังคมที่งดงามแบบนี้ เราทำได้นะ...”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รongเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

4.2.2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เทปรายการทั้ง 20 ตอนพบความหมายดังกล่าวในเทปรายการทั้งสิ้น 19 ตอน รายการพยายามนำเสนอแหล่งวัตถุดิบตามธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วทุกภาคบนแผ่นดินไทยทั้งในท้องทะเล (เช่น ตอนปูแป้น หอยแฉะ) ป่าเขา (เช่น ตอนมันนกก หอยโล่) หรือแม้แต่ในเรือกสวนไร่นา ในนาข้าวก็ยังมีปลาให้จับกิน (เช่น ตอนปักเบ็ดปลา) แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติของไทย

ทั้งนี้ คุณจรงค์ศักดิ์ รongเดชได้เล่าถึงความหลากหลายของทรัพยากรอาหารในวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยที่ตนเคยสัมผัสมาเมื่อยังเด็ก ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตแบบคนเมืองในปัจจุบันที่อาหารการกินถูก

จำกัดด้วยระบบเศรษฐกิจ จึงเป็นที่มาของแนวคิดในการผลิตรายการ เพื่อชี้ให้ผู้ชมเห็นว่าประเทศไทย เรายังมีทรัพยากรธรรมชาติอีกมากมายที่สามารถนำมาประกอบอาหารเลี้ยงประชากรได้

“พี่สต่างก็อยากจะทำเสนาวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต...สมัยวัยเด็ก รอบบ้านก็จะเป็นป่า จึงมีพี่ซผักพื้นบ้านเยอะไปหมด ตอนเด็กเราแทบไม่เห็นครอบครัว ต้องไปซื้อผักในตลาด แต่จะหาเก็บหากินเอง หรือซื้อจากร้านค้าในชุมชนที่มีชาวบ้าน เก็บผัก เก็บเห็ดมาขาย ฤดูกาลไหนมีอะไรเยอะก็จะเอาอันนั้นมาขาย ช่วงหน้าเห็ดเห็ด เยอะเราก็จะกินเห็ด ช่วงไหนมีอะไรก็จะกินอันนั้น”

“พี่จึงรู้สึกว่าคุณเราเติบโตขึ้นมาเราค่อนข้างที่จะห่างหายไปจากวิถีชีวิตแบบนี้ ค่อนข้างมาก พี่ก็รู้สึกคิดถึงอดีต เพราะพอเราอยู่ในสังคมเมือง อาหารการกินก็ถูก บังคับ...ผักก็มีให้เลือกกินอยู่ไม่ก็อย่าง...พี่จึงรู้สึกว่ามนุษย์เรากำลังถูกจำกัดเรื่องของการ กินเข้าไปเรื่อย ๆ เราไม่มีเอกราชที่จะเลือกกิน..จึงมาคิดถึงต้นตอ เพราะพี่ซผักมีขายอยู่ ไม่ก็อย่าง และเพราะภาคการเกษตรถูกจำกัดด้วยพีชเศรษฐกิจ เกษตรกรจะเลือกปลูก เฉพาะพีชที่ขายได้เท่านั้น”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

รูปภาพ 0.79 พิธีกรชูปปลาที่ตกได้ในท้องนา

รูปภาพ 0.80 ปูแป้นที่ซอด้งได้ในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนซึ่งเป็นช่วงผสมพันธุ์ของปูแป้น

รูปภาพ 4.85 ตอนหอยเฉลียบที่มีมากบริเวณปากอ่าว จนชาวประมงเดินเรือลำบาก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าในรายการแทบทุกตอนพยายามชี้ให้เห็นคุณประโยชน์หรือสรรพคุณของวัตถุดิบชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักประการหนึ่งของรายการ คือ “(ต้องการ)ให้คนดูรู้จักในสิ่งที่มี เมืองไทยเรามีวัตถุดิบดี ๆ หลากอย่าง เมื่อดูแล้ว เขาจะมีความรู้สึกรักและหวงแหน และจะรู้สึกกว่าวัตถุดิบที่เรานั้นมันมีคุณค่า” (คุณวิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ทั้งนี้ รายการได้นำเสนอทั้งการนำไปใช้ประโยชน์โดยทั่วไป เช่น ประโยชน์ของไฟในตอนหน่อไม้ส้มและในหลาย ๆ ตอนได้กล่าวถึงประโยชน์ต่อร่างกาย และประโยชน์ในแง่เสียด้านอาหารที่ช่วยเลี้ยงประชากรได้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น สาเก (ในตอนสาเก) เป็นพืชที่ให้คุณค่าทางอาหารสูงและออกลูกดกจึงช่วยเลี้ยงประชากรที่อดอยากหิวโหยได้เป็นทางออกของปัญหาขาดแคลนอาหารและทุพโภชนาการในประเทศเขตร้อน หรือบัวหิมะ (ในตอนบัวหิมะ) ที่อุดมด้วยสารอาหารนานาชนิด โดยเฉพาะน้ำตาลโอลิโกฟรุคโตสที่ช่วยในการขับถ่าย และเหมาะสำหรับผู้ป่วยเบาหวานอีกด้วยหรือจิ้งหรีดทองดำทองแดง (ในตอนจิ้งหรีดทองดำทองแดง) เป็นอาหารโปรตีนสูงที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติรับรองให้เป็นแหล่งโปรตีนสำรองที่สำคัญ ช่วยเลี้ยงประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น

อย่างรวดเร็วหรือกระทั่งถั่วดาวอินคา (ในตอนถั่วดาวอินคา) ซึ่งแม้จะเป็นพืชพื้นถิ่นของอเมริกาใต้แต่ก็ปลูกได้ดีในประเทศไทย ใบสามารถนำมาทำชา ส่วนเมล็ดอุดมด้วยสารอาหารที่เป็นประโยชน์มากมายทั้งโอเมก้า 3, 6, 9 วิตามินเอและอี เป็นต้น โดยเฉพาะโอเมก้า 3 ซึ่งมีในปริมาณมากจึงเรียกขานว่า โอเมก้า 3 บนดิน

ตอนสาเก

“คุณค่าทางด้านโภชนาการของสาเกที่มีมากกว่าข้าวชาก็คือเส้นใย สาเกนั้นอุดมไปด้วยคาร์โบไฮเดรตและให้พลังงานสูง นอกจากนี้ยังมีแคลเซียม วิตามินเอ และวิตามินบี มีสรรพคุณป้องกันการเกิดโรคหัวใจ โรคความจำเสื่อม และโรคกระดูกพรุนในผู้หญิงที่อยู่ในวัยหมดประจำเดือน

“มีข้อมูลจากสถาบันสาเกที่เกาะคาไว หมู่เกาะฮาวายบ่งชี้ไว้ว่าทุก ๆ 4 วินาทีจะมีคนบนโลกนี้ต้องตายเพราะความอดอยากหิวโหย 1 คน และมีผู้ที่อดอยากหิวโหยกว่า 80 เปอร์เซ็นต์อาศัยอยู่ในประเทศเขตร้อน ดังนั้นสาเกเป็นพืชที่จะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้ เพราะสาเกออกลูกตก บางต้นนั้นออกครั้งละเกือบ ๆ 200 ลูกเลยล่ะครับ และต้นสาเกก็มีอายุยืนนานหลายสิบปี นับว่าเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และยังเป็นอาหารที่ช่วยเลี้ยงปากท้องในช่วงฤดูแล้งได้ดีอีกด้วย”

รูปภาพ 4.86 ลูกสาเก

ตอนบัวหิมะ

“บัวหิมะมีคุณค่าทางด้านโภชนาการสูง มีโปรตีน เส้นใย วิตามินเอและวิตามินซีสูง อุดมไปด้วยกรด อะมิโนและแร่ธาตุหลายชนิด บัวหิมะมีรสชาติดหวานเนื่องจากมีน้ำตาลโอลิโกฟรุคโตสหรืออินนูลินในปริมาณสูง น้ำตาลชนิดนี้เป็นน้ำตาลที่ไม่ให้พลังงาน และจะไม่เพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด เนื่องจากร่างกายมนุษย์ไม่มีเอนไซม์ที่จะช่วยดูดซึมน้ำตาลชนิดนี้ได้ บัวหิมะจึงเหมาะสำหรับผู้ป่วยเบาหวานและผู้ต้องการลด

น้ำหนัก จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของโอลิโกพรุคโตสคือสามารถเพิ่มแบคทีเรียชนิดดีในลำไส้ บางคนกินเข้าไปจะช่วยให้ระบายผายลมได้นะครับ และช่วยลดปริมาณแบคทีเรียชนิดไม่ดีที่ก่อโรคได้ ช่วยเพิ่มการดูดซึมแคลเซียมถ้ารับประทานในปริมาณที่มากพอ ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันโดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็ก แต่หากรับประทานมากเกินไปก็อาจเกิดอาการท้องอืดจากปริมาณแก๊สที่มากได้นะครับ”

รูปภาพ 4.87 บัวหิมะ

ตอนถั่วดาวอินคา

“ชาที่ได้จากใบถั่วดาวอินคานั้นมีสรรพคุณช่วยลดคอเลสเตอรอล และช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดเหมาะสำหรับผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวาน และเป็นโรคความดัน บางคนใช้ดื่มพร้อมกับการควบคุมอาหาร เพื่อลดน้ำหนัก ส่วนเมล็ดแก่นี้มีประโยชน์สูงนัก สามารถนำไปสกัดเป็นน้ำมันได้ และค่อนข้างมีราคาแพงเลยละครับ น้ำมันจากถั่วดาวอินคาได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยในปีค.ศ. 2007 น้ำมันถั่วดาวอินคาได้รับรางวัลเหรียญทองในการแข่งขันอาหารพิเศษสินค้าโภคภัณฑ์ AVPA กระบวนการสกัดนวัตกรรมเทคโนโลยี น้ำมันถั่วดาวอินคาได้รับคำเรียกว่า ซุปเปอร์ฟู้ด เพราะมีคุณสมบัติเป็นน้ำมันที่มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ไม่รุนแรง และมีกรดไขมันที่จำเป็นสูง คือมีโอเมก้า 3, 6, 9 และวิตามินเอและอี โดยเฉพาะโอเมก้า 3 ที่มีมากกว่าปลาทะเล จึงเป็นตัวเลือกที่ดีสำหรับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์จากปลาไม่ได้ ในน้ำมันถั่วดาวอินคามีปริมาณโอเมก้า 3 อยู่สูงมาก ประมาณ 54 เปอร์เซ็นต์ เลยมีการขนานนามให้ว่า ต้นโอเมก้า 3 บนดินเลยครับ”

รูปภาพ 4.88 เมล็ดถั่วดาวอินคา

ตอนจังหวัดทองคำทองแดง

“ในปี 2556 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO ได้ประกาศว่าแมลงที่กินได้นั้นเป็นเสบียงอาหารโปรตีนสำรองสำหรับประชากรของโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอีกด้วยนะครับ”

รูปภาพ 4.89 จิ้งหรีดทองคำทองแดง

4.2.3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยพื้นบ้านทรงคุณค่า

จากการวิเคราะห์เนื้อหาผู้วิจัยพบสาระดังกล่าวในเทปรายการทั้ง 20 ตอนโดยรายการพยายามถ่ายทอดภาพและเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป มีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเป็นของตัวเองที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นัยหนึ่งเพื่อให้เราคนรุ่นหลังได้

ตระหนักถึงคุณค่าและร่วมกันวางแผนรักษามรดกบรรพบุรุษเหล่านี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปพร้อมกาลเวลา เช่น

ตอนลากค้อนปลา

การจับปลาด้วยการลากค้อนไม่ให้ปลาตกใจกลัวเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมานานแล้วโดยจะเลือกเอาไม้ที่มีสีอ่อนมาตัดเป็นท่อนแล้วเหลาเอาเปลือกไม้ออก บางส่วนปลายไม้ให้เป็นร่องลึกแล้วนำเชือกมาผูกมัดที่ปลายไม้แต่ละท่อนให้เชื่อมโยงเป็นเส้นเดียวกัน ไม้สีขาวสะท้อนกับแสงแดดเวลาลากพาตไปบนผิวน้ำจะทำให้ปลาที่อยู่ใต้น้ำตกใจกลัว

“เริ่มต้นก็จัดการออกแรงขาย จัดการคว่าได้ทั้งตัดทั้งเหลาเหลาเอาเปลือกออก เผยให้เห็นเนื้อขาวข้างในขอบอกว่านี่คือสิ่งที่ต้องการสำหรับการลากค้อน เพราะเนื้อไม้สีขาวจะช่วยไปสะท้อนเวลาลากค้อน ทำให้ปลาตกใจกลัว คุณลุงบอกว่าไม่ได้พูดมั่ว เป็นทฤษฎีที่สืบสานมานานนม นิยมทำกันแบบนี้ ส่วนจะใช้ไม้ชนิดไหนก็ได้แต่ขอให้ขาวเท่านั้นเป็นโอเค วันนี้เราจึงไม่โลเลใช้ต้นตีนเป็ดที่ล้มลงเพราะพายุฝนซ้ำซัดโหมให้หัก”

ตอนปลาหัวโหม่ง

ในช่วงต้นของรายการ พิธีกรบรรยายถึงการยกยอยักษ์ซึ่งเป็นอาชีพ และวิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลา โดยใช้เวลาอธิบายรูปร่างลักษณะของยอโดยละเอียดเพื่อให้ผู้ชมที่ไม่เคยเห็นยอได้รู้จักยอ แต่ที่ยิ่งไปกว่านั้น พิธีกรต้องการชี้ให้ผู้ชมเห็นถึงภูมิปัญญา ความเฉลียวฉลาดของคนโบราณที่คิดประดิษฐ์เครื่องมือจับปลาที่ช่วยทุ่นแรงเช่นยอ ที่สามารถยกได้ด้วยกำลังคนเพียงคนเดียว แล้วชาวชุมชนก็ได้สืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการจับปลาด้วยยอยักษ์มาจนถึงปัจจุบัน

“อาชีพของชาวบ้านแถบนี้ที่มีชื่อเสียงคือเรื่องของการยกยอยักษ์ ยอนั้นมีรูปร่างเป็นร่างแหล่เหลี่ยม มุมทั้งสี่ยึดกับไม้ไผ่และยึดโยงไว้ตรงกลางกับที่ยึดแขนยอ โดยมีไม้คานยกหรือไม้คั่นชักผูกโยงติดกับที่ยึดแขนยอ แต่ด้วยภูมิปัญญาในการจัดสร้างทำให้สามารถยกยอยักษ์ได้เพียงคนเดียว”

รูปภาพ 4.90 ยอยักษ์ขนาดใหญ่

รูปภาพ 4.91 ยอยักษ์ที่ย้อนแสงอาทิตย์ขึ้นยามเช้า

รูปภาพ 4.92 ยอยักษ์เรียงรายอยู่สองฝั่งลำน้ำลือถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านริมทะเลสาบสงขลา

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาที่สอดแทรกมาในการประกอบอาหาร เช่น ตอนผักแฉ่ว พิธีกรได้ชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ของพืชผักนานาชนิดที่รวมกันอยู่ในแกงแค ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านของคนภาคเหนือ ทั้งยังเป็นกุศโลบายที่ช่วยให้เด็กกินผักได้โดยง่ายอีกด้วย

ตอนผักแฉ่ว

“คุณผู้ชมครับมาถึงเมนูที่สอง สตางก็ได้รับเกียรติจากอีกหนึ่งคุณยายชื่อว่าคุณยายแม่กล้วย กับคุณยายบอย... จะมาปรุงเมนูแกงแค เมนูห้วงโย ถ้าเกิดว่าคนเหนือแกงแคให้ใครกินนะครับแสดงว่าเขามีความรักความห่วงใย เพราะแกงแคจะประกอบไปด้วยสมุนไพรเป็นพืชผัก บรรดาสารพัดผักต่างชนิด เดี่ยวมาตุ๊กกันนะครับว่าสองคุณยายนี้จะห้วงโยสตางก็ได้แล้วปรุงแกงแคให้ออกมาอร่อยแค่ไหน”

“...คุณผู้ชมครับเมนูแกงแคนี้เป็นภูมิปัญญาที่มากล้นเหลือของพี่น้องชาวเหนือต้องการสอนให้ลูกหลานรู้จักรับประทานผัก เพราะว่าผักบางชนิดอาจจะออกรสขมเผื่อน ถ้าหากรับประทานชนิดเดียวเด็กอาจจะไม่ชอบ แต่ถ้าส่งมอบลงไปผสมผสานให้หลากหลายน้ำแกงที่ได้จะออกรสหวานน้ำผัก อร่อยยิ่งนักเพราะว่ารสชาติกลมกล่อม

เป็นกลเม็ดในการทะล่อมกลุ่มให้แตก ๆ ขอบโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าการรับประทานผักก็คือการเปิดรับสรรพคุณทางยาที่ช่วยพาให้ชีวิตแข็งแรง ห่างไกลภัย บรรพบุรุษไทยจึงส่งมอบสายใยแห่งความรัก สืบทอดมายาวนานนักในวัฒนธรรมการกิน แล้วอย่างนี้จะไม่ให้เรียกแกงแควว่าเป็นแกงแห่งความห่วงใยได้อย่างไรจริงไหมครับ”

หรือตอนหอยเฉลียบที่จะเห็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่บ.ช่างข้าม จ.จันทบุรี ที่รู้จักปรับประยุกต์นำหอยเฉลียบหอยที่สร้างปัญหาทำให้แม่น้ำตื้นเขินเดินเรือลำบาก ทั้งคนก็มองข้ามเพราะเปลือกมีสีดำดูไม่น่ากินมาปรุงเป็นเมนูที่มีชื่อทั้งหอยเฉลียบสามรส น้ำพริกเผาหอยเฉลียบ และข้าวเกรียบหอยเฉลียบ กลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงบ้านช่างข้าม ต.ช่างข้าม อ.นายายอาม จ.จันทบุรี โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุมที่เรือประมงออกทะเลไม่ได้

“คุณป้าสมนึกนี่แหละครับเป็นผู้ริเริ่มนำหอยเฉลียบมารับประทาน คุณป้าเห็นว่าหอยเฉลียบนั้นสามารถนำไปเลี้ยงกุ้งได้ จึงคิดว่าน่าจะกินได้ จึงลองนำมาผัดกระเพราชิมรสชาติดูเอาก็รู้สึกว่าจะคล้ายกับเนื้อหอยแมลงภู่และหอยนางรม หลังจากนั้นจึงลองนำมาผสมปรุงรสชาติกลายเป็นหอยเฉลียบสามรส ซึ่งต่อมากลายมาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน”

รูปภาพ 4.93 ป้าสมนึกผู้ริเริ่มนำหอยเฉลียบมารับประทาน
(ตอนหอยเฉลียบ)

นอกจากนี้ ในตอนหอยเฉลียบเมื่อไม่มีใบตองที่จะใช้ห่อกะปิย่างไฟ ป้าจู้บแจงจึงปรับประยุกต์ใช้กะปิปาดที่ทะเลแล้วนำไปอังไฟเพื่อให้กะปิมีกลิ่นหอม หรือในตอนปลาหัวโม่ที่คุณป้านำกระดาศมาเจาะรูสวมไว้ที่ตามสาก ใช้ป้องกันพริกกระเด็นขณะตำ

“คุณผู้ชมครับ กระดาศนั้นช่วยป้องกันการโคลดแล่น กระเด็นกระโดดจากพริกได้ดีจริง ๆ ภูมิปัญญาบางสิ่งต้องหัดสังเกต”

รูปภาพ 4.94 ป้าจู้บแจงนำกะปิมาย่างไฟบนทัพพี
(ตอนหอยเฉลียบ)

รูปภาพ 4.95 คุณป้าใช้กระดาษมากันพริกกระเด็นขณะตำ
(ตอนปลาหัวโม่)

นอกจากนี้ คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ ยังกล่าวถึงความตั้งใจของผู้ผลิตรายการที่จะสะท้อนคุณค่าของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยสอดแทรกผ่านอุปกรณ์ที่ชาวบ้านในชนบทใช้กันในชีวิตประจำวันเช่น เตาถ่าน กระทายชูดมะพร้าว

“รูปแบบรายการจะใช้เตาถ่านเท่านั้น เพื่อสะท้อนความเป็นลักษณะดั้งเดิมของไทยเราเอาไว้ เตาถ่านนั้นแฝงอะไรหลายอย่าง คนสมัยนี้จุดเตาถ่านกันไม่ค่อยจะเป็นแล้ว ถ้ารายการไม่เอาเตาถ่านมา ต่อไปในอนาคต คนรุ่นใหม่อาจจะไม่รู้จึกแล้วว่าเตาถ่านคืออะไร...มันมีศิลปะซ่อนอยู่ มันก็เลยกลายเป็นสัญลักษณ์ของรายการที่จะต้องใช้เตาถ่าน”

“...เราพยายามให้เห็นอุปกรณ์เฉพาะที่ใช้จริง ๆ เพราะรายการของเราเป็นรายการสารคดี จะไม่มีการจัดแต่ง...ต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมการกินที่แท้จริง เช่นให้เห็นตั้งแต่กระบวนการชูดมะพร้าว”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

อีกทั้ง ผู้ผลิตยังเน้นย้ำวิธีการที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในอาหารแต่ละชนิด

“ดังนั้นวิธีการจึงสำคัญ เพราะอาหารพื้นบ้านแต่ละอย่างหนึ่ง ๆ ที่เรานำมารับประทาน มันไม่ได้มาง่าย ๆ มันมีภูมิปัญญาซ่อนอยู่ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แม้แต่เมื่อเราดูอุปกรณ์ก็คือภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง เช่น อุปกรณ์ในการเก็บผ้า มีอุปกรณ์และวิธีการเก็บเฉพาะของมัน”

(คุณวิภาสรี เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

4.2.4 เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืนและช่วยให้คุณภาพชีวิตดี

จากการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด 20 ตอน ผู้วิจัยพบเทปรายการที่สะท้อนคุณค่าของการทำเกษตรอินทรีย์จำนวน 9 ตอน โดยในแต่ละตอนได้เน้นย้ำคุณค่าของการทำเกษตรปลอดภัยในหลาย ๆ ตอน เนื่องจากเป็นเจตนารมณ์ประการหนึ่งของผู้ผลิตที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์แก่คนดูอย่างแท้จริง ดังที่ คุณวิภาสรี เหตุเกษ ได้กล่าวไว้ว่า “รายการมุ่งนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนดูอย่างแท้จริง เช่น ผักปลอดสารพิษ ตอน พริกชี้หูสวน มุ่งให้คนไปทำตาม หรือบริโภคพริกที่ปลอดสารพิษ”

(คุณวิภาสรี เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

นอกจากนี้คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ยังกล่าวถึงความตั้งใจประการหนึ่งในการผลิตรายการเพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และทำเกษตรแนวทางใหม่ที่ไม่ใช้สารเคมีเพื่อประโยชน์แก่สังคม

“เราเชื่อว่าเส้นทางเหล่านี้ การทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน การแบ่งปัน การกินพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี การทำโดยคิดถึงสิ่งแวดล้อม คิดถึงลูกหลาน การยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรแนวทางใหม่ มันเป็นความมั่นคงของอนาคตของประเทศชาติเรา จริง ๆ แล้วมันเป็นประโยชน์ต่อคนทั้งโลกด้วย ถ้าประเทศไหนทำได้”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

จึงจะเห็นได้ว่าการนำเสนอเรื่องราวของวัตถุดิบหรือเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรปลอดภัยทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพื่อนำเสนอเป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกร หรือผู้ที่

กำลังหาช่องทางการประกอบอาชีพเกิดความสนใจและหันมาทำเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการพึ่งพิงธรรมชาติ และไม่ต้องใช้ต้นทุนสูง โดยคุณวิภาสสิริ เหตุเกษ ได้กล่าวถึงกรณีตัวอย่างในตอนต้นอ่อนทานตะวันงอกว่า

“ต้นอ่อนทานตะวันงอก แม้ไม่ใช่พืชพื้นบ้าน แต่ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เพิ่งเริ่มมีมาไม่นาน...นิยมกันในหมู่ผู้รักสุขภาพ และซื้อง่ายนักดูแล้วน่าจะจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ยังไม่มีอาชีพ โดยเฉพาะคนจบใหม่ เพราะสามารถทำได้ง่าย ๆ ใช้เงินลงทุนไม่มาก และไม่ต้องใช้แรงงานหนักอะไร เหมือนกับน้องนักศึกษาที่เพิ่งจบใหม่มาสาธิตทำ อาจเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่คิดทำตามได้ ดีกว่าไปให้ลุง ๆ ป้า ๆ ที่มีความชำนาญในการทำสวนอยู่แล้วมาสาธิตทำ”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบความหมายดังกล่าวในเทปรายการจำนวน 9 ตอน คือ ตอนหน่อไม้ส้ม ต้นอ่อนทานตะวันงอก ไก่วง ถั่วดาวอินคาเห็ดฟาง สวนครัวสร้างสุข มะเขือยาว จิ้งหรีดทองคำทองแดง และบัวหิมะ ตัวอย่างเช่น

ตอนถั่วดาวอินคา

“ป่าเม้าท์เล่าเรื่องราวในชีวิตให้สตางค์ฟังว่าเมื่อก่อนป่าเม้าท์ทำเกษตรแล้วใช้สารเคมีอย่างหนักจนเกิดอาการแพ้ ผมร่วงหมดศีรษะ ทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ ป่าเม้าท์จึงตัดสินใจพลิกชีวิตหันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์ รักษาเยียวยาจนหายป่วย จึงปฏิบัติกับตนเองอย่างแน่วแน่ว่าจะเลิกใช้สารเคมีอย่างเด็ดขาด หลังจากนั้นได้ออกไปศึกษาองค์ความรู้จากสถานที่ต่าง ๆ ในการทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร จนสามารถเปิดบ้านตัวเองเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีกรรมธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้ลูกศิษย์ลูกหามากมีหลายต่อหลายรุ่นมาแล้วละครับ และป่าเม้าท์เคยได้รับรางวัลหญิงเก่งแห่งปี เพราะสามารถปลดหนี้ 5 แสนบาทภายในเวลา 4 ปีจากการทำเกษตรอินทรีย์นี่ละครับ และที่สำคัญป่าเม้าท์บอกว่าถั่วดาวอินคานั้นเป็นพืชที่ต้องปลูกแบบอินทรีย์จึงลงตัวกันดีกับที่ดินของคุณป่า นับรวมเวลาที่ไม่เคยพึ่งพาสารเคมีก็ประมาณ 22 ปีได้ละครับ”

รูปภาพ 4.96 ป้าแม่ที่กำกับไร่ถั่วดาวอินคาในศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์

ตอนสวนครัวสร้างสุข

ป้าแดงและสามีใช้พื้นที่บริเวณบ้านปลูกพืชผักผลไม้แบบอินทรีย์กว่า 30 ชนิด จุดประสงค์คือปลูกไว้กินเองในครอบครัว แต่เมื่อกินไม่หมดจึงแจกจ่ายเพื่อนบ้าน หรือแบ่งขายในราคาถูก สวนครัวในบ้านนี้นอกจากจะช่วยหล่อเลี้ยงครอบครัวทำให้ไม่ต้องไปซื้อหาผักผลไม้มาเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารจากที่ไหนแล้ว ยังสามารถเก็บขาย หรือนำมาคั้นทำน้ำผักผลไม้ขาย ทำให้มีรายได้เฉลี่ยวันละ 400-500 บาท คุณป้าจึงดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสบายโดยไม่ต้องขวนขวายดิ้นรน มีทั้งความสุขกายและสุขใจอันเนื่องมาจากสวนครัวปลอดสารพิษของคุณป้านี้เอง ดังคำพูดของพิธีกรที่ว่า

“สตางค์สนใจนำเสนอเรื่องราวความสุขของคุณลุงคุณป้า เหตุผลก็เพราะว่าต้องการให้คุณผู้ชมเกิดแรงบันดาลใจที่จะลุกขึ้นมาปลูกผักและที่สำคัญยิ่งนักผักที่คุณลุงปลูกนั้นปลอดภัย 100% เพราะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น จะใช้น้ำหมักชีวภาพแทนยาฆ่าแมลงและปุ๋ย คุณลุงคุณป้าให้ฟังคือเริ่มแรกนั้นจะปลูกไว้กินเองเป็นเสบียงอาหารของครอบครัว แต่ทำไปทำมาก็กินไม่ทัน จึงแบ่งขายกันในราคาถูก ๆ มีเท่าไรก็ไม่พอขาย เพราะใคร ๆ ก็อยากได้ผักปลอดภัยนั่นเองครับ”

ทั้งนี้พิธีกรพยายามเน้นย้ำให้ผู้ชมเห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างมั่นคงโดยไม่จำเป็นต้องจากบ้านไปทำงานที่อื่น ทั้งยังได้มีเวลาอยู่กับครอบครัวและคนที่รัก

“...คุณป้าบอกว่าอยู่ได้สบายมากไม่เดือนร้อน เพราะแทบจะไม่ต้องซื้ออะไรเก็บเอาในสวนมาปรุงแกงได้สบายและที่สำคัญไม่ต้องทิ้งบ้านไปไหน สุขใจที่ได้อยู่กับครอบครัว อบอุ่นใหม่ล่ะครับ”

ตอนมะเขือยาว

รายการนำเสนอเรื่องราวของหมู่บ้านหนองจิกสี หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ชาวบ้านเคยประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้ขาดรายได้ ชาวบ้านจึงแบ่งที่นาปลูกผักไว้กินเองเพื่อลดรายจ่าย ต่อมาผลผลิตเยอะขึ้นจึงรวมกลุ่มกันเพื่อส่งขายทำให้มีรายได้เสริม โดยแต่ละบ้านจะมุ่งทำเกษตรปลอดสารพิษ และปลูกพืชหมุนเวียน คือจะสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันปลูกพืชหลากหลายชนิดเป็นต้นมะเขือ พริก ถั่วฝักยาวแต่ละบ้านจะไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทั้งนี้ เพื่อลดปัญหาแมลงรบกวน นอกจากนี้ยังมีการทำปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เองอีกด้วย เพราะทำเกษตรปลอดสารพิษจึงทำให้ผลผลิตของหมู่บ้านหนองจิกสีเป็นที่ต้องการของตลาด

นอกจากนี้ พิธีกรยังพูดคุยสอบถามนายพนพล เทียงทัน ชาวบ้านหนองจิกสีเกี่ยวกับการปลูกมะเขือยาวเป็นอาชีพ ซึ่งต้นมะเขือยาวมีอายุอยู่ได้ 1 ปี สัปดาห์หนึ่งจะเก็บได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 200-300 บาท มีรายได้สัปดาห์ละ 5,000-6,000 บาท หรือเดือนละ 2,000 กว่าบาท ภรรยาทำอาชีพเสริมคือขายข้าวมันไก่ แต่จะมาช่วยเก็บผลผลิตเป็นครั้งคราว พิธีกรจึงสรุปว่า ทำอาชีพนี้อย่างเดียวก็ “อยู่ได้สบาย คุณผู้ชมครับ ไม่ต้องไปดิ้นรนวุ่นวายในเมืองให้มันยุ่งยาก อยู่บ้านนอกบ้านไร่เราก็มีอยู่มีกิน”

ตอนต้นอ่อนทานตะวันงอก

รายการเลือกถ่ายทอดเรื่องราวของ “น้องยิ้ม” เกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่จบปริญญาตรีเกียรตินิยมจากคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และเคยไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศ ในที่สุดเลือกที่จะกลับมาทำอาชีพเกษตรที่บ้าน โดยปลูกต้นอ่อนทานตะวันงอกซึ่งปลูกได้ง่าย และต้นทุนไม่สูงสามารถตัดเก็บผลผลิตได้ทุก ๆ 6-7 วัน (ถ้าอากาศร้อน) บางวันมีออเดอร์ทั้งรอบเช้าและรอบบ่าย ทำให้เดือนหนึ่ง ๆ มีรายได้ถึง 15,000-20,000 บาท และเมื่อบรรจุผลผลิตเตรียมส่งขายแล้ว ช่วงกลางวันไม่มีงานทำก็จะพักผ่อนนอนกลางวัน จึงได้ชื่อว่า “เกษตรกรนอนกลางวัน” นั่นเอง

การที่รายการเลือกนำเสนอเรื่องราวของหญิงสาวอายุ 20 กว่าปีที่เป็นคนรุ่นใหม่ และมีความรู้มีการศึกษาสูง แทนที่จะนำเสนอเรื่องราวของเกษตรกรชายวัยกลางคนดังที่เราเห็นได้ทั่วไป ก็เพื่อชี้ช่องทางเลือกให้แก่คนรุ่นใหม่หรือคนที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาแต่ยังไม่รู้ว่าจะประกอบอาชีพอะไร ได้เห็นว่าแท้ที่จริงการทำเกษตรไม่ได้เหนื่อยยากอย่างที่คิด ใคร ๆ ก็สามารถทำได้ ทั้งยังมีรายได้ดีสามารถเลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องจากบ้านไปดิ้นรนแข่งขัน ทำงานในเมืองใหญ่เพียงอย่างเดียว

ตอนจังหวัดทองค้ำทองแดง

ชาวบ้านตำบลหนองยายพิมพ์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านนำร่องที่ริเริ่มการเลี้ยงจังหวัดทองค้ำทองแดงเพื่อเป็นรายได้เสริมในช่วงที่ว่างเว้นจากฤดูทำนา การเพาะเลี้ยงประสบความสำเร็จจนสามารถขยายเครือข่ายการเพาะเลี้ยงจังหวัดออกไปได้ถึง 33 รายใน 6 จังหวัด ปัจจุบัน

ตลาดค้าขายแมลงมีการขยายตัวกว้างขึ้น ผู้คนจึงนิยมบริโภคจิ้งหรีดเป็นอาหารมากขึ้น เนื่องจากมีโปรตีนและไฟเบอร์สูง รสชาติกรอบและมัน และที่สำคัญปลอดภัยเพราะการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีดจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ทุกขั้นตอนไม่ให้น้ำ อาหารหรืออุปกรณ์ปนเปื้อนสารเคมีแม้เพียงเล็กน้อย ไม่เช่นนั้นจิ้งหรีดจะตายทั้งบ่อ

4.2.5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ

ผู้วิจัยพบความหมายดังกล่าวในทั้งหมด 20 ตอน ซึ่งรายการพยายามชี้ให้ผู้ชมรายการเห็นว่าความขยันทำงาน และการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งที่ควรยกย่อง ทั้งจะนำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ โดยจะเห็นได้ว่ารายการมุ่งนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านในชนบทที่ทำเกษตรกรรม หรือหาอยู่หากินกับธรรมชาติ โดยใช้น้ำพักน้ำแรงของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตเลี้ยงตนเองและครอบครัว เพราะทรัพยากรมีอยู่รอบตัวของเราอยู่แล้ว ในน้ำ ในดิน ไม่จำเป็นต้องซื้อหา แค่ลงมือลงแรงทำก็มีพออยู่พอกิน ตัวอย่างเช่น

ตอนสวนครัวสร้างสุข

คุณลุงและคุณป้าเนรมิตพื้นที่บ้านจำนวน 2 งานให้เป็นสวนครัวปลูกพืชสวนพืชไร่กว่า 30 ชนิด เป็นเสบียงอาหารให้ครอบครัวเก็บกินได้ไม่มีวันหมด ผลผลิตที่เหลือยังแบ่งขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ตอนหน่อไม้ส้ม

ในช่วงประกอบอาหารในรายการ พิธีกรนั่งคุยกับน้ำหยาดซึ่งเป็นข้าราชการครูชกชวนสามีที่เป็นข้าราชการตำรวจให้มาทำเกษตรเป็นอาชีพเสริมว่า “นั่งคุยกับคุณยายและน้ำหยาดก็ไม่พลาดได้รับรู้แนวคิดดี ๆ ปกติน้ำหยาดนั้นเป็นคุณครูแต่หยุดหนึ่งไม่อยู่ขยันทำสวน ชวนสามีที่เป็นตำรวจมากวาดขันออกแรงจนทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงมีอยู่มีกินสบาย ข้าราชการหลายคนแอบบ่นว่าไม่มีเวลา น้ำหยาดบอกว่าถ้าขี้เกียจนำหน้าเวลาก็ไม่มีหรือครับ เห็นท่าจะจริงอย่างที่คุณน้ำพุด”

ตอนลากค้อนปลา

ระหว่างที่พิธีกรและผู้ร่วมรายการช่วยกันจับปลาในหนองน้ำ มีเสียงบรรยายเชิงซ้อนประกอบว่า

“นี่คือวิถีชีวิตแบบลูกทุ่งชนบท บทพิสูจน์ความเป็นชายชาติตรี มีดีต้องรู้จักหา กินถึงแม้จะเหนื่อยกายเป็นพักแต่ก็อยากลุยนักเพราะสนุกกับวิถีแบบนี้ ความลำบากจะสอนให้เราอดทน เพิ่มผลเป็นดีกรีความเข้มแข็งเหมือนได้ฉีควัคซีนป้องกันโรคอ่อนแอ ชี้แยะและใจเสาะหากต้องการประสบการณ์แบบพอเหมาะก็ต้องเลาะลงลุย ไม่มัวแต่คุย

อย่ามัวแต่คิด เพราะชีวิตนั้นสั้นนิดเดียว ถ้าอยากจะเพ็ญก็อย่าลดเลี้ยวปลีกวิเวกถอยห่าง อุปสรรคระหว่างทางมีไว้ให้เราพิชิต ดอกผลแห่งความอดทนเบ่งบานที่ละนิดแต่มั่นคงติดอกถูกใจ สุขไหนจะเท่าลงมือทำ คุณผู้ชมว่าจริงไหมล่ะครับ”

ทั้งนี้ สอดคล้องกับสิ่งที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“(ประเด็นนี้) เป็นผลพลอยได้จากการที่เราทำรายการเพื่อสะท้อนเรื่องราวของอาหารพื้นบ้าน วิถีชีวิตในชนบท วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น...”

“รายการสะท้อนภาพวิถีชีวิต การออกไปทำมาหากินของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น นั่นคือ ความขยันขันแข็งของชาวบ้าน กว่าจะได้สิ่ง ๆ หนึ่งมามันต้องอาศัยความพยายาม...”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 1 มิถุนายน 2561)

นอกจากนี้ยังเห็นความร่วมมือร่วมใจกันภายในชุมชนเพื่อก้าวข้ามปัญหา หรืออุปสรรคในการทำมาหากิน เช่น ในตอนมะเขือยาว ที่ชาวบ้านรวมที่ดินกันปลูกผักสวนครัวหมุนเวียนเพื่อเป็นรายได้เสริมเมื่อประสบภัยแล้ง ทำนาไม่ได้ผลมีการแบ่งหน้าที่กันทำตั้งแต่การเพาะต้นกล้า ทำน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยใช้เอง ไปจนถึงนำผลผลิตมารวมกัน บรรจุถุงและส่งขายเป็นคันรถ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง หรือในตอนจิ้งหรีดทองดำทองแดง ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพาะเลี้ยงจิ้งหรีดขายเป็นรายได้เสริมในช่วงว่างเว้นจากฤดูทำนาเช่นเดียวกับตอนไถ่วง อาชีพเลี้ยงไถ่วงที่บ้านคำแก้ม จ. นครพนมมีจุดเริ่มต้นมาจากน้ำโย อติตข้าราชการที่ผันตัวมาทดลองเลี้ยงไถ่วงจนเป็นอาชีพ จากนั้นจึงชักชวนเพื่อนบ้านมารวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงไถ่วงบ้านคำแก้ม ด้วยมีความตั้งใจที่จะช่วยให้ชาวบ้านมีอาชีพที่มั่นคง สามารถทำมาหากินพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ยังเปิดร้านอาหารที่สมาชิกดำเนินการและเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไถ่วงไม่ให้พ่อค้าคนกลางมาเอาเปรียบกดราคา ขายได้เท่าไรก็แบ่งผลกำไรให้สมาชิก บางส่วนยังนำมาพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย

ส่วนในตอนหอยเชลียง ในช่วงฤดูมรสุมที่ออกหาปลาไม่ได้ ชาวบ้าน ต.ช้างข้าม จ.จันทบุรี พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เก็บหอยเชลียงที่มีอยู่มากมายบริเวณปากอ่าว และทำให้น้ำขึ้นเรือสัญจรไม่ได้ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่เซตหน้าชูตาให้กับจังหวัด และเป็นรายได้ให้แก่คนในชุมชน

“คุณผู้ชมครับในช่วงหน้ามรสุมอย่างนี้ นะครับ พี่น้องที่อยู่ตามชายทะเลที่มีอาชีพประมงก็ค่อนข้างที่จะหาอยู่หากินลำบาก บางปีคุณป้าบอกว่า ลมมรสุมลมพายุ

แรง หลังคาบ้านปลิวว่อนเลย แต่ว่าแม่ครัวที่นี่ไม่ห่วงในเรื่องของลมพายุ ถ้าเกิดว่ามีลมพายุก็ไม่ต้องออกทะเล แต่ว่ามีอาชีพเสริม นั่นก็คือการทำผลิตภัณฑ์จากหอยเชลียง”

รูปภาพ 4.97 พิธีกรเล่าถึงความอดสาหะของชาวชุมชนข้างข้ามในการสร้างอาชีพเสริมในช่วงฤดูมรสุม (ตอนหอยเชลียง)

4.2.6 บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข

ความหมายของ “บ้านเกิด” ที่สะท้อนในรายการเป็นความพยายามของผู้ผลิตรายการที่ต้องการสื่อสารไปถึงคนหนุ่มสาวที่ทำงานอยู่ห่างไกลบ้านให้หวนระลึกถึงพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่คอยอยู่ที่บ้าน ดังเนื้อหาในเพลงล้อมวงทำรายการที่ว่า “..พ่อแม่ปู่ย่าฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงานจนลืมบ้านเรา...” และบทสัมภาษณ์ของคุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชในรายการเปิดบ้านไทยพีบีเอสถึงแนวคิดในการแต่งเพลงล้อมวงว่า

“...ส่วนเพลงทำรายการเนี่ยะ ชื่อว่าเพลง ‘ล้อมวง’ ก็คือบรรยากาศตอนทำรายการเนี่ยะ สดangk้ออยากจะให้มันเป็นที่ในการสื่อสาร อยากจะบอกคนหนุ่มสาวหลาย ๆ คน หรือว่าคนที่มาทำงานจากบ้านมาไกลว่ายังมีคนที่คอยห่วงใยคุณอยู่ ยังมีคนที่คอยที่จะแบบ อยากให้คุณกลับบ้านนะ อยากให้คุณกลับไปพบเจอความสุขที่คุณจากมา เพราะฉะนั้นเนื้อหาของเพลงล้อมวงก็จะพยายามบอกเล่าเรื่องราว ‘พ่อแม่ปู่ย่าฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงานจนลืมบ้านเรา’ คือผมพยายามตอกย้ำตัวเองอยู่เหมือนกันว่าเราเดินทางไปหลากหลายพื้นที่ เราปรารถนาโหยหามากเลยนะ ถ้าเรามีเวลาเราก็อยากจะกลับบ้านไปนั่งล้อมวงกับพ่อกับแม่กับญาติพี่น้องของเราแบบเนี่ยะอะครับ

“ตอนที่เขียนเนื้อเพลงแล้วก็เข้าห้องอัดเสียงนะครับ ภาพเวลาที่หลับตาก็จะนึกถึงวงข้าวอย่างเดียว นึกถึงบรรยากาศแต่ละพื้นที่ที่ไปถ่ายทำมา นึกถึงความรู้สึกของที่บ้านน้ำอาปู่ย่าตายายที่พูดคุยกับเรา สดangk้ออาจจะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทน พี่ป่า

น้ำอาปูย่าตายายเหล่านั้นที่ฝากมาบอกถึงลูกหลานที่ทำงานอยู่ในเมืองว่า ถ้ามีเวลาก็กลับบ้านบ้างนะครับ เพราะว่าที่บ้านยังไ้ก็ยังรอคุณอยู่..”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช, ในรายการ เปิดบ้าน ThaiPBS, 4 ตุลาคม 2557)

ผู้วิจัยพบสาระดังกล่าวในเทปรายการจำนวนทั้งสิ้น 20 ตอน ทั้งนี้ รายการได้ใช้อาหารและวัตถุดิบพื้นบ้านเป็นสื่อถึงคุณค่าของบ้านเกิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและทิ้งไว้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลาน เมนูอาหารต่าง ๆ ที่รังสรรค์โดยพ่อแม่ คุณลุงคุณป้า คุณน้า คุณอา คุณย่าคุณยายล้วนเป็นเมนูที่เคยทำกินกันในครัวเรือนจนเชี่ยวชาญ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เมนูแกงแค ในตอนผักแจ่ว และเมนูสะเออะจิ้งหรีดทองคำทองแดง ตอนจิ้งหรีดทองคำทองแดง ทั้งสองเมนูเป็นเมนูพื้นบ้านที่ชาวบ้านในท้องถิ่นทำกินกันมายาวนานแล้ว เป็นเมนูที่สืบทอดส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในครัวเรือน เช่น

ตอนผักแจ่ว

“คุณผู้ชมครับมาถึงเมนูที่สอง สตางก็ได้รับเกียรติจากอีกหนึ่งคุณยายชื่อว่าคุณยายแม่กลาย กับคุณยายบอย... จะมาปรุงเมนูแกงแค เมนูห้วงใย ถ้าเกิดว่าคนเหนือแกงแคให้ใครกินนะครับแสดงว่าเขามีความรักความห่วงใย เพราะแกงแคจะประกอบไปด้วยสมุนไพรเป็นพืชผัก บรรดาสารพัดผักต่างชนิด เดี่ยวมาตุ๊กกันนะครับว่าสองคุณยายนี้จะห่วงใยสตางก็แล้วปรุงแกงแคให้ออกมาร้อยแคไหน”

“...คุณผู้ชมครับเมนูแกงแคนี้เป็นภูมิปัญญาที่มากล้นเหลือของพี่น้องชาวเหนือต้องการสอนให้ลูกหลานรู้จักรับประทานผัก เพราะว่าผักบางชนิดอาจจะออกรสขมเผื่อน ถ้าหากรับประทานชนิดเดียวเด็กอาจจะไม่ชอบ แต่ถ้าส่งมอบลงไปผสมผสานให้หลากหลายน้ำแกงที่ได้จะออกรสหวานน้ำผัก อร่อยยิ่งนักเพราะว่ารสชาติกลมกล่อม เป็นกลมเม็ดในการทะล่อมกลม่อมให้เด็ก ๆ ชอบโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าการรับประทานผักก็คือการเปิดรับสรรพคุณทางยาที่ช่วยพาให้ชีวิตแข็งแรง ห่างไกลภัย บรรพบุรุษไทยจึงส่งมอบสายใยแห่งความรัก สืบทอดมายาวนานนักในวัฒนธรรมการกิน แล้วอย่างนี้จะไม่ให้เรียกแกงแคว่าเป็นแกงแห่งความห่วงใยได้อย่างไรจริงไหมครับ”

เมนูอาหารที่นำเสนอในรายการเป็นเมนูเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น และแต่ละบ้าน เพราะอาหารของแต่ละบ้านล้วนมีสูตรเด็ดเคล็ดลับและลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนบ้านอื่น แต่ก็ยังคงมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน ทำให้ใครที่เคยได้กินก็จะต้องระลึกถึงเมนูนั้น ๆ ที่พ่อแม่ คุณย่าคุณยายเคยทำให้กินเมื่อเรายังเด็ก แล้วก็จะหวนคิดถึงบ้านเกิดที่ตนจากมา คิดถึงการกินอาหารร่วมกันภายในครอบครัว คิดถึงความรัก ความห่วงใยที่พ่อหรือแม่ของเราได้ถ่ายทอดไว้ผ่านอาหารที่ทำให้เรากินด้วย

ความเอาใจใส่ และห่วงใย เพราะอาหารเหล่านี้มีกระบวนการทำที่ละเอียด ซับซ้อนและต้องใช้ความเอาใจใส่อย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า บางเมนูต้องใช้เวลาในการทำครึ่งค่อนวันกว่าจะเสิร์ฟพร้อมกิน เช่น เมนูปลาตะเพียน ในตอนลากค้อนปลา ที่มีขั้นตอนการทำที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องตำพริกแกงสับเนื้อปลาตะเพียนให้ชิ้นฟู ก่อนจะนำพริกกลับไปคั่วผัดในกระทะต้องอย่างผัดเคียง เช่น ยอดสะเดา ใบมะละกอ และมะเขือพวงในเตาไฟ จากนั้นจึงนำพริกกลับไปคลุกผสมกับเนื้อปลาก่อนจะนำไปผัดให้สุกในกระทะอีกรอบ ดังที่พิธีกรบรรยายว่า “จากนั้นจึงทยอยตักมาพักไว้ในกะละมังคลุกอีกรอบ แล้วส่งมอบกระเทียมเจียวลงไป สานต่อเร็วไวคือผัดชอย ทยอยโรยหอมแดงก็เป็นอันเสร็จสิ้น กว่าจะได้กินเมนูนี้เล่นเอาเหนื่อยเลยใช่ไหมครับ” หรือ เมนูซุพหน่อไม้ส้มใส่ปลาช่อน ในตอนหน่อไม้ส้ม ที่ต้องนำหน่อไม้ส้มมาต้มเคี่ยวรวมกับปลาช่อนและส่วนผสมอื่น ๆ ก่อนจะนำส่วนผสมมาตำในครก จนพิธีกรต้องกล่าวออกมาระหว่างที่ช่วยคุณลุงตำซุพว่า

“คุณผู้ชมครับเมนูนี้กว่าที่เราจะได้กินนะครับ ก็เล่นเอามีดค้ำยำตักเลย เพราะว่าขั้นตอนแต่ละขั้นตอนก็ต้องใช้เวลา เนอะลุงเนอะ และที่สำคัญ เมื่อยแขนเลยเนอะ กว่าที่ปลาช่อนและหน่อไม้จะป่นอะนะครับ ทำให้ป่นละเอียด จนได้เป็นเนื้อซุพหน่อไม้ส้มกับปลาช่อนนั่นเอง”

“โดยเฉพาะ จากบทบรรยายลักษณะพิเศษของซุพหน่อไม้ส้มบ้านนี้ที่ใช้การตำบดจนละเอียดแทนที่จะใช้เพียงการสับที่ง่ายกว่าอย่างที่เราหากินได้โดยทั่วไป แสดงถึงความเอาใจใส่ และความตั้งใจในการปรุงเพื่อให้ได้ซุพหน่อไม้ส้มที่อร่อยถูกใจสมาชิกในครอบครัว”

“ปกติแล้วคุณผู้ชมอาจจะเคยรับประทานซุพหน่อไม้ที่เอามาสับให้กลายเป็นเส้น ๆ แต่ว่าสูตรนี้เคล็ดลับเฉพาะเน้นคือการตำด้วยสากให้บดละเอียดอย่างนี้ละครับ”

หรือแม้แต่เมนูพื้นบ้าน ที่ดูธรรมดา ๆ อย่างต้มกะทิสายบัวใส่มะดัน (ตอนสวนครัวสร้างสุข) ยังแฝงไว้ด้วยความเอาใจใส่ของคุณป้า เพราะต้องนั่งลอกใยบัวออกทีละเส้นจนหมด ไม่ให้เหลือใยไม่เช่นนั้นกินเข้าไปแล้วจะเหนียวติดคอ นอกจากนี้ แทนที่คุณป้าจะเอาปลาทุ้งตัวใส่ลงไปต้มในหม้อ เช่นที่ร้านค้าทั่วไปทำ คุณป้าจะต้องนั่งแกะเนื้อปลาทุ้งออกมาทีละตัว และแยกก้างออก ด้วยเหตุว่าสามีและลูกชายไม่ชอบก้างปลา คุณป้าจึงต้องเลือกแกะแต่เนื้อปลาใส่ลงต้ม เพื่อให้สมาชิกในบ้านกินอาหารได้อย่างมีความสุข

ดังคำบรรยายเสริมของพิธีกรว่า

“ปกติการต้มกะทิสายบัวเราจะนิยมใส่ปลาทุ้งไปทั้งตัวนะครับ แต่ว่าบ้านหลังนี้มีข้อยกเว้นก็คือว่าผู้ชายบ้านนี้แกะเนื้อปลาไม่เป็น”

“ไม่แกะ เขาไม่แกะ’ คุณป้ากล่าวแทรกขึ้น ‘ถ้าเจอก้างแล้วคือไม่กินเลย’ ”

เราจึงได้เห็นถึงความรัก ความเอาใจใส่ที่แม่มีต่อลูก และภรรยาที่มีต่อสามีผ่านการปรุงเมนู
พื้นบ้าน ธรรมดา ๆ นี้

รูปภาพ 4.98 พิธีกรกำลังช่วยคุณลุงทำเมนูซูปรน้อไม้ส้มใส่ปลาช่อน
(ตอนน้อไม้ส้ม)

รูปภาพ 4.99 พิธีกรช่วยทำเมนูลาบปลาตะเพียนจนเสร็จ
(ตอนลากค้อนปลา)

รูปภาพ 4.100 คุณป้าแกะเนื้อปลาทุที่ละตัวใส่ลงต้มในต้มกะทิสายบัวใส่มะดัน
(ตอนสวนครัวสร้างสุข)

นอกจากนี้รายการยังนำเสนอภาพความสุขจากการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ในฉากล้อมวงที่ครอบครัวและเพื่อนบ้านต่างก็มาล้อมวงกินอาหารร่วมกันอย่างสนุกสนาน โดยผู้ผลิตเลือกที่จะปิดท้ายรายการแทบทุกตอนด้วยฉากล้อมวง เพื่อเน้นให้ผู้ชมระลึกถึงความสุขของการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว สะท้อนผ่านภาพแทนของการรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัว ซึ่งมีทั้งความรัก ความอบอุ่น และความสุขตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ตอนสวนครัวสร้างสุข ในช่วงล้อมวงเราจะเห็นภาพครอบครัวคุณป้าทั้งผู้หญิงและผู้ชายช่วยกันทำอาหาร และเมื่อทำเสร็จก็ล้อมวงกินอาหารร่วมกันอย่างรักใคร่กลมเกลียวกันโดยมีเนื้อเพลงล้อมวงที่ช่วยเน้นย้ำสาระเรื่องคุณค่าของครอบครัวและบ้านเกิดผ่านภาพตัวแทนของอาหารที่เป็นสื่อแทนสายใยความผูกพันในครอบครัว อีกทั้งความห่วงใยของพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ส่งต่อถึงลูกหลานว่า

“พอได้เวลาเราก็มาล้อมวง...พ่อแม่พี่น้องเรามาร่วมล้อมวง คือความมั่นคงในวิถีแห่งไทย มีมากมีน้อยเราก็แบ่งกันไป สุขภาพปลอดภัยแฝงอยู่ในอาหาร พ่อแม่ปู่ย่าฝากบอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงาน จนลืมบ้านเรา ไปอยู่ที่ไหนก็อย่าไปลืมถิ่น อย่าลืมของกินอย่าลืมถิ่นบ้านนา อย่าลืมกับข้าวที่เลี้ยงเจ้าโตมา เต็บใหญ่แก่งกล้าช่วยพัฒนาเมือง พ่อแม่แม่เฒ่า ห่วงหาและคำนึง ลูกหลานอยู่ไหนจึงไม่กลับมาหา ก็วันเดือนปีจะเคลื่อนผ่านเวลา สืบทอดภูมิปัญญาด้วยวิชาพอเพียง เงินทองซื้อเสียงคือของมายา แต่ว่าข้าวปลานั้นคือของจริง สุขใจจริง ๆ... ภัตตาคารบ้านทุ่ง”

รูปภาพ 4.101 ครอบครัวพันธมิตรทองดีช่วยกันทำอาหารและล้อมวงกินอาหารร่วมกันอย่างสนุกสนาน (ตอนสวนครัวสร้างสุข)

4.3 สรุป

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการทั้ง 20 ตอน จะพบความพยายามในการถ่ายทอดความหมาย เรื่อง ‘วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง’ (จำนวน 20 ตอน) ‘วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า’ (จำนวน 20 ตอน) ‘ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ’ (จำนวน 20 ตอน) และ ‘บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข’ (จำนวน 20 ตอน) มากที่สุด รองลงมาคือ ‘ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน’ (จำนวน 19 ตอน) และที่พบน้อยที่สุดคือ ‘เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี’ (จำนวน 9 ตอน)

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและองค์ประกอบของรายการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเด็นที่พบมากที่สุดในการทั้งสามประเด็นเป็นเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรมและการทวนรำลึกถึงบ้านเกิด ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักของรายการที่ต้องการเชิดชู *คุณค่าและความงดงามของวิถีชีวิตชนบท* โดยเฉพาะอย่างยิ่งความงดงามของวิถีชีวิตชนบทแบบดั้งเดิมที่ผู้ผลิตได้เคยสัมผัสเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก เพื่อเตือนให้ผู้ชมทวนรำลึกถึงวิถีชีวิตที่ขาดหายไปในช่วงปัจจุบัน ดังที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช พิธีกรรายการและผู้ริเริ่มทำรายการกล่าวถึงแนวคิดในการทำรายการว่า

“พี่สตางค์อยากจะนำเสนอวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต ในวัยเด็กที่เติบโตมาในสังคมชนบท.. พี่รู้สึกว่ามีวิถีชีวิตที่ผ่านมาที่เราไปเหยงไ้มดแดงมันงดงามนะ...เพราะเห็นว่าคุณค่าเหล่านี้มันยังลดน้อยถอยลง และเราแทบไม่เห็นรายการอาหารประเภทนี้เลย ก็เลยคิดรูปแบบรายการขึ้นมา”

ส่วนประเด็นการเชิดชูคุณค่าของทรัพยากร นั้นเป็นประเด็นที่พบมากที่สุดรองลงมาจากรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ก็สอดคล้องกับจุดยืนของผู้ผลิตที่ต้องการเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบพื้นบ้าน หรือทรัพยากรทางธรรมชาติของไทย แต่เรื่องอาหาร และวัตถุดิบก็ยังเป็นประเด็นรอง และเป็นเพียงเครื่องมือที่ผู้ผลิตใช้เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตในชนบทเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ ได้กล่าวไว้ว่า

“เป้าหมายหลักของเราไม่ได้ต้องการมุ่งเน้นไปที่ตัวอาหาร แต่เราใช้อาหารเป็นสื่อกลางในการนำเสนอวิถีชีวิตของคนในชนบท เพราะผู้ชมมีหลายกลุ่ม จึงต้องทำเนื้อหาให้เข้าใจง่าย เข้าถึงง่าย ไม่รู้สึกว่าถูกยัดเยียด และอาหารก็เป็นสื่อกลางที่สามัญที่สุด เป็นปัจจัยพื้นฐานร่วมกันของมนุษย์ทุกคน”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

ส่วนประเด็นเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งพบได้น้อยที่สุดเพียง 9 ตอน เพราะเรื่องการทำเกษตรปลอดสารพิษ หรือเกษตรอินทรีย์นั้นเป็นผลพลอยได้จากการไปถ่ายทำรายการ ทั้งนี้ เพราะผู้ผลิตรายการมีความตั้งใจที่จะเลือกนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนดูอย่างแท้จริง ทั้งเพื่อให้ข้อมูลและทางเลือกในการประกอบอาชีพแก่ผู้ชมที่สนใจได้ลองไปทำตามอย่างในรายการ หรือผู้บริโภคจะได้บริโภคผักที่ปลอดสารพิษ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณวิภาสริ เหตุเกษที่ว่า

“รายการมุ่งนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนดูอย่างแท้จริง เช่น ผักปลอดสารพิษ ตอน พริกชี้หูสวน มุ่งให้คนไปทำตาม หรือบริโภคพริกที่ปลอดสารพิษ”

(คุณวิภาสริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตาราง 4.6 ความหมายที่ปรากฏในรายการ

ลำดับ ที่	ชื่อตอน	ความหมายที่ปรากฏในรายการ						บ้านเกิดที่เรา จากามีความ อบอุ่น ความ ห่วงใย และ ความสุข
		วิถีชีวิตชนบทที่ เรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ และ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง	ประเทศไทยมี ทรัพยากรอัน ทรงคุณค่า เสี่ยงประชากร ได้อย่างยั่งยืน	วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ไทย พื้นบ้าน ทรงคุณค่า	เกษตรอินทรีย์ หรือ เกษตรผสมผสาน เลี้ยงชีพได้อย่าง ยั่งยืนและช่วยให้ คุณภาพชีวิตดี	ผลิตได้จากการลงมือทำ ด้วยตนเอง หรือการร่วมมือ กันของคนในชุมชน ความขยันหมั่นเพียรนำมาซึ่ง ความสุขและความสำเร็จ		
1	ปีกเบ็ดปลา	✓	✓	✓		✓	✓	
2	หน่อไม้ส้ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
3	เห็ดก่อ	✓	✓	✓		✓	✓	
4	ผักแซ่ว	✓	✓	✓		✓	✓	
5	หอยโล่	✓	✓	✓		✓	✓	
6	ลากค้อนปลา	✓	✓	✓		✓	✓	
7	ปลาหัวโหม่ง	✓	✓	✓		✓	✓	
8	สาเก	✓	✓	✓		✓	✓	
9	ต้นอ่อน ทานตะวันงอก	✓		✓	✓	✓	✓	
10	ปลาตุ๊กทะเล	✓	✓	✓		✓	✓	

ลำดับ ที่	ชื่อตอน	ความหมายที่ปรากฏในรายการ							บ้านเกิดที่เรา จากมามีความ อบอุ่น ความ หวังใย และ ความสุข
		วิธีชีวิตชนบทที่ เรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ และ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง	ประเทศไทยมี ทรัพยากรอัน ทรงคุณค่า เสี่ยงประชากร ได้อย่างยั่งยืน	วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ไทย พื้นบ้าน ทรงคุณค่า	เกษตรอินทรีย์ หรือ เกษตรผสมผสาน เลี้ยงชีพได้อย่าง ยั่งยืนและช่วยให้ คุณภาพชีวิตดี	ผลิตได้จากการลงมือทำ ด้วยตนเอง หรือการร่วมมือ กันของคนในชุมชน ความขยันหมั่นเพียรนำมาซึ่ง ความสุขและความสำเร็จ			
11	ไถ่จวง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
12	ถั่วดาวอินคา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
13	หอยเชลียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
14	เห็ดฟาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
15	สวนครัวสร้างสุข	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
16	มะเขือยาว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
17	จังหวัดทองคำ ทองแดง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
18	มันนาก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
19	ปูแป้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
20	บัวหิมะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

บทที่ 5

การรับรู้และการถอดความหมายของผู้ชมรายการ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำความหมายทั้ง 6 ข้อที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการในบทที่แล้วมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การรับรู้และการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่งว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยใช้แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encoding and Decoding) ของสจวร์ต ฮอลล์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความหมายที่ได้จากผู้ชมรายการในการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10-11 คน โดยกำหนดลักษณะประชากรให้มีความแตกต่างของเพศ วัย และภูมิลำเนา แต่จะมุ่งศึกษาเฉพาะประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25-60 ปี โดยมีรายละเอียดของผู้ร่วมสนทนาทั้งสองกลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มแรกผู้ชมวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25-39 ปี จำนวน 10 คน

ตาราง 5.1 สมาชิกผู้ร่วมกลุ่มสนทนา กลุ่มที่ 1

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม
1	คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย	หญิง	32	เจ้าหน้าที่สื่อสารองค์กร	กรุงเทพฯ
2	คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา	ชาย	28	Content editor	กรุงเทพฯ และสกลนคร
3	คุณภัณฑิลา ธารสารพิพัฒน์	หญิง	28	พนักงานบริษัทเอกชน	สมุทรปราการ
4	คุณอรรถพล ว่องไวจรรยา	ชาย	36	เจ้าหน้าที่ประสานงานด้านเทคนิคพิเศษ	กรุงเทพฯ
5	คุณอิสระ อูปดี	ชาย	25	นักศึกษาปริญญาโท	นครสวรรค์
6	คุณชนเนตร ลอยครุฑ	หญิง	26	รับจ้างพิสูจน์อักษร	พิษณุโลก
7	คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไช้	ชาย	25	พนักงานเขียนบทรายการ กระจกหกด้านบ้านใหม่	กรุงเทพฯ
8	คุณพลัฏฐ์ อำไพ	ชาย	33	ผู้ช่วยนักวิจัย	ชลบุรี
9	คุณศลิลา ดันวิสุทธิ์	หญิง	27	นักศึกษาปริญญาโท	นครสวรรค์
10	คุณแก้วเกล้า บรรจง	หญิง	27	นักศึกษาปริญญาโท	นนทบุรี

(2) กลุ่มที่สอง ผู้ชมวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 11 คน

ตาราง 5.2. สมาชิกผู้ร่วมกลุ่มสนทนา กลุ่มที่ 2

ลำดับ ที่	ชื่อ- นามสกุล	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม
1	คุณสมผิว ราชสีห์	หญิง	58	ธุรกิจส่วนตัว	สงขลา
2	คุณทักษิณา ปัทมจิตร	หญิง	59	ธุรกิจส่วนตัว	กรุงเทพฯ
3	คุณวิลาวรรณ อยู่พุ่ม พฤกษ์	หญิง	57	พนักงานบริษัท	ปราจีนบุรี
4	คุณกนกพร เขมกานนท์	หญิง	51	ข้าราชการ	กรุงเทพฯ
5	คุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ	หญิง	46	พนักงานบริษัท	ราชบุรี
6	คุณธีรพล ศรีงามซ้อย	ชาย	53	นักกฎหมาย	กรุงเทพฯ
7	คุณรังสรรค์ แสงสาคร	ชาย	46	วิทยากรฝึกอบรม	กรุงเทพฯ
8	คุณกัลยา นิมเฑิด	หญิง	56	พนักงานประชาสัมพันธ์	ชลบุรี
9	คุณดวงใจ รักญาติ	หญิง	46	เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์	กรุงเทพฯ
10	คุณภาวินี ทวีชัย	หญิง	49	พนักงานบริษัท	กรุงเทพฯ
11	คุณนารีรัตน์ บัวตุม	หญิง	46	พนักงานบริษัท	กรุงเทพฯ

การรับรู้และการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ

ในขั้นต้นผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ร่วมกลุ่มสนทนาตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ทั้งผู้ร่วมกลุ่มสนทนาทุกคนจะต้องรับชมรายการถ่ายทอดสดที่บ้านทุ่ง 5 ตอนที่มียอดผู้ชมสูงสุดในเว็บไซต์ยูทูป ได้แก่

ตาราง 5.3 รายการถ่ายทอดสดที่บ้านทุ่งที่มียอดผู้ชมสูงสุดในเว็บไซต์ยูทูป

ลำดับที่	ออกอากาศเมื่อวันที่	ชื่อตอน	ยอดผู้ชมบนยูทูป
1	25 ก.ค.58	เห็ดฟาง	727,463
2	4 ก.ค.58	หอยเชลี่ยบ	658,471
3	15 ส.ค. 58	สวนครัวสร้างสุข	469,661
4	12 ธ.ค. 58	บัวหิมะ	542,218
5	5 ธ.ค. 58	ปูแป้น	450,247

ในขั้นดำเนินการสนทนา ผู้วิจัยจะกำหนดคำถามโดยกว้าง เพื่อตรวจสอบการรับรู้และการตีความความหมายของผู้ร่วมกลุ่มสนทนาใน 6 ประเด็นหลักๆ ซึ่งผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการทั้ง 20 ตอนดังนี้

5.1 วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง

5.2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

5.3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า

5.4 เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี

5.5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ

5.6 บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความหวังใฝ่ และความสุข

จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มสนทนาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่าผู้ชมรายการทั้ง 21 คนมีความเห็นสอดคล้องหรือผิดแผกไปจากความหมายที่ผู้ผลิตรายการต้องการสื่ออย่างน้อยเพียงใด ตามกรอบแนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encoding and Decoding)

5.1 ประเด็นที่ 1 วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง

ในประเด็นดังกล่าว ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาทั้งสองกลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 21 คนเห็นพ้องกับความหมายที่ได้ลงรหัสไว้ในรายการว่า รายการมีการนำเสนอวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง เห็นได้จากการปลูกพืชผักสวนครัวภายในบ้าน หรือออกไปค้นหาวัตถุดิบรอบตัวที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาประกอบอาหาร รวมไปถึงขั้นตอนการประกอบอาหารจากวัตถุดิบพื้นบ้าน ซึ่งผู้ร่วมสนทนาแต่ละคนจะมีการรับรู้และถอดรหัสความหมายในรายการที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละคน โดยจากการดำเนินกลุ่มสนทนาผู้วิจัยพบว่า ผู้ร่วมสนทนาแต่ละคนมีการตีความโดยหยิบยกเอาประสบการณ์จริงในชีวิตที่คล้ายคลึงกับในรายการขึ้นมาเปรียบเทียบ กล่าวคือ ผู้มีชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่มาโดยตลอด และไม่เคยสัมผัสกับวิถีชีวิตชนบทแบบในรายการ มักมองว่าวิถีชีวิตในรายการมีความแตกต่างจากชีวิตในเมืองที่ตนเองคุ้นชิน จึงทำให้รู้สึกทึ่ง และสนใจ ตัวอย่างเช่น คุณธีรพล ศรีงามชัย กล่าวว่าได้เห็นวิถีชีวิตพื้นบ้าน การออกไปค้นหาวัตถุดิบ และการนำวัตถุดิบที่ได้มาประกอบอาหาร

“เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน น่าติดตามว่าวัตถุดิบเหล่านี้มันเอาไปทำกับข้าวอะไรได้บ้าง วัตถุดิบที่เขาลุยเข้าไปหาถึงในป่า เช่นหน่อไม้ ก็เลยติดตามดูว่ามันมีอะไรบ้าง

แต่ก็น่ากินนะ ออยากจะกิน...ได้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตแต่ละชุมชนที่เขาอยู่
สภาพแวดล้อม ดูแล้วอยากมีวิถีชีวิตอยู่ต่างจังหวัด”

(คุณธีรพล ศรีงามซ้อย, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

คุณดวงใจ รักญาติ ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่า ได้เห็นวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง
และภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นำวัตถุดิบใกล้ตัวมาประกอบอาหารอย่างที่ในเมืองไม่มี

“...การประกอบอาหารเขาก็จะเอาส่วนประกอบในบริเวณบ้านของเขาที่ใกล้ตัว
มาประกอบอาหารให้เราได้เห็น ทำให้เราเห็นว่ามันทำได้หรือนี่ ซึ่งในเมืองกรุงเรา
แทบจะไม่เคยได้เห็น แต่พอเราดูแล้วมันทิ้งอะ ต้องลอง ก็เลยติดตาม ทุกตอน...”

(คุณดวงใจ รักญาติ, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย ภูมิลำเนากรุงเทพฯ ได้กล่าวว่า วิถีชีวิตชนบทในรายการมีความ
เรียบง่าย พอเพียง เครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวันมีการประยุกต์จากสิ่งที่มีอยู่รอบตัว ไม่ต้องซื้อหาให้
ยุ่งยาก วุ่นวาย สะท้อนชีวิตคนในชนบทที่เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตคนเมือง

“เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างในกรุงเทพฯ เวลาเราซื้อของมา
เราก็ต้องคิดแล้วว่ามันมีสารพิษอะไรไหม ต้องเอาไปล้างก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มันไม่เกิดขึ้น
ในต่างจังหวัด อาจจะแค่ล้างดินออกนิดหนึ่งก็กินได้ เรา รู้สึกว่าวิถีชีวิตในต่างจังหวัดของ
เขามันเรียบง่าย ไม่ต้องคิดอะไรเยอะ ไม่ต้องใช้อุปกรณ์มาก ไม่ต้องชวนขวยว่าต้องซื้อ
นู่นนี่เพื่อทำอย่างนี้ๆ เขาก็ัดแปลงเอาของที่อยู่ใกล้ตัวมาทำ มาใช้เป็นอุปกรณ์ในการ
ทำอาหาร เห็นได้จากอุปกรณ์ของเขา เราก็จะรู้สึกว่าวิถีชีวิตเขามันเรียบง่าย ไม่ต้องคิด
เยอะจริง ๆ ซึ่งมันจะแตกต่างจากคนกรุง”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

เช่นเดียวกับ คุณชนเนตร ลอยครุฑ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก ยอมรับว่าวิถีชีวิตใน
รายการมีความแตกต่างจากวิถีชีวิตของตน ทั้งกล่าวว่ามองเห็นวิถีชีวิต และความเรียบง่ายในขั้นตอน
การประกอบอาหาร ซึ่งวัตถุดิบทุกอย่างสามารถหาได้รอบตัว อาศัยเพียงทักษะความสามารถ ไม่
จำเป็นต้องไปซื้อหาที่ไหน ซึ่งแตกต่างจากชีวิตในเมืองที่ตนคุ้นเคย

“...ขั้นตอนการทำของเขา โดยปกติเราจะใช้อะไรที่มันสำเร็จรูปไปหมด
แกงสำเร็จ ข้าวคั่ว พริกป่นก็เป็นถุง แต่ว่าในรายการนี้ทุกอย่างมันดูเหมือนเป็น
ชีวิตประจำวันของเขา มันดูเป็นเรื่องง่ายๆ ที่เขาจะเอาข้าวเหนียวมาคั่ว แล้วมาตำ ทำ
ให้ได้ข้าวคั่วที่สดใหม่ ไม่เหมือนกับชีวิตเราที่ใช้อยู่ เออ ก็ดูน่ารัก ง่าย ๆ”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมสนทนาต่างมีความเห็นว่า รายการได้พยายามสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน ผ่านเมนูอาหารในแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัว รวมไปถึงอุปกรณ์เครื่องครัวแบบดั้งเดิม คือ ไข่เต่าพื้น หรือเต่าถ่าน กระต่ายชุกตะพรวัว ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศความเป็นท้องถิ่นและความเป็นธรรมชาติให้กับรายการ โดย คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา กล่าวถึงเมนูอาหารในรายการที่สะท้อนวิถีชาวบ้านและความเป็นท้องถิ่นจริง ๆ ซึ่งแตกต่างจากรายการอาหารอื่น ๆ

“เห็นว่าเมนูอาหารของเขาเป็นเมนูที่เขาทำกินกันจริง ๆ ไม่เหมือนกับรายการอาหารที่ทำในสตูดิโอที่มีการผสมผสานพิวชั่นสุดฤทธิ์ ผักเคียงกันเป็นวัน ๆ ... และส่วนใหญ่เมนูที่เขาทำก็จะเป็นเมนูที่ทำเป็นอยู่แล้ว ตามกรอบประสบการณ์ที่เขามี อย่างการทำทับทิมกรอบ ถ้าเป็นปกติเขาก็ไม่ได้เอาบัวหิมะมาทำ แต่เปลี่ยนจากแห้วมาเป็นบัวหิมะแทน”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของคุณพลัญญ์ อำไพ กล่าวถึงเมนูพื้นบ้านที่ทำกันในตอนสวนครัวสร้างสุข อย่างปลาทุ้มกะทิสายบัว ก็เป็นเมนูที่ชาวบ้านทำและกินกันจริง ๆ

“...อาหารหลายอย่างมันเป็นชาวบ้านมาก เช่น ปลาทุ้มกะทิสายบัว”

(คุณพลัญญ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

อีกทั้ง คุณอิสระ อุบัติ ยังมองเห็นความพยายามของรายการที่จะเก็บรายละเอียดวิถีชีวิตจริงของชาวบ้านผ่านเมนูประจำบ้านธรรมดาๆ อย่างต้มกะทิสายบัว

“เห็นเขาแกะปลาทุ้มในตอนสวนครัว บ้านนี้เขาไม่กินก้างเลย ไม่เซตดี คือเป็นเรื่องจริงของบ้านนี้ คือจริงๆ เวลาต้มสายบัวมันต้องใส่ปลาทุ้มลงไปทั้งตัว ที่เราซื้อตามตลาดนะ แต่บ้านนี้ผู้ชายบ้านนี้ไม่กินก้าง นี่เป็นเรื่องจริง”

(คุณอิสระ อุบัติ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมรายการบางคนอย่างคุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา และคุณพลัญญ์ อำไพ ยังเห็นพ้องกันในเรื่องอุปกรณ์เครื่องครัวในรายการที่สะท้อนวิถีชีวิตชนบทจริงๆ ทำให้การสาธิตการประกอบอาหารพื้นบ้านในรายการดูมีความเป็นธรรมชาติและเป็นชนบทอย่างแท้จริง

(คุณพลัญญ์ อำไพ) “ถ้าเป็นเตาแก๊ส เตาอะไรก็จะได้บรรยากาศ แล้วมันต้องยกไป สองคือ อาหารพื้นบ้านไทยบางอย่างมันใช้เตาแก๊สไม่ได้”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา) มันต้องใช้เตาถ่าน

(คุณพลัฎฐ์ อำไพ) “ใช่ อย่างปิ้งอะไรอย่างเนี่ยะ เป็นเสน่ห์ของมัน อย่างปิ้งกะปิ ถ้าใช้เตาแก๊สมันก็จะไม่หอม”

(คุณพลัฎฐ์ อำไพ, คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีการถอดรหัสความหมายที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียงได้สอดคล้องกับในรายการเนื่องจากองค์ประกอบทุกส่วนในรายการทั้งภาพ เสียง เนื้อหาที่ช่วยสร้างบริบทความเป็นท้องถิ่นในรายการได้อย่างเด่นชัด และเป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้ชมรายการไม่รู้สึกว่สิ่งที่ปรากฏในรายการได้ถูกปรุงแต่ง แต่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นจริงๆ เช่น

“รู้สึกว่ามันเป็นวิถีชาวบ้านโลคอลการดำเนินรูปแบบรายการ พิธีกร เสียงของพิธีกรทำให้เรารู้สึกถึงความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น เห็นด้วยกับเซนที่ ถึงแม้ว่ารายการมันชื่อภัตตาคารบ้านทุ่ง แต่เอาเข้าจริงๆ มันไม่ได้โฟกัสที่การทำอาหารเป็นหลัก 50 เปอร์เซ็นต์ เป็นเรื่องของวัตถุดิบมาอย่างไง แล้วสอดแทรกวิถีชาวบ้าน ส่วนวัตถุดิบก็เป็นสิ่งที่หาได้รอบตัว...”

(คุณพลัฎฐ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

“ทำๆ ไปมีพักเบรกกินหมากก่อนด้วยนะ คือมันดูเรียลอะ ได้เห็นแง่มุมที่เป็นวิถีชาวบ้านดี ซึ่งรายการอื่นเขาไม่ทำไง เพราะมันเสียเวลารายการเขา”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัตภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ ยังมีการตีความแบบต่อรองความหมายเพิ่มเติมว่าวิถีชีวิตในชนบทมีอิสระมากกว่าในกรุงเทพฯ ทั้งในแง่ของพื้นที่ และเวลา เช่น คุณวัฒนา ขจัดสารพัตภัย ซึ่งเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด กล่าวจากประสบการณ์ของตนว่า ชีวิตชนบทมีอิสระมากกว่าในเรื่องพื้นที่ ทำให้คนต่างจังหวัดมีทางเลือกในการทำเกษตรมากกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเมือง

“โดยงานที่ทำเราได้เห็นงานเชิงชุมชนในเมือง ซึ่งมันแตกต่างจากที่เราเห็นในรายการเลย ซึ่งจะเป็นต่างจังหวัด จะให้อารมณ์อีกแบบหนึ่ง คือเราดูในรายการแล้วก็จะแอบอิจฉาคนที่ที่มีที่ทางอยู่ในต่างจังหวัด”

“เพราะมันดูอิสระกว่า โอเพนทีกว่า คุณมีทางเลือกในการทำ อย่างตอนเก็บเห็ดฟาง วิธีที่เขาทำเพราะเขามีพื้นที่ ซึ่งถ้าเป็นในกรุงเทพฯ ก็ต้องทำเป็นคอนโดอะไรแบบเนี่ยะ มันก็จะไม่ได้อารมณ์แบบในรายการ พอเราเห็นอย่างนั้นแล้ว เราก็รู้สึกว่ถ้าเรามีที่ต่างจังหวัด เราก็อยากลองนะ”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณทักษิณา ปัทมจิตร ซึ่งมีภูมิลำเนาเป็นคนกรุงเทพฯ เช่นกัน บอกเล่าจากประสบการณ์ของตอนที่เคยเติบโตมาในบ้านที่มีรั้วมีต้นไม้ล้อมรอบอย่างในรายการ มีที่ทางมากมาย ไร่ปลูกต้นไม้ แต่เมื่อโตขึ้นต้องมาอาศัยอยู่ในสภาพสังคมเมืองแบบบ้านทาวน์เฮาส์ ที่ต้องปลูกทุกอย่างแต่ในกระถาง ทำให้หวงคิดถึงสภาพเก่าๆ ที่กรุงเทพฯ เคยเป็น

“เราอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่มีที่ไม่มีทางทำอะไรก็ลำบาก อย่างแต่ก่อนที่อยู่ฝั่งธนฯ แถวอรุณอมรินทร์ มีรั้วมีต้นไม้มีอะไรทุกอย่างเหมือนที่ในรายการเขามี มีทุกอย่างเลย แต่พอ 50 ปีผ่านไปมันกลายเป็นทาวน์เฮาส์ ทุกคนปลูกทุกอย่างในกระถาง มันเปลี่ยนไปเยอะนะคะ เมื่อก่อนฝั่งกรุงเทพฯ ก็เป็นแบบนี้แหละ พี่ชอบดูรายการนี้เพราะมันทำให้คิดถึงอะไรเก่าๆ แล้วเหมือนเราได้ไป เราก็จะสบายใจ เราก็จะชอบ พี่ชอบดูก็เพราะอย่างนี้ มันเห็นถึงสภาพเก่าๆ ที่กรุงเทพฯ เคยเป็น พี่ไม่ได้เกิดจากทาวน์เฮาส์นี่คะ พี่เกิดจากบ้านที่มีรั้วมีเพื่อนบ้าน มีพี่ซัดสวนครัวที่แบ่งกันกินได้ คล้ายๆ กับรายการ พี่ก็เคยวิ่งเข้าสวนเข้าอะไร กรุงเทพฯ เมื่อก่อนมีทุกอย่าง แค่บางกอกน้อยก็มี แต่เดี๋ยวนี้มันไม่มี ก็เลยต้องใช้วิธีผ่อนคลายเป็นโดยดูรายการพวกนี้”

(คุณทักษิณา ปัทมจิตร, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่าวิถีชีวิตชนบทมีเวลาเป็นของตัวเองมากกว่าชีวิตในกรุงเทพฯ ที่ต้องเร่งรีบ วุ่นวาย และมีภารกิจรัดตัว ชีวิตในชนบทจึงมีเวลาได้ทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ทั้งได้อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ เช่น ปลูกผัก ทำสวน เก็บผัก

“คือเราเกิดในกรุงเทพฯ เป็นเด็กเทพอะนะ วันๆ เราเจอแต่ชีวิตเร่งรีบ ตื่นมาเราเจอแต่ตีกรามบ้านช่อง รายการนี้มันทำให้คิดขึ้นมาว่า ลักพักหนึ่งเราอยากจะไปใช้ชีวิตอยู่แบบนั้น แบบที่เราตื่นขึ้นมาเป็นตัวของเราเอง อิสระ ไม่ต้องเร่งรีบ ซึ่งในรายการเขาสะท้อนวิถีชีวิตที่ตื่นขึ้นมาคุณได้ใช้ชีวิตทำอะไรในสิ่งที่คุณอยากทำ เจอกับธรรมชาติ ซึ่งสักครั้งหนึ่งเราอยากที่จะลองมีชีวิตแบบนั้น ต่างจากรายการอาหารอื่นที่เปิดมาก็เข้าครัว ซื้อมาทำ แต่นี่เปิดมาปั๊บเราไปทำสวน เราไปเก็บเห็ดเราไปเก็บหอย เป็นรายการที่ทำให้เราอยากไปใช้ชีวิตแบบนั้นบ้าง”

(คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่คุณกนกพร เขมกานนท์ ภูมิลำเนากรุงเทพฯ มองว่าชีวิตในชนบทมีเวลาได้อยู่กับครอบครัวมากกว่า ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวชนบทมีความสนิทสนม แน่นแฟ้นกว่าครอบครัวในเมือง

“ต่างกันที่วิถีชีวิต คนเมืองกับคนต่างจังหวัด เข้ามาก็ต้องออกจากบ้านแต่เช้า กลับบ้านมาก็มีดึกๆ กลับมาแล้วต่างคนต่างเหนื่อยก็เข้าห้อง เวลาที่จะอยู่ด้วยกันก็น้อย คนกรุงเทพฯ ก็เลยไม่ค่อยได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกันในครอบครัว แต่คนต่างจังหวัดเขามีเวลาอยู่ด้วยกัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวมันแน่นกว่า ในขณะที่ครอบครัวคนเมืองต่างคนต่างอยู่กันคนละมุม”

(คุณกนกพร เขมกานนท์, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

คุณกัลยา ฉิมเฉิด ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนชลบุรี แต่มาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ 30 กว่าปีแล้ว กล่าวในฐานะที่เคยใช้ชีวิตอยู่ทั้งในต่างจังหวัดและในกรุงเทพฯ ว่า ชีวิตในกรุงเทพฯ เร่งรีบวุ่นวาย ต่างจากชีวิตในต่างจังหวัดที่มีเวลาสบายๆ ได้อยู่กับธรรมชาติ ทำให้รู้สึกสบายใจ

“ชีวิตนี้จริง ๆ ได้ลองอยู่มาแล้วทั้งสองแบบ ส่วนตัวชอบอยู่ต่างจังหวัดมากกว่า สมัยเด็กอยากอยู่กรุงเทพฯ แต่พอแก่ตัวก็อยากกลับไปอยู่บ้านนอกแระ อยากมีชีวิตอยู่บ้านนอกดีกว่า ก็เหมือนกับที่ทุกคนพูดๆ ไปแล้วนั่นแหละ มันสบายอกสบายใจ ไม่ต้องตื่นตื่นเช้ามากรุงเทพฯ ต้องตื่นแล้ว ฝนตกกลัวรถจะติด ต้องออกให้เช้ากว่าเดิม อยู่บ้านนอกชิลมาก ตื่นมาได้ยินเสียงไก่ขัน เสียงนกร้อง นกกาเหว่า ก็ยังมี”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาส่วนใหญ่เห็นด้วยว่ารายการพยายามสะท้อนภาพชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา ที่มองเห็นว่ารายการพยายามถ่ายทอดให้เห็นความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของชาวบ้าน และธรรมชาติที่เขาอยู่ โดยพยายามสงวนรักษาทรัพยากรไว้เพื่อคนรุ่นหลัง

“ด้วยความที่รายการไม่ได้เป็นแบบชะงักทัวร์ สวัสดิ์ครับวันนี้เรามาปลูกผัก แต่รายการนี้เขาลงลึก พอลงลึกแล้ว ทำให้เราเห็น ในหลายๆ เทปเขาจะไม่จับปลาเล็ก ไม่จับปูตัวเล็ก เจอปูตัวเล็กก็ปล่อยไป อันนี้ดีพอกิน คือเขาจะให้เราเห็นมุมมองการอนุรักษ์ในระดับหนึ่ง คืออย่างที่เรเห็นในสื่อหลายๆ สื่อ เราก็จะเห็นภาพว่าเพื่อจะจับปลาได้เยอะ เขาเอาอวนลาก อันนั้นเขาไม่ได้รักท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ได้รักธรรมชาติ แต่ในรายการ เราเห็นว่าเขาเป็นคนในชุมชน และเขารักในสิ่งที่เขามีจริง ๆ คือเขารักษาไว้กัน

นาน ๆ มีการกินเผื่อคนอื่น กินเผื่อคนรุ่นหลัง ไม่ได้กินตูมเดียวหมด คือเห็นว่าเขารักในสิ่งที่เขามีอยู่”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, กลุ่มสนทนา, 14 ตุลาคม 2560)

เช่นเดียวกับคุณวิลาวรรณ อยู่พุ่มพฤษ์ ที่กล่าวว่า

“ในตอนปู่แป้น ไม่จับปู่อายุน้อย ปู่ยังไม่โตเต็มที่เขาก็จะปล่อยคืนลงในแหล่งน้ำ”

(คุณวิลาวรรณ อยู่พุ่มพฤษ์, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ มีความเห็นว่า

“และตอนหอยเฉลี่ยบพอเขาเห็นว่าหอยมันตัวเล็กเกินไป เขาก็ปล่อยคืนไป มันก็เลยยังเกิดหอยขึ้นตามธรรมชาติเยอะมาก”

(คุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่บางคนมีความคิดเห็นต่างออกไปว่า จุดมุ่งหมายหลักของรายการคือต้องการที่จะเน้นเรื่องอาหาร และสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ มากกว่าที่จะเน้นเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่น คุณธีรพล ศรีงามซ้อย และคุณรังสรรค์ แสงสาคร ที่กล่าวว่า

“ทางรายการเขาเน้นเรื่องการทำอาหาร เน้นเรื่องการเสาะหาวัตถุดิบมากกว่าเรื่องการอนุรักษ์เน้นเรื่องการเสาะหาวัตถุดิบว่าหาที่ไหนยังไง แล้วนำมาทำอาหาร แต่ไม่ได้เน้นว่าชุมชนนี้มีการอนุรักษ์เพื่อให้ตกทอดถึงลูกหลาน”

(คุณธีรพล ศรีงามซ้อย, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

“ตัวรายการเน้นไปที่การค้นหาวัตถุดิบมากกว่า แต่ไม่มีตรงไหนที่ชี้ชัดว่าทำอย่างนี้แล้วมันจะคงทนถึงลูกถึงหลาน หรือว่าจะให้มันเพิ่มมากขึ้นได้อย่างไร”

(คุณรังสรรค์ แสงสาคร, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ทั้งนี้ การที่ผู้ร่วมสนทนามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นเรื่องการอนุรักษ์ และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนนั้น อาจเป็นเพราะประเด็นดังกล่าวไม่ใช่สาระหลักที่ทางรายการต้องการมุ่งเน้นจึงไม่ได้ปรากฏในทุกตอน อีกทั้งผู้ชมรายการแต่ละคนอาจมีความเข้าใจความหมายของการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ร่วมสนทนาบางคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกับรายการว่า รายการพยายามสะท้อนภาพความสุขของชาวบ้านแต่ละท้องที่มีชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยแต่ละคนจะมีการเลือกรับและตีความหมายตามประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น คุณกัลยา ฉิมเฉิด ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชลบุรี เปรียบเทียบประสบการณ์ที่เคยใช้ชีวิตอยู่ทั้งในต่างจังหวัดและในกรุงเทพฯ โดยระบุว่า ชีวิตในต่างจังหวัดนั้นเรียบง่าย ไม่ต้องตื่นรน ไม่ต้องเร่งรีบ มีเวลาสบายๆ ได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้เธอมีความสุขกว่าการใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ

“ชีวิตนี้จริง ๆ ได้ลองอยู่มาแล้วทั้งสองแบบ ส่วนตัวชอบอยู่ต่างจังหวัดมากกว่า สมัยเด็กอยากอยู่กรุงเทพฯ แต่พอแก่ตัวก็อยากกลับไปอยู่บ้านนอกแระ อยากมีชีวิตอยู่บ้านนอกดีกว่า ก็เหมือนกับที่ทุกคนพูดๆ ไปแล้วนั่นแหละ มันสบายอกสบายใจ ไม่ต้องตื่นรน ตื่นเช้ามากรุงเทพฯ ต้องตื่นรนแล้ว ฝนตกกลัวรถจะติด ต้องออกให้เช้ากว่าเดิม อยู่บ้านนอกชิลมาก ตื่นมาได้ยินเสียงไก่ขัน เสียงนกร้อง นกกาเหว่า ก็ยังมีปลุกผักปลุกอะไรก็เอื้อเพื่อแบ่งเพื่อนบ้าน มาเก็บได้หมดละ ไม่ต้องซื้อ ที่บ้านไม่มีใครต้องซื้อ อย่างมะม่วงก็มี เหลือกินก็แจกเขา”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณอรุณพล ว่องไวจรรยา ซึ่งเกิดและเติบโตในกรุงเทพฯ แต่เคยมีโอกาสดำเนินชีวิตอยู่กับเพื่อนที่ต่างจังหวัดในช่วงสั้นๆ ไปทดลองใช้ชีวิตที่ไม่เหมือนกับในกรุงเทพฯ ทำให้รู้สึกว่ามีชีวิตในต่างจังหวัดสนุก มีสีสัน ได้ไปเก็บเห็ด กรีดยาง และตกปลา ไม่จำเจเหมือนกับในกรุงเทพฯ และยังมีเวลาได้ผ่อนคลาย ไม่ต้องเร่งรีบ ออกจากบ้านไปทำงาน และใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในรถ

“...พอไปอยู่บ้านเพื่อน บ้านเพื่อนอยู่ได้ ผมต้องตื่นตั้งแต่ตี 4 ตี 5 เพื่อเข้าไปช่วยเขา คือเราอยากลองวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนในกรุงเทพฯ ไปลักผัก เราก็ไปลองช่วยเขา กรีดยาง เขาเอายางมาซั้งเพื่อส่งไปขาย เสร็จแล้วไปช่วยลุงตกปลา แล้วทำอาหารเข้ากัน ซึ่งเราตื่นเช้าแบบนี้ไปทำแบบนี้ มันแตกต่างจากวิถีชีวิตที่เราเคยเป็นนะ แต่ถ้าถามว่าน่าเบื่อไหม ก็ไม่นะ มันมีอะไรอย่างหนึ่งที่สร้างสีสันให้ชีวิตเรา คือในเมืองกรุงเทพฯ เราอาจจะตื่นตี 4 ไปทำงาน อีก 2 ชม. คุณอยู่บนรถ ซึ่งคุณต้องกินข้าวบนรถ กว่าที่คุณจะไปถึงที่ทำงาน แล้วคุณต้องเร่งรีบ แต่ที่บ้านนอกตื่นมาค่อยๆ ไป ชงกาแฟ กินกาแฟ เราสามารถใช้ชีวิตที่ผ่อนคลาย ไม่ต้องเร่งรีบ ชีวิตที่ไม่ต้องลำบาก ไม่ต้องตื่นรน เป็นเหมือนอีกชีวิตหนึ่งที่ควรเรียนรู้ เหมือนกับเราจะไปเรียนรู้วิถีชีวิตของเขา เราก็ต้องตื่นพร้อมเขา ทำพร้อมเขา เหมือนกับในรายการที่จะไปเรียนรู้ชีวิตเขาก็ต้องไปเก็บเห็ด

การได้ไปช่วยเขา ไปสัมผัสชีวิตจริงของเขา มันเป็นโมเมนต์ที่มีความสุข สนุกมาก ซึ่งต่างจากชีวิตในกรุงเทพฯ โดยสิ้นเชิง”

(คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

อีกทั้ง เมื่อพูดถึงประเด็นเรื่องความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ในวิถีชนบท ผู้วิจัยพบว่าผู้ร่วมกลุ่มสนทนาเห็นพ้องว่ารายการพยายามถ่ายทอดภาพสังคมชนบทในอุดมคติที่มีความเรียบง่าย อบอุ่น และความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน ตัวอย่างเช่น คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข

“รายการพยายามบอกเล่าวิถีชีวิตชนบทที่ให้ความรู้สึกอบอุ่นแบบที่สังคมเมืองในปัจจุบันหาไม่ได้ รายการพยายามบอกว่าวิถีชุมชนคือความสุขที่แท้จริง”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ทำให้ภาพสังคมชนบทดูมีความจริงใจ มีความเป็นมิตรและอบอุ่นมากกว่าสังคมในเมือง ดังที่ผู้ร่วมสนทนาได้สะท้อนความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับรายการ เช่น คุณดวงใจ รักญาติ ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ “ได้เห็นใบหน้าของคนต่างจังหวัดที่ใสซื่อ”

(คุณดวงใจ รักญาติ, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

อย่างไรก็ตามผู้ร่วมสนทนาบางคนตั้งข้อสังเกตว่าสภาพชนบทที่เห็นในรายการอาจถูกประกอบสร้างขึ้นโดยผู้ผลิต ซึ่งในความเป็นจริงอาจไม่ได้เป็นแบบนั้นแล้ว เนื่องจากสภาพสังคมเมืองที่ขยายเข้าไปสู่ชนบททำให้ภาพชนบทดั้งเดิมดังที่เราเห็นในรายการอาจหายได้ยากแล้วในปัจจุบัน ดังที่ ความคิดเห็นของคุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ (อายุ 25 ปี) ทั้งมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่เกิด เคยรับรู้ภาพชนบทโดยผ่านทางสื่อและคำบอกเล่าของผู้ใหญ่เท่านั้น

“ไม่มีที่ตรงเลย (กับประสบการณ์ส่วนตัว- ผู้วิจัย) แต่ส่วนใหญ่เรามักจะเห็นภาพนี้ผ่านสื่อ ผ่านคำบอกของผู้ใหญ่ว่าต่างจังหวัดมันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ใกล้เคียงที่สุดคือเราไปเที่ยว แต่ก็ไปในฐานะนักท่องเที่ยว ไม่เหมือนกัน ถึงเป็นโฮมสเตย์แต่เขาก็ต้องบริการเราอยู่แล้ว แต่การไปสัมผัสวิถีชีวิตผมว่ามันต้องใช้เวลาช้เวลามากกว่านั้น ซึ่งก็ไม่เคยได้รับประสบการณ์ตรงนี้ ภาพที่ได้รับผ่านสื่อ ผ่านคำบอกเล่าบางทีมันก็อาจบิดภาพสังคมอุดมคติ เช่น สังคมมันไม่วุ่นวาย มันสงบ หรือไม่มันก็อาจไม่ได้เป็นอย่างนั้นอีกต่อไปแล้ว”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่ผู้ร่วมสนทนาบางคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดได้ใช้ประสบการณ์ส่วนตัว ทั้งจากการไปทำงานร่วมกับชาวบ้านในต่างจังหวัด และประสบการณ์วัยเด็กที่เคยใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด แสดงความคิดเห็นว่าลักษณะความโอบอ้อมอารี และมีน้ำใจในสังคมชนบทยังมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน แม้ว่าอาจจะลดน้อยลงไปบ้างเนื่องจากสภาพสังคมเมืองได้เริ่มเข้ามาแทนที่ ทั้งคนหนุ่มสาวในต่างจังหวัดก็เข้าไปทำงานในเมืองใหญ่กันมากขึ้น ทำให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกันภายในชุมชนแบบสังคมชนบทดั้งเดิมอาจลดน้อยลง

คุณพลภัฏฐ์ อำไพ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดชลบุรี ทั้งเคยทำงานชุมชนมาก่อน ได้แสดงความคิดเห็นว่าแม้สภาพสังคมชนบทอาจแปรสภาพไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้ความเป็นชนบทดั้งเดิมอาจเปลี่ยนไปบ้าง แต่คุณค่าบางอย่างของชุมชนก็ยังคงอยู่ไม่มีเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ความเอื้ออารี ความเป็นมิตร และความสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชนที่มีความใกล้ชิดกันมากกว่าสังคมเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ แม้จะไม่เท่ากับสมัยก่อน ซึ่งสะท้อนผ่านฉากล้อมวงกินอาหารในรายการ

“... ความเป็นเมืองมันจะเข้าไปสู่สังคมมากขึ้น เพราะฉะนั้นตัวชุมชนและสังคมมันก็จะไม่หยุดนิ่ง แต่มันก็มีพลวัต มันก็ปรับเปลี่ยนไป แต่ถามว่าปรับเปลี่ยนไปทั้งหมดไหม ก็คิดว่าไม่ได้เปลี่ยนไปทั้งหมด เท่าที่ได้เคยไปสัมผัส มันก็ยังมีบางส่วนที่มันยังคงอยู่ แต่มันอาจจะไม่ได้เหมือนกับในอดีต เช่น การกินข้าว แถวบ้านพี่ก็เป็น หรือตอนพี่ลงพื้นที่ เวลางานเทศกาลชาวบ้านก็จะมารวมกันมากินข้าวด้วยกัน เมื่อเทียบกับภัตตาคารบ้านทุ่ง ภัตตาคารบ้านทุ่งมันเหมือนเป็นงานเทศกาลอะไรสักอย่างที่มีการถ่ายทำ มีคนมาทำอาหาร ก็จะมีคนมารวมกันเยอะๆ มาชวนกันกิน พี่ก็รู้สึกว่ามันเป็นในลักษณะแบบนี้มากกว่า”

“และในอีกประเด็นที่เขนบอก ที่เราลงไปชุมชนแล้วเขาจะมาดูแลเทคโนโลยี เรา สะท้อนให้เห็นว่า เขาไม่ได้มองเราเป็นคนอื่นคนไกล แต่มองเราเป็นลูกเป็นหลาน เพราะเวลาเราลงไปเราก็จะให้ความเคารพเขา “พ่อครับ แม่ครับ” เราก็จะให้ความเคารพเขาในลักษณะนั้น พี่รู้สึกว่ามันไม่ใช่ในลักษณะการค้าอย่างฟาสต์ฟู้ดในกรุงเทพฯ ที่คุณเป็นคนซื้อนะ ฉะนั้นเป็นคนขาย คุณจะต้องตอบแทนนะ มันเป็นการ มันไม่ใช่ความรู้สึกแบบนี้ มันจะรู้สึกใกล้ชิดกันในอีกระดับหนึ่ง ลักษณะนี้พี่คิดว่ามันสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์บางอย่างที่มันยังคงอยู่ อาจจะไม่ได้ขนาดในอดีต”

(คุณพลภัฏฐ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา ซึ่งเกิดและเติบโตที่จังหวัดสกลนคร 10-13 ปี ก่อนจะเดินทางเข้ามาเรียนและทำงานในกรุงเทพฯ แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่เคยใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัดว่า

“ต่างจังหวัดสมัยก่อน ใครจะทำอาหารหลักหม้อหนึ่งก็ต้องแบ่งข้างบ้าน หรือ แม้แต่คนที่ขับจักรยานผ่านไปผ่านมาเรียกให้เขามากินข้าว แต่ปัจจุบันไม่ใช่แล้ว อาจเป็นเพราะไม่ได้กลับบ้านมานาน เห็นในรายการคือในตอนท้ายของทุกตอนจะมีการเชิญ ทุกคนเข้ามานั่งล้อมวงกินข้าวด้วยกัน ส่วนการกินข้าวร่วมกันของคนในหมู่บ้านจะมี เฉพาะในช่วงงานประเพณี ปัจจุบันนี้ต่างจังหวัดเปลี่ยนไปค่อนข้างเยอะ จากที่ไม่ได้กลับบ้าน มาประมาณ 15 ปี ที่เห็นได้ชัดคือ ต่างจังหวัดจะมีแต่เด็กกับคนแก่ที่อยู่ คนหนุ่มก็ เข้ามาเรียนมาทำงานในเมือง”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา ยังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวชนบทซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่กว่า ทำให้คนในชุมชนต่างรู้จักกัน จึงมีความสนิทสนม แน่นแฟ้นมากกว่าสังคมเมือง

“สังคมที่ต่างจังหวัดจะเป็นครอบครัวใหญ่กว่ากรุงเทพฯ อย่างในกรุงเทพฯ ครอบครัวหนึ่งจะอยู่รวมกันในบ้านหนึ่งหลัง แต่ในต่างจังหวัดมันจะเป็นครอบครัวใหญ่ คนนี้ลูกบ้านนั้น คนนี้ลูกบ้านนี้ เค้าจะรู้จักกัน อย่างเทปปูแป้น จะมีชอตหนึ่งที่เขาขับไปแล้วแวะทัก ‘เฮ้ย ได้เยอะไหม’ ทุกคนรู้จักกัน คือความเป็นครอบครัว ครอบครัวเขาใหญ่กว่า”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในเรื่องของการเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ผู้ร่วมสนทนาหลายคนเห็นถึงวิถีชนบทที่มีความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ซึ่งแตกต่างจากสภาพสังคมในเมืองที่นับถือเรื่องวัตถุนิยม มากกว่าจิตใจ เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ คุณอิสระ อุบัติ มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัด นครสวรรค์ได้ 19 ปี แต่มาอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้ 6 ปีแล้ว ได้สะท้อนความคิดดังกล่าวผ่าน ประสพการณ์ว่า

“ตรงครับ (ตรงกับภาพที่ปรากฏในรายการ- ผู้วิจัย) บ้านที่ต่างจังหวัด อย่าง เวลาทำอะไรก็จะเอาไปให้ข้างบ้าน หรือมะม่วงออกลูกก็จะเอาไปให้ข้างบ้าน เพราะพอ มะม่วงมันเหลือเยอะ แม่ก็จะเอาไปขายที่ตลาด เหมือนในรายการเลย คือต้นเดียวแต่ มันออกเยอะมาก ทุกวันนี้ก็ยังเอามาแบ่งเพื่อนที่มหาลัย แต่ที่จะแตกต่างก็คือ การกินข้าวร่วมกัน เพราะด้วยความที่วิถีชีวิตแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน อย่างเราอยู่ในเมือง แม่อยู่ตจว. วิถีชีวิตมันก็ไม่เหมือนกันแล้ว ใครสะดวกกินเวลาไหนก็จะกินเวลานั้น ก็จะเป็นในช่วงเวลาสำคัญ หรือไปเยี่ยมบ้านญาตินะครับที่จะได้กินข้าวร่วมกัน”

(คุณอิสระ อุบัติ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ทั้งได้กล่าวเปรียบเทียบชีวิตในเมืองกับต่างจังหวัดจากที่เห็นในรายการว่า

“เห็นการพึ่งพาอาศัยกัน ในสังคมเมืองทุกคนเร่งรีบ แต่ในต่างจังหวัด ทุกคนมีอะไรก็แบ่งกัน ช่วยเหลือกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งถ้าเป็นในสังคมเมืองก็คงเห็นได้ยากแล้ว”

(คุณอิสระ อุบัติ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

คุณกัลยา ฉิมเฉิด มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดชลบุรี อยู่กรุงเทพฯ ได้ 30 ปีแล้ว กล่าวว่าภาพที่ปรากฏในรายการคล้ายคลึงกับชีวิตที่ต่างจังหวัดของตนมากทั้งการปลูกผักปลอดสารพิษกินเอง และเมื่อเหลือกินก็แจกจ่ายแบ่งปันให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง

“...พี่เป็นเด็กต่างจังหวัด เหมือนวิถีชีวิตบ้านเรา ปลูกผักกินเองเป็นผักปลอดสารพิษ เป็นวิถีชาวบ้าน คือปลูกผักกินเองในครัวเรือน ถ้าเหลือก็แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน หรือนำไปขายเป็นการดำเนินรอยตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง...ปลูกผักปลูกอะไรก็เอื้อเฟื้อแบ่งเพื่อนบ้าน มาเก็บได้หมดละ ไม่ต้องซื้อ ที่บ้านไม่มีใครต้องซื้อ อย่างมะม่วงก็มี เหลือกินก็แจกเขา”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า จากการนำเสนอภาพสังคมชนบทที่เรียบง่าย อบอุ่น และมีเอื้ออาทรต่อกัน จึงทำให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีชีวิตวุ่นวายในเมืองมาตลอดปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงความจำเจและความบีบคั้นของสังคมเมืองไปใช้ชีวิตอย่างสงบเรียบง่ายในชนบท และทำให้ผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด แล้วมาทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ หวนคิดถึงและอยากจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด เช่น

คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา อายุ 36 ปี ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่ารู้สึกเบื่อสังคมเมืองที่เร่งรีบ วุ่นวาย มีกิจกรรมที่จำเจ เมื่อชมรายการแล้วทำให้อยากจะไปใช้ชีวิตอิสระ ไม่เร่งรีบ และได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติแบบในรายการดูสักครั้ง

“คือเราเกิดในกทม. เป็นเด็กเทพอะนะ วันๆ เราเจอแต่ชีวิตเร่งรีบ ตื่นมาเราเจอแต่ตีกรามบ้านช่อง รายการนี้มันทำให้คิดขึ้นมาว่า สักวันหนึ่งเราอยากจะไปใช้ชีวิตอยู่แบบนั้น แบบที่เราตื่นขึ้นมาเป็นตัวของเราเอง อิสระ ไม่ต้องเร่งรีบ ซึ่งในรายการเขาสะท้อนวิถีชีวิตที่ตื่นขึ้นมาคุณได้ใช้ชีวิตทำอะไรในสิ่งที่คุณอยากทำ เจอกับธรรมชาติ ซึ่ง

สักครั้งหนึ่งเราอยากที่จะลองมีชีวิตแบบนั้น ต่างจากรายการอาหารอื่นที่เปิดมาก็เข้าครัว ซื้อมาทำ แต่นี่เปิดมาปั๊บเราไปทำสวน เราไปเก็บเห็ดเราไปเก็บหอย เป็นรายการที่ทำให้เราอยากไปใช้ชีวิตแบบนั้นบ้าง”

(คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณชนเนตร ลอยครุฑ อายุ 26 ปี ภูมิลำเนาจังหวัดพิษณุโลก แต่มาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ 6 ปีแล้ว กล่าวว่ารู้สึกสนใจชีวิตที่เรียบง่ายในรายการ และชมรายการแล้วทำให้คิดอยากที่จะไปอยู่ต่างจังหวัดในบั้นปลาย

“พอดูรายการแล้วก็คิดเห็นภาพตอนบั้นปลาย เมื่อเราเบื่อๆ กรุงเทพฯ มาก ทำให้คิดว่าจริง ๆ ชีวิตเราไม่ได้อยากได้อะไร ไม่ได้อยากหาเงินเยอะๆ มาซื้ออะไร จริง ๆ มันก็อยู่ได้นะ ก็เก็บผักนู่นนี่ เลี้ยงไก่ไป ความจริงชีวิตมันแทบไม่ต้องใช้เงินเลย จริง ๆ พันหนึ่งอาจจะอยู่ได้ก็ได้ ต่างจังหวัดทั้งเดือน”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา อายุ 28 ปี มีภูมิลำเนาจังหวัดสกลนคร แต่มาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ 10 กว่าปีแล้วกล่าวว่า ในบั้นปลายของชีวิตเคยคิดที่จะกลับไปอยู่ต่างจังหวัดและปลูกผักอย่างในรายการ ทั้งการดูรายการช่วยเป็นแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดความคิดที่จะลุกขึ้นมาทำตามอย่าง เพราะทำได้ไม่ยาก และไม่ต้องใช้พื้นที่มาก

“อยากลอง (ปลูกผักตามอย่างในรายการ) เพราะ เคยแพลนไว้ว่าบั้นปลายชีวิต ก็คงไปอยู่ที่ต่างจังหวัด คือ แทนที่เราจะไปลองผิดลองถูก เราก็ดูตัวอย่างที่เขาทำ ในรายการเราเห็นอะไรว่าดีเราก็เก็บมาใช้ เช่น ตอนสวนครัวสร้างสุข พื้นที่ 2 งานทำได้ขนาดนั้นผมว่าเข้าท่ามากเลย”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้ร่วมสนทนาที่บอกว่าหลังจากชมรายการแล้วอยากจะไปใช้ชีวิต หรือปลูกผัก มีบ้านอยู่ในต่างจังหวัดนั้น มักเป็นคนที่อยู่ในช่วงวัย 30-50 กว่าขึ้นไปมากกว่าคนในช่วงอายุ 20 กว่าปีซึ่งกล่าวว่า หลังจากชมรายการแล้วอยากที่จะลองไปสัมผัสประสบการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากชีวิตในสังคมเมือง แต่ยังไม่คิดที่จะไปใช้ชีวิตอย่างในรายการ หรือ ปลูกผักทำสวนอยู่ในชนบท

คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข่ วัย 25 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่เกิด บอกว่าแม้ภาพชนบทในรายการจะทำให้นึกอยากไปใช้ชีวิตปลูกผักแบบในรายการ แต่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา และพื้นที่ และ

คิดว่าคงไม่ไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด เพราะบ้านอยู่กรุงเทพฯ แต่คิดว่าข้อมูลจากรายการจะช่วยในการวางแผนท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดได้

“อยากลองปลูกผักเหมือนกัน แต่คิดว่ายังไม่ใช่ตอนนี้ ด้วยข้อจำกัดของเวลา และพื้นที่ คือเราไม่ได้มีเวลาเหลือมากพอที่จะสามารถมาลงแรงและมีขั้นตอนอะไรเยอะ...แต่คิดว่ารายการแนวนี้รวมทั้งรายการอื่น ๆ ด้วยที่ไปเสาะหาวัตถุดิบจะช่วยเป็นข้อมูลในการจัดทริปท่องเที่ยวของเราได้ว่า ถ้าเราจะไปจังหวัดนี้ เราจะไปหรือไม่ไปที่ไหนดี”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีฟูมไข่, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือ คุณอิสระ อูปดี อายุ 25 ปี มีภูมิลำเนาเป็นคนจังหวัดนครสวรรค์บอกว่าด้วยช่วงวัยนี้ อยากที่จะไปท่องเที่ยวเก็บเกี่ยวประสบการณ์ใหม่ๆ ให้ชีวิตมากกว่า

“รู้สึกอยากไปเที่ยวมากกว่า ด้วยช่วงวัยนี้ของชีวิต อยากไปหาแพชชั่นให้ชีวิต ดูพิธีกรลงไปในพื้นที่มันน่าจะสนุกดีนะ แม้จะรู้แหละมันเหนื่อย แต่ภาพที่เขาฉายมามันฟิลกูด ได้พลังงานบวกแบบที่พี่ฝ่ายบอก”

(คุณอิสระ อูปดี, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณแก้วเกล้า บรรจง อายุ 27 ปี มีภูมิลำเนาเป็นคนนนทบุรีซึ่งอยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ นัก บอกว่าคงไม่คิดไปอาศัยอยู่ในต่างจังหวัด แต่อยากปลูกผักตามอย่างในรายการเพราะมีความสนใจ เรื่องนี้เป็นทุนอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามดูรายการแล้วเกิดความรู้สึกอยากไปท่องเที่ยวธรรมชาติกับครอบครัว

“ไม่ได้เคยคิดว่าจะไปอยู่ต่างจังหวัด เพราะเราก็โตมาละแวกปริมณฑล ครอบครัวเพื่อนเราก็อยู่แถวนี้หมด แต่ก็อยากลองทำ แต่อาจจะไม่ถึงกับที่เขาทำในรายการ เพราะรู้ว่ามันก็ยาก...อย่างตอนปูแป้น เราอยากจะทำครอบครัวไปลองอยู่โฮมสเตย์แบบนั้นบ้าง อยากจะไปแชร์โมเมนต์นั้น ๆ กับคนอื่นบ้าง ให้เขาได้อินไปกับเราด้วย”

(คุณแก้วเกล้า บรรจง, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่ผู้ร่วมสนทนาในช่วงวัย 30-60 ปี บอกว่าดูรายการแล้วมีความรู้สึกอยากไปใช้ชีวิตอยู่ต่างจังหวัด เพราะชีวิตชนบทดูเรียบง่าย สงบ ไม่เร่งรีบ และยังได้ปลูกผักปลอดสารพิษกินเอง และอยู่ใกล้ธรรมชาติด้วย ซึ่งสบายใจกว่าใช้ชีวิตอยู่ในเมือง เช่น

คุณพลัฎฐ์ อำไพ อายุ 33 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดชลบุรีกล่าวว่า

“...ทำให้คิดว่าในอนาคตเราอยากจะไปลองทำ ไปลองมีวิถีชีวิตที่มันสบายๆ ไม่
ต้องเร่งรีบดูบ้าง”

(คุณพลัฏฐ์ อ่ำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือ คุณกัลยา ฉิมเฉิด อายุ 56 ปี ภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดชลบุรี แต่มาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ
ได้ 30 ปี

“ชีวิตนี้จริง ๆ ได้ลองอยู่มาแล้วทั้งสองแบบ ส่วนตัวชอบอยู่ต่างจังหวัดมากกว่า
สมัยเด็กอยากอยู่กรุงเทพ แต่พอแก่ตัวก็อยากกลับไปอยู่บ้านนอกแระ อยากมีชีวิตอยู่
บ้านนอกดีกว่า ก็เหมือนกับที่ทุกคนพูดๆ ไปแล้วมันแหละ มันสบายอกสบายใจ ไม่ต้อง
ตื่นรน...”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณดวงใจ รักญาติ อายุ 46 ปี ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่า ชมรายการแล้วรู้สึกชอบ
บรรยากาศชนบท และคนชนบทที่จริงใจ และเป็นกันเอง มากกว่าสังคมกรุงเทพฯ ที่ต่างคนต่างอยู่

“ได้เห็นใบหน้าของคนต่างจังหวัดที่ใสซื่อ ไม่มีการปรุงแต่ง อย่างคนกรุงเทพฯ
บ้านติดกันยังไม่รู้จักกัน ยังไม่เคยคุยกันเลย ทำให้เราอยากไปอยู่ต่างจังหวัดมากกว่า”

(คุณดวงใจ รักญาติ, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

และ คุณธีรพล ศรีงามซ้อย อายุ 53 ปี ภูมิลำเนากรุงเทพฯ ที่กล่าวว่าชื่นชอบชีวิตที่ไม่เร่งรีบ
ในต่างจังหวัด และถ้ามีเงินก็อยากจะซื้อที่อยู่ต่างจังหวัด

“วิถีชีวิตแตกต่างกัน ชีวิตในกรุงเทพฯ ต้องรีบเร่ง รีบตื่นขึ้นมาทำมาหากิน ต้อง
ตื่นรน ถ้าชีวิตนี้มีเงินก็อยากจะซื้อที่อยู่ต่างจังหวัด”

(คุณธีรพล ศรีงามซ้อย, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

กล่าวโดยสรุป จากการดำเนินกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยพบว่า ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาทุกคนต่างเห็นพ้อง
ต้องกันว่ารายการพยายามนำเสนอภาพความอบอุ่น และความสุขของวิถีชีวิตในชนบทซึ่งเรียบง่าย
ใกล้ชิดธรรมชาติ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สิ่งที่ถ่ายทอดในรายการเป็นภาพชนบทในอุดมคติที่ดูสงบ
เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย ทำให้ผู้ร่วมสนทนาที่มีชีวิตวุ่นวายในเมืองใหญ่มาตลอดปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยง
ความเครียดและความจำเจไปใช้ชีวิตอย่างสงบเรียบง่ายในต่างจังหวัด ส่วนผู้ร่วมสนทนาที่เคยมี
ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัดแต่ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่จะหวนคิดถึงบ้านที่

ต่างจังหวัด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าปัจจัยเรื่องอายุมีผลต่อความรู้สึกอยากที่จะไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด

5.2 ประเด็นที่ 2 ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

ในประเด็นนี้ ผู้ร่วมสนทนาจำนวน 8 คน มีการถอตรัสความหมายสอดคล้องกับรายการ โดยทุกคนเห็นพ้องว่ารายการพยายามแสดงให้เห็นความมั่งคั่งทางทรัพยากรของประเทศที่สามารถเลี้ยงประชากรในประเทศได้ โดยอาศัยวัตถุดิบในแต่ละท้องถิ่นเป็นตัวดำเนินเรื่องภาพการค้นหาวัตถุดิบ และการประกอบอาหาร ตัวอย่างเช่น คุณชนเนตร ลอยครุฑกล่าวว่า

“รายการต้องการนำเสนอทรัพยากรต่าง ๆ ในประเทศไทย จากการใช้วัตถุดิบเป็นชื่อตอน เล่าเรื่องราวและดำเนินรายการโดยชิววัตถุดิบนั้น ๆ ตลอดจนนำมาประกอบอาหาร ไม่ว่าจะป็นวัตถุดิบที่เป็นสินค้าเศรษฐกิจหรือวัตถุดิบจากท้องถิ่น สะท้อนถึงความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในประเทศ สามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้องและนำไปต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เป็นรายได้อีกทางหนึ่ง”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย กล่าวว่า รายการได้สะท้อนให้เห็นการสั่งสมภูมิปัญญาในการประกอบอาหารจากรุ่นสู่รุ่นในแต่ละภูมิภาคซึ่งเป็นสิ่งแสดงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในประเทศที่มีมาช้านาน

“จากรายการจะเห็นว่าหลายๆ ตอนไปไม่ซ้ำภูมิภาค และแต่ละที่ก็มีวิถีชีวิตสูตรการทำอาหารเป็นแบบอย่างของตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลา ผ่านการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น จึงสะท้อนได้เป็นอย่างดี ประเทศเรามีทรัพยากรทางด้านอาหารอยู่ทุกหนแห่ง และมีมาอย่างยาวนานแล้ว หากเรารู้จักนำมาปรุง นำมาเพาะปลูก เลี้ยงดู ไม่ไปทำลายทรัพยากรเหล่านั้น มันก็มีมากพอที่จะสามารถเลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือ คุณกนกพร เขมกานนท์ ที่มีความเห็นว่า ด้วยทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่เรามีอยู่มากมายหลากหลายในแต่ละภูมิภาคบวกกับภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นจะช่วยให้เรามีเสบียงอาหารที่เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

“จากการที่ได้รับชมรายการภัตตาคารบ้านทุ่งในตอนต่าง ๆ ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยมีทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่มากมาย หลากหลายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเมื่อ

นำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาของชาวบ้านก็จะทำให้วัตถุที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเองสามารถปรุงเป็นอาหารได้สารพัดอย่างด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ จนได้เป็นอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน”

(คุณกนกพร เขมกานนท์, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนภาพรายการที่ผู้ร่วมรายการเห็นที่ซ้ำเตือนความหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ ภาพการค้นหาวัตถุดิบ และการนำวัตถุดิบมาประกอบอาหาร โดยผู้ร่วมสนทนาบางคนได้ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวที่คล้ายคลึงกับในรายการเพื่อตีความหมายในรายการด้วย เช่น คุณพลัฏฐ์ อำไพ ที่เคยมีประสบการณ์การทำงานที่ป่าชายเลนมาก่อน เมื่อเห็นภาพป่าชายเลนในรายการ และชาวบ้านที่ออกไปซื้อตักปูแป้นที่มีอยู่มากมายในป่าชายเลน จึงตีความหมายได้ทันทีว่าป่าชายเลนเป็นการสะท้อนภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในแบบที่พื้นที่อื่นอาจไม่มีโอกาสได้เห็น

“เรื่องของทรัพยากร เห็นได้ในตอนป่าชายเลน ทำให้นึกถึงตอนที่ไปทำงานที่ป่าชายเลนแล้วด้านหลังเวลาที่น้ำลดจะมีกุ้งเยอะมาก ปัจจุบันตามแม่น้ำลำคลองจะหายากแล้ว แต่ตามป่าชายเลนก็จะมีเยอะอยู่ มันก็สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ด้วย...”

(คุณพลัฏฐ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือแม้ไม่เคยมีประสบการณ์ตรง ผู้ร่วมสนทนาบางคนก็อาจตีความหมายได้เองจากภาพและการบรรยายเรื่องราวในรายการ เช่น คุณศลิลา ตันวิสุทธิ์ ซึ่งแสดงความเห็นในประเด็นนี้ว่า

“ในเทปบอกว่าแถบชายทะเลมีปูแป้นอุดมสมบูรณ์ ปูแป้นเอามาทำอาหารเลี้ยงคนในชุมชนได้”

(คุณศลิลา ตันวิสุทธิ์, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมสนทนาบางคนยังเห็นสอดคล้องกับรายการในเรื่องที่รายการมีความตั้งใจที่จะเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบพื้นบ้านที่พบได้ทั่วไปในแต่ละพื้นที่ โดยพยายามถ่ายทอดควบคู่ไปกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านตามท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้ชีวิตหาอยู่หากินกับธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น คุณอิสระ อุบัติ กล่าวว่าการที่รายการมุ่งถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น อันเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันทำให้รายการดูมีความสมจริงและน่าติดตาม ทั้งเป็นการเชิดชูวิถีชีวิต และวัตถุดิบพื้นบ้านในตัว

“...รายการมีการถ่ายทอดถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้อย่างน่าสนใจและน่าติดตาม สะท้อนให้เห็นความหลากหลายและมากมายของทรัพยากรในประเทศ”

(คุณอิสระ อุปดี, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือคุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข่ ที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน คือ

“มองเห็นในประเด็นนี้ เนื่องจากรู้สึกว่าการที่รายการเสนอคือวัตถุดิบที่หาได้ง่ายๆ ตามวิถีชุมชน”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข่, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ทั้งนี้ คุณอรรรถพล ว่องไวจรรยา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มาแต่กำเนิดได้สะท้อนมุมมองของผู้อาศัยอยู่ในเมืองหลวงมาตลอด ได้เห็นแต่ “สิ่งสำเร็จรูป” โดยไม่เคยมีโอกาสดูเห็น “เบื้องหลังการผลิต” ของอาหารที่เหล่านี้ จึงไม่เคยมองเห็นคุณค่าของอาหารหรือวัตถุดิบที่ตัวเองกินอยู่ทุกวันเลย จนกระทั่งได้มาเห็นในรายการ จึงได้ทราบว่า เบื้องหลังกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารแต่ละชนิดนั้นยุ่งยาก ซับซ้อน และต้องเหนื่อยยากเพียงใดกว่าที่จะได้มา หรือปรุงเสร็จเป็นอาหารพร้อมรับประทาน

“เราเห็นว่าวัตถุดิบเขามาจากไหน ถ้าคนกรุงเทพฯ คุณอยากกินข้าวก็แค่สั่งมา อย่างต้มยำมีเห็นกินแล้วเหลือ เพราะเขาไม่เห็นว่าคุณค่าวัตถุดิบนั้นขั้นตอนมันมายังไง แต่ถ้าคนมาดูรายการนี้จะทำให้รู้ว่าวัตถุดิบมันมาอย่างนั้นนะ เราควรจะช่วยกันอนุรักษ์มัน ได้เห็นคุณค่าของอาหารจานหนึ่งบ้าง ทำให้คนได้เห็นคุณค่าของอาหารมากกว่าแค่อาหารจานหนึ่ง เช่น ข้าวไข่เจียว มันประกอบด้วยอะไรบ้างล่ะ แล้วมันมาได้ยังไง ไม่ใช่แค่กินไปก็จบ แต่มันมีเรื่องราวนะ มันมีที่มาที่ไป เพราะฉะนั้นเวลาสั่งอาหาร เราสั่งมา ร้อยหนึ่งไม่ใช่กินไปแค่ 20 บาท ที่เหลือทิ้ง นี่คือนี่ที่เขนได้จากการดูรายการ”

(คุณอรรรถพล ว่องไวจรรยา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณอิสระ อุปดี เห็นการเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบในชื่อรายการ “ภัตตาคารบ้านทุ่ง” ที่แม้ว่าวัตถุดิบจะดูเป็นของพื้น ๆ พบได้ทั่วไป ในท้องทุ่ง ไร่นา แต่มันมีคุณค่า เปรียบเสมือน “ภัตตาคาร” ที่เลี้ยงประชากรให้อิ่มหน้าสำราญ เป็นการให้คุณค่าแก่วัตถุดิบที่หล่อเลี้ยงประชากรของประเทศ และชนบทที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

“...อย่างชื่อรายการ ‘ภัตตาคาร’ มันดูหรูๆ แต่มารายการนี้ เราไปอยู่ที่ไหนก็สามารถเป็นภัตตาคารได้ แค่มีวัตถุดิบรอบ ๆ ตัวเรา”

(คุณอิสระ อุปดี, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

อย่างไรก็ตาม ยังพบการตีความแบบตรงข้ามความหมายจากในตอนหอยเฉลียบ โดยคุณศลิศตันวิสุทธิ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าทรัพยากรของไทยเราอาจไม่ได้อุดมสมบูรณ์อย่างที่เข้าใจ โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่ง ทรัพยากรทางทะเล จะเห็นได้จากในตอนหอยเชลียบที่ชาวบ้านต้องหันมาจับหอยเชลียบที่เดิมเคย ถูกมองข้ามมากินแทนหอยนางรม แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรทางทะเลของเราอาจจะลดน้อยลงไปจากแต่ก่อน

“ปากอ่าวมีลานหอยอุดมสมบูรณ์ คนรู้จักจับหอยเชลียบที่เป็นปัญหาทำให้แม่น้ำตื่นเขินเพราะกินแพลงก์ตอนมาทำเป็นอาหารและสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างชาญฉลาด แต่ก่อนนี้คนกินหอยนางรม กินสัตว์ทะเลอื่น ๆ ไม่กินหอยเชลียบ ทำให้ถอดคิดไม่ได้ว่าตอนนี้ในน้ำไม่เหลือสัตว์ทะเลอื่น ๆ มีแต่หอยเชลียบหรือเปล่า คนก็เลยต้องมากินหอยเชลียบแทน”

(คุณศลิลา ต้นวิสุทธิ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในประเด็นนี้จึงมีผู้ร่วมสนทนาเห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการทั้งหมด 8 คน โดยมีผู้ร่วมสนทนา 1 คนที่ทั้งเห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการ และมีการตีความตรงข้ามความหมายในตอนหอยเชลียบนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นเพราะในตอนหอยเชลียบสาระหลักที่ผู้ผลิตต้องการเน้นย้ำคือเรื่องภูมิปัญญาของชาวบ้านที่รู้จักปรับประยุกต์ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่รอบตัวมาสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชน และความร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากกว่าเรื่องคุณค่าและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าผู้ร่วมสนทนาบางคนที่มีประสบการณ์ตรงจะใช้ประสบการณ์ส่วนตัวตีความหมายในรายการ แต่ผู้ที่ไม่มีความประสบการณ์ร่วมก็สามารถเข้าใจความหมายที่รายการต้องการสื่อได้โดยผ่านภาพอาหาร และการนำเสนอเรื่องราวของวัตถุดิบในรายการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ประเด็นที่ 3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า

ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาจำนวน 11 คนมองเห็นเรื่องวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตท้องถิ่นและอาหารที่นำเสนอในรายการ โดยทั้งหมดเห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการ อีกทั้งผู้ร่วมสนทนาบางคนยังมองเห็นการปรับตัว การสร้างอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นเพื่อรับมือกับอุปสรรค หรือปัญหาในชีวิตประจำวันจนทำให้เกิดอาชีพใหม่ที่แตกต่างไปจากอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ อีกทั้งทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างรายได้ให้กับทุกคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น คุณชนเนตร ลอยครุฑ ได้กล่าวถึงตอนหอยเชลียบว่าเป็นตอนที่ได้เห็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักประยุกต์เอาวัตถุดิบรอบตัวที่ทำให้เกิดปัญหาในชีวิตประจำวันมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน

“เห็นการสร้างอาชีพจากสิ่งๆ ที่ดูเหมือนไม่มีประโยชน์ เช่น ตอนหอยเชลียง ที่ตอนแรกเหมือนเป็นปัญหาต่อการเดินเรือ แต่ในที่สุดก็มีการนำหอยไปดัดแปลงทำเป็นอาหาร สร้างผลิตภัณฑ์ กลายเป็นสินค้าโอท็อป”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือ คุณพลัฎฐ์ อำไพได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการสร้างอาชีพจากหอยเชลียงเป็นการ ดันรนปรับตัวของชาวบ้านให้อยู่รอดต่อสภาพแวดล้อม เช่นเดียวกับตอนบัวหิมะที่คุณพลัฎฐ์ได้ตั้ง ข้อสังเกตว่าพื้นที่ดังกล่าวเดิมอาจปลูกพืชชนิดอื่นมาก่อนแต่ไม่ได้ผลดี หรือขายได้ราคาไม่ดี จึงหันมา ปลูกบัวหิมะที่ทำราคาได้ดีกว่าแทน

“เห็นวิถีชีวิตที่เขาปรับตัวให้เข้ากับปัจจุบัน อย่างตอนบัวหิมะ และตอน วิสาหกิจชุมชน (หอยเชลียง) ตอนบัวหิมะ แสดงให้เห็นถึงการรู้จักปรับตัว หันมาปลูก บัวหิมะแทน ไม่แน่ใจว่าพื้นที่แถวนั้นเคยเป็นอะไรมาก่อน แต่เขารู้จักปรับตัว หันมา ปลูกพืชชนิดอื่นที่ทำราคาได้ดี”

“อีกอย่างหนึ่งก็คือตอนหอยเชลียงก็สะท้อนถึงการปรับตัวของหมู่บ้าน ชาวประมง หันมาก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน อย่างตอนที่ไปเก็บผักกับชาวบ้าน 2 คน ก็จะเล่า ว่าช่วงฤดูมรสุมที่ออกเรือไม่ได้ ก็ไม่ต้องห่วงเพราะเรามีวิสาหกิจชุมชน สะท้อนการ ปรับตัวเพื่อความอยู่รอดทั้งในแง่ของเศรษฐกิจหรืออะไรก็แล้วแต่ ประเด็นที่ 2 คือเรื่อง ของการถนอมอาหาร ที่จะมีอยู่ตอนหนึ่งที่ลงไปจับปลาแล้วเอาปลาตากแดด ก็จะ เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ กับการรวมกลุ่มเป็นหลัก”

(คุณพลัฎฐ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ผู้ร่วมสนทนาจำนวนหนึ่งยังพูดถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านในการประกอบอาหารที่ สะท้อนในรายการด้วย เช่น คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่ รู้จักหยิบเอาวัตถุดิบมาปรุงเป็นเมนูต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นเมนูดั้งเดิม และเมนูที่ดัดแปลงจากวัตถุดิบ ในท้องถิ่น

“ผมว่าเขาแฝงด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หยิบเอาวัตถุดิบรอบ ๆ ตัว มาอ แดปต์ทำเมนูขึ้นมา ซึ่งในหลายๆ เทปก็จะมีเมนูที่เป็นสูตรพื้นบ้านด้วย และสูตรใหม่ที่ ใช้วัตถุดิบเดิม ก็ได้ความรู้ และความสนุก เพราะพิธีกรเขาดูเป็นกันเอง”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

อีกทั้ง ผู้ร่วมสนทนาบางคนยังสังเกตเห็นภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น ที่รู้จักปรับประยุกต์ใช้ของที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ต้องซื้อหาให้ลำบากหรือสิ้นเปลืองเช่น คุณชนเนตร ลอยครุฑ ที่เห็นภูมิปัญญาชาวบ้านริมชายทะเลในการย่างกะปิด้วยตะหลิว แทนการใช้ใบตองห่อแบบดั้งเดิม แม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่สำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ที่มีทุกอย่างพร้อมสรรพให้ซื้อหาเช่นคุณชนเนตร กลับเห็นเป็นเรื่องน่าทึ่ง เป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดที่แม้แต่คนเมืองเองก็ยังไม่คิดถึงเหมือนกันนับเป็นความละเอียดอ่อนของผู้ผลิตรายการที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายออกมาได้อย่างแนบเนียน

“ตอนหอยเฉลียบเขาจะย่างกะปิแต่เขาไม่มีใบตองเขาก็เอากะปิไปป้ายกับตะหลิว แล้วก็เอาไปอังๆ แล้วมันก็แบบใช้ได้เหมือนกัน ทำให้รู้สึกถ้าเป็นเราอาจจะต้องไปหาซื้อใบตอง นั่นเป็นเพราะว่าเราอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เงินมันซื้อได้ทุกอย่าง เราไม่ได้คิดถึงวิธีที่ง่ายกว่านั้น ที่เขาคิด อาจจะเป็นเพราะว่าที่ที่เขาอยู่ทรัพยากรมันจำกัด เขาไม่มีจริง ๆ ก็เลยต้องคิดวิธีแบบนั้น”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณศลิลา ต้นวิสุทธิ์ เห็นภูมิปัญญาการนำวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่นมาคั้นเป็นสียผสมอาหารแทนการใช้สีสังเคราะห์ในเมนูบัวหิมะ ทำให้ได้เมนูขนมหวานที่ดูสวย น่ารับประทาน และยังปลอดภัยอีกด้วย

“เห็นว่าเวลาเขาได้อาหารอะไรมาเขาจะใช้วัตถุดิบครบทุกส่วน เช่น หอยเฉลียบ ส่วนที่น่าจะทิ้งแล้วเขาก็ยังแปรรูปเอามาทำข้าวเกรียบได้อีก แล้วก็อย่างตอนบัวหิมะชอบตอนเขาทำหีบหีบกรอบ ถ้าเป็นเราก็คงใช้สีสังเคราะห์ แต่นี่เขาเอาวัตถุดิบจากธรรมชาติมาบดทำสี ปลอดภัยดี เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน”

(คุณศลิลา ต้นวิสุทธิ์, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าผู้ร่วมสนทนาที่เป็นผู้หญิงช่วงวัย 40 -50 กว่าปีที่สนใจทำอาหารยังบอกอีกว่าได้แรงบันดาลใจในการปรุงเมนูแปลกๆ ใหม่ๆ และได้เทคนิคการทำอาหารจากการรับชมรายการ เช่น คุณกัลยา ฉิมเฉิด อายุ 56 ปีกล่าวว่า

“อีกอย่างหนึ่งคือ ทำให้เราได้เมนูอาหาร เห็นแล้วอยากทำบ้างนะ บางทีมันไม่ยากหรอกนะ แต่เราคิดไม่ถึง ได้เห็นการดัดแปลงเมนูอาหาร เช่น ตอนหอยเฉลียบนำมาทำน้ำพริก หรือข้าวเกรียบก็ได้ น่าติดตาม น่าสนใจ”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

หรือคุณดวงใจ รักญาติ อายุ 46 ปี และเป็นคนกรุงเทพฯ ตั้งแต่เกิด กล่าวว่า

“...แล้วการประกอบอาหารเขาก็จะเอาส่วนประกอบในบริเวณบ้านของเขา ที่ใกล้ตัวของมาประกอบอาหารให้เราได้เห็น ทำให้เราได้เห็นว่ามันทำได้หรือนี่ ซึ่งในเมืองกรุงเราแทบจะไม่เคยได้เห็น แต่พอเราดูแล้วมันทิ้งอะ ต้องลอง”

(คุณดวงใจ รักญาติ, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ อายุ 46 ปี มีภูมิลำเนาเป็นคนราชบุรี แต่มาอาศัยอยู่กรุงเทพฯ ได้ 40 ปี แล้ว กล่าวว่าได้เทคนิคการทำอาหารจากในรายการ

“ได้เทคนิคในการทำกับข้าว ตำน้ำพริก ถ้าไม่มีใบตองเขาก็จะเอากะปิมาใส่ใน ตะหลิวแล้วมาอังกับเตาฟืน มันก็จะหอมเหมือนกับใส่ใบตอง”

(คุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

กล่าวโดยสรุป ผู้ร่วมสนทนาส่วนใหญ่มองเห็นความหมายสอดคล้องกับในรายการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า ประสบการณ์ส่วนตัวและความสนใจมีผลต่อการตีความหมายของผู้ร่วมสนทนา โดยผู้ร่วมสนทนาที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่มาโดยตลอดมีแนวโน้มที่จะแสดงความชื่นชมและรู้สึกตื่นตาตื่นใจ กับวิถีชีวิตของคนชนบทที่ต้องปรับตัวภายใต้สภาพแวดล้อมที่ทรัพยากรจำกัดและการประกอบอาหารของผู้ร่วมรายการที่ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่รอบตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งแตกต่างจากชีวิตในเมืองใหญ่ ที่ทุกอย่างสามารถใช้เงินทองซื้อหามาได้ จึงไม่เห็นภูมิปัญญาในการดำรงชีพเช่นวิถีชีวิตในชนบท อีกทั้งผู้ร่วมสนทนาเพศหญิงที่มีอายุ 40-50 ปีที่สนใจในการทำอาหารยังกล่าวว่าได้เรียนรู้วิธีการประกอบอาหารเมนูใหม่รวมทั้งเทคนิคการประกอบอาหารที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.4 ประเด็นที่ 4 เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี

ในประเด็นนี้ มีผู้ร่วมกลุ่มสนทนา 8 คนที่เห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการ และอีก 1 คนที่มีความเห็นในเชิงต่อรองความหมาย โดยผู้ที่เห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการกล่าวว่าเห็นด้วยว่ารายการพยายามถ่ายทอดความสำเร็จของการทำเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานผ่านเรื่องราวของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารพิษ ทำให้มีรายได้พอยังชีพ ทั้งยังปลอดภัยต่อผู้บริโภคอีกด้วย ตัวอย่างเช่น คุณชนเนตร ลอยครุฑ ซึ่งกล่าวว่ารายการพยายามที่จะนำเสนอเรื่องราวความสุขจากการใช้ชีวิตพอเพียง จึงสอดแทรกเรื่องราวของชาวบ้านที่เก็บผลผลิตจากธรรมชาติ และการทำเกษตรอินทรีย์ตามวิถีธรรมชาติ โดยเห็นได้ชัดที่สุดในตอน สวนครัวสร้างสุข

“ส่วนใหญ่วัตถุประสงค์ที่รายการนำเสนอจะมีการสอดแทรกให้เห็นว่ามาจากธรรมชาติ และได้จากกลุ่มคนในชุมชนที่มีประสบความสำเร็จในการเลี้ยงชีพด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรผสมผสาน โดยเฉพาะตอนพืชสวนครัวที่เห็นได้ชัดมากกว่า รายการต้องการนำเสนอภาพความสุขจากการใช้ชีวิตแบบพอเพียงโดยนำหลักเกษตรอินทรีย์เกษตรผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

หรือคุณอิสระ อุบัติที่กล่าวถึงความสุขของชาวบ้านจากการทำเกษตรพอเพียง

“ชาวบ้านอยู่ได้ด้วยความเป็นสุขและสงบสุขด้วยการทำเกษตรที่พอเลี้ยงตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น”

(คุณอิสระ อุบัติ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

คุณศลิลา ต้นวิสุทธิ์ พูดถึงการทำเกษตรที่สามารถเลี้ยงชีพได้จริง โดยเห็นตัวอย่างจากในสวนสวนครัวสร้างสุขและตอนเห็ดฟาง

“การทำเกษตรอินทรีย์เห็นได้จากในสวนสวนครัวสร้างสุขที่ปลูกกับป่ามีพื้นที่แค่ 2 งาน แต่ปลูกพืชสวนครัวแบบเล็ก ๆ และมีพืชอีกตั้ง 30 ชนิด เป็นผักปลอดภัยไม่ใช่สารเคมี ปลูกไว้เป็นเสบียงไม่ต้องซื้อ กินไม่ทันจึงแจก หรือขายเพื่อนบ้าน แล้วยังพาไปดูสวนว่ามีผลอะไรใช้ได้หรือยัง แล้วเอาผลผลิตมาวางขายหน้าบ้าน และตอนเห็ดฟาง มีการเพาะเห็ดฟาง ทำอาหารจากเห็ดฟาง เห็ดดอกตูมขายได้โลละ 80 บาท ราคาดีมาก”

(คุณศลิลา ต้นวิสุทธิ์, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมรายการที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดและมีความสนใจเกี่ยวกับการปลูกผัก อยู่แล้วแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ของตน เช่น คุณกัลยา ฉิมเฉิด อายุ 56 ปี ภูมิลำเนา จังหวัดชลบุรี ได้ถ่ายทอดประสบการณ์จริงในชีวิตที่คล้ายคลึงกับในรายการเพื่อบอกว่าวิถีชีวิตที่ปลูกผักไร้สารพิษ ทำเกษตรอินทรีย์เป็นชีวิตที่มีความสุข เป็นเสบียงเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้

“...พี่เป็นเด็กต่างจังหวัด เหมือนวิถีชีวิตบ้านเรา ปลูกผักกินเอง เป็นผักปลอดสารพิษ เป็นวิถีชาวบ้าน คือปลูกผักกินเองในครัวเรือน ถ้าเหลือก็แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน หรือนำไปขาย เป็นการดำเนินตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงอย่างหนึ่ง เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การเก็บผักในบ้านมาปรุงอาหาร...สุขภาพแข็งแรงด้วยนะ ผักปลอดสารพิษ”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่ คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา อายุ 28 ปี ภูมิลำเนาจังหวัดสกลนคร กล่าวในฐานะที่อยู่ในกรุงเทพฯ มา 10 กว่าปีว่า หลังจากได้รับชมตอนสวนศรัทธาแล้วรู้สึกว่ารายการช่วยแนะนำ ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตร และเป็นแรงบันดาลใจให้เราลุกขึ้นมาปลูกผักสวนครัวกินเองแม้จะมีพื้นที่ไม่มาก หรือใช้ชีวิตอยู่ในเมืองก็สามารถทำได้

“เคยแพลนไว้ว่าบั้นปลายชีวิตก็คงไปอยู่ที่ต่างจังหวัด คือ แทนที่เราจะไปลองผิดลองถูก เราก็ดูตัวอย่างที่เขาทำ ในรายการเราเห็นอะไรว่าดีเราก็เก็บมาใช้ เช่น ตอนสวนศรัทธาสร้างสุข พื้นที่ 2 งานทำได้ขนาดนั้นผมว่าเข้าท่ามากเลย อย่างเคยมีผู้ขายคนหนึ่ง เรียกกันว่า ‘เจ้าชายผัก’ เขาปลูกผักอยู่บนดาดฟ้าได้ เราก็สามารถถอดแปดท์เอาได้จากสิ่งนั้น ไม่จำเป็นต้องกลับไปอยู่ต่างจังหวัด ยังสามารถใช้ชีวิตเป็นคนเมืองได้ตามปกติ แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ผู้ร่วมสนทนาบางคนยังกล่าวถึงคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งของเกษตรกรและผู้บริโภคเมื่อทำเกษตรอินทรีย์ เพราะไม่มีสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย และยังช่วยลดต้นทุนการทำเกษตรให้เกษตรกรได้อีกด้วย ดังเช่นความคิดเห็นของคุณทักษิณา ปัทมจิตรที่กล่าวว่า

“ตอนสวนศรัทธาสร้างสุข ได้แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชผักรอบตัวเรา อาหาร แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองเรา อาศัยแค่ความขยันอดทนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสารเคมีให้เกิดอันตรายต่อร่างกายทั้งของผู้ปลูกและผู้บริโภค การกลับมาใช้เกษตรอินทรีย์ในการเพาะปลูกจึงเป็นต้นทุนที่ถูกที่สุด เช่นในตอนบัวหิมะและเห็ดฟาง”

(คุณทักษิณา ปัทมจิตร, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณสมผิว ราชสีห์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของผักอินทรีย์ต่อร่างกาย

“อย่างตอนสวนศรัทธาสร้างสุข...ได้เห็นวิธีการปลูกผัก เป็นผักอินทรีย์ และมันเป็นประโยชน์ต่อร่างกายของเรา ได้เอามาปรุงอาหาร และมันก็สอดคล้องกับความรู้อีก”

(คุณสมผิว ราชสีห์, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลตอบแทนทางด้านจิตใจที่เห็นได้ชัดในรายการ ดังนี้

“ในเรื่องคุณภาพชีวิตเช่นร่ำรวยขึ้น มีฐานะทางสังคมดีขึ้น ในรายการไม่ได้บอกชัดเจนเท่าไร แต่ในเรื่องทางใจ คือมีความสุข มีเพื่อนบ้านที่ดี สิ่งเหล่านี้เห็นได้ชัดเจน

ในรายการ ซึ่งก็อาจเป็นการบอกไปยังผู้ชมด้วยว่า ความสุขเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวย คุณภาพชีวิตที่ดี แค่ท้องถิ่น นอนหลับ มีความสุขแค่นี้ก็เพียงพอแล้ว”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตว่าผู้ร่วมสนทนาบางคนพยายามหิบบกประสบการณ์ หรือความคิดเห็นส่วนตัวเพื่อตีความหมายในรายการ ซึ่งมีทั้งต่อรองความหมาย และสอดคล้องกับความหมายในรายการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความคิดเห็นส่วนตัวของแต่ละคน

คุณพลัฎฐ์ อำไพ อายุ 33 ปี ภูมิลำเนาจังหวัดชลบุรี ได้แสดงความคิดเห็นเชิงต่อรองความหมายโดยแม้จะยอมรับว่ารายการมีการถ่ายทอดความหมายดังกล่าวจริง แต่ยังมีข้อสงสัยว่าในความเป็นจริงแล้ว การทำเกษตรอินทรีย์จะช่วยให้สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จริงดังที่รายการพยายามนำเสนอแก่ผู้ชมหรือไม่เพราะหากผู้ชมคิดจะลงมือปฏิบัติจริงยังต้องศึกษาและวางแผนด้านการเงินอีกมาก ซึ่งทางรายการไม่ได้กล่าวถึงตรงจุดนี้ อย่างไรก็ตามการชมรายการก็อาจจุดเริ่มต้นให้ผู้สนใจลุกขึ้นมาวางแผนทำเกษตรต่อไปในอนาคตได้

“ในประเด็นนี้อาจเป็นการกล่าวเกินจริงไปหากจะบอกว่าเกษตรอินทรีย์นั้นเป็นสิ่ง หรืออาชีพที่เลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืน และคุณภาพชีวิตดี ทั้งนี้ เนื่องจากในมุมมองส่วนตัวคิดว่า รายการอาจเลือกไปถ่ายทำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง แต่หากผู้สนใจที่จะหันไปประกอบอาชีพดังกล่าวอาจเป็นเรื่องไม่่ง่ายนักเช่นที่เกษตรกรที่รายการไปถ่าย แต่อย่างไรก็ดีในด้านหนึ่งก็ช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้สนใจได้วางแผนหาความรู้ ข้อมูลต่อไปสำหรับอนาคต”

“แล้วก็การทำเกษตรอินทรีย์นั้นอาจต้องใช้ความรู้และความสามารถตลอดจนค่าใช้จ่ายและการวางแผนทางการเงินที่ดี ในแง่นี้จึงจะเห็นได้ว่าการทำมีความซับซ้อนซึ่งรายการอาจไม่สามารถนำเสนอได้ หรือไม่ใช่ประเด็นที่รายการสนใจจะนำเสนอเพราะอย่างนี้ โดยส่วนตัวจึงคิดว่าไม่สามารถกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า การทำเกษตรอินทรีย์จะช่วยให้สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง”

(คุณพลัฎฐ์ อำไพ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

กล่าวโดยสรุป ในประเด็นเรื่องเกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสานมีผู้ร่วมสนทนาที่มองเห็นในประเด็นนี้เพียง 9 คน โดยมีผู้เห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการว่าการทำเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดีจำนวน 8 คน ส่วนที่เหลืออีก 1 คนมีความเห็นในทางต่อรองความหมายว่าเนื้อหาในรายการไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างเพียงพอว่าเราสามารถทำเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพได้และจะทำให้คุณภาพชีวิตดี ทั้งนี้ได้แสดงความคิดเห็นส่วนตัวว่า ในการทำเกษตรยังต้อง

อาศัยองค์ความรู้อีกมากเพื่อให้ประสบความสำเร็จ แต่รายการไม่ได้กล่าวถึง ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ประสิทธิภาพและความสนใจในทางการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมรายการเห็น สอดคล้องกับความหมายในรายการ

5.5 ประเด็นที่ 5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนใน ชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ

ในประเด็นนี้มีผู้ร่วมสนทนา 9 คน ที่สามารถถอดรหัสความหมายในประเด็นนี้ได้ โดยทั้งหมด เห็นสอดคล้องกับความหมายในรายการว่า รายการมีความพยายามที่จะสะท้อนค่านิยมในเรื่องความ ขยันหมั่นเพียร และการร่วมแรงร่วมใจกันภายในชุมชน ผ่านทางภาพและเรื่องราวซึ่งบอกเล่าวิถีชีวิต ของผู้คนในชนบท การทำมาหากิน และการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ พบได้ไม่บ่อยนักในสังคมเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพฯ ที่ใช้ชีวิตเร่งรีบ และต่างคนต่างอยู่

ทั้งนี้ ผู้ร่วมสนทนาเลือกรับและตีความหมายเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียรของคนชนบทที่พบ ในรายการแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น ความ คิดเห็นของคุณดวงใจ รักญาติ ซึ่งมีภูมิลำเนาเป็นคนกรุงเทพฯ ตั้งแต่เกิด กล่าวว่า

“...คนต่างจังหวัดชีวิตเขาจะไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องเคร่งเครียดมากมาย แต่เวลาที่ เขาทำงานลงแรงไปในงานของเขา แล้วได้ผลผลิตออกมา เขาก็จะเกิดความภาคภูมิใจ”

(คุณดวงใจ รักญาติ, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณพิสิทธิ์ ศรีฟูมไข่ ซึ่งมีภูมิลำเนากรุงเทพฯ โดยกำเนิด กล่าวว่า เป็นความตั้งใจของ รายการที่จะให้ผู้ชมได้เห็นภาพการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน เพื่อสื่อความหมายถึงความสุขและ ความอบอุ่นในแบบที่สังคมเมืองปัจจุบันหาไม่ได้

“มองเห็นเพียงความร่วมมือกันในชุมชนจากการหาวัตถุดิบและการประกอบ อาหารร่วมกัน ให้ความรู้สึกอบอุ่นแบบที่สังคมเมืองในปัจจุบันหาไม่ได้ รายการพยายาม บอกว่าวิถีชุมชนคือความสุขที่แท้จริง”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีฟูมไข่, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ในขณะที่คุณทักษิณา ปัทมจิตร ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่าสภาพชนบทของประเทศไทยมี ความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชผลได้ผลดี ทั้งยังมีทรัพยากรตามธรรมชาติให้เก็บกิน ดังที่สะท้อน ผ่านรายการ ดังนั้น เพียงแค่มีความขยันอดทนในการทำมาหากินก็จะไม่อดตาย เป็นต้นในตอนสวน

ครัวสร้างสุขที่คุณลุงคุณป้าสองสามีภรรยาช่วยกันปลูกผักสวนครัวเป็นเสบียงอาหารเลี้ยงครอบครัว และยังเก็บขายเป็นรายได้จุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง

“ตอนสวนครัวสร้างสุข ได้แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชผักรอบตัวครัว อาหาร แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองเรา อาศัยแค่ความขยันอดทน”

(คุณทักษิณา ปัทมจิตร, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณศลิลา ตันวิสุทธิ์ ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวว่า นอกจากผักสวน ครัวรอบบ้านจะช่วยเลี้ยงครอบครัวคุณลุงคุณป้าได้แล้ว ทั้งสองยังมีความสุขจากการได้ออกแรงทำ สวน ได้กินผักปลอดภัยไร้สารพิษ และยังได้อยู่กับคนที่รัก เพราะไม่ต้องตื่นนอนออกไปทำงานไกลบ้าน อีกด้วย

“ในตอนสวนครัวสร้างสุข เห็นได้จากการที่คุณลุงคุณป้าไม่อยู่เฉยๆ อยู่บ้านก็ ปลูกผักเกษตรอินทรีย์ สดต่างเอาตอนนี้มาให้ดูเพราะอยากให้ผู้ชมเกิดความคิดที่จะ ปลูกผักเองตาม มีความสุขเพราะได้ออกแรง ออกกำลังกาย ได้กินผักไร้สารเคมี และได้ อยู่กับคนที่รัก”

(คุณศลิลา ตันวิสุทธิ์, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้คุณแก้วเกล้า บรรจง กล่าวว่า มองเห็นความขยันหมั่นเพียรในการทำงานเพื่อดำรงชีพของผู้คนในชนบท สะท้อนผ่านภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านในรายการที่ต้องตื่นขึ้นมากับเห็ดแต่เช้า ไม่เช่นนั้นเห็ดจะบานจนเสียราคา

“มองเห็นเรื่องของการตื่นเช้า ต้องตื่นเช้ามากับเห็ด เพราะถ้าตื่นสายเห็ด มันจะบาน จากราคา 80 บาท ราคาดันก็จะตก เหลือแค่ 10 บาท การเป็นเกษตรกร ชาวบ้าน เขาจะได้มากเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับความใส่ใจและความขยัน ทำมากก็ได้มาก”

(คุณแก้วเกล้า บรรจง, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย กล่าวว่าเห็นความขยันหมั่นเพียร การแบ่งหน้าที่กันทำงาน ของคนในท้องถิ่น ไม่มีเกี่ยงงานกันทำ และยังสะท้อนผ่านภาพใบหน้าที่เป็นสุข และยิ้มแย้มแจ่มใสของ ชาวบ้านขณะช่วยกันทำงาน

“อันนี้เห็นได้ชัดในหลายตอนของรายการที่เล่าเรื่องผ่านคนในท้องที่หลายคน ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน ทั้งคนปลูก คนเก็บ คนล้าง คนปรุง ถือเป็นจุดเด่นของรายการด้วย ทำให้เราเห็นรอยยิ้ม และความสุขของคนเหล่านี้จริง ๆ เสริมให้การเล่าเรื่องที่มาที่ไป

ของคนปลูกคนเลี้ยง คุณ่าเชื่อถือ เป็นธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเองเป็นอย่างดี”

(คุณวัฒนา ขจัดสารพัดภัย, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนความร่วมมือกันภายในชุมชน ผู้ร่วมสนทนาบางคนเห็นภาพความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน ทั้งการช่วยกันประกอบอาหาร หรือช่วยกันประกอบอาหาร ซึ่งรวมไปถึงการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตัวอย่างเช่น คุณศลิลา ตันวิสุทธิ ได้กล่าวถึงความร่วมมือของชาวบ้านชุมชนประมงที่รู้จักปรับตัว อาศัยภูมิปัญญานำหอยเชลียงมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ทั้งยังจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง สามารถเลี้ยงตัวเองได้ แม้ในช่วงฤดูมรสุมที่เรือประมงออกจากฝั่งไม่ได้

“ความร่วมมือของคนในชุมชนจากตอนหอยเชลียง เห็นได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เอาหอยเชลียงมาแปรรูปเป็นน้ำพริกเผา สร้างรายได้ให้ชุมชน จุดเริ่มต้นของการถนอมอาหารสำหรับบางวันที่ลมแรงออกทะเลไม่ได้ การร่วมมือกันปรุงอาหาร การลงมือทำด้วยตัวเองเห็นได้จากคุณป้าสมนึก แต่ก่อนไม่มีใครกินหอยเชลียง เป็นหอยที่ถูกมองข้ามเพราะเปลือกสีดำไม่สวยขาวแบบหอยนางรม คุณป้าสมนึกเห็นว่าหอยเชลียงเอามาเลี้ยงกุ้งได้ คนก็น่าจะกินได้ จึงลองเอามาชิมผัดกะเพรา พบว่ารสชาติคล้ายหอยแมลงภู่น้ำกับหอยนางรม”

(คุณศลิลา ตันวิสุทธิ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

อีกทั้ง ผู้ร่วมสนทนาอีกกล่าวอีกว่า รายการยังสะท้อนภาพความสามัคคีกันของคนในชุมชนด้วยภาพที่ชาวบ้านช่วยกันทำอาหารในช่วงท้ายของรายการ ตัวอย่างเช่น คุณอิสระ อุปดี กล่าววว่า

“เห็นการร่วมมือกันของคนในชุมชน เพราะ เราจะเห็นได้จากการมาร่วมมือกันทำอาหารช่วงท้ายรายการของผู้คนในชุมชน หรือในละแวกบ้านนั้น อันส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันในสังคมชุมชนและทำให้เกิดความสงบสุข”

(คุณอิสระ อุปดี, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยพบว่าผู้ร่วมสนทนาจำนวน 9 คนมีการตีความที่สอดคล้องกับในรายการ ในประเด็นความขยันหมั่นเพียรและการร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนชนบท โดยผู้ร่วมสนทนาส่วนหนึ่งใช้ประสบการณ์ส่วนตัวที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงมาเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชนบท โดยให้ความหมายของวิถีชีวิตในชนบทว่าเป็นสังคมที่อบอุ่น เรียบง่าย (มีทรัพยากรอันอุดม

สมบูรณ์ให้เก็บกินได้โดยไม่ต้องซื้อหา เพียงแค่ลงแรงและลงมือทำ) และมีความสุข ทั้งคนในชุมชนยังมีความเอื้อเฟื้อและสมัครสมานสามัคคีกัน

5.6 ประเด็นที่ 6 บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข

ในประเด็นนี้ผู้ร่วมสนทนาจำนวน 15 คนที่สามารถอ่านความหมายในรายการได้ โดยมีผู้ร่วมสนทนา 10 คนที่เห็นพ้องกับความหมายในรายการ และมีผู้ร่วมสนทนา 5 ที่เห็นต่อรองความหมาย โดยผู้ร่วมสนทนาที่ถอดรหัสความหมายตรงกับในรายการมองว่ารายการพยายามถ่ายทอดความหมายเกี่ยวกับความอบอุ่น และความสุขของครอบครัวในสังคมชนบท หลายคนกล่าวว่าหลังจากดูแล้ว ทำให้นึกถึงบ้านหรือชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นในอดีต แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเนื่องจากเติบโตแล้วต้องเข้ามาทำงานในเมือง หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากยิ่งขึ้นได้ทำลายสภาพชนบทที่เคยเป็นไปจนสิ้น โดยหลายคนบอกว่าสิ่งที่เป็สภาพแทนให้หวนคิดถึงความอบอุ่นและมีความสุขจากการอยู่ที่บ้านมากที่สุดคืออาหารที่นำเสนอในรายการ และการรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัว

ทั้งนี้ แต่ละคนจะมีการรับรู้และตีความหมายภายในรายการแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ภูมิหลังของตนเอง กล่าวคือ ผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัดแต่ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ มักมีความรู้สึกคิดถึงบ้านที่ต่างจังหวัด โดยอาจกล่าวว่า สภาพวิถีชีวิตชนบทในรายการรวมทั้งอาหารในรายการเตือนให้นึกถึงวิถีชีวิตวัยเด็กที่ต่างจังหวัด เช่น คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา อายุ 28 ปี ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสกลนคร แต่ไม่ได้กลับบ้านที่ต่างจังหวัดมานาน กว่า 10 ปีแล้ว กล่าวว่าชมรายการแล้วทำให้หวนคิดถึงบ้าน และอาหารที่เคยกินในวัยเด็ก เพราะวัตถุดิบบางอย่างเป็นพิเศษเฉพาะท้องถิ่น หากินได้ยากในเมืองหลวง

“คิดถึงวัยเด็กที่บ้าน เพราะเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ จะหาวัตถุดิบแบบนั้นแทบเป็นไปไม่ได้ด้วยความที่มันหายากมาก ตอนที่เราดูเราก็จะนึกว่าอันนี้เราเคยทานนะ ตอนเด็ก ๆ มันก็จะนึกถึงวัยเด็ก”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ขณะที่คุณนิสระ อุปดี อายุ 25 ปี ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดนครสวรรค์ แต่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ได้ 6 ปี แล้ว บอกว่าสิ่งที่ทำให้คิดถึงบ้านในรายการคือฉากล้อมวงกินข้าวในช่วงท้ายของรายการ ทำให้รู้สึกคิดถึงบ้านและคนที่บ้าน

“ดูแล้วมีความรู้สึกคิดถึงบ้าน เพราะรายการนี้นอกจากจะเหมือนเราไปดู วัตถุประสงค์แล้ว ตอนสุดท้ายมันเหมือนว่าเราอยากกลับไปกินข้าวกับที่บ้าน เราอยากกลับไปกินข้าวกับที่บ้าน กลับไปไปล้อมวงกินข้าวกับที่บ้าน ทำให้เรารู้สึกคิดถึงบ้าน ใน ความว่าเราคิดถึงคนที่บ้าน”

(คุณอิสระ อุบัติ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณชนเนตร ลอยครุฑ อายุ 26 ปี ภูมิลำเนาจังหวัดพิษณุโลก แต่มาอยู่กรุงเทพฯ ได้ 3 ปี แล้ว บอกว่าภาพสวนครัวในรายการทำให้คิดถึงบ้านเพราะที่บ้านก็จะปลูกพืชผักสวนครัวเหมือนกับใน รายการ และนึกถึงอดีตที่เคยทำอาหารและกินข้าวกับแม่ นึกถึงสมัยเด็กที่เคยกินข้าวร่วมกันใน ครอบครัว

“คิดถึงผักสวนครัวที่บ้าน เวลาอยู่ที่บ้านก็จะมีปลูกผักสวนครัว เราก็จะไป เต็ดชะอมมาทำกับข้าว ซึ่งเหมือนกับบางฉากในรายการ มันทำให้เรานึกถึงตอนที่เรา เคยอยู่ที่บ้าน เคยทำกับข้าวกับแม่และกินข้าวด้วยกัน”

“สมัยเด็ก ๆ ก็จะมีคลองแล้วเอาปูมาปิ้งแล้วเราก็กินก้ามปู ส่วนใหญ่ก็จะ กินแคในครอบครัว มันไม่ได้คล้ายกันมากนัก แต่ทำให้นึกถึงภาพในอดีตที่นานมากแล้ว ...ส่วนใหญ่ที่หนูจำได้ตอนเด็ก ๆ เขาก็จะมารวมกัน มากินข้าว จะมีแค่ไปกินข้าวบ้านย่า หรือบ้านคนรู้จัก แต่จะไม่ได้ไปกินกับเพื่อนบ้านอะไรอย่างเนี่ยะ”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณศลิลา ตันวิสุทธิ์ อายุ 27 ปี ภูมิลำเนาจังหวัดนครสวรรค์ มาอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้ 11 ปีแล้ว บอกว่าดูรายการแล้วทำให้คิดถึงคนที่บ้าน ทั้งยังเคยได้สัมผัสบรรยากาศคล้ายคลึงกับใน รายการคือ การทำอาหารร่วมกันบนแคร่ มีการแบ่งหน้าที่กันทำเหมือนในรายการ

“คิดถึงคนที่บ้าน แต่แม่ก็จะเป็นแม่บ้านสมัยใหม่ที่อาจไม่ได้ทำเองทั้งหมด แต่เวลาที่เราไปบ้านคนอื่นเราก็จะได้สัมผัสบรรยากาศที่มีการนั่งแคร่ มีการแบ่งหน้าที่ กันทำอาหาร เช่น คนนี้หั่นผัก คนนี้หั่นหมู ก็ชอบบรรยากาศแบบนั้น..”

(คุณศลิลา ตันวิสุทธิ์, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า อีกส่วนสำคัญในรายการที่ทำให้ผู้ร่วมสนทนาคิดถึงบ้าน คือ เพลงล้อม วงในตอนท้ายรายการ เนื่องจากมีเนื้อหาเตือนให้ผู้จากบ้านหวนคิดถึงบ้านที่ต่างจังหวัด และคนที่บ้าน

“ตอนท้ายมีเพลงที่ให้พวกเราที่มาจากต่างจังหวัด เข้ามาทำงานกรุงเทพฯ ได้กลับไปเยี่ยมครอบครัวที่บ้าน รู้สึกว่ามันบีบรัดมากเกินไป แบบเขาจะทำให้เรากลับไปเยี่ยมบ้าน”

(คุณศลิลา ตันวิสุทธิ, กลุ่มสนทนา, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณกัลยา ฉิมเฉิด อายุ 56 ปี ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดชลบุรี แต่มาทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ 30 กว่าปีแล้ว กล่าวว่าภาพในรายการทำให้คิดถึงบ้านเดิมที่ต่างจังหวัด เพราะสภาพบ้านที่ต่างจังหวัด รวมทั้งวิถีชีวิตชนบทเหมือนกับในรายการทุกอย่าง ทำให้หวนคิดถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ เป็นอิสระ ซึ่งทำให้สับสน แตกต่างจากวิถีชีวิตในกรุงเทพฯ ที่ต้องดิ้นรน ในบั้นปลายจึงอยากจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ที่ต่างจังหวัด

“ที่บ้านพี่ก็เลยจะมารวมญาติกันช่วงสงกรานต์ ปีใหม่ที่บ้านแม่ บ้านแม่ก็จะทุกอย่างเหมือนกันอย่างนี้ ผักสวนครัวมีครบหมด ไม่ต้องซื้อสักอย่าง มีข้าว ปลา อาหาร เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ อยากรจะกินปลาก็ไปจับปลา หน่อไม้ มีทุกอย่างเลย เราจะเอาวัตถุดิบอะไรตรงไหนก็มีครบทุกอย่างเลย แงงเปรอะหน่อไม้ก็มีวัตถุดิบพร้อมหมด ข้าวคั่วเราก็ยังคั่วเองเหมือนในรายการ พริกก็คั่วเอง ไม่ต้องไปซื้อ ส่วนใหญ่เราก็จะใช้ชีวิตเหมือนกับในรายการนี้แหละ”

“ชีวิตนี้จริง ๆ ได้ลองอยู่มาแล้วทั้งสองแบบ ส่วนตัวชอบอยู่ต่างจังหวัดมากกว่า สมัยเด็กอยากอยู่กรุงเทพฯ แต่พอแก่ตัวก็อยากกลับไปอยู่บ้านนอกแล้ว อยากมีชีวิตอยู่บ้านนอกดีกว่า ก็เหมือนกับที่ทุกคนพูดๆ ไปแล้วนั้นแหละ มันสบายอกสบายใจ ไม่ต้องดิ้นรน ตื่นเช้ามากรุงเทพฯ ต้องดิ้นรนแล้ว ฝนตกกลัวรถจะติด ต้องออกให้เช้ากว่าเดิม อยู่บ้านนอกชิลมาก ตื่นมาได้ยินเสียงไก่ขัน เสียงนกร้อง นกกาเหว่า ก็ยังมี ปลุกผักปลุกอะไรก็เอื้อเพื่อแบ่งเพื่อนบ้าน มาเก็บได้หมดละ ไม่ต้องซื้อ ที่บ้านไม่มีใครต้องซื้อ อย่างมะม่วงก็มี เหลือกินก็แจกเขา”

(คุณกัลยา ฉิมเฉิด, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบการตีความแบบต่อรองความหมายจากผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ โดยกล่าวว่า หลังจากรับชมรายการแล้วไม่รู้สึกคิดถึงบ้าน เพราะอยู่ที่บ้านอยู่แล้ว แต่ยอมรับว่าสามารถสัมผัสได้ถึงความอบอุ่นของสังคมชนบทแบบที่หาได้ยากในสังคมเมืองที่ตนเองอยู่ เช่น คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา กล่าวว่า ภาพวิถีชีวิตชนบทในรายการที่ทำให้รู้สึกโหยหาคือ ภาพที่ครอบครัวนั่งกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากัน เนื่องจากเป็นสิ่งที่หาได้ยากแล้วในสังคมเมืองปัจจุบันนี้ที่ทุกคนต่างมีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้หาเวลากินข้าวพร้อมหน้ากันได้ยากขึ้นทุกที

“เพราะเราเป็นเด็กเมืองอะนะ วิธีชีวิตที่เราสนใจก็คือการกินข้าวร่วมกัน เพราะบางคนมีบ้านอยู่ชานเมืองแต่ทำงานในเมืองก็อาจจะต้องแยกมาอยู่กลางเมือง ซึ่งพอกลับมาก็คือคุณกินข้าวคนเดียว ชีวิตบางคนเร่งรีบอาจจะไม่มีเวลากินข้าวด้วย อาจจะต้องกินบนรถ หรือกินได้แค่ขนมปังชิ้นหนึ่ง เพราะฉะนั้นโอกาสที่คนกรุงจะได้กินข้าวพร้อมหน้าหาได้น้อยมาก ซึ่งต่างจังหวัด ตกเย็นมานั่งกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตา ทำให้รู้สึกว่าเป็นครอบครัวมีความสุข เป็นสิ่งที่เราอยากได้กลับมา”

(คุณอรุณพล ว่องไวจรรยา, กลุ่มสนทนา, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณพิสิทธิ์ ศรีฟูมไข่ ที่เกิดและเติบโตที่กรุงเทพฯ มาตลอดกล่าวว่า ดูรายการแล้วให้ความรู้สึกเหมือนได้ไปเที่ยวต่างจังหวัด ได้หลีกเลี่ยงความวุ่นวายของชีวิตในเมืองไป ทั้งเป็นสภาพสังคมในอุดมคติที่อบอุ่น สงบสุขทำให้อยากไปใช้ชีวิตอยู่

“ดูอยู่ที่บ้านอยู่แล้ว ไม่ได้คิดถึงบ้าน ดูแล้วอารมณ์เหมือนไปเที่ยวต่างจังหวัดมากกว่า เหมือนเราได้หนีความวุ่นวายในเมือง ทิ้งงานไป ไม่ต้องสนใจอะไร เรารู้สึกเหมือนได้อยู่ในสังคมที่เราอยากอยู่แบบนี้ มันเป็นสังคมในอุดมคติของเรา สักวันหนึ่งเราอยากจะไปอยู่แบบนี้ อยากจะมีอาชีพ มีพื้นที่ทำกินแบบนี้ อะไรที่เราพึงพิงตัวเองได้...”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีฟูมไข่, กลุ่มสนทนา, 14 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ ยังมีผู้ร่วมสนทนาภูมิภาคกรุงเทพฯ ที่บอกว่าดูรายการแล้วไม่ได้ทำให้คิดถึงบ้าน แต่ทำให้ระลึกถึงภาพความทรงจำ และวิถีชีวิตในอดีต ซึ่งคล้ายคลึงกับในรายการ เช่น คุณแก้วเกล้า บรรจง กล่าวถึงความทรงจำวัยเด็กที่เคยกินข้าวร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ แต่ปัจจุบันนี้ต่างคนต่างแยกย้ายกันไปก็ไม่มีโอกาสเช่นนั้นอีก

“ไม่ได้คิดถึงบ้าน เพราะบ้านอยู่ในอำเภอเมืองนนทบุรี แต่ก็ยังมีสภาพธรรมชาติอยู่ บ้านก็ติดริมน้ำ แล้วก็นึกถึงว่าตอนเด็กเคยไปตกปลาเวลาที่น้ำท่วมกับพี่น้องที่เป็นผู้ชาย มันก็จะมีเวลาหนึ่งที่กุ้งแม่น้ำมันลอยหัว แล้วเราก็จะตื่นเต็นว่าเราจะต้องลงไปจับ แต่จับมาก็ไม่ได้เอาไปกิน...”

“...ช่วงเวลาที่กินข้าวร่วมกันก็มี เมื่อก่อนก็จะเป็นครอบครัวใหญ่ญาติพี่น้องมีบ้านหลายหลังอยู่ในรั้วเดียวกัน และบ้านเราก็จะเป็นบ้านเดียวที่ทำกับข้าว ญาติพี่น้องก็จะมากินรวมกันที่บ้านเรา แต่พอโตมาต่างคนต่างก็แยกย้ายก็ไม่ได้กินข้าวร่วมกันแล้ว”

(คุณแก้วเกล้า บรรจง, กลุ่มสนทนา, 14 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณทักษิณา ปัทมจิตร อายุ 59 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่เกิด กล่าวว่า ภาพชนบทในรายการทำให้หวนคิดถึงกรุงเทพฯ ในอดีตที่เธอเติบโตมา มีสภาพธรรมชาติและบ้านที่มีอาณาบริเวณมีต้นไม้ล้อมรอบเหมือนกับในรายการ แต่การขยายตัวของเมืองได้ทำลายลักษณะดั้งเดิมที่เป็นชนบทไปจนสิ้น

“เราอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่มีที่ไม่มีทางทำอะไรก็ลำบาก อย่างแต่ก่อนที่อยู่ฝั่งธนฯ แถวอรุณอมรินทร์ มีรั้วมีต้นไม้มีอะไรทุกอย่างเหมือนที่ในรายการเขามี มีทุกอย่างเลย แต่พอ 50 ปีผ่านไปมันกลายเป็นทาวน์เฮาส์ ทุกคนปลูกทุกอย่างนกระถาง มันเปลี่ยนไปเยอะนะคะ เมื่อก่อนฝั่งกรุงเทพฯ ก็เป็นแบบนี้ละ พี่ชอบดูรายการนี้เพราะมันทำให้คิดถึงอะไรเก่าๆ แล้วเหมือนเราได้ไป เราก็จะสบายใจ เราก็จะชอบ พี่ชอบดูก็เพราะอย่างนี้ มันเห็นถึงสภาพเก่าๆ ที่กรุงเทพฯ เคยเป็น พี่ไม่ได้เกิดจากทาวน์เฮาส์นี่คะ พี่เกิดจากบ้านที่มีรั้วมีเพื่อนบ้าน มีพี่ซึกสวนครวี่ที่แบ่งกันกินได้ คล้ายๆ กับรายการ พี่ก็เคยวิ่งเข้าสวนเข้าอะไร กรุงเทพฯ เมื่อก่อนมีทุกอย่าง แค่บางกอกน้อยก็มี แต่เดี๋ยวนั้นมันไม่มี ก็เลยต้องใช้วิธีผ่อนคล้ายโดยดูรายการพวกนี้”

(คุณทักษิณา ปัทมจิตร, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

ส่วนคุณวิลาวรรณ อยู่พุ่มพฤษฯ อายุ 57 ปี ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี บอกว่าชมรายการแล้วทำให้นึกถึงสภาพบ้าน และวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนที่ความเจริญจะเข้ามา และกล่าวว่ารายการมีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยไม่ให้ถูกกลืนเลือน

“ถ้าเราอนุรักษ์เอาไว้ความแตกต่างมันก็จะไม่มากอย่างทุกวันนี้ ทุกวันนี้ที่มันแตกต่างมากก็เพราะความเจริญมันเข้ามาเยอะ อย่างเราอยากจะไปสร้างเป็นบ้านเดี่ยว มีรั้วมีผักสวนครวี่อะไรก็ไม่ได้แล้ว อย่างแต่ก่อนบ้านที่ที่อยู่อยุธยา รั้วบ้านที่เป็นต้นชะอม หน้าบ้านที่เป็นต้นชมพู ก็จะมีสัตว์มาอาศัยกินผลเหล่านั้นนะ แต่ตั้งแต่หน้าบ้านถูกขยายถนน รั้วบ้านที่เป็นชะอมมันก็หายไปด้วย เราถึงต้องช่วยกันรักษาความเป็นไทยของเรา ความเป็นอยู่ดั้งเดิมของเราไว้บ้าง เราไม่ได้มองด้านนี้กัน เรามองแต่ความเจริญที่เป็นด้านวัตถุมากกว่า”

“รายการก็มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยเราเอาไว้ ดูแล้วชวนให้เราคิดถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของเราที่เคยมีเคยเป็นมา ดูแล้วทำให้เราเกิดความรู้สึกอยากทำตาม เช่น แกงสาบบัว เขาไม่ต้องไปซื้อหาวัตถุดิบที่ไหน แต่หาเอาจากสิ่งใกล้ตัว ถ้าเรามีพื้นที่อย่างนั้นก็อยากจะทำ แต่พอความเจริญเข้ามาอย่างนี้ก็ช่วยอะไรไม่ได้”

(คุณวิลาวรรณ อยู่พุ่มพฤษฯ, กลุ่มสนทนา, 12 ตุลาคม 2560)

จึงสรุปได้ว่า ในประเด็นคุณค่าและความรู้สึกหวนคิดถึงบ้านเกิดนั้น ผู้ร่วมสนทนามองเห็นสอดคล้องกับในรายการทั้งหมด ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยเรื่องภูมิลำเนาและอายุของผู้ร่วมสนทนาส่งผลต่อการตีความหมายในรายการ โดยผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดแต่ต้องเดินทางเข้ามาทำงานหรือใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ จะเกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านในต่างจังหวัดที่ตนจากมา โดยหวนนึกถึงความทรงจำวัยเด็ก เมื่อได้เห็นภาพวิถีชีวิตชนบท อาหารและการล้อมวงรับประทานอาหารในรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง

ส่วนผู้ร่วมรายการที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ จะมีการตีความแบบต่อรองความหมาย โดยบางคนกล่าวว่ารู้สึกโหยหาสังคมที่อบอุ่น การรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวดังภาพที่ปรากฏในรายการ ซึ่งหาไม่ได้ในสังคมเมืองใหญ่ที่ตนอยู่ หรือหากเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์การใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกับในรายการมาก่อนก็จะหวนคิดถึงความทรงจำในอดีต แต่ก็เข้าใจถึงสภาพสังคมเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นปัจจัยเรื่องอายุที่มีผลต่อการตีความของผู้ร่วมสนทนา โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นคือ (1) ผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัดและมีอายุระหว่าง 25-39 ปี มีแนวโน้มที่จะคิดถึงบ้านที่ต่างจังหวัดมากกว่าผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัด และมีอายุระหว่าง 40-60 ปี (2) ผู้ร่วมสนทนาที่มีอายุ 50 กว่าปี มีแนวโน้มที่จะคิดถึงสภาพวิถีชีวิตชนบทดั้งเดิมในอดีตที่คล้ายคลึงกับในรายการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ร่วมสนทนาเหล่านี้ที่อายุ 50 กว่า อยู่ในช่วงที่ได้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง จึงมีความทรงจำร่วมถึงวิถีชีวิตชนบทดั้งเดิมก่อนการพัฒนาเข้าสู่สังคมเมืองเช่นในปัจจุบัน จึงเกิดความรู้สึกหวนหาสภาพดั้งเดิมที่เคยเป็นมาในอดีต แต่จะถึงขั้นโหยหาอดีตหรือไม่ยังต้องศึกษาเพิ่มเติม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.7 สรุป

(1) รายการภัตตาคารบ้านทุ่งได้สอดแทรกความหมายที่หลากหลายไว้ในรายการเพื่อตอบสนองผู้ชมที่มีพื้นฐานประสบการณ์ และรสนิยมที่หลากหลาย โดยจากการดำเนินกลุ่มสนทนาจะพบว่าผู้ชมมักตีความความหมายในรายการตามประสบการณ์จริงของตัวเองเคยประสบมา โดยมีการเปรียบเทียบภาพและเรื่องราวที่พบเห็นในรายการกับประสบการณ์จริงของตน

ส่วนการนำไปใช้ประโยชน์มักแตกต่างกันไปตามรสนิยมความชอบของแต่ละบุคคล เช่น ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาที่เป็นผู้ชายมักจะตอบว่าชมรายการเพราะชื่นชอบการผจญภัย การท่องเที่ยวไปในต่างจังหวัด (ชอบความลุยของพิธีกร) ในขณะที่ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาที่เป็นผู้หญิงช่วงวัย 40-60 ที่สนใจในด้านการทำอาหารก็จะบอกว่าได้เคล็ดลับในการทำอาหาร และเมนูอาหารแปลกๆ ใหม่ๆ จากการชม

รายการ หรือผู้ร่วมสนทนาที่ชื่นชอบหรือสนใจการปลูกผักก็จะชื่นชมการทำเกษตรในรายการ และบอกว่าได้จดจำวิธีการที่พบเห็นในรายการไปลองปฏิบัติในชีวิตจริง ด้วยเหตุนี้รายการจึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมหลากหลายวัย

จึงสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการทำรายการว่า

“...เราต้องการทำคอนเทนต์ให้คุณดูได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นรายการที่คุณดูได้ทุกคนจริงๆ ขึ้นอยู่กับว่าใครจะชอบมากชอบน้อย ใครก็ได้ที่ดูแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อคนนั้น”

“...แต่แต่ละคนดูจึงอาจได้อะไรแตกต่างกัน เพราะมีมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น เป็นรายการอาหาร รายการวิถีชีวิตวัฒนธรรม รายการเกษตร รายการแอดแวนเจอร์ รายการครอบครัว รายการตลก/บันเทิง หรือรายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”

(คุณวิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

นอกจากนี้ ผู้ร่วมสนทนาที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในต่างจังหวัดแล้วเข้ามาทำงานหรือเรียนในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่จะรู้สึกคิดถึงบ้านหรือครอบครัวที่ต่างจังหวัด ทั้งจากอาหารหรือบรรยากาศในรายการที่คล้ายคลึงกับประสบการณ์ในชีวิตจริงของตน

ขณะที่คนที่มีถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพฯ อยู่แล้ว และไม่ได้จากบ้านไปไหนมักดูรายการเพื่อความบันเทิง ผ่อนคลายความเครียด หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจในชีวิต โดยกล่าวว่าดูแล้วเหมือนได้พักผ่อนไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปเห็นวิถีชีวิตที่ต่างไปจากชีวิตในเมืองหลวงที่มีแต่ความวุ่นวาย

(2) จากการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการในการดำเนินกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยพบว่า ความหมายที่ผู้ชมกลุ่มสนทนาส่วนใหญ่สามารถถอดรหัสความหมายได้มากที่สุดคือ ‘วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายพอเพียง ไกล่ชิตธรรมชาติ คือความสุขที่แท้จริง’ จำนวนทั้งสิ้น 21 คน รองลงมาคือ ‘บ้านเกิดที่เราจากมา มีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข’ จำนวน 15 คน และ ‘วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า’ จำนวน 11 คน นอกจากนี้ มีการตีความที่ผิดไปจาก ความหมายในรายการแค่ความหมายเดียว คือ ‘ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน’ ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนามองเห็นในประเด็นนี้น้อยที่สุดเพียง 8 คนอีกด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่า สาเหตุที่ผู้ร่วมสนทนามองเห็นประเด็นเรื่องวิถีชีวิตชนบทและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าเรื่องทรัพยากรธรรมชาตินั้น เป็นเพราะ ประเด็นดังกล่าวเป็นจุดมุ่งหมายหลัก หรือสาระหลักของรายการที่ต้องการให้ผู้ชมรายการได้ทวนระลึกถึงคุณค่าของวิถีชนบทที่เรียบง่ายงดงาม และเพื่อให้ผู้ที่จากบ้านไปทำงานไกล ๆ ได้ทวนคิดถึงความรักความอบอุ่นของบ้านเกิดใน

ชนบท โดยถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นผ่านเรื่องราวของวัตถุดิบประจำท้องถิ่นนั้น ๆ และภาพความสวยงามของสภาพธรรมชาติในชนบท อีกทั้งความอบอุ่นของครอบครัวชนบทในฉาก ล้อมวง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของรายการที่ผู้ผลิตรายการได้ตั้งไว้ โดย คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช กล่าวถึงแนวคิดในการผลิตรายการว่า

“พี่สตางค์อยากจะนำเสนอวิถีชีวิตที่ตัวเองเคยเป็นมาในอดีต ในวัยเด็กที่เติบโต มาในสังคมชนบท... พี่รู้สึกว่ามีวิถีชีวิตที่ผ่านมาระหว่างที่เราไปเหยงไ้มดแดงมันงดงามนะ... เพราะ เห็นว่าคุณค่าเหล่านี้มันยังมีล้นน้อยถอยลง และเราแทบไม่เห็นรายการอาหาร ประเภทนี้เลย ก็เลยคิดรูปแบบรายการขึ้นมา”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

อีกทั้งยังเพื่อสื่อสารไปยังคนหนุ่มสาวที่จากบ้านเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ให้หววนคิดถึงบ้าน เกิด และครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น ดังที่รายการได้สะท้อนผ่านฉากล้อมวงและในบทเพลง ล้อมวงในช่วงท้ายของรายการทุกตอน คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชได้อธิบายถึงความสำคัญของฉาก ดังกล่าวต่อรายการไว้ว่า

“...ส่วนเพลงท้ายรายการเนี่ยะ ชื่อว่าเพลง ‘ล้อมวง’ ก็คือบรรยากาศตอนท้าย รายการเนี่ยะ สตางค์อยากจะให้มันเป็นพื้นที่ในการสื่อสาร อยากจะบอกคนหนุ่มสาว หลากๆ คน หรือว่าคนที่มาทำงานจากบ้านมาไกลแล้วยังมีคนที่คุณห่วงใยคุณอยู่ ยังมีคนที่คอยที่จะแบบ อยากให้คุณกลับบ้านนะ อยากให้คุณกลับไปพบเจอความสุขที่คุณจาก มา เพราะฉะนั้นเนื้อหาของเพลงล้อมวงก็จะพยายามบอกเล่าเรื่องราว ‘พ่อแม่ปู่ย่าฝาก บอกถึงลูกหลาน อย่าทำแต่งงานจนลืมบ้านเรา’ คือผมพยายามตอกย้ำตัวเองอยู่ เหมือนกันว่าเราเดินทางไปหลากหลายพื้นที่ เราปรารถนาโหยหามากเลยนะ ถ้าเรามี เวลาเราก็อยากจะกลับบ้านไปนั่งล้อมวงกับพ่อกับแม่กับญาติพี่น้องของเราแบบเนี่ยะอะ ครับ”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช, ในรายการ เปิดบ้านไทยพีบีเอส, 4 ตุลาคม 2557)

จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ผลิตรายการได้ประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดความหมายหลักไปสู่ ผู้ชมรายการ ส่วนการถอดรหัสความหมายในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรไทย ที่มีการตีความผิดไปจากที่ ทางรายการได้เข้ารหัสไว้ นั้น อาจเป็นเพราะในตอนหอยเฉลี่ยบสาระหลักที่ผู้ผลิตต้องการเน้นย้ำคือ เรื่องภูมิปัญญาของชาวบ้านที่รู้จักปรับประยุกต์ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่รอบตัวมาสร้างงานสร้างอาชีพให้กับ ชุมชน และความร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังจะเห็นได้ว่าการ เน้นย้ำความหมายในหลายๆ ตอนในรายการ ทั้งการนำเสนอเรื่องราว และกิจกรรมของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน เรื่องราวของป่าสมนีกที่หุบเขาหอยเกลือบหอยที่คนเคยมองข้ามมาประกอบอาหาร จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์สร้างชื่อให้กับชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนประมงมีอาชีพและมีรายได้เสริม โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุมที่ออกเรือไปหาปลาไม่ได้ (โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์เนื้อหารายการ ในบทที่ 4 ข้อที่ 4.2.3 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า และ 4.2.5 ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ) ในขณะที่ประเด็นเรื่องคุณค่าและคุณประโยชน์ของหอยเกลือบไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา กล่าวเท่าที่ควร ตรงข้ามกับในตอนอื่น ๆ ที่รายการได้บรรยายประโยชน์และสรรพคุณของวัตถุดิบแต่ละชนิดโดยละเอียด (โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์เนื้อหารายการในบทที่ 4 ข้อที่ 4.1.1..2 การดำเนินเรื่อง)

ส่วนสาเหตุที่ผู้ร่วมสนทนบางคนมีการตีความต่อรองความหมายในเรื่องคุณค่าของบ้านเกิด นั้น เกิดมาจากปัจจัยในเรื่องภูมิภาคนาที่ต่างกัน ผู้ร่วมสนทนาที่เกิดและเติบโตในต่างจังหวัดบางคน ย่อมมีประสบการณ์และภาพความทรงจำของวิถีชีวิตในชนบท เมื่อได้ชมภาพในรายการซึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาพที่เขาเคยได้รับรู้มาจากประสบการณ์จริงก็ย่อมที่จะหวนคิดถึงชีวิตในวัยเด็ก และสภาพบ้านที่ชนบท ตรงกันข้ามกับผู้ร่วมสนทนาที่เกิดและเติบโตมาในกรุงเทพฯ ภาพที่เขาเห็นในรายการไม่ตรงกับกรรับรู้และประสบการณ์ตรงของตัวเอง แต่อาจจะรับรู้มาบ้างจากสื่ออื่น จึงไม่มีความรู้สึกผูกพันใด ๆ กับภาพที่พบเห็นในรายการ แต่อาจจะเกิดความรู้สึกถึง “ความขาด” ได้ เมื่อมีการเปรียบเทียบกับภาพชีวิตจริงของตัวเองในเมืองหลวงที่แตกต่างกัน ส่วนการตีความแบบต่อรองความหมายในเรื่องวิถีชีวิตชนบทที่มีความอิสระมากกว่าในเรื่องของเวลาและพื้นที่นั้น เกิดจากการที่ผู้ร่วมสนทนานำประสบการณ์การใช้ชีวิตในเมืองหลวงมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์การใช้ชีวิตในชนบท (สำหรับผู้ที่มิเคยมีประสบการณ์เคยใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด) หรือภาพชนบทที่เห็นในรายการ (สำหรับผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด)

ตาราง 5.4 สรุปการถอดรหัสความหมายของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

ประเด็น	การถอดรหัส			รวมผู้ร่วม สนทนาที่ ถอดรหัส ความหมายได้
	สอดคล้อง ความหมาย	ต่อรอง ความหมาย	ตรงข้าม ความหมาย	
(1) วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ และ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุข ที่แท้จริง	21 คน	5 คน	-	21 คน
(2) ประเทศไทยมีทรัพยากรอัน ทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่าง ยั่งยืน	8 คน	-	1 คน	8 คน
(3) วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ของคนไทยทรงคุณค่า	11 คน	-	-	11 คน
(4) เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตร ผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้ คุณภาพชีวิตดี	8 คน	1 คน	-	9 คน
(5) ความขยันหมั่นเพียร การลง มือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือ กันของคนในชุมชน นำมาซึ่ง ความสุขและความสำเร็จ	9 คน	-	-	9 คน
(6) บ้านเกิดที่เราจากมามีความ อบอุ่น ความหวังใฝ่ และความสุข	10 คน	5 คน	-	15 คน

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ ภัตตาคารบ้านทุ่ง” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งศึกษา 1.) การสร้างสรรครายการภัตตาคารบ้านทุ่งและการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ 2.) เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) รายการภัตตาคารบ้านทุ่งที่ออกอากาศในซีซั่นที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2557 – 13 กุมภาพันธ์ 2559 จำนวนทั้งสิ้น 85 ตอน โดยเลือกเฉพาะตอนที่มีผู้ชมสูงสุดในยุบจำนวน 20 ตอน เพื่อให้ทราบองค์ประกอบการสร้างสรรครายการ รวมทั้งการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ โดยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 2 กลุ่ม โดยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างให้มีความแตกต่างกันทั้งช่วงวัย เพศ และภูมิลำเนา จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันเพื่อให้ทราบว่าผู้ชมมีการรับรู้ความหมายที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากที่ผู้ผลิตได้เข้ารหัสไว้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้มีแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ การประกอบสร้างภาพตัวแทน (Representation) ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic) แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encode/Decode) และ แนวคิดการเล่าเรื่องแนวสารคดี (Narration for Documentary)

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะสรุปผลการศึกษาเรื่อง การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ การถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ เพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจะนำผลการวิจัยที่ได้มาอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนจะนำไปสู่ส่วนสุดท้ายคือข้อเสนอแนะของผู้วิจัยเพื่อประโยชน์แก่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์และผู้สนใจในการต่อยอดงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป ผู้วิจัยจึงขอแบ่งเนื้อหาในบทนี้ออกเป็น 3 ส่วน คือการสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

ในส่วนสรุปผลการวิจัยผู้วิจัยใคร่ขอแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ ตามปัญหาคำถามวิจัยทั้งสองข้อ ดังนี้

6.1.1 การสร้างสรรค์และการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ

6.1.1.1 การสร้างสรรค์รายการภัตตาคารบ้านทุ่ง

ในส่วนของการสร้างสรรค์รายการ เนื่องจากผู้ผลิตรายการได้กำหนดลักษณะรายการให้เป็น “รายการอาหารเชิงสารคดี” รายการจึงมีเนื้อหาสาระหลักมุ่งเน้นไปที่เรื่องอาหารและวัตถุดิบ โดยจัดแบ่งโครงสร้างรายการออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนค้นหาวัตถุดิบและส่วนอาหาร มีการดำเนินเรื่องเป็นเส้นตรง ไม่ซับซ้อน เป็นระบบระเบียบ โดยมีรูปแบบเดียวกันแทบทุกตอน คือ โดยมากมักเปิดเรื่องด้วยฉากรวมชาติ และวิถีชีวิตชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น หรือการเดินทางของพิธีกร (เป็นส่วนน้อย) พร้อมด้วยพิธีกรกล่าวแนะนำรายการ วัตถุดิบ สถานที่ที่ไปถ่ายทำและผู้ร่วมรายการ จากนั้นในขั้นดำเนินเรื่อง รายการจะให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบนั้น ๆ โดยละเอียด โดยส่วนใหญ่มักแสดงวิธีการจับ หรือเก็บวัตถุดิบ รองลงมาคือวิธีการเพาะเลี้ยงหรือปลูก และสุดท้ายการแปรรูปวัตถุดิบ นอกจากนี้ในช่วงประกอบอาหาร ยังแสดงวิธีการประกอบอาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นอย่างละเอียด ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียม คือการออกไปเก็บ เต็ดวัตถุดิบมาล้าง หั่น เต็ด ขั้นตอนการปรุง คือการต้ม ผัด แกง ทอด ไปจนเสร็จและถึงขั้นตอนการชิม ที่พิธีกรจะชิมอาหารร่วมกับผู้ปรุงอาหาร ช่วงสุดท้ายของรายการ หรือ ขึ้นปิดเรื่อง จะเป็นการล้อมวงกินอาหารร่วมกันทั้งพิธีกร ผู้ผลิตรายการและชาวบ้านที่มาร่วมในรายการ เป็นช่วงสำคัญของรายการที่ต่อยอดคุณค่าของวิถีชีวิตชนบท สายสัมพันธ์ในครอบครัว และถิ่นฐานบ้านเกิด

ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการทั้งสองได้กำหนดจุดยืนและมุมมองการเล่าเรื่องในรายการไว้ 2 ประการ คือ

(1) เพื่อเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติของไทย เพื่อให้คนไทยรู้ว่าเรามีของดีอะไรบ้าง จะได้รับรักและหวงแหนสิ่งที่มี

(2) เพื่อถ่ายทอดความงดงามของวิถีชีวิตชนบทที่ผู้ผลิตรายการ (คุณสตาจก์) ได้เคยสัมผัสมาในอดีต

ส่วนรูปแบบการเล่าเรื่อง เนื่องจากเป็นรายการสารคดีที่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารและวิถีชีวิตชนบท จึงมุ่งให้สาระความรู้แก่ผู้ชมอย่างตรงไปตรงมา และเป็นธรรมชาติ โดยมีการสอดแทรกความคิดเห็นของพิธีกรบ้าง เพื่อเน้นย้ำความหมายหลักในรายการ เช่น คุณค่าของความขยันอดทน อุตสาหะ คุณค่าของวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายพอเพียงแต่มีความสุข

ทั้งนี้ องค์ประกอบทุกส่วนในรายการจะดำเนินอยู่บนแก่นเรื่องหลัก คือ *คุณค่าและความงดงามของวิถีชีวิตชนบท* ทั้งฉาก ภาพ และเสียงจึงถูกกำหนดให้เน้นย้ำคุณค่า และความงดงามของวิถีชีวิตชนบท แม้กระทั่งอาหาร และวัตถุดิบในรายการยังมีบทบาทสำคัญเพื่อเชิดชูคุณค่าและทำให้ผู้ชมเห็นถึงความงดงามของวิถีชีวิตชนบท ตัวอย่างเช่น เสียงบรรยายเชิงซ้อน ที่เป็นเสียงพิธีกรอธิบายคุณลักษณะของวัตถุดิบ และขั้นตอนการประกอบอาหารโดยใช้คำคล้องจอง ก็เพื่อสร้างบรรยากาศ

ความเป็นลูกทุ่งในรายการ หรือเพลงเปิดรายการ และเพลงล้อมวงตอนปิดท้ายรายการที่คุณจรงค์ศักดิ์ เป็นผู้ประพันธ์และขับร้องก็มีทำนองลูกทุ่งสนุกสนาน และมีเนื้อหาที่สื่อถึงความสุขและความงดงามของวิถีชีวิตในชนบท

6.1.1.2 การถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการ

จากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการทั้ง 20 ตอน ผู้วิจัยพบว่ารายการมีการถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้ชมรายการใน 6 ประเด็น คือ

1) วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง

2) ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน

3) วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า

4) เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี

5) ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ

6) บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข

โดยประเด็นที่พบบ่อยที่สุดในรายการ ได้แก่ ‘วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่าย พอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือความสุขที่แท้จริง’ (จำนวน 20 ตอน) ‘วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า’ (จำนวน 20 ตอน) ‘ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ’ (จำนวน 20 ตอน) และ ‘บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข’ (จำนวน 20 ตอน) รองลงมาคือ ‘ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน’ (จำนวน 19 ตอน) และที่พบน้อยที่สุดคือ ‘เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี’ (จำนวน 9 ตอน)

6.1.2 การถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ

จากการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่าผู้ร่วมสนทนาสามารถรับรู้และถอดรหัสความหมายในรายการได้มากที่สุด 3 ประเด็น คือ ‘วิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายพอเพียง ใกล้เคียงธรรมชาติ คือความสุขที่แท้จริง’ จำนวนทั้งสิ้น 21 คน รองลงมาคือ ‘บ้านเกิดที่เราจากมามีความอบอุ่น ความห่วงใย และความสุข’ จำนวน 15 คน ‘วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยทรงคุณค่า’ จำนวน 11 คน ‘เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรผสมผสานเลี้ยงชีพได้และช่วยให้คุณภาพชีวิตดี’ จำนวน 9 คน และ ‘ความขยันหมั่นเพียร การลงมือทำด้วยตนเอง และการร่วมมือกันของคนในชุมชน นำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ’ จำนวน 9 คน ตามลำดับ ทั้งนี้มีการตีความหมาย

ในรายการได้สอดคล้องกับความหมายที่ใส่รหัสไว้ในรายการแทบทั้งหมด ยกเว้นประเด็นเดียวที่มีผู้ร่วมสนทนา 1 คนตีความตรงข้ามความหมาย นั่นคือ ‘ประเทศไทยมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า เลี้ยงประชากรได้อย่างยั่งยืน’ นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมสนทนามองเห็นในประเด็นนี้น้อยที่สุดเพียง 8 คนอีกด้วย อย่างไรก็ตามการถอดรหัสความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเจตนาของผู้ผลิตรายการที่ต้องการชูประเด็นเรื่อง ‘วิถีชีวิตชนบท และวัฒนธรรม’ เหนือประเด็นเรื่อง ‘อาหารและวัตถุดิบ’ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ผลิตรายการประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดความหมายที่ต้องการไปยังผู้ชมรายการ

6.2 อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยค้นพบประเด็นที่น่าสนใจจากผลการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบสร้างภาพตัวแทน (Representation) ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic) แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encode/Decode) และทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ดังนี้

(1) แนวคิดการประกอบสร้างภาพตัวแทน (Representation) ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic) และ แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encode/Decode)

(1.1) แนวคิดการประกอบสร้างภาพตัวแทน (Representation) ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiotic)

ความเป็นจริงไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่เกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกบุคคลไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ใด ๆ โดยผ่านกระบวนการรับรู้ ตีความ และสร้างความหมายให้แก่วัตถุและเหตุการณ์นั้น ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่อิมมานูเอล ค้านท์ นักปรัชญาชาวเยอรมันได้กล่าวไว้ว่า “การรับรู้ของมนุษย์ทำให้สิ่งที่ถูกรับรู้ต่างจากสิ่งที่ดำรงอยู่” (Russell, อ้างถึงในสุภางค์ จันทวนิช, 2555: 116)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยอาจสรุปได้ว่า คุณค่าต่าง ๆ ที่นำเสนอในรายการ ทั้งวิถีชีวิตชนบท วัฒนธรรม ภูมิปัญญา อาหารพื้นบ้าน วัตถุดิบท้องถิ่น การทำเกษตรอินทรีย์ และบ้านเกิด ดังที่ผู้วิจัยได้ถอดรหัสความหมายมาทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่รายการได้ประกอบสร้างขึ้น คุณค่าเหล่านี้เกิดเป็นคุณค่าขึ้นมาได้ก็เนื่องจากผู้ผลิตรายการเข้าไปให้ความหมายกับสิ่งนั้นโดยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในรายการทั้งภาพ เสียง การเล่าเรื่องเชิงสารคดี ฉาก ตัวละคร พิธีกร ผู้ร่วมรายการ เป็นต้น องค์ประกอบทั้งหมดเหล่านี้มีส่วนในการประกอบสร้างความหมายในรายการ

สิ่งที่เราเห็นในรายการภัตตาหารบ้านทุ่งทั้งภาพ เสียง และเนื้อหาต่าง ๆ เป็นผลจากการประกอบสร้าง และการให้ความหมายของผู้ผลิตรายการทั้งสิ้น สิ่งที่เรารับรู้ผ่านรายการที่แม้จะเป็นรายการสารคดีที่ต้องถ่ายทอดสาระ ความรู้ที่เป็นจริงแก่ผู้ชม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรารับรู้ความจริง

เหล่านี้ผ่านสายตาของผู้ผลิตรายการอีกทีหนึ่ง สายตาของผู้ผลิตที่มองดูโลกแห่งความเป็นจริง แล้ว เลือกรายการด้านใดด้านหนึ่งขึ้นมาเสนอ หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งขึ้นมาบอกเล่า ภาพใดภาพหนึ่ง ขึ้นมาฉายให้เราดู ดังนั้นเมื่อเราดูรายการภัตตาคารบ้านทุ่ง เราจึงกำลังมองดูโลกแห่งความเป็นจริง ผ่านเลนส์ของผู้ผลิตภายใต้กรอบความคิดที่ผู้ผลิตรายการได้วางเอาไว้ก่อนแล้ว

ด้วยเหตุนี้ ภาพ ‘วิถีชีวิตชนบท’ และ ‘อาหาร’ ที่นำเสนอในรายการจึงเกิดจากการเลือกรายการ และหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าให้กับวิถีชีวิตชนบท ตามเจตนาารมณ์ของผู้ผลิต ที่ต้องการเชิดชูคุณค่าและความงดงามของวิถีชีวิตชนบท ดังนั้นภาพที่ปรากฏในรายการย่อมมีแต่ภาพ วิถีชีวิตชนบทที่สงบเรียบง่าย ภาพธรรมชาติที่สวยงาม ชาวบ้านที่ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี สนุกสนาน เพื่อสื่อให้เห็นความจริงใจ ความเอื้ออารี และเป็นมิตร เรื่องราวของความอดทน ขยันขันแข็ง พากเพียรในการทำมาหากิน และไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากของชาวบ้านในชนบท ส่วนภาพอาหาร ท้องถิ่นก็ถูกเลือกรายการนำเสนอแต่สิ่งที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม และเมื่อถึง กระบวนการนำเสนอก็ถูกนำมาจัดวางให้ดูสวยงามและน่ากิน ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ ได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าเราตั้งใจจะให้คุณค่ากับอะไรบางอย่างก็อาจจะต้องมีการใส่เสื้อผ้าให้มันดูดีนิดนึง อาหารก็อาจจะต้องมีการแต่งองค์ทรงเครื่องให้มันมีคุณค่ามากขึ้น” (คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

อย่างไรก็ตามการประกอบสร้างภาพอาหาร และวิถีชีวิตชนบทในรายการเป็นความพยายามที่จะให้คุณค่าแก่อาหารพื้นบ้าน และวิถีชีวิตชนบทที่คนทั่วไปมองข้าม เพราะเห็นว่าธรรมดา หรือ กระทั่งต่ำต้อย ต้อยค่าเมื่อเทียบกับอาหารต่างชาติที่ถูกยกขึ้นไปไว้ในภัตตาคารและตามห้างฯ หรือ เหล่านี้คือความพยายามของผู้ผลิตที่จะประกอบสร้างความจริงชุดใหม่ (Reconstruct) ให้กับอาหารพื้นบ้าน หรือวัตถุดิบพื้นบ้านของไทยที่ที่ใครหลาย ๆ คน โดยเฉพาะคนในสังคมเมืองไม่ให้คุณค่า แต่ ผู้ผลิตได้หยิบเอาวัตถุดิบธรรมดา ๆ เหล่านี้ขึ้นมาเชิดชู ให้คุณค่า โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ และ สรรพคุณของวัตถุดิบเหล่านี้ รวมไปถึงแนะนำการนำวัตถุดิบเหล่านี้ไปประกอบอาหารด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่แม้แต่คนในท้องถิ่นอาจยังไม่เคยรู้ ทำให้เกิดการบอกต่อและนำวัตถุดิบนั้นไปทำกินกันอย่าง แพร่หลายมากขึ้น ดังที่คุณวิภาสสิริ เหตุเกษได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“คอนเซ็ปต์ของภัตตาคารบ้านทุ่งคือการเอาของที่เหมือนไม่มีคุณค่ามาจัดวาง ให้มีคุณค่า มองในแง่หนึ่งเป็นการทำทนายการให้คุณค่าอาหารของคนเมืองว่าอาหาร เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ในภัตตาคาร อาจอยู่ตามท้องไร่ท้องนาก็ได้ . . . เมนูอาหารที่ ทำกันในบ้านรายการจะประกอบด้วยเมนูดั้งเดิม ที่ชาวบ้านทำกินจริง ๆ และเมนูดัดแปลงซึ่งเป็นเมนูที่เพิ่มมูลค่าให้กับอาหารนั้น ๆ ด้วย พอชาวบ้านทำแล้วอร่อยก็กลายเป็นเมนู เด่นเมนูใหม่ประจำท้องถิ่นไป”

(คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 ธันวาคม 2559)

ส่วนภาพวิถีชีวิตชนบทในรายการได้ถูกประกอบสร้างให้มีความเรียบง่าย งดงาม เป็นสังคมที่ดูสงบสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรีต่อกัน ซึ่งแตกต่างจากภาพสังคมเมืองที่รีบเร่ง วุ่นวาย เย็นชา มีแต่ความเห็นแก่ตัว และไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เหล่านี้คือภาพจำที่อยู่ในความคิดของคนเมืองมาโดยตลอด เมื่อได้เห็นภาพสังคมชนบทที่ดูสงบสุขก็ยิ่งตอกย้ำให้ภาพชนบทในรายการดูเป็นสังคมในอุดมคติสำหรับคนเมืองที่มีชีวิตเร่งรีบ วุ่นวาย ให้อยากที่จะหลีกเลี่ยงหนีจากความเครียดและความกดดันในชีวิตปัจจุบันไปใช้ชีวิตที่อิสระเสรีเหมือนอย่างในรายการ ส่วนคนต่างจังหวัดที่จากบ้านเข้ามาเรียนหรือมาทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ นานปี อาจมีความรู้สึกคิดถึงบ้านอยู่บ้างเป็นทุนเดิม เมื่อได้เห็นภาพสังคมชนบทเช่นนี้ ซึ่งอาจจะมีความคล้ายคลึงกับภาพบ้านที่ต่างจังหวัดในความทรงจำมากบ้างน้อยบ้าง แตกต่างกันไปตามแต่ประสบการณ์ภูมิหลังของแต่ละคน ทำให้เกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านหรืออยากกลับไปบ้าน โดยจากการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในต่างจังหวัดบอกว่าดูแล้วทำให้หวนคิดถึงบ้านที่ต่างจังหวัดมากที่สุด คือ อาหาร และบรรยากาศชนบทในรายการ รวมถึงบรรยากาศการล้อมวงกินอาหารในครอบครัว

นอกจากนี้ ภาพบรรยากาศชนบทที่ถ่ายทอดในรายการยังเป็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิตดั้งเดิมในอดีตของใครบางคน ดังที่สะท้อนออกมาในกลุ่มผู้ร่วมสนทนาที่มีอายุ 50 กว่าปี ซึ่งมีประสบการณ์ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองจากสภาพชนบทแบบในรายการไปสู่สภาพสังคมเมืองเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อดูรายการจึงเกิดความรู้สึกหวนคิดถึงวิถีชีวิตที่เคยได้สัมผัสในวัยเด็ก แต่ได้ถูกทำลายไปจากการรุกรานของสังคมเมือง ด้วยเหตุนี้ ภาพในรายการสำหรับคนกลุ่มนี้จึงเป็นเสมือนภาพจำลองของวิถีชีวิตในอดีตที่กำลังเลือนหายไป

(1.2) แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย (Encode/Decode)

แม้ว่าผู้ผลิตจากมีอำนาจในการกำหนดกรอบการรับรู้และการตีความหมายของผู้รับสารผ่านการใส่รหัสความหมายในตัวบท แต่นักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษา เช่น สจวร์ต ฮอลล์มิได้เชื่อในความหมายเพียงความหมายเดียว โดยบอกว่าความหมายมิได้ดำรงอยู่เพียงในตัวบทเท่านั้น ผู้รับสารก็มีอำนาจในการตีความ และถอดรหัสความหมายแก่ตัวบทด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ผู้รับสารแต่ละคนมีสิทธิเลือกรับและตีความหมายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง เพศ วัย ระดับการศึกษา ชั้น อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจ และอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละคน เพราะแต่ละคนมีโลกพื้นฐาน (Base World) และ โลกส่วนตัว (Sub World) ที่ส่งผลต่อความคิด และการรับรู้โลกที่แตกต่างกัน ดังเช่นผู้ร่วมสนทนาในกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มคนเมืองและคนชนชั้นกลางในสังคมย่อมมีความคิดและโลกการรับรู้ที่แตกต่างจากคนต่างจังหวัดและคนชนชั้นล่าง

ทั้งนี้ จากการดำเนินกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มคนเมืองชนชั้นกลาง ซึ่งรวมทั้งคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดแต่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มีการมอง

สังคมชนบทที่สะท้อนผ่านรายการว่าเป็นสังคมที่เรียบง่าย สงบ มีธรรมชาติที่สวยงาม คนในชนบทก็มีความจริงใจ ใสซื่อ และเป็นมิตร น่าอยู่ และเป็นที่น่าสนใจพักผ่อนในบั้นปลายของชีวิตเมื่อเปรียบวิถีชีวิตในกรุงเทพฯ โดยมักมีการรับรู้ภาพสังคมชนบทผ่านทางสื่อ การบอกเล่าของผู้ใหญ่ ประสบการณ์จริงที่ไปท่องเที่ยว ไปพักอยู่บ้านเพื่อนที่ต่างจังหวัด หรือไปทำงานลงพื้นที่อยู่กับชาวบ้านในชุมชนที่ต่างจังหวัด เป็นต้น

นอกจากนี้ ประสบการณ์ร่วมยังมีส่วนสำคัญในการรับรู้และตีความหมายในรายการ กล่าวคือ ผู้ร่วมสนทนาที่ไม่มีประสบการณ์ร่วมเหมือนกับในรายการมีแนวโน้มที่จะรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับสิ่งที่ได้พบเห็นในรายการ โดยมีการแสดงด้วยคำพูดที่แตกต่างกัน เช่น “แปลก” “น่าทึ่ง” “เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน” “เราคิดไม่ถึง” และบอกว่าอยากที่จะไปลองสัมผัสประสบการณ์แบบในรายการดูบ้าง เช่น อยากไปลองใช้ชีวิตอยู่ในต่างจังหวัด อยากปลูกผัก ทำกับข้าว หรือไปท่องเที่ยววิถีธรรมชาติตามอย่างในรายการ ส่วนผู้ร่วมสนทนาที่มีประสบการณ์ร่วมกับในรายการเมื่อได้ดูรายการก็จะหวนคิดถึงภาพความทรงจำในอดีตของตนเองที่คล้ายคลึงกับในรายการ บางคนที่มีบ้านเกิดอยู่ในต่างจังหวัดก็จะรู้สึกคิดถึงบ้าน หรืออยากกลับบ้าน

(2) ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

กาญจนา แก้วเทพ (2556) กล่าวว่าทฤษฎีหน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีที่มุ่งหาคำตอบว่าสื่อกำลังทำหน้าที่อะไรในสังคม โดยมีนักคิดหลายท่านที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อมวลชนแตกต่างกันไป ในที่นี้จะขอหยิบยกขึ้นมาเฉพาะที่สามารถอธิบายการทำหน้าที่ของผู้ผลิตรายการภัยพิบัติการบ้านทุ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจการกำหนดจุดยืนของผู้ผลิตรายการที่มีต่อผู้ชมและสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบรายการ

แฮโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation) และการสืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (Cultural Transmission)

การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation) จะเห็นได้จากรายการภัยพิบัติการบ้านทุ่งพยายามเดินทางไปทั่วทุกท้องที่ในประเทศไทยเพื่อนำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอาหารการกินของคนในแต่ละท้องถิ่น รวมไปถึงคนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชนชาติมอญ (ในตอนมะตาด) ไทยเบ็ง (ในตอนมันนง) ปกาเกอญอ (ในตอนดีบัวดู) ทีมงานจึงต้องเดินทางไปเก็บข้อมูลไกล ๆ และไปฝังตัวอยู่กับชาวบ้าน เป็นเหตุให้ต้องพักออกอากาศหลายครั้ง ดังเจตนาารมณ์ของผู้ผลิตรายการที่ว่า “เราพยายามดูเนื้อหาให้กระจายไปทั่วทุกภาค เพราะเราต้องการให้คุณเห็นความหลากหลายเท่าที่จะทำได้” (คุณวิภาสสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 15 มีนาคม 2559)

ทั้งนี้ก็เพื่อผู้ชมจะได้มีความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนแผ่นดินไทย โดยอาศัยสื่อกลางอันเดียวกันคือ อาหารการกิน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่สุดของมนุษย์ทุกผู้ทุกคน

การสืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (Cultural Transmission) รายการยังพยายามบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตชนบทแบบดั้งเดิมของไทยเรา ทั้งวัฒนธรรม ภูมิปัญญา อาหารการกินแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้เพื่อลูกหลาน แต่นับวันจะถูกกลืนเลือนไป ผู้ผลิตรายการจึงเห็นถึงความสำคัญว่าจำเป็นต้องมีการจดบันทึกไว้ก่อนที่คุณค่าเหล่านี้จะสูญหายไปพร้อมกาลเวลา ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของคุณวิภาสิริ เหตุเกษที่กล่าวว่า “เราต้องการบันทึกประวัติศาสตร์อาหารการกินของคนไทยที่แฝงไว้ด้วยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ” (คุณวิภาสิริ เหตุเกษ (สัมภาษณ์), 1 มิถุนายน 2561)

นอกจากนี้ โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญประการหนึ่งในการยกระดับความคาดหวังของประชาชนให้อยากมีวิถีชีวิตที่ดีกว่าที่กำลังมีอยู่ในปัจจุบัน ผู้ผลิตรายการภัตตาคารบ้านทุ่งได้มุ่งแสดงทางเลือกให้แก่คนในสังคมเมืองที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทุนนิยมที่มีชีวิตพึ่งพิงอยู่กับระบบเงินตราที่ไม่มั่นคงได้ลองลดปัจจัยความต้องการของตัวเองลงหันมาใช้ชีวิตพอเพียงอยู่กับธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งปัจจัยสี่ ทำให้เราไม่จำเป็นต้องขวนขวายดิ้นรนหาเงินมาซื้อหาความสุขให้กับตัวเอง รายการพยายามเสนอทางเลือกให้กับคนเมืองว่า ‘เราแสวงหาความสุขที่แท้จริงได้จากการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง และอยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติ’ ซึ่งสะท้อนผ่านความคิดเห็นของผู้ชมรายการในกลุ่มสนทนา ดังนี้

คุณชนเนตร ลอยครุฑ มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดพิษณุโลก แต่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ 3 ปีแล้วกล่าวว่า

“พอดูรายการแล้วก็คิดเห็นภาพตอนนั้นปลาย เมื่อเราเบื่อ ๆ กรุงเทพฯ มาก ทำให้คิดว่าจริง ๆ ชีวิตเราไม่ได้อยากได้อะไร ไม่ได้อยากหาเงินเยอะ ๆ มาซื้ออะไร จริง ๆ มันก็อยู่ได้นะ ก็เก็บผักนุ่นนี้ เลี้ยงไก่ไป ความจริงชีวิตมันแทบไม่ต้องใช้เงินเลย จริง ๆ พันธุ์อาจจะอยู่ได้ก็ได้ ตจว.ทั้งเดือน”

(คุณชนเนตร ลอยครุฑ, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข่ ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่า “เรารู้สึกเหมือนได้อยู่ในสังคมที่เราอยากอยู่แบบนี้ มันเป็นสังคมในอุดมคติของเรา สักวันหนึ่งเราอยากจะไปอยู่แบบนี้ อาจจะมีอาชีพ มีพื้นที่ทำกินแบบนี้ อะไรที่เราพึ่งพิงตัวเองได้ ไม่ต้องทำงานในระบบทุนนิยม”

(คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไข่, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

สุดท้ายนี้ เมอร์ตันยังกล่าวอีกว่า สื่อมวลชนยังมีบทบาทหนึ่งในการพาผู้คนหลบหนีจากโลกแห่งความเป็นจริง (Escapist) และช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด (Tension-relaxing) ด้วยความบันเทิง รายการภัตตาคารบ้านทุ่งนอกจากจะให้สาระความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชนบท และอาหารการกินแต่ละท้องถิ่นแล้ว ยังให้ความบันเทิงโดยพาผู้ชมที่เบื่อหน่ายวิถีชีวิตที่เคร่งเครียด จำเจ ไปพบเจอสภาพชนบทที่สวยงาม ผ่อนคลาย โดยสะท้อนผ่านความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้

คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา ภูมิลำเนาจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ดูรายการแล้วได้ความสนุก รู้สึกผ่อนคลายกว่ารายการอาหารรายการอื่น “รู้สึกว่าเป็นรายการที่รีแลกซ์กว่ารายการอาหารทั่วไปที่ดูจริงจัง...ก็ได้ความรู้ และความสนุก เพราะพิธีกรเขาดูเป็นกันเอง”

(คุณพูนสวัสดิ์ สุดตะมา, การสนทนากลุ่ม, 14 ตุลาคม 2560)

คุณทักษิณา ปัทมจิตร ภูมิลำเนากรุงเทพฯ กล่าวว่าชอบดูรายการนี้เพราะคิดถึงสภาพชนบทของกรุงเทพฯ ในอดีต และผ่อนคลายความตึงเครียดจากชีวิตในเมือง

“พี่ชอบดูรายการนี้เพราะมันทำให้คิดถึงอะไรเก่า ๆ แล้วเหมือนเราได้ไป เราก็จะสบายใจ เราก็จะชอบ พี่ชอบดูก็เพราะอย่างนี้ มันเห็นถึงสภาพเก่า ๆ ที่กรุงเทพฯ เคยเป็น พี่ไม่ได้เกิดจากทาวนเฮาส์นี่คะ พี่เกิดจากบ้านที่มีรั้วมีเพื่อนบ้าน มีพี่พี่พี่พี่พี่พี่พี่พี่พี่พี่ พี่ก็เคยวิ่งเข้าสวนเข้าอะไร กรุงเทพฯ เมื่อก่อนมีทุกอย่าง แค่ว่ากอกน้อยก็มี แต่เดี๋ยวนี้มันไม่มี ก็เลยต้องใช้วิธีผ่อนคลายโดยดูรายการพวกนี้”

(คุณทักษิณา ปัทมจิตร, การสนทนากลุ่ม, 12 ตุลาคม 2560)

สรุป

รายการภัตตาคารบ้านทุ่งมีการประกอบสร้างภาพและความหมายของ “วิถีชีวิตชนบท” ว่าเป็นวิถีชีวิตที่ดูเรียบง่าย พอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ สังคมในชนบทก็เป็นสังคมที่อบอุ่น จริงใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน โดยอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ในรายการทั้งการวางโครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง ฉาก มุมมองการเล่าเรื่อง การสื่อความหมายด้วยภาพและ การสื่อความหมายด้วยเสียงในรายการ นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการขับเน้นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และทรัพยากรทางธรรมชาติของไทย รวมทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยผ่านภาพ บทบรรยายของพิธีกรต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดคือ “อาหาร” ซึ่งทำหน้าที่เป็นเหมือนพระเอกในทุกตอนที่ช่วยชูสาระหลักในรายการที่ผู้ผลิตต้องการสื่อไปถึงผู้ชม นั่นคือ วิถีชีวิตชนบททรงคุณค่าและมีความงดงาม เราเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านและความขยันหมั่นเพียร ร่วมแรงร่วมใจกันในชุมชน โดยผ่านวัตถุดิบที่ชาวบ้านร่วมกันผลิตหรือเก็บเกี่ยว (เช่น ในตอนหอยเชลียง ที่ผู้ชายในหมู่บ้านช่วยกันไป

เก็บหอยเพื่อนำมาให้ผู้หญิงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน และตอนเห็ดก่อ ที่ชาวบ้านออกไปช่วยกัน เก็บเห็ดตั้งแต่เช้ามีดในป่าชุมชนที่ทุกคนร่วมกันดูแล) และเมนูอาหารที่ชาวบ้านร่วมกันทำในรายการ เราเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติของไทยเราโดยผ่านเมนูอาหารท้องถิ่นที่ชาวบ้านคิดขึ้นจาก วัตถุดิบในท้องถิ่น หรือเมนูที่ทางรายการคิดดัดแปลงขึ้นมาเพื่อเชิดชูคุณค่าของวัตถุดิบชนิดนั้น ๆ เรา เห็นคุณค่าของการทำเกษตรอินทรีย์ผ่านอาหารที่ปรุงจากวัตถุดิบสดใหม่ ปลอดภัยจากในบริเวณ ไร่บ้านของชาวบ้าน (ในตอนสวนครัวสร้างสุข) เราเห็นคุณค่าของบ้านเกิดในชนบทโดยผ่านภาพ อาหารและฉากล้อมวงรับประทานอาหารร่วมกันได้แทบทุกตอนในรายการ และสุดท้ายเราเห็นถึง คุณค่าและความงามของวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายโดยผ่านคุณค่าทั้งหมดนี้ในรายการ ภาพทั้งหมด องค์กรประกอบทุกส่วนในรายการ แม้กระทั่งคุณค่าต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในรายการได้ถูกเรียงร้อยเข้าไว้ ด้วยกันเป็นภาพใหญ่ภาพเดียวคือ “วิถีชีวิตชนบทที่งดงาม”

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของไทยเรา ในท่ามกลางสังคม เมือง สังคมนิยมที่วุ่นวาย จะได้หวงรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่ และเพื่อให้ลูกหลานที่เกิด ในต่างจังหวัดได้หวงคิดถึงคุณค่าของถิ่นฐานบ้านเกิดที่ตนจากมา ดังที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช ผู้ ควบคุมการผลิตรายการได้กล่าวว่า

“ในเมื่อสังคมในปัจจุบันกำลังเจริญรุดไปข้างหน้า แต่สิ่งที่รายการภัตตาหาร บ้านทุ่งทำคือการว่ายนกกระแสน้ำ ย้อนกลับไปยังต้นตอ สิ่งดั้งเดิม... สิ่งที่เราที่กำลัง ทำไม่ใช่แค่รายการทีวี ไม่ได้ทำเพื่อแข่งกับใคร แต่เป็นการทำเพื่อรับใช้วัตถุดิบอาหาร ชนิดนั้นๆ ให้คุณค่ากับสังคมไทยมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษถึงพวกเรา”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีกทั้งยังกล่าวถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของการผลิตรายการที่ต้องการสร้างแรงบันดาลใจ ให้ผู้ชมคิดนำไปต่อยอดจากในรายการ

“เพื่อจุดแรงบันดาลใจให้คนดูนำไปต่อยอด เช่น คนในชุมชนแห่งหนึ่งมาดู ตอนนี้อย่างเกิดหวงนึกถึงว่าที่หมู่บ้านเราเมื่อก่อนเคยมีประเพณีทำลอดช่องกันทั้ง หมู่บ้าน จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ร้อยพันประเพณีนี้ขึ้นมาอีก คือเธออาจจะดูรายการแล้วคิด นำไปต่อยอดกับชุมชน กับสังคมของเธอ”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

ในประเด็นนี้จึงสอดคล้องกับทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อในการเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมของ สังคมด้วย ดังที่คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดชได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“สิ่งนี้คือหน้าที่ที่พี่อยากจะทำ เพราะมันจะเป็นความภาคภูมิใจของผู้ผลิต นับเป็นความสำเร็จอย่างสูงสุดของผู้ทำรายการสารคดีอาหาร และนี่คือหน้าที่ของสื่อที่ควรทำ เราควรนำเรื่องราวดี ๆ ในสังคมมาบอกต่อ พี่เพียงทำหน้าที่ของสื่อ เป็นคนกลางที่บอกเล่าเรื่องราวของวัตถุดิบพื้นบ้านให้แก่ผู้ชม”

“เข้ามาถ่ายทอด เพราะเห็นว่ามันเป็นประโยชน์ อย่างน้อยคนในหมู่บ้านก็จะได้บันทึกและเป็นประวัติศาสตร์ ไว้ว่าเขาจะต้องทำต่อทุก ๆ ปี ทุกคนมีความสุข คนอื่น ๆ ในสังคมเขาเห็น เขาก็ต่อยอดเป็นเรื่องของประเพณีของเขาต่อไปได้ แทนที่มันจะหายสาบสูญ และชุมชนอื่นเขาเห็น จะได้นำไปเป็นตัวอย่าง รื้อฟื้นวัฒนธรรมของตัวเองให้คืนกลับมา”

(คุณจรงค์ศักดิ์ รองเดช (สัมภาษณ์), 25 มิถุนายน 2560)

สุดท้าย ในส่วนของการถอดรหัสความหมายของผู้ชมรายการ แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ชมรายการจะสามารถถอดรหัสความหมายหลักได้ตรงกับที่ผู้ผลิตรายการต้องการสื่อไปถึงผู้ชมรายการ แต่ผู้ชมรายการส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองยังรับชมรายการเพื่อความบันเทิง และการหลีกเลี่ยง มากกว่าที่จะคิดนำไปต่อยอดจากในรายการ ทั้งในแง่ของการสืบทอดวัฒนธรรมของสังคม และการหวนกลับไปใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายตามวิถีดั้งเดิมของไทย กล่าวคือแม้รายการจะมีพลังในการสร้างให้เกิดความคิดและความรู้สึกร่วมแก่ผู้ชมบางกลุ่มที่มีประสบการณ์ภูมิหลังที่คล้ายคลึงกับในรายการ แต่ก็ยังไม่มากพอที่จะคนเหล่านี้ลุกขึ้นมาปฏิบัติตาม หรือต่อยอดจากในรายการตามเป้าหมายสูงสุดของผู้ผลิตรายการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อผู้ผลิตรายการโทรทัศน์

(1) รายการภัตตาหารบ้านทุ่งเป็นรายการที่ประสบความสำเร็จในการใช้ภาพและบทบรรยายที่โดดเด่นในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมไปสู่ผู้ชมรายการ ซึ่งผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ท่านอื่นอาจนำไปเป็นแบบอย่างได้ อย่างไรก็ตาม รายการสารคดีโทรทัศน์ในอนาคตอาจต้องมีการพัฒนารูปแบบการวางโครงเรื่องให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมรายการ เพราะพฤติกรรมของผู้รับสื่อคนรุ่นใหม่อยากที่จะเห็นสิ่งแปลกใหม่ และสิ่งที่เกินความคาดหมาย ดังนั้น ในอนาคตรายการอาจมีการปรับรูปแบบการวางโครงเรื่องให้มีความแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น เช่น อาจสลับเอาส่วนการประกอบอาหารหรือกินอาหารมาไว้ตอนต้นรายการ แล้วค่อยย้อนดู

ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตบ้าง หรือเพิ่มแซ่รับเชิญในรายการเป็นเด็กหรือคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในรายการ เป็นครั้งคราว เพื่อเพิ่มสีสันในรายการ และเพื่อขยายกลุ่มผู้ชมรายการวัยอื่น ๆ ด้วย เป็นต้น

(2) จากการดำเนินกลุ่มสนทนา มีผู้ชมรายการบางส่วนแสดงความสนใจอยากติดตามไปร่วมทำกิจกรรมกับทางทีมงานผู้ผลิต ดังนั้น ถ้ารายการเปิดโอกาสให้มีผู้ชมทางบ้านที่สนใจเข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับทางรายการบ้างเป็นบางครั้ง อาจช่วยให้ผู้ชมรายการรู้สึกได้มีส่วนร่วมกับการและทีมงานมากยิ่งขึ้น

(3) กลุ่มตัวอย่างผู้ชมรายการบางส่วนสะท้อนความคิดเห็นว่ารายการควรมีการประชาสัมพันธ์เวลาออกอากาศให้ชัดเจนและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น เพราะรายการหยุดพักออกอากาศไปนานและเปลี่ยนเวลาออกอากาศหลายครั้ง ทำให้ผู้ที่ติดตามดูไม่ทราบว่ารายการย้ายไปออกอากาศช่วงเวลาใด

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการสร้างสรรครายการโทรทัศน์และการรับรู้ความหมายของผู้ชมรายการ โดยมุ่งศึกษาการรับรู้ และการตีความหมายของผู้ชมต่อประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในรายการ ในการวิจัยขั้นต่อไปควรขยายการศึกษาให้ลึกถึงประเด็นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านของผู้ชมจากการรับชมรายการ โดยอาจใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีผลต่อการเกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านหรือไม่ อย่างไร หรือศึกษาในประเด็นอื่น เช่น ปัจจัยทางสังคมของผู้ชมที่มีผลต่อการเกิดความรู้สึกหวงคิดถึงอดีตในรายการ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการทางวัฒนธรรมศึกษา และการผลิตรายการโทรทัศน์ที่สร้างสำนึกรักบ้านเกิดและช่วยสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติมากยิ่งขึ้น

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษา

ผู้วิจัยไม่สามารถรวบรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ชมรายการที่มีภูมิลำเนาหลากหลายกระจายไปทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยอย่างแท้จริง ผู้ร่วมรายการส่วนใหญ่ จึงยังจำกัดอยู่เฉพาะในภาคกลาง ทำให้ผลการวิจัยไม่อาจชี้ชัดได้ว่าปัจจัยเรื่องภูมิลำเนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างของผู้ชมรายการมีผลต่อการรับรู้และตีความหมายในรายการหรือไม่ อย่างไร

รายการอ้างอิง

หนังสือภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพและอื่น ๆ. (2554). *สื่อเก่า สื่อใหม่ ใจเชื่อมร้อย*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์จำกัด.

ชยพล สุทธิโยธิน และคณะ. (2550). *เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์= Creative for television program*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

นับทอง ทองใบ. (2553). *ศิลปะวิจารณ์ รายการวิทยุโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

สมสุข หินวิมาน. (2542). *ความทรงจำใหม่กับหัวใจดวงเดิม : มายาคติ ความเชื่อ และโลกทัศน์ร่วมสมัยในละครโทรทัศน์. ใน หนังสือชุดความรู้โลกของสื่อ*. กรุงเทพฯ: ที.พี. พรินท์.

วิทยานิพนธ์ภาษาไทย

คณิตา ของศิริ. (2553). *การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายเรื่อง “การโหยหาอดีต” ในรายการปกิณกะทางโทรทัศน์ชุด “ตลาดสดสนามเป้า”*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน

จุฑากานต์ ทองทั้งสาย. (2558). *การประกอบสร้างความหมายของผู้ใช้จักรยานในรายการโทรทัศน์ “ฮิวเมินไรด์จักรยานบันดลใจ”*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์

ณัฐกฤตย์ ดิฐวิรุฬห์. (2557). *ภาพตัวแทนครูชายขอบในรายการสารคดีโทรทัศน์ “คนค้นคน” : รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ทัศนีย์ มีวรรณ. (2542). *การสร้างและการบริโภคสัญลักษณ์ในปรากฏการณ์ชีวิตและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน
- สุภา จิตติวสุรัตน์. (2545). *การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ "ความเป็นจริง" ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน
- เอื้องอริน สายจันทร์. (2553). *บทบาทของรายการอาหารทางโทรทัศน์ในการสืบทอดวัฒนธรรมอาหาร*. (ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมภาษณ์

- วิภาสิริ เหตุเกษ. โปรดิวเซอร์. 15 ธันวาคม 2559. สัมภาษณ์.
- วิภาสิริ เหตุเกษ. โปรดิวเซอร์. 25 มิถุนายน 2560. สัมภาษณ์.
- จรงค์ศักดิ์ รองเดช. ผู้ควบคุมการผลิตและผู้ดำเนินรายการ. 25 มิถุนายน 2560. สัมภาษณ์.
- วิภาสิริ เหตุเกษ. โปรดิวเซอร์. 1 มิถุนายน 2561. สัมภาษณ์.

เว็บไซต์ภาษาไทย

- พฤติกรรมและช่องทางในการรับชมรายการทีวีของคนไทย. (25 กุมภาพันธ์ 2560). Marketing Oops. สืบค้นจาก: <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/thai-watching-tv/> จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ThaiPBS. (4 ตุลาคม 2557). *เปิดบ้าน Thai PBS : รายการหม้อข้าวหม้อแกง และเพลงรายการภัตตาหารบ้านทุ่ง* [วิดีโอไฟล์]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=8Q0hyZXzKcw&list=UU5TOFhyb_LxL2VG_Zenhpbzw
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (Producer). (17 มิถุนายน 2561). *รายได้รายจ่ายครัวเรือน และจำนวนครัวเรือน*. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries11.html>

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Barker, C. (2000). *Cultural Studies : theory and practice*. London Sage.

- Fiske, John, Hartley, John. (1978). *Reading television*. London: Methuen.
- Fiske, John. (2011). *Television Culture*. London; New York : Routledge.
- Miller, Alison Rebecca Foster. (2007). *Cultural Values, Narratives, and Myth in Reality Television*. (Doctoral dissertation). University of Southern Mississippi.
Retrieved from <http://aquila.usm.edu/dissertations/1268>
- Procter, James. (2004). *Stuart Hall*. London: Routledge.

เว็บไซต์ภาษาอังกฤษ

- Blanchard, M. (Producer). (2018 May 22). Peabody Awards honor legends, fresh voices. Retrieved from <http://www.peabodyawards.com/stories/story/peabody-awards-honor-legends-highlight-social-issues>
- Bourdain, Anthony. No Reservations. [Video file]. Retrieved from: <https://www.dailymotion.com/video/x28k243>
- Daily Mail Reporter. (2011, May 5).
- Jamie Oliver's Food Revolution chopped from American TV in yet another blow to his crusade. *Daily Mail*. Retrieved from: <http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-1383582/Jamie-Olivers-Food-Revolution-chopped-American-TV-blow-crusade.html?ito=feeds-newsxml>
- Foran, Clara. (2018, June 8). Obama on Anthony Bourdain: 'He taught us about food' and 'its ability to bring us together'. *CNN*. Retrieved from: <https://edition.cnn.com/2018/06/08/politics/anthony-bourdain-barack-obama/index.html>
- Hale, Mike. (2012, Sept 2). Eat and Run to Another Channel 'Anthony Bourdain: No Reservations,' the Final Season. *The New York Times*. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2012/09/03/arts/television/anthony-bourdain-no-reservations-final-season.html>
- Linnekin, Baylen. (2010, March 25). Jamie Oliver's Ministry of Food Control. *Reason*. Retrieved from: <http://reason.com/archives/2010/03/25/jamie-olivers-ministry-of-food/singlepage>

The 28th Annual Emmy Awards for news & Documentary: The Nominations". *National Academy of Television Arts & Sciences*. Retrieved from:

<http://emmyonline.com/newsemmy>

ภาคผนวก

1. ข้อมูลลักษณะประชากรและเรทติ้งกลุ่มผู้ชมรายการภัยพิบัติคารบ้านทุ่ง

(1) ข้อมูลลักษณะประชากรและเรทติ้งกลุ่มผู้ชมรายการภัยพิบัติคารบ้านทุ่ง ระหว่างวันที่ 31 พ.ค. 2557- มิ.ย. 2557

ปริมาณการรับชมจำแนกตามลักษณะเชิงประชากร	ผู้ชมที่เข้าถึงต่อวัน	ผู้ชมต่อนาที	ร้อยละของประชากร	ส่วนแบ่งการรับชม
Total Individuals	648	240	0.37	5.46%
SEX(FEMALE)	280	103	0.31	4.08%
SEX(MALE)	368	138	0.43	7.31%
AGE4-14	52	17	0.17	3.01%
AGE15-24	62	29	0.29	4.69%
AGE25-39	136	53	0.34	5.74%
AGE40+	398	141	0.48	6.17%
AREA(BANGKOK)	127	45	0.47	5.08%
AREA(URBAN)	160	66	0.46	6.41%
AREA RURAL	362	129	0.31	5.20%
LOWER	244	91	0.41	5.95%
MIDDLE	304	116	0.46	6.63%
UPPER	100	33	0.19	2.98%

(3) ข้อมูลลักษณะประชากรและเรทตั้งรายการภัยพิบัติคารบ้านทุ่งประจำปี 2558-2559

ปี	ปริมาณการรับชมจำแนกตามลักษณะเชิงประชากร	ผู้ชมที่เข้าถึงต่อวัน	ผู้ชมต่อนาที	ร้อยละของประชากร	ส่วนแบ่งการรับชม
2015	Total Individuals	410	170	0.26	2.50%
	SEX(FEMALE)	205	94	0.28	2.58%
	SEX(MALE)	204	76	0.24	2.41%
	AGE4-14	39	14	0.14	1.24%
	AGE15-24	36	16	0.16	1.87%
	AGE25-39	67	29	0.19	2.16%
	AGE40+	267	111	0.37	3.20%
	AREA(BANGKOK)	100	49	0.50	3.44%
	AREA(URBAN)	129	56	0.37	2.91%
	AREA RURAL	181	66	0.16	1.89%
	LOWER	133	48	0.25	2.30%
	MIDDLE	158	67	0.26	2.40%
	UPPER	119	55	0.27	2.85%
2016	Total Individuals	357	190	0.29	2.68%
	SEX(FEMALE)	196	114	0.34	3.07%
	SEX(MALE)	161	77	0.24	2.26%
	AGE4-14	35	17	0.18	1.49%
	AGE15-24	30	19	0.19	2.03%
	AGE25-39	53	25	0.16	1.82%
	AGE40+	239	130	0.42	3.55%
	AREA(BANGKOK)	98	60	0.62	4.00%
	AREA(URBAN)	110	59	0.40	3.01%
	AREA RURAL	149	71	0.17	1.96%
	LOWER	85	47	0.24	2.16%
	MIDDLE	127	63	0.24	2.14%
	UPPER	146	80	0.39	4.09%

(4) ข้อมูลลักษณะประชากรผู้ชมไทยพีบีเอสระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ครัวเรือน ในปี 2556 (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ *โครงการประเมินผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2556 (การประเมินภายนอก) องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย* โดย ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ตารางที่ ผ.2 (ต่อ) ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง						
ตัวแปรและความหมายของตัวแปร	จำนวนตัวอย่าง (N)	สัดส่วน (%)	MEAN	SD	MIN	MAX MODE
EDU (ระดับการศึกษาสูงสุด)						
ต่ำกว่าประถมศึกษา	17	0.83				
ประถมศึกษา	282	13.82				
มัธยมศึกษา/ปวช.	642	31.47				
อนุปริญญา/ปวส.	212	10.39				
ปริญญาตรี	734	35.98				
ปริญญาโท	139	6.81				
ปริญญาเอก	11	0.54				
อื่นๆ	3	0.15				
รวม	2,040	100.00				
OCC (อาชีพหลักในปี 2556)						
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	489	23.87				
เกษตรกร	262	12.79				
เจ้าของกิจการ/ค้าขาย	281	13.71				
รับจ้าง/พนักงานเอกชน	607	29.62				
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	92	4.49				
เกษียณอายุ	28	1.37				
ว่างงาน	52	2.54				
นักเรียน/นักศึกษา	201	9.81				
อื่นๆ	37	1.81				
รวม	2,049	100.00				
INCOME (รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน)			49,414	115,373	600	2,000,000
น้อยกว่า 45,000 บาท	1,302	74.66				
45,000 – 75,000 บาท	218	12.50				
มากกว่า 75,000 บาท	224	12.84				
รวม	1,744	100.00				

ที่มา : จากการสำรวจ

2. ข้อมูลช่องทางการรับชมรายการของผู้ชมไทยพีบีเอสในปี 2556

(ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ *โครงการประเมินผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2556 (การประเมินภายนอก) องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย* โดย ศูนย์บริการวิชาการ เศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ตัวแปรและความหมายของตัวแปร	จำนวน (N)	สัดส่วน (%)	MEAN	SD	MIN	MAX	MODE
TV USAGE (จำนวนวันที่รับชมโทรทัศน์ต่อวัน)	1,852		201	129	2	1,440	180
SIGNAL (การรับสัญญาณสถานีไทยพีบีเอส)							
รับได้	1,979	97.06					
รับไม่ได้	60	2.94					
รวม	2,039	100.00					
WATCH (การรับชมรายการของสถานีไทยพีบีเอส) ^{1/}							
รับชมสดผ่านระบบโทรทัศน์	1,473	74.43					
รับชมย้อนหลังผ่านอินเทอร์เน็ต	64	3.23					
รับชมสดผ่านโทรทัศน์และชมย้อนหลังผ่านอินเทอร์เน็ต	192	9.70					
ไม่ได้รับชม	250	12.63					
รวม	1,979	100.00					

3. ข้อมูลผู้ร่วมสนทนาจำนวน 2 กลุ่ม

(1) ข้อมูลผู้ร่วมสนทนาดังกล่าวกลุ่มแรกผู้ช่วยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25-39 ปี จำนวน 10 คน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม	ระยะเวลาที่ อยู่ในกทม.
1	คุณวัฒนา ขจัด สารพัดภัย	หญิง	32 ปี	ปริญญา ตรี	เจ้าหน้าที่ สื่อสาร องค์กร	กรุงเทพฯ	-
2	คุณพูน สวัสดิ์ สุด ตะมา	ชาย	28 ปี	ปริญญา ตรี	Content editor	กรุงเทพฯ (เติบโตมาที่ กรุงเทพฯ และสกลนคร)	10-15 ปี
3	คุณภรณ์จิ ลาร์ ธนสาร พิพัฒน์	หญิง	28 ปี		พนักงาน บริษัทเอกชน	สมุทรปราการ	เดินทางไป กลับระหว่าง กทม. และ สมุทรปราการ
4	คุณอรรถ พล ว่องไว จรรยา	ชาย	36 ปี	ปริญญา ตรี	เจ้าหน้าที่ ประสานงาน ด้านเทคนิค พิเศษ	กรุงเทพฯ	-
5	คุณอิสระ อุปดี	ชาย	25 ปี	ปริญญา ตรี, กำลัง ศึกษาอยู่ ชั้น ปริญญา โท	นักศึกษา ปริญญาโท	นครสวรรค์	6 ปี
6	คุณชน เนตร ลอย ครุฑ	หญิง	26 ปี	ปริญญา ตรี	รับจ้างพิสูจน์ อักษร	พิษณุโลก	3 ปี

ลำดับ ที่	ชื่อ- สกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม	ระยะเวลาที่ อยู่ในกทม.
7	คุณพิสิทธิ์ ศรีพุ่มไช่	ชาย	25 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงาน เขียนบท รายการ กระจกหก ด้านบานใหม่	นนทบุรี	เดินทางไป กลับกทม. และนนทบุรี
8	คุณพลัฎฐ์ อำไพ	ชาย	33 ปี	ปริญญา โท	ผู้ช่วยนักวิจัย	ชลบุรี	10-12 ปี
9	คุณศลิศ ตันวิสุทธิ์	หญิง	27 ปี	ปริญญา ตรี, กำลัง ศึกษาอยู่ ชั้น ปริญญา โท	นักศึกษา ปริญญาโท	นครสวรรค์	11 ปี
10	คุณแก้ว เกล้า บรรจง	หญิง	27 ปี	ปริญญา ตรี, กำลัง ศึกษาอยู่ ชั้น ปริญญา โท	นักศึกษา ปริญญาโท	นนทบุรี	เดินทางไป กลับระหว่าง กทม. และ นนทบุรี

(2) ข้อมูลผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่สอง ผู้ชมวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 11

คน

ลำดับ ที่	ชื่อ- นามสกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนา เดิม	ระยะเวลา ที่อยู่ใน กทม.
1	คุณสมผิว ราชสีห์	หญิง	58 ปี	ปริญญา ตรี	ธุรกิจส่วนตัว	สงขลา	30 กว่าปี
2	คุณทักษิณา ปัทมจิตร	หญิง	59 ปี	ปริญญา ตรี	ธุรกิจส่วนตัว	กรุงเทพฯ	-
3	คุณวิลาวรรณ อยู่พุ่มพฤกษ์	หญิง	57 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงานบริษัท	ปราจีนบุรี	38 ปี
4	คุณกนกพร เขมกานนท์	หญิง	51 ปี	ปริญญา ตรี	ข้าราชการ	กรุงเทพฯ	-
5	คุณรุ่งทิพย์ ฐิติสกุลกิตติ	หญิง	46 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงานบริษัท	ราชบุรี	40 ปี
6	คุณธีรพล ศรี งามซ้อย	ชาย	53 ปี	ปริญญา ตรี	นักกฎหมาย	กรุงเทพฯ	-
7	คุณรังสรรค์ แสงสาคร	ชาย	46 ปี	ปริญญา ตรี	วิทยากร ฝึกอบรม	กรุงเทพฯ	-
8	คุณกัลยา ฉิมเฉิด	หญิง	56 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงาน ประชาสัมพันธ์	ชลบุรี	30 กว่าปี
9	คุณดวงใจ รักญาติ	หญิง	46 ปี	ต่ำกว่า ปริญญา ตรี	เจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์	กรุงเทพฯ	-
10	คุณภาวิณี ทวีชัย	หญิง	49 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงานบริษัท	กรุงเทพฯ	-
11	คุณนารีรัตน์ บัวตุม	หญิง	46 ปี	ปริญญา ตรี	พนักงานบริษัท	กรุงเทพฯ	-

4. แนวคำถามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

(1) คำถามทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ร่วมโฟกัสกรุป เช่น ชื่อ ภูมิลำเนา หรือให้เขาแนะนำตัวก็ได้ (เกิดและเติบโตที่จังหวัดอะไร อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ได้กี่ปี)

(2) เหตุผลที่รับชมรายการ

(2.1) เพราะเหตุใดจึงรับชมรายการกัตตาการบ้านทุ่ง

(2.2) ชมแล้วได้ประโยชน์อะไร / ได้นำความรู้ที่ได้จากการรับชมรายการไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันอย่างไร

(3) การรับรู้และการตีความหมายในรายการ

(3.1) เมื่อได้รับชมรายการแล้วเกิดความรู้สึกอย่างไรบ้างเพราะเหตุใด

(3.2) สิ่งที่ได้รับชมในรายการมีส่วนคล้ายคลึงกับประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

(3.3) ภาพที่ได้รับชมในรายการทำให้เกิดความรู้สึกอย่างไร

- เห็นอะไรจากฉากล้อมวงตอนท้ายรายการบ้าง

(3.4) เสียงในรายการ เช่น เสียงพิธีกรบรรยาย เสียงเพลงประกอบภายในรายการ (soundtrack) เสียงเพลงเปิด และปิดรายการ (เพลงล้อมวง) ทำให้เกิดความรู้สึกอย่างไร

(3.5) สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้รับชมในรายการ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพาฝัน รงศิริกุล เกิดวันที่ 18 มีนาคม 2533 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี
2555 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่คณะนิเทศศาสตร์ สาขาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ในปี 2558

